

ЗВІРНИК ФІЛЬОЛЬОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
Т. ХІV.

ПИСАННЯ
МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА

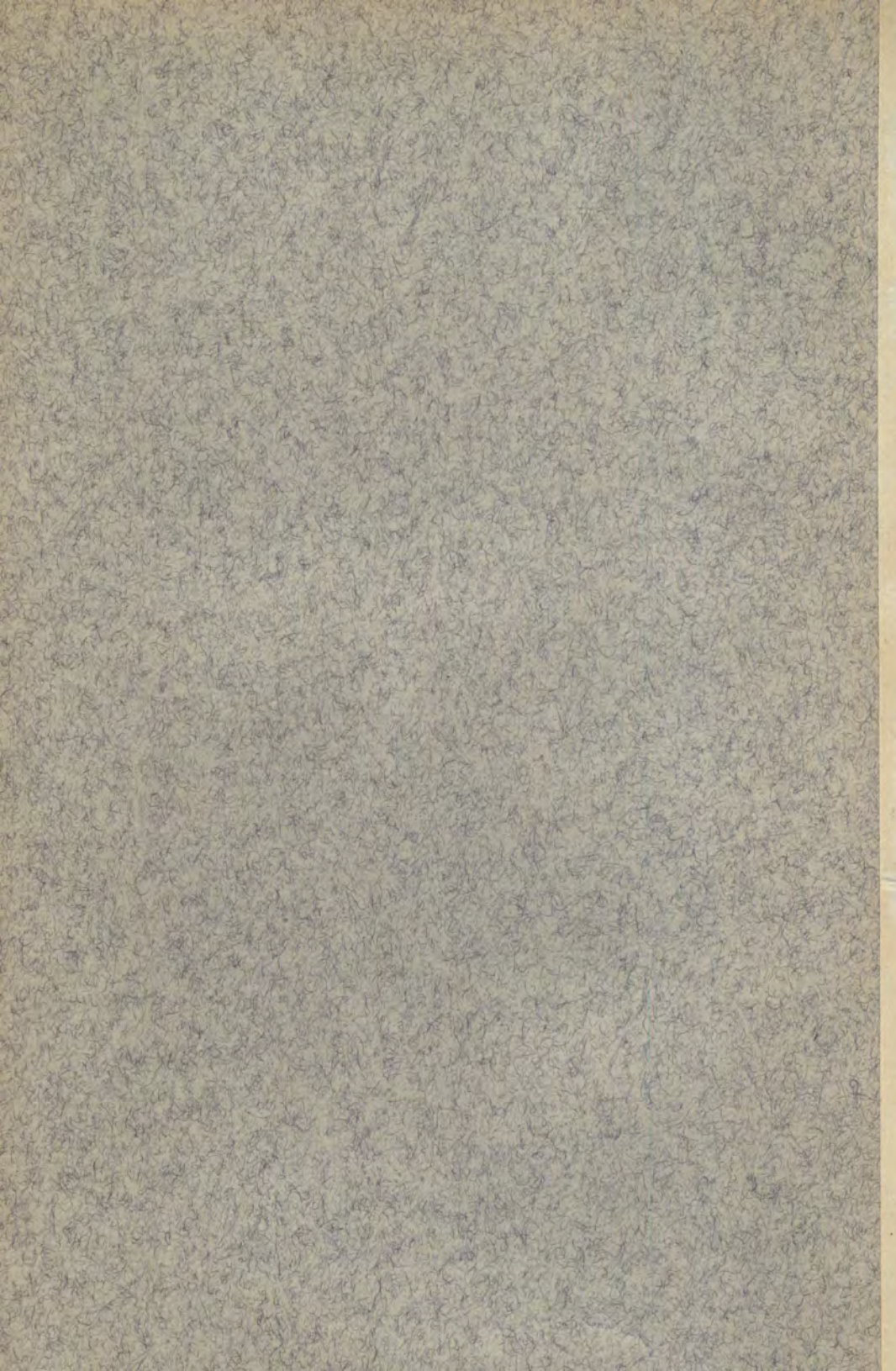
Видав

МИХАЙЛО ВОЗНЯК

У ЛЬВОВІ, 1912.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка.

3666/14

ЗБІРНИК ФІЛЬОЛІОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
Т. XIV.

ПИСАННЯ
МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА

Видав

МИХАЙЛО ВОЗНЯК

У ЛЬВОВІ, 1912.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка.

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И. 37927

И 271931/14

З М І С Т.

стор.

Кілька слів про видавання Шашкевичевих писань і їх хро-
нольогію III

I. Поетичні писання.

A. Оригінальні.

1. Хмелницького обступленнє Львова	1
2. О Налевайку	2
3. Туга	3
4. Вѣрна	3
5. Сынъ любимому отцѣ	4
6. Слово до читателей руского языка	5
7. Погоня	5
8. По за тихий за Дунай	6
9. Мысьаченько крѣглоколий	6
10. До * * *	6
11. Болеслав Кривоустий під Галичом 1139	7
12. Голосъ Галичанаъ	8
Друга редакція	9
13. Згадка	9
14. Роспука	10
15. Веснівка	11
16. Туга за милою	11
17. Сумракъ вечерний	12
18. Лиха доля	12
19. До милої	13
20. Думка (Ніс ся місяць)	13

	стор.
21. Підлисе	13
22. Над Бугомъ	14
23. Безвідвий	14
24. Опихане, Пане?	15
25. Бандурист	16
26. Побратимови	18
27. Фрагменти (Ты конику, Відкинь той камень, Руська мати нас родила, Вірителеви	20
Серед поля, На зеленій полонині)	21

Б. Переклади.

1. Плач Ярославни	21
2. Народні сербські пісні.	
1. Дівчина и рыба (дві редакції)	22
2. Дівчина до рожі	22
3. Пуста дівчина	22
4. Дівчина лице мююча	23
5. Знатель	23
6. Ангелчині ворота	23
7. Олень и Вила	24
3. З Франца Карпінського (Тільки вже разів сонійньо вертало)	24
4. Короледвірская Рукопись	25
5. Частина поеми Сев. Гоциньського „Zamek Kaniowski“	61
Пояснення Шашкевича	65

II. Прозові писання.

А. Оригінальні.

1. Псалмы Русланові	69
2. Олена	70
3. О Запорожцях и їх Сьичи	76
4. Передслівє	77
5. Старина	78
6. Руское весіле	79
7. Провіди.	
1. Слово Боже к народу в С[вя]тый День Богоявлен[ія]	80
2. Провідь на Вознесінне	82
3. Провідь слова Божого в день проподобнаго Отца на- шего Онуфрія	85
4. Провідь слова Божого на рождество Пресвятой Бого- родицы	87

	стор.
5. Проповідь на празник	88
6. Блажени милосердія, якъ ти помиловани будут	90

Б. Переклади.

1. Любителі славянщини в народів чужосторонних	93
2. Помста и великодушје	94
3. О слоні	95
4. Из книги: Memoriale vitae sacerdotalis	96
5. Зеркало Христіянское	99
6. З евангелія св. Матея	107
7. Переклад евангелія св. Івана	112
Фрагменти:	
До читателя	142
Провкт фонетичної правописи	143
Казка Богдана Хмельницького	145
Примітки Шашкевича	146

III. Читанка (зміст стор. 148—150)	148
--	-----

IV. Писання у польській мові.

1. A wiesz ty?	200
2. Moje Niebo	200
3. Goscinność w Serbiji	201
4. Азбѣска і Abecadło	202
5. Nauka na niedzielę VI po Zejściu S. Ducha	209
6. Проповідь Евангелская на Успеніє Птїя Бгдїцы	213
7. Номілія на Вознесеніє Господне	218
Фрагменти	221
Примітки Шашкевича	224

V. Листи М. Шашкевича.

1. До Тадея Василевського	228
2. До жінки	228
3. До брата Антона	230
4. До Михайла Козловського I	230
5. Дб Козловського II	231
6. До Козловського III	232
7. До тестя о. Крушинського	233

VI. Рукописні відміни	234
---------------------------------	-----

VII. Відміни перших видань	255
--------------------------------------	-----

VIII. Походженне текстів видання	282
--	-----

До кореспонденції М. Шашкевича.

Лист до матери (доповнення розділу V)	291
Лист Т. Василевського	291
Лист М. Устияновича	292
Лист Дмитра Лучаковського	293
Відповідь М. Козловського на лист II	294

Кілька слів про видаваннє Шашкевичевих писань і їх хронологію.

За життя Маркіяна Шашкевича не багато його писань успіло друком розширити ся поміж його земляками. Першим друкованим віршом Шашкевича був „Голосъ Галичанъ“ з нагоди 67 роковин уродин цїсаря Франца І, виданий у Львові 1835 р. Первісну редакцію сього панетїрика видав у Львові в 1911 р. др. Щурат п. з. „Голос Галичан. Автограф першої друкованої поезії Маркіяна Шашкевича. Памятка з сотих роковин уродження поета“ (8^о, 8 стор.). Навівши лист Миколи Устїяновича до редакції „Родного Листка“, що в нїм в 1880 р. передруковано неточно перший друкований вірш Шашкевича, а далі текст із „Рускої письменности“, факсіміле перводруку в першій частинї статї, фонетичну транскрипцію в другій, а в третій порівнавши автограф з перводруком, відкрив „нагло цїлий ряд секретів“ (стор. 6). Зібрані вони разом в отсїм резюме: „В результатї з порівнавя Шашкевичевого автографу з перводруком одержуємо підставу для таких тверджень: 1) що Шашкевичева мова до 1835 р. не могла отрясти ся ще з традиційного макаронїзму і потребувала коректора, котрий в Шашкевичу знайшов ученика спосібного до скорих поступів; 2) що Шашкевич в обсягу шкільної поезії старав ся складати стихи по новїшим правилам ритміки; 3) що як про мову так і про ритміку Шашкевичевих поезій можна говорити щось певне лиш тоді, коли маєть ся під рукою автографи“ (стор. 8).

Перше з тих тверджень тїсно звязане зі справою видання писань Маркіяна Шашкевича й тому не зайвим буде тут зазначити, що не можна згодити ся з першим твердженням дра Щурата. Не перечу, що Шашкевич міг відчитувати свій вірш своїм товаришам

у семінарії чи й старшим і що вони могли звернути увагу Шашкевича на деякі вислови, але се певне, що властивим коректором Шашкевичевої рукописи був сам Маркіян і що в друкованім тексті треба видіти другу Шашкевичеву редакцію „Голосу“. Виучення автографів Шашкевича дає гарне свідоцтво Шашкевичевої праці над формою і мовою і поетичних і прозових писань. З „Голосом“ маєть ся річ так само, як з „Погонею“ в „Сині Русї“ і „Русалці Дністровій“, першою редакцією пісень з „Короледвірської Рукописи“ й пізнішими, першою редакцією віршів для „Читанки“ і пізнішою.

Друга друкована річ Шашкевича — се стаття з нагоди провкту Осипа Лозинського ввести польську азбуку в українську літературу п. з. „Азбука і abecadlo“. Займив ся її виданням за складку семінаристів Яків Головацький в Черемислі 1836 р. З огляду на сумніви що до авторства Шашкевича, висловлювані недавно деким устно, зазначаю, що ред. Ярослав Весоловський дарував „Бібліотеці Наукового Товариства ім. Шевченка“ примірник „Азбуки“ з поправками й такою присвятою: „Многочестномъ Ісѣрею Іосифѣ Ксльвичкомъ Маркіян Шашкевичъ хотяи незнакомець з лица“.

Найбливші друковані твори Шашкевича принесла „Русалка Дністровая“, видана в Буді 1837 р. Коли говорити про оригінальні твори та переклади, до Шашкевича належить тут: Переделіве, Згадка, Погоня, Роспука, Веснівка, Туга за милою, Сумрак вечерний, Олена, з перекладів народніх сербських пісень: Дѣзчина а риба, Дѣзчина до рожи, Пуста дѣзчина, Дѣзчина лице миюча, Ангелчині ворота та Знатель, з чеської „Короледвірської Рукописи“: Китиця, Олѣвъ, Лашена та Зауля¹⁾, Старина й Русков весѣлье (рецензія на збірку Осипа Лозинського під таким заголовком).

„Русалку Дністровую“ замкнула поліція під ключ і тільки невеличке число примірників розійшло ся поміж вибраними в Галичині. Шварша публіка могла познайомити ся зі збіркою писань Шашкевича щойно з першої часті „Вѣника Русинам на обжинки“ (Відень, 1846). Все, що в „Вѣнику“ є про Шашкевича або Шашкевичевого, се заслуга Якова Головацького. В додатку до ентузіастичної статейки „Память Маркіяну Руслану Шашкевичу“ надрукував він „Псалмы Русланови“, а далі йдуть Шашкевичеві „пѣнія“.

¹⁾ Три переклади з „Короледвірської рукописи“ одержав без сумніву від самого Шашкевича й Православ Кавбек, що видав їх 1838 р. в „Časopis-í českého Museum“ у статі „O Královdvorském Rukopisu z obzvláštním ohledem na ginoslowanské překlady“, а саме: Kytyča (zruštěná Šaškiewičem i napsaná prawopisém českým, str. 396—397, Rozá (přelož. Šaškiewič) стр. 399, Lyšena (přel. Šaškiewič) стр. 400.

отже крім звісних з „Русалки Дністрової“ і з „Сasopis-y“ ще: Побратимови, посилаючи ему п'єсни Украински. Дума, Бандурист (Уривок из п'єснотвора „Перекичик Бисурманскій“), Нещасний, До***, Дністрованка, Думка (Нѣсе ся мѣсяць), Подлісьє, Диха доля і До милоу.

Розбуждене національне житє галицьких Українців при кінці 40 рр. 19 в. означило ся тільки кількома причинками до літературної і загалом історично культурної оцінки змагань Шашкевича. „Зоря Галицка“ за 1849 р. в ч. 7 принесла в „всiachні“ (стор. 44) невідомий вірш Шашкевича „Болеславъ Кривоустый подъ Галичемъ въ лѣто 1139 (черезъ небожика Марквана Шашкевича)“. Замітка до тексту зраджує його видавця. Стоїть тут ось що: „Поезія тая сочинена ще року 1834; є то одевъ зъ доказбвъ, що поединчи Русини вже тогды о взбудженю духа народно-русского мыслити зачали — и що не мали гадки зроств ся въ одно тѣло съ Поляками, якъ того прагнуть ренегаты руски. Подобнымъ доказомъ суть также: Zustände der Russinen in Galizien, ein Wort zur Zeit, писани черезъ „Гаврила Русина“ ще въ року 1846, на розвалинахъ колись столечного мѣста Галича“. Визанне вірша Шашкевича з псевдонімною статьею Якова Головацького та знайденне автографу сього тексту поміж паперами Головацького вказувало би на нього як на першого видавця „Болеслава Кривоустого“.

В рік пізнійше в 1850 р. принесла „Зоря Галицка“ в 80 ч. статейку „Всiachня“, підписану криптонімно И. Н., в якій опубліковано текст з початком „Тільки вже разбвъ соньніко вертало“. Тут і зазначив криптонімний автор, що подав „нашому обществу п'єснювку знайдену меже паперами въ Новоселъ оу всеч. намѣстника Гаврышкевича, котору сочинивъ усопшій еще р. 1839 Бульвиньскій, другъ нашего безсмертного Маркіяна, ревный содѣлатель дружества завязавшого ся въ цѣли сочиненія народного словаря, человекъ сердечный, въ товариствѣ бывало любимый и всякому милый“. По складі, словах, настрою і ідеї сього вірша пізнавали в його авторі Шашкевича й така традиція удержала ся досі. Впрочім се не оригінальна поезія, а перерібка з польської мови, як догадував ся др. В. Коцовський,¹⁾ а як указав автора проф. К. Студинський, з Карпінського²⁾. В десять літ пізнійше вважав др. Щурат потріб-

¹⁾ И. Онишкевича Руска Библиотека Томъ III-ій, Львів, 1884, стор. XXX.

²⁾ Geneza poetycznych utworów Markiana Szaszkiewicza, Краків, 1896, стор. 5, замітка 3. Стоїть тут: „Ten wierszyk nie jest oryginalnym, a tylko piękną przeróbką Karpińskiego: „Do Justyny. Tęsk-

ним наново вишукувати польський оригінал і польського поета ¹⁾, з якого зроблено українську перерібку, в статейці „Загадка польська пісня в українськiм перекладі“ в 82 т. (Miscellanea) „Записок Наук. Тов. ім. Шевченка“.

Остання річ Шашкевича, що вийшла друком у першій половині XIX в., була „Читанка“, яку вдала „Матиця“ перший раз під редакцією Якова Головацького 1850 р., а другий раз 1853 р. Поза „Читанкою“ і чотировіршом-фрагментом (Відкинь той камень), наведеним у статі Михайла Козановича „Цвітка воспоминанія на гробъ Маркіяна Р. Шашкевича“ в 38 ч. „Вѣстника для Русиновъ австрійскої державы“ за 1852 р., нові невідомі писання Шашкевича приїс аж альманах „Зоря Галицкая яко альбумъ на годъ 1860“ ²⁾. На стор. 488—497 помістив тут Богдан Дідовський „Вспоминку о Маркіянѣ Шашкевичу“, в якій і подав перший раз два польські віршники: „A wiesz ty?“ і „Moje Niebo“, вірші „Опыхане — Пане?“ й „Товарвшеска пѣсенька“ й три листи Маркіяна до пароха Утішкова Михайла Козловського. Цікаве признание Дідовського, що польські віршники одержав „по власной рукописи Маркіяна“ від його сина Володимира, „Опыхане — Пане?“ від сестри Юлії, а товариську пісеньку (Русин я си з роду) ³⁾ списав для нього „изъ памяти“ (стор. 494) Яків Головацький. Авторство її, здається, не Шашкевичеве.

noś na wiosnę“. Patrz: Dzieła... wierszem i prozą, Warszawa, 1806. T. I. Str. 8—9“.

¹⁾ Прізнавши згідно з традицією авторство вірша Шашкевича, др. Щурат пише: „Друга kwestія также інтересна: з якого польського оригіналу перекладена пісня?“ По сiм питанню ідуть широкі висновки, що з Карпінського, а дальше зіставлення текстів польського оригіналу й української перерібки.

²⁾ Подавання повної бібліографії друкованих писань Шашкевича вважаю зайвою річю. Більшість номерів такої бібліографії займали би шкільні читанки всякого роду, а дальше популярні часописи й читанки. При укладанню шкільної читанки перший послугував ся Шашкевичевими писаннями Василь Ковальський в першій часті „Рускої Читанки для нижшої гімназії“ 1852 р. Зазначу тут хіба пражську збірку Вячеслава Гауки, видану в Празі 1852 р. п. в. „Polyglotta Kralodvorského Rukopisu“, а не цитовану в „Галицко-рускій Бібліографі-ї“ Ів. Левицького. В відділі „Ukázka malo-ruského přeložení — Пѣсни изъ краледворського рукопису по южно руську“ в її отсі Шашкевичеві переклади: Китиця, стор. 526—527, Олень, стор. 530—531, Рожа, стор. 533, Заула, стор. 534 і Лишена, стор. 535—536.

³⁾ Ї вона вже в збірці „Синь Русь“ в 1833 р. й має тут такий вид (в фонетичній транскрипції):

В 60 рр. принесли „Вечерницъ“ в 1862 р. в 20 ч. „Найдевий скарбъ“. Такий заголовок дав Ксенофонт Климкович своїй статейці, в якій опублікував Шашкевичеву поезію „Надъ Бугомъ“ з довгими висловами одушевлення, закінченого ось як: „Отся пісня для нас великий скарб, бо вона знайшла ся під отсю пору, коли нам ясною стала ідея правдивої, живої, народно-руської літератури, над якою тепер нам діло. Дістанемо більше тавих віршів нашого Маркіяна, то пошануємо їх як які святощі в наших Вечерницях. Буде то якби голос із могили півця, которий в Галичині був перший, що підмив гадку правдивої, живої, народної словесности руської“¹⁾. З дальших народовецьких органів принесла львівська „Основа“ за 1870 р. в 27 ч. в фейлетоні Шашкевичів переклад частини „Zamk u Kaniowsk-ogo“, присланий редакції Володимиром Шашкевичем, а в „Зорі“ за 1882 р. „Зъ манускрипту Маркіяна Шашкевича“ опублікував Наталь Вахнянин на стор. 153—154 розвідочку „О Запросжъох и ѳих Сьча“.

Збірне видання писань Маркіяна Шашкевича задумував виготовити Омелян Партыцьквій. „Перед кількома роками хотіли ми зайнятись виданням Шашкевича, писав він, але властителей его творів освідчили, що самі видавництвом займуть ся; тепер зачуваємо, що Маркіянові твори віддано в диспозицію „Рускои Библиотеки“²⁾. І дійсно накладом „Академічного Братства“ вийшов в 1884 р.

Русия я си з роду, тим ся величаю,
Люблю просту щирість, храню рускі справи,
Голубця си витну, думку заспіваю,
Гостя з сердця прийму, то мої забави.

В статейці Дідицького зам. „справи“ приходять „прави“, а зам. „з сердця прийму“ — „почестую“. Під текстом у „Синови Русь“ нема імени автора. Своім складом ріжнить ся сей чотировірш від обох віршів Шашкевича з йогож підписом у „Синови Русь“, а саме від „Слова до чителей руского язика“ та „Погоні“. Противно скорше всього нагадує вірші Мишкаевича чи Йосифа Левицького з Августівки. Цікаво, що Яків Головацький не навів сього чотировірша в статі „Память Маркіяну Руслану Шашкевичу“, хоч подав там уривок „Руська мати нас родила“. В 1860 р. міг уже Яків Головацький ледо привабути. На листі до Козловського в бібл. Н. Д. XI5—46 зазначено рукою Головацького „У Антовія Ш.“, а потім йогож рукою:

Русия я си зъ роду,
Тѣмъ ся величаю,
Гостей почестую,
Думку заспѣваю.

Означення, що се Маркіянове, нема, хоч звичайно зазначував се Головацький під поодинокими писаннями Шашкевича.

¹⁾ Вечерницъ, 1862, стор. 154.   ²⁾ Зоря, 1880, стор. 319.

у Львові третій том „Руської Бібліотеки П. Онишкевича“, зредатований Володимиром Коцовським, що з правдивим пієтизмом віддався вшукуванню нових писань поета й досліджуванню його діяльності та її середовища. В третій том увійшли писання Маркіяна Шашкевича, Якова Головацького й Івана Вагилевича. Крім відомих писань Шашкевича увійшов тут його переклад святого письма, тексти всіх захованих українських проповідей окрім проповіді на св. Онуфрія, варіанти до частин перекладу „Короледвірської Рукописи“ тай „Олень и Вила“. З „Читанки“ надрукував Коцовський тільки „Баснь“ і „Пієни“, а „Азбуки і abecadla“ не вважав потрібним видавати. В виданню Коцовського не так докладно віддані тексти Шашкевичевих писань, як цінним є „Введенє“ до тому, правдива копальня вісток, звязаних із Шашкевичем, його часами та їх підготованнем. Два нові писання Шашкевича опублікував Коцовський в „Зорі“ за 1886 р., а саме віршик „По за тихий за Дунай“ на стор. 399 і проповідь в день св. Онуфрія на стор. 415. Коли згадати, що в 1887 р. в „Весіль“ оголосив О. А. М(ончаловський) з рукописи „Сина Русь“ в статі „Образецъ галицко-русской письменности изъ 1833 года“ „Словц до читателей руского языка“ на стор. 9 і „Думу“ (Погоню) на стор. 18—19, а в „Зорі“ за 1893 р. опубліковано (стор. 442) лист Маркіяна до брата Антона¹⁾, буде й все, що в 19 в. було відоме з писань Маркіяна Шашкевича.

Перше десятилітє нового столітя зазначило ся новими поважними причинками до літературної творчости Шашкевича. Їх жерелами стала бібліотека „Народного Дому“ у Львові і домовий архів Срезневських у Петербурзі. Проводячи до ладу та списуючи рукописи бібліотеки, проф. Свистун зібрав по можности разом Шашкевичеві манускрипти й передав їх до наукового використання Михайлови Тершаківцеві, що вислідом його праці над згаданими рукописями були „Причинки до житєпису Маркіяна Шашкевича та дещо із його письменської спадщини“ в LVIII т. „Записок Наук. Тов. ім. Шевченка“. Та попри нові дані для вяснення творчости й житя Шашкевича розвідка початкуючого рєбітєвка внесла в обробленє дотичного питання досить непорозумінь. Ціна її в опублікованню цілого ряду недокладно друкованих або зівсім недрукованих писань Шашкевича. До недокладно друкованих треба зачислити: Болеслава Кривоустого, переклад частини „Zamk u Kaniowskogo“ Гоцнянского й три листи Маркіяна до Михайла Козлов-

¹⁾ Вдруге опублікував сей лист др. Іван Франко в 1896 р. в V т. „Житя і Слова“, стор. 30.

ського. Вперше опубліковано тут: *Gościńność w Serbiji*, Любителі славянщини, Помста и великодушје, О слонї, переклад „плачу Ярославича-ого“, граматичні фрагменти та три листи Маркіяна (до матери, жінки й тестя). Все инше представляє матеріал до біографії поета або, як байки та пісеньки, подає скорійшу редакцію.

Матеріалом до історії літературних інтересів у Шашкевича є „збірка версіфікацій з 1830—1831 рр.“, яку приписав Тершаковець необережно Шашкевичеві, а яка, як зазначив др. Франко в замітці „Чи Шашкевичеві вірші?“ (Записки Наук. Тов. ім. Шевч. т. LXI, Misc. стор. 4—5) відписана зі старої друкованої книжки, а як указав Іван Крип'якевич у замітці „Варіант байки Хмельницького“ (Записки, т. LXVIII, Misc. стор. 1—2) з книжки „**ЙОКІЯ ІЄРОПОЛІТІКІЯ** иль **Філософія** **Правоучителна**“, що вийшла кількома виданнями, перше печерське в 1712 р.

Друга справа в розвідці Тершаківця, зв'язана з виданням писань Шашкевича, прикрийшого характеру. Про свій новий матеріал висловився автор, наче „він показує наглядно, що деякі писання, признавані до тепер критиками за Маркіянові, не були його творами, причім вказує також, що тям самим автентичність иньших творів однородних з псевдо-Маркіяновими мусять бути сильно заквестіонована“ (стор. 2). Передусім „Марк. Шашкевич, читається далі, не був автором деяких віршів дидактичних, нпр. „Отець і син“ та „Не хочу богацтва ані гроші мати“, як думано до тепер; його роля обмежила ся до поправлення готового першовзору. Властивим автором згаданих двох віршів був Юліян Вислобоцький“. Він мав на думку автора прислати Шашкевичеві „трохи свого матеріалу (дидактичних віршів та казок) до задуманої останнім „Читанки“. Що було в тім ліпшого, то Шашкевич вибрав, поправив і зготовив до друку. Як звісно, Маркіянови не вдало ся за життя видати „Читанки“, бо вона побачила божий світ аж 1851 р. (sic) в першім, а 1855 р. (sic) в другім виданю. Зладженя „Читанки“ признаю в обох разях Маркіянови (як се розуміти?), але уміщені в ній оповідання й вірші не були підписані нічим іменем, а тям самим і Маркіянове імя було там ні при чому. Дивно тому, на якій основі підтягнуто під його імя деякі вірші і всі 26 байок“ (стор. 3—4). „Ми вже бачили, каже дальше автор, як стоїть справа з дидактичними віршами. Так само непевне Маркіянове авторство байок, бо з рукописів виходить, що деякі з них, як пр. „Потїк и рїчка“ — то рівно-ж поправлені перерібки чужого твору, таки того самого Вислобоцького. Хто знає, чи й про всі инші байки не треба-б те саме сказати; а такий здогад скріплює ся обставина, що вони дуже часто

грішать незручно натягнуеною дидактикою (в першій читанці по букварі?). Одначе поки не розпоряджаємо повнійшим, рукописним матеріалом, потрібним до такого прослідження, обмежаємо ся на тім, що заперечуємо авторство Маркіяна байці „Потѣк и рѣка“, а що до авторства вьнших байок зазначаємо наш сумнів“ (стор. 4).

Бажання відмовити Шашкевичеві авторства дидактичних віршків і байок було в автора так сильне, що в його строгім присуді не спинив його навіть документ, який опублікував Тершаковець у своїй замітці „Маркіян Шашкевич про свою „Читанку“ (Записки, т. LXI, Misc. стор. 2—3), а саме представлєнне „Читанки“ до апробати власти. Признаєть ся тут Шашкевич (він не підписаний, але його письмо) до „Читанки“ в цілости й уживає про себе терміну „Verfasser“. На то заявив Тершаковець: „Вважаю гідним звернути увагу, що термін „Verfasser“ можна тут розуміти в двох значіннях: „автор“ і „впорядчик“. Що деяких поетичних байок і двох дидактичних віршів сам Маркіян не написав, лише поправив, се виказав я вже в „Причинках до житєписи М. Ш.“; зрозуміло, що до тих частвій „Читанки“ ми можемо прикласти лиш другий термін — впорядчик. З того дальше виходить, що термін „автор“ може прикладати ся лише до вьнших частвій „Читанки“; до яких саме і в якій мірі — поки що не знати“ (стор. 3).¹⁾

Непричасність Вислобоцького до Шашкевичевого гуртка та властиву ролю Ю. В. (Юліяна Величковського) в уложенню „Читанки“ й відчитанне автором знаків, яких нема в рукописи, виказав я уже на вьшій місці²⁾. Автор ставив гіпотези що до „Читанки“, навіть не заглянувши ні до першого, ні до другого видання, бо йнакше був би не наводив видань, яких не знає українська бібліографія. Поки що звісні тільки видання з 1850 і 1853 рр. До авторства „Читанки“ для народніх шкіл не прикладаєть ся такої ваги, як до авторства артистичної поезії, оповідання або наукової розвідки, бо там можуть найти ся і оригінальні складання і перерібки і невірничі переклади. Сам же Шашкевич заявив, що старав ся догодити вимогам, вибираючи матеріал з приписаних підруч-

¹⁾ Слова „Unterredungen mit Vater und Lehrer“ автор черкуєтв у своїх міркованнях на „Unterredungen zwischen Vater und Lehrer“ і відніє сей натяк до віршика „Отец і син“ (в автора „Отец і учитель“). Тимчасом під сими розговорами треба розуміти прозові розмови сина з батьком і вчителем про всякі явища в природі і про етичні засади.

²⁾ Віршові проби Юліяна Величковського (До питання авторства Шашкевичевої „Читанки“) (в „Записках Наук. Тов. ім. Шевч.“ т. CIV, Misc. стор. 181—191).

нків. В рукописи „Читанки“ тільки під двома віршами Юліана Величковського, і то поправленими Шашкевичем, є ініціали Ю. В., очевидний знак, що весь инший матеріял „Читанки“ приготував сам Шашкевич. Впрочім доказом Шашкевичевого авторства „Читанки“ також єі списані олівцем уривки первісної редакції „коротейших наук“ із „Читанки“; їх звязи з „Читанкою“ не завважив Тершаковець і видрукував в додатку до „Причинків“ під заголовком „Русланові псалми“.

З рукописий бібліотеки „Народного Дому“ оголосив друком Іван Созанський у вірнім відданню тексту нові „Недруковані вірші Маркіяна Шашкевича“ в „Записках“, т. LXV (Misc. стор. 15—20), а саме: Сын любимому отцу, Вѣрна, Туга, Мысьаченько кръглоколий, Думка (Ты конику)¹⁾ та варіанти з „Короледвірської Рукописи“: Ягоды й Жяворонки. В тім самім році акад. Всеволод Срезневський прислав з родинного архіву Срезневських на руки дра Свенціцького Шашкевичів переклад „Короледвірської Рукописи“, що його надрукував Тершаковець в LXVIII т. „Записок“. Одинокий досі відомий лист Маркіяна до приятеля Тадея Василевського опублікував у „Руслані“ за 1906 р. (ч. 2) рад. Ол. Барвінський.

Здавало ся, що рік столітніх уродив поета докине нові щедрі причинки до опублікованих писань Шашкевича. Звідомлення коломийської гімназії з 1911 р. принесло навіть в заголовку „Невідомі писаня Маркіяна Шашкевича“, які „написав Др. Ярослав Гординський“. „Щасливий випадок“ допоміг йому „роздобути хоч не оригінальні рукописи, так принайменше достовірні відписи з рукописів Маркіяна Шашкевича“. Зазнайомивши ся з лікарем дром Ол. Козакевичем у Коломиї, переглянув др. Гординський його бібліотеку та „між деякими цінними документами знайшов звиток паперів із відписами Шашкевичевих писань“. „При близшім перегляді“ „виявило ся, що маємо ту до діла по більшій часті з писаннями Шашкевича або ще зовсім невідомими або відомими в инших варіантах. Що правда, нічо з того не писане рукою Маркіяна²⁾, але тому, що часто зазначено виразно, що відписувано прямо з Шашкевичевих автографів, а сих автографів поки що нема, мусять отєй відписи заступити такі самі автографи. До того можна бути певним, що змін — принайменше річевих — у відписах супроти

¹⁾ „Сынъ“, „Вѣрна“, „Туга“ були опубліковані в „Вѣстнику Народного Дому“ за 1905 р. (стор. 55—56 і 73—74), а „Думка“ за р. 1906 (стор. 16), одначе етимольогічна транскрипція не віддала цілком вірно текстів.

²⁾ Підчеркненне мое.

оригіналів нема; хіба декуди не видержаний правопис¹⁾. Я задержався при публікації дра Гординського тільки тому, щоби вяснати, чому оставляю її без уваги з вїямкою віршика з неможливим у Шашкевича титулом „Вїрителова“, який зміною на „Вїрителеви“. Окрім згаданого віршика спублікував др. Гординський іще отей: Пвсенька (Марусенька мила), Нещастный, Бандуриста, Опыхане Пана? Всі вони відомі і не представляють ніяких Шашкевичевих варіантів.

Усіх їх звісні Шашкевичеві автографи й то з вїямкою „Опыхане, Пана?“ доступні кождому в публичній бібліотеці „Народного Дому“ ві Львові. Зміни в них є, навіть річеві. Текст „Бандуриста“, надрукований дром Гординським як невідомий варіант, се відпис текету „Руск ої Читанки“ Василя Ковальського, виданої у Відні 1852 р. (стор. 93—95). І тут і там пропущено в тексті тих самих 10 рядків. Звідти скопійований і „Нещастный“, як відписом із „Зорі Галицької яко альбуму на 1860 годъ“ в текст „Опыхане Пана?“ з додатком „Сказка“, чого нема в Шашкевичевім автографі. По таким досвіді з текстами поезій не заслугоють на більшу віру й варіанти чотирох прозових байок для „Читанки“, тим більше, що такий матеріал уже зі своєї природи мусить представляти перерібки та переклади.

Отсе й усе, що вперше принесло нового з письменської спадщини Маркіяна²⁾. Збірного видання її не було від виходу третього тому „Руск-ої Бібліотеки“. Обем винішнього видання Шашкевичевих писань більше ніж подвоюється³⁾. Я опер своє видання на рукописах і перводруках. На Шашкевичеві писання дивлюся у першій мірі як на документи культури, а потім щойно як на літературні твори. З тої причини, як і з причини, що я міг використати значне число рукописей, — усього яких 13% до 14% текстів у мене оперті на перводруках, — я відаю рукописи докладно; справляю тільки інтерпункцію на стільки, щоби текст був зрозумілий, і деякі очевидні lapsus-и ренпае, що скрізь зазначаю. Такий спосіб видання і згідний з ухвалою фільольотичної секції і дав мож-

¹⁾ XI. Звіт дирекції п. к. гімназії з руским викладовим язиком в Коломії за шкільний рік 1910/1911, стор. 5.

²⁾ Уже рівночасно з друком отсього тому опублікував проф. Студинський у фейлетоні 54 і 55 чч. „Руслана“ за 1912 р. Маркіянову польську проповідь на Вознесінне з 1838 р.

³⁾ На Шашкевичеві писання припадає у виданню В. Коцовського 134 стор., що відповідало би 108 стор. друку сього тому. 233 стор. сього тому (самих текстів без відмін) займало би менше більше 290 стор. видання Коцовського.

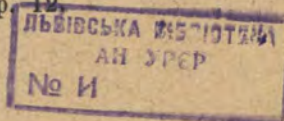
ність узгляднити не одну річ зі Шашкевичевих письменницьких змагань, цікаву для його оцінки, що не могло би мати місця прям. в „Українсько-руській Бібліотеці“. Через то одержуєть ся zarazом матеріал для Шашкевичевого шукання доріг, і не тільки в православі, що має свій інтерес для історика-дослідника.

На основі чого друкую який текст, зазначено в розділі VIII. З друківаних уже писань Шашкевича перший раз являють ся ось тут відданнем автографів: Безрідний, Опихане, Пане?, Бандураст, переклади сербських пісень 1, 3, 4, 5 і 6, всі тексти руських проповідий окрім проповіді на день св. Онуфрія, псалми, цілий переклад св. письма та Читанка. Новиною сього видання є: Хмельницького обступленвіє Львова, О Налевайку, переклади з книжки „Memento vite sacerdotalis“ і „Зеркала Християнского“, фрагмент про православіє і переклад байки Богдана Хмельницького та дві перші польські проповіді. Підчеркуванням в рукописах, наколи не ходять о якийсь цитат, зазначував Шашкевич бажанне віддати инакше дані слова. На скільки підчеркнені вислови справлені, даю поправки в головний текст, а первісні значіння в рукописні варіанти в розділі VI, де зведені не тільки відміни перших редакцій, але й вислови в рукописах, що стоять у скобках побіч властивих. Відміни перших видань зібрані в відділі VII.

Точна хронологія писань Шашкевича на разі ще не устійнена. Тому, що в отсім виданню в осібних розділах надруковані поетичні писання і прозові, в осібних оригінальні і переклади, збираю ось тут коротко се, що можна на основі досі добутих даних сказати про хронологію писань Шашкевича.

Найраншу вістку про літературну працю Шашкевича маємо з 1832 р. В своїй цінній роботі про „Найближші жерела творчости М. Шашкевича“ навів др. Щурат цитат із передмови Самвельського до власного перекладу „Короледвірської Рукописи“, виданого в Кракові 1832 р., де при вичислюванню перекладчиків сеї рукописи згадано, що „w nazwisku ruskim przekłada Szaszkiewicza“¹⁾. Ся вказівка, се певна річ, відносить до перекладу пісень з „Короледвірської Рукописи“. З захованих відомих рукописей з перекладами з „Короледвірської Рукописи“ найстаршим видаєть ся автограф „Ягоды“ (стор. 238—239) та сї варіанти, які надрукував уже Коцовський у своїм виданню (стор. 377—379), хоч там є і письмо пізнішого часу. Трохи пізнішу редакцію представляє рукопись бібліотеки „Народного Дому“ у Львові XI 5—7, сїм вісімок білого бібуластого паперу

¹⁾ Учитель, 1910, ч. 1 і 2, стор. 12.

в формі книжечки, де на дев'ятох перших сторонах є віднос частини перекладу „Рукописа“ Шішкова, а на дальших п'ятих: Кистиця, Олѣнь, Спрота, Жяворонок, Зазуля. Можна думати, що рівночасно з тим повстали сї вірші, які виявляють велику залежність від усної пісенної творчости (стор. 1—4, стор. 20 Ты конику), „Сынлюбному отцу“ й переклади сербських пісень (стор. 22—24).

До найраніших належать без сумніву граматичні фрагменти (стор. 221—223), під другим є дата: 14 марта 1833. „Помста и великодушіе“ має дату: 25 марта 1833, а „О словій“: 31 марта 1833 (стор. 94—95). „Плач Ярославни“ переложений 1 червня 1833 р. До тогож часу з певністю треба віднести „Любителі славянщизни“ (стор. 93) і „Goscinnosc w Serbiji“ (стор. 201—202). Найпізнійше в 1833 р. повстали вірші, які ввійшли до „Сина Русь“ з 1833 р., отже „Слово до читателей руского языка“ та перша редакція „Погоні“. Найближшою що до часу буде група писань з відданням кириличних вязань: и через ѡа, є через ѡи, к через ѡі, а ю через ѡѡ (стор. 6—8, 76—77, 142—145). Писані вони в осени 1833 і 1834 р., з них більша часть уже до мая, значить, до часу подання „Зорі“ до цензури. З записки на рукописи розвідки „О Запорожцѡх“: „Жульнѡ и Калына, Олена, о пѡсѡнях, о Налевайку, Згадка“¹⁾, як що вона відносить ся до змісту „Зорі“ (зміст „Русалки“ виключує вірш „О Налевайку“, якого нема в „Русалці“), виходило би, що в „Зорю“ входила й „Згадка“ (стор. 9—10) й „Олена“ (стор. 70—76). Припускаю, що й перерібка „Тільки вже разів сонінько вертало“ повстала в 1833 р. або з початком 1834 р. під свіжим вражінням книжки Вацлава Залеского „Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego“, де наведений сей вірш Франца Карпінського як пісня без зазначення автора.

Найдальше з початком 1835 р. (до перших днів лютого) написаний „Голос Галичан“ (стор. 8—9). Уривок „Відкинь той камень“ відносить традиція до 1836 р. (Зоря, 1880), а під копією Головацького „Лихої долі“ стоїть рік 1836, здається, уже по переданню рукописи „Русалки“ до цензури, бо в „Русалці“ нема „Лихої долі“, хоч є тут: Роспука, Веснівка, Туга за милою, Сумрак вечерний. Час готовлення рукописи „Русалки“ се найдальший terminus, ad quem написав сї вірші Шашкевич, як і: Передслівє, Старину та рецензію на „Руское весіле“ Осипа Лозняського.

Протягом 1835 р. виготовляв Шашкевич „Азбуку“, яка найдалі зі самим початком 1836 р. була вже готова, й „Читанку“, що

¹⁾ И. Овишкевича Руска Библиотека Томъ III-ій, стор. XXXI.

2 грудня 1836 р. була вже в цензурі. Як що можна означати дату написання вірша на основі його настрою, вірш „До милої“ можна віднести до часу 1836—1838 р. (перша половина). Думка, Підлисе і Над Бугом (стор. 13—14) споріднені також настроєм, а поезія „Над Бугом“ написана 13 мая 1838 р. Дідицький відносить оба польські віршики до 1838 р., коли відбуло ся Маркіянове вінчання з Юлією Крушинською. Перші відомі тексти проповідий походять з 1837 р. (руський текст на Богоявлення з 4 січня, а польські на шесту неділю по Зелених святах з 27 липня і на Успенне Богородиці з 27 серпня). Рукопись польської проповіді на Вознесінне має приписку: „Vidit: I. Łotocki, Leopoli, die 23 Maii 838“. З інших руських проповідий має дату тільки проповідь на тему „Блажені милосердія“, а саме: 13 лютого 1841.

Переклад „Зеркала“ має дату: 22 цвітня 1838, трохи скоршив є, здасть ся, переклад з латинської кнвжки, а тожсамість письма в рукописи сього перекладу та псалмь велить здогадувати ся менше більше й однакової пори їх повстання. Може з того часу й переклад частини „Zamk-u Kaniowsk-oro“. „Нещасний“ чи „Безрідний“ датований самим поетом 1840 р. Подібне письмо й в автографі „Опихане“. Бандурист і присвята Устіяновичеви написані по всякій правдоподібности в 1841—1842 р. До останнього часу викінчував переклад „Короледвірської Рукописи“ й хвороба не дала йому його переписати до кінця або й перекласти так, що кінцеві стрічки вписав в чистовик Яків Головацький. Переклад євангелія св. Івана має дату: 1 лютого 1842; здасть ся, дата закінчення, а переклад частини євангелія св. Матєя мабуть пізнійший.

Подрібнійше такими питаннями займу ся в монографії, присвяченій критичному розборови літератури, звязаної із Шашкевичем, його життєписи, підготованню його виступу, його змаганням і тям течіям, що пособляли їм або їх спивювали. Повинна вона творити вияснююче доповнення до отсього тому. Тут іще вважаю потрібним згадати про сі рукописи Шашкевича, про які є якібудь вістки.

Вже в статі „Память Маркіяну Руслану Шашкевичу“ згадав Яків Головацький за деякі Шашкевичеві рукописи, які досі не відомі. І так зразу працював Шашкевич над етимольогічним словарем церковно-славянської мови, що його хотів положити в основу своїх лінгвістичних праць. Зачав збирати матеріяли до „Исторіи на-вернення Словен до вѣры Христіянскои“, а „недокінчене се діло, не авать, в чій руки попало ся“¹⁾. Мав також переложити староруське

1) Вѣнок Русинам на обжинки, часть первая, стор. 56.

„Слово о полку Ігореві“ „свобідною мірою українських козацьких дум“, а з німецької мови на польську мову переложив: „Das Leben Jesu von J. P. Silbert“¹⁾,

Коли Головацький написав, що Шашкевич „мав“ переложити „Слово“, Наталь Вахнянина запевнив про такий переклад. „В році 1864 лучилось мені також мати в руках Маркіяновий манускрипт вельми поетичного перекладу поемату „Слово о полку Ігора“ — ужию слів Вахнянина — власність о. Йосифа Крушинського, нинішнього пароха в Селисках під Яворовом. Манускрипт сей мабуть по нині зістає в руках о. Йосифа. Видаючи „Правду“, в р. 1869 просив я о. Йосифа о відступлене мені сего перекладу в цілі випечатаня его, однакж одержав відповідь з тою відрадною вісткою, що о. Крушинський намірив видати всю літературну позістальщину по Маркіяні в окремім виданю. Досе се не сталося і длятого в інтересї загалу руського поновляемо на сїм місци умвльне прошене до о. Йосифа, щоб зволив котрійнебудь з наших редакцій відступити переклад „Слова о полку Ігоревім“ для як найскоршого випечатаня“²⁾. На всякий спосіб істнованне Шашкевичевого перекладу „Слова“ в цілости певне. Поділені тільки вістки про його форму. В 1883 р. замітив о. Йосиф Крушинський Коцовському, що дійсно мав переклад цілого „Слова“ прозою, але вже від довшого часу не може найти його між паперами³⁾. З огляду на свідoctва Головацького та Вахнянина скорше є правдою, що Шашкевичів переклад мав віршовану форму, а не прозову.

Що тикаєть ся інших рукописей Шашкевича, в „Зорі Галицькій“ на 1860 р. зазначив Дідницький, що „одна доволно просторонна росправа нашого Маркіяна „о Богдані Хмельницкомъ“ и кілька его пѣсней, назначеныхъ нимъ для издаватися имѣвшой „Зори — Альманаха руского на рѣкъ 1834“ сохранияются въ одной изъ Львовскихъ библіотекъ“ (стор. 497). Дідницький мав на гадці, здасть ся, бібліотеку „Народного Дому“, де великої статі про Хмельницького досі не віднайдено, тільки переклад з латинської мови байки Хмельницького, а що до пісень, годї щось певного сказати, що мав на думці Дідницький. Задержало ся і кілька записів народніх пісень, що мали ввійти до „Зорі“, і власні Шашкевичеві вірші, опубліковані в останніх часах або ось тут перший раз (Хмельницького обступленне Львова, О Налезайку), особливо останні дуже правдо-

¹⁾ ibidem, стор. 59.

²⁾ Зь манускрипту Маркіяна Шашкевича (Зоря, 1882, стор. 153).

³⁾ К—о (Вол. Коцовський) Рукописи Маркіяна Шашкевича (Дѣло, 1883, ч. 127, Наука, штука и литература).

подібно призначені для „Зорі“¹⁾. Я певний, що ще дещо більше відшукаєть ся у бібліотеці „Народного Дому“.

Дещо з паперів Шашкевича має, а принайменше до недавна мав у себе адвокат у Самборі др. Йосиф Крушинський. Проф. Свистунови як директорови бібліотеки „Народного Дому“ у Львові обіцяв навіть др. Крушинський прислати сі папери для використання в отсім виданню до бібліотеки „Народного Дому“, але на поновлене прошення не відповів.²⁾

На закінчення мило мені зложити найщирішу подяку за випозичення рукописий академикови В. І. Срезневському, парохови Сільця Белзького Щасному Раствацькому, проф. К. Студинському, парохови Михалевич А. Слонському, тов. „Просвіті“ у Львові, дир. Ф. Свистунови й ред. Яр. Весоловському, а zarazом усім зарядам бібліотек і тим одиницям, що були мені помічними при роздобуванні рукописий. Рівнуж подяку складаю і голові Наукового Товариства ім. Шевченка проф. Михайлови Грушевському, що його зичливости до видання головно завдячую отсею можливу повноту.

¹⁾ Її рукопись мала в 1848 р. по знесенню цензури дістати ся до університетської бібліотеки ві Львові. Коли звідував ся в сій справі Коцовський, довідав ся, що „było pięć worków na rolę zgnitych papierów“, знищених тараканами так, що годі було що зробити з тим. Тому відіслано сі мішки назад до поліції, на що є потвердження (Руска Библіотека, т. III, стор. XXXI).

²⁾ Від одного з моїх товаришів довідав ся про се др. Щурат і в часі вакацій, користаючи з особистої знайомости, одержав сі папери. Коли я звернув ся до нього з прошенням або оголосити друком се, що заслугує з того на опублікованне, або показати мені сі рукописи, запевнив мене др. Щурат, що до тижня се зробить. Коли по упливі двох-трьох тижнів від сього приречення я пригадав ся дрови Щуратови зі своїм прошенням, з нетаємним невдоволенням відповів мені др. Щурат: „Чи ви думаете, що ваше виданне має бути повне?“ Так само в своїм часі додержав обітницю показати добутий від о. Кміта автограф „Голоса Галичан“ або знямку з нього й припізнав друк першого аркуша о повних три місяці. Схарактеризував таке поступованне др. Денис Лукіянович у своїй праці, надрукованій у вступі до „Поезій Осипа Юрія Федьковича“ з 1907 р. на стор. XLII.

**Перед користаннем із видання прошу справити
отсі запримічені похибки й неточности:**

		Надруковано :	Має бути :
Стор.	37 стр.	70 вишню	вишню
"	39 "	153 кошѣ	кошѣ
"	66 "	19 (в долу) отчиноў	отчиноў
"	77 "	40 Волгари (так в Коц. і Вахн.)	Болгари
"	77 "	46 неперемьнѣли (в Коц.)	перемьнѣли (в Вах.)
"	87 "	74 умилосоудиѣся	умилосердится
"	87 "	13 сердпе	сердце
"	107 "	5 Саммона, Саммонѣже	Салмона, Салмонѣже
"	107 "	6 Руен	Руеы
"	107 "	11 Манассіяж	Манассіяж
"	108 "	19 от	отѣ
"	108 "	51 ангелъ	ангел
"	110 "	111 услугували	услуговали
"	111 "	168 зчужоложиў	зчужеложиў
"	113 "	35 прійшоўем	прійшоў-ем
"	113 "	64 виходящих и виходящих	виходящих и виходя-
"	114 "	78 чудом	чудам [щих ¹⁾
"	114 "	104 Отповіў	Отповѣў
"	122 "	427 Архієреѣв	Архієреѣв
"	123 "	451 ныхъ	нихъ
"	124 "	488 Авраамъ	Авраамъ. [Мовив ім
"	125 "	511 непозналисте	неповналисте [Ісус]
"	125 "	519 Идучи	И идучи
"	125 "	535 фариссеѣ	фариссеѣ
"	127 "	598 Ієрусалинѣ	Ієрусалимѣ
"	128 "	657 бачила	обачила

¹⁾ Переставка зазначена через 1—2.

Надруковано :

Стор.	128	стр.	661	дакотри
"	129	"	676	много
"	137	"	1000	учиѣмъ
"	141	"	1145	Зѣведеовѣ
"	146	"	20	(з долу) что (в Коц.)
"	160	"	143	промовив
"	163	"	265	нѣкъда
"	163	"	281	щастливо
"	168	"	476	Іѡан. 3.
"	171	"	52	семѣ
"	181	"	153	Ик
"	182	"	30	першихъ
"	185	"	128	Тогда
"	189	"	291	Выдите
"	190	"	357	довгъ
"	192	"	421	нечиститѣ
"	194	"	491	помочникъ (так в рукоп.)
"	195	"	533	незагибіти

Мас бути :

дакотри
много
учиѣмъ
Зеведеовѣ
прибавимъ, что (в
промовивъ [Вахн.)
нѣкъда
щастливо
Іѡан. 3.
семѣ (45)
(66) Ик
першихъ
Тогда
(83) Выдите
довг
нечистотѣ
помочникъ
незагибсти

Думка.

Ш. VII.

Свою рутку, свою рутку рутку підливаю -
А й свою рутку дрібну на зиму слобаво.
Рутко-жъ мой дрібненькай, рутко зелена!
Вже-жъ ты миль рутко дрібна, вже-сь ми непо-
трідна.

Співденна вода въ рѣцѣ, ходило до ставъ
Вложив-же-сь ми козаченку въ великъ неслава!
Сама-жъ ти ся моя мила въ неславу вложила
Що-сь пізенько пераченько, зъ корими приходила
Так я мала козаченку власне приходити
Взевъ-сь мене за руженку, став-сь говорити,
Де радийсе моя мила, мой розмовоць
Атшви въ мене, як у тебе розвѣ въ головоць.-
Бодай-же ты козаченку тогда оженивѣ
Так зъ луць три дороць судий Дѣв розвивѣ!
Бодай-же ты двинотко тогда отдалася
Так у морѣ на камени роотѣ розцвилася.-

23° 7! 833 -

Дівчина співала тую співаночку, малоцѣнного ея жовѣ
казала: „Маленька коротенька для вас неспособна.“

Шашкевичева запись народньої пісні.

(Горішні зазначення походять від Як. Головацького).

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

I. ПОЕТИЧНІ ПИСАННЯ.

А. Оригінальні.

1. Хмелницького обступленіє Львова.

(строіом народної пѣснѣ).

- Ой у чистим полѣ да близько дороги,
Там стоѣт наметец великій, шовковій.
А у тїм наметцѣ стоѣт стїл тисовій
Да гетьман Хмелницькій сидит конец стола.
- 5 Молойцѣ козаки стоїат до окола
Да гетьман Хмелницькій пише дрібнѣ листи,
По всей Украинѣ розсилає вѣсти.
Війско куренноє в поход виступало,
Ляхи розровіало да Львів обступіало.
- 10 **И**к гетьман Хмелницькій кіньми наvernуѣв,
Тай Львів сіа здвигнуѣв;
Ик гетьман Хмелницькій шаблею звів,
Тай Львів сіа поклонив. —
- На росвѣтѣ з замку из ручницѣ стрѣлієли,
15 А змеркѣм козаки замок пѣдпалили
Да раненько до окола весь Львів обступили.
Ударили з самопалѣв — двори погорѣли.
А гетьман Хмелницькій пѣсли посилѣв,
Словами промовліав :
- 20 **И**к будете мирити-сіа,
На окуп винесѣт три миси червоних,
На окуп виведѣт сто коней вороних.
Ик будете бити-сіа,

- Мечами рознесу мури високиѣ,
 25 А кіньми розору двори бѣлєвкѣ. —
 А у Львовѣ рано всѣ звони заграли,
 А високі ворота остѣжом упали.

2. О Налевайку.

- Що сіа степом за димове густо закурили?
 Чи то мрачка осѣдає, стеліат сіа тумани?
 Не мрачка то осѣдає, не туман лігає,
 Гей, то Ліахів сорок тисіач в поход виступає.
 5 А в недѣлю на розсвѣтѣ полк козацькій скорит,
 Тодѣ молод Налевайко до коніа говорит:
 Ступай, ступай, ворон коню, бистрими ногами,
 Не далеко бѣла-церков, йдут Ліахи за нами.
 Гей, по степѣ вѣє вѣтер по густих буріанах,
 10 Гей, там блищіат догѣ списи в сивеньких туманах.
 У Гуманю звоніат звони и мир біє поклони,
 Надлетѣли з чужих сторон чорніѣ ворони.
 Збирали-сіа козаченьки, радити сіа стали,
 По далекій Украинѣ післи розсилали —
 15 А у мѣстѣ бѣлѣ-церквѣ лиш звѣзди згасали,
 Ударили з самопалів и конѣ заграли.
 Тодѣ постиг Налевайко, під ним ківь играє,
 Гей, молойцѣ, за слободу — до них промовліає.
 Вждовж списками городили зеленѣ байраки,
 20 Уставляют сіа по степѣ молойцѣ козакі.
 Гей, там Ліахів сорок тисіач — дим біє-сь по болонѣ,
 Від розсвѣту аж до змерку ржут бистриѣ конѣ.
 Гей, там гриміат з самопалів, орют копитами,
 Та степ кровцїа сполокала, зволочен трупами.
 25 Гей, на степу густа трава, степом вѣтер вѣє,
 Не по одним козаченьку стара нене шлѣіє.
 Гей, на степѣ сивій туман, кургани курились,
 Не по одним козаченьку вдовицѣ лишились.
 Тодѣ молод Налевайко зачіав утѣкати,
 30 За ним в погонь вражѣ Ліахи, не могли здігнати.
 А на Дибірѣ на порогах плине чайкїв триста,
 Вертайте сіа, вражѣ Ліахи, з соромом до мѣста. —

3. Т у г а.

- Крутий берег, по березѣ трава зелененька,
Серед трави край берега калина червенька.
Свое гила буйненкое сумна в воду клонить,
Свое листя дрібненькое по водошці ронить.
- 5 Скоро смеркне-сь, голубь сивый сюда прилѣтае,
Ничку гуде, нарѣкае, ранкомъ излиняе.
Нічку плаче, жалкуеся, ряспі слѣзи ронить,
На розсвѣтѣ излиняе, в темні лѣси гонит.
На темні лѣси гонить тай зворами блудит,
10 Тамъ горюе, униває, тяжко серцемъ пудит.
Весна одна перецвила, минула и друга,
Вже и третя засіяла, не минае туга.
И все голуб прилѣтае, на гѣлѣ сѣлае
И головку к листюм тулить, плаче и ридае:
- 15 Де злетѣла-сь, голубонько сивенька, миленька,
Щезла-сь сними, лишилася година сумненька.
Нѣ ты мишлями змыслити, нѣ думкою здумати,
Нѣ очами ты глянути, лиш згадкою згадати.
Свѣт ми мерзкій, нічка мила, голублюся съ тьмами,
20 Мари дружба, лѣси хата, гоноу за зморами.
А бодай вы, лихі води, в лугахъ заблудили,
Що вы мою ясну зорю та під себе вбили.
Люта бы вас буря в мраку та дрібну розбила
Тай дрібну мраку розбила, слѣду не лишила.
- 25 А бодай вас жаркимъ лѣтомъ дуга випивала,
А зимою студѣнь люта на вѣк ледомъ стала.
Ей, ты, водо, ты, быстрая, лиха розлучнице,
Поган Татар нехай гидке в тобѣ мае лице.
Щастье мое перебилось, доля вже минула,
30 Мов ластівка скорокрила въ безвѣсти алинула.

4. В ѣ р н а.

Зашшѣла дѣбровонька, листом зашшѣла,
Затшжила дѣвчинонька, сердцемъ затшжила.

- Тѣжит нічкѣ, тѣжит нічкѣ, тѣжит и день бѣлий,
 Бо из вѣйни за три роки не вертає милій.
- 5 На могилѣ, верховинѣ милого спрашала,
 Бѣле личко цюловала, слѣзми провѣдала.
 Не плач, не плач, ластівонько, дасть бог звѣйовати,
 До твоєи соколеньком я прилечѣ хати.
 Не плач, не плач, голубонько, не плач, не жсри-ся,
- 10 Подай рѣчкѣ бѣленькѣю, до домѣ верни-ся.
 Вдаріў коник ѣ копита, заздвоніў станлями,
 Лишила ся сиротонька з жсрніми гадками.
 Вдаріў коник ѣ копита, на вѣтр псегиў гриєѣ,
 За лѣсами, за горами лишіў чорнобривѣ.
- 15 Край дѣброви на горбочкѣ сипана могила,
 Там дѣвчина из зорями що день виходила.
 Виходила из зорями, стояла до ночи,
 Свои чорні за миленьким видивила очи.
 Ой, ходила, ой, бродила зимами, лѣтами,
- 20 Видоптала битѣ стежкѣ бѣлыми ногами.

5. Сын любимому отцу.

- Гадка моѣ, якѣ бѣйний весною вѣтрец,
 Зводит-ся, легкимъ крильцемъ злѣтає,
 Несе-сь сторонами в далечь, де отец
 Голубонько сивий пробѣває.
- 5 Живе в печали, Боже! колиб в радости
 Вѣк тихо, весело емѣ проживати,
 В гарздѣ, здоровлю, в любой солодости
 Цвѣтами щастѣ житѣ огортати.
- Отче! ох, отче! сли-ся менѣ придало
 10 Дни житѣ твоего попиномъ згирчити,
 Сли коли око Твое жалюмъ запало,
 Слимъ бѣв нещасенъ сердце закервлити.
- Прости ми, Отче, прости! бачь! я ся каю,
 Жалюмъ сердце бѣдне мое прозябає,
- 15 Твои поженьки сл'овами зливаю,
 Ах! прости синові, най не загубає.

6. Слово до чителєй руского язика.

Дайте руки, юпі други,
Сердце к сердцю най препаде,
Най щезають тяжкі туги,
Ум, охота най засяде.

Разом, разом, хто сил має,
Говіт з Русї мраки тмаві,
Зависть най нас не спиняє,
Разом к світлу, други жваві.

7. П о г о н я .

Чи то сокіл пташку жене?
Чи то буря хмару несе?
Чи люта джума летит?
Ні!... то козак конем садит!...

Куда гониш, бісноватий!...
Світ вже смерком почорнів,
Сумненько пугач запів,
Ні там людей, ні там хати! —

5 Гуляй, вороненький, гуляй,
Врага постигай!
Відобємо дівчиноньку,
Пана твоего сестроньку.

55 Блуд ту свище, туман грає,
В густі ліси заведе;
Козак на се не зважає,
Гомонит си та й жене.

Як прилетиш, поздоровит
10 І поплече і промовит,
Погодує тя рукою,
Рученькою біленькою,
І напоїт тя водою,
Водонькою студенною,

Станув, к землі припадає
40 Послухати, де луднит,
Знов на верх ся вихопляє,
Бистрим соколом летит.

15 Гуляй, гуляй на всі сили!
Чрез болота, чрез могили,
Чрез дуброви, через луки!...
Цотацнюєм с Татаринном!
Ненагріюсь вражим сином,

І счез стрілов в густій мраці,
Дудонь замовчає,
45 Може ліг вже де в байраці
Тай вовк доїдає.

20 Як попаде в мої руки.
Скоро блисну му шаблею,
Розілеця біс мазею! —

Десь поїхав ти, козаче?
Темно, тихо і страшненько, —
Чясом лиш ворон закряче,

50 Закряче сумненько. —

* * *

На ту правду забожив ся...
А зогнувши ся дугою,
25 До копика приложив ся,
Шпарков полетів стрілою.

Чи то вірли крильми бють ся?
Чи зірки сияють?
Ні!... то козак з врагом трут ся,
Мечами блискают.

Ані єго не спиняє
Рів ані могила,
Вітром їх перелітає,
30 Як би мара го носила.

55 Та вже Татар утомив ся,
К землі сильно вдареи пав...
Ще раз двиг ся, розяриив ся
І дівчинні необачний
Голововьку в плеча зняв.

- 60 І кипув ся, мов звір лютий,
Козак сильний на врага,
Грудь росколов, щоб добути
Серце диве Татара.
Завіз сестру до домоньку,
- 65 Поховав ю у садочку,
Посадив над нею ручку,
А в головках калиноньку.
Сам затужив тай заплакав
Тай став ся сумненьким,
- 70 Тай затужив тай заспівав
Голосом тихеньким:...
- „Як би я в сей сторононьці,
Як би я безрідний жив,
Батько, ненька в могилоньці,
75 Тай сестрицю враг вмертвив.
Ходім, коню, в чужиноньку
Думочку думати,
Ходім, коню, на Украйноньку
Степами блукати. —

8.

- По за тихий за Дснай,
Де мій сокол пробсвайе,
Лети, гадко, в чсжий край,
Де го тсга обгортайе.
- 5 Неси дсшс там мойс,
Легкокрилий вітропкьс,
Рсчкьс пьсеньс неси мс,
Шчирс брата пьсонькьс.
- Тсжно, тсжно там тобы,
10 Милый брате рідненькій,
Но по стсденній зими
Вьірец дихне тепленькій.
Серед лсга край води
Зацвила калина;
15 Бсдь веселий, шчаслив ти,
То шчаслива й родина. —

9.

- Мьсбаченько крсглоколий закрь-ся хмаройс;
Чи так тобы зо мноу льсбо, йак мені стобойс?
- Ой лысами, берегами былі сныгі спали,
Очи мойі сивенькііі словоньки зальали.
- 5 Вихор дикий, стсдененькій лопотит гыльами
Тьяжко, тьяжко момс серцьс вссмними гадками.
Ой йак тьяжко, побратиме, тверд камьинь глодати,
Ой шче тьяжче бездольномс в свѣті пробсвати.
В гробі ссмно, в гробі тихо, ссмрак стсдененькій,
Ой йак льяжс серед него, тогда йа шчасненькій.

10. Д о * * *

Мысль подлєбезнс двгчи в самом собѣ,
Дсшс в првроди безвьісти запести,

Гадкойŝ крепкоу т'ми свѣта розмести,
Житѣ кончини подрѣжати обѣ;

- 5 Глянѣти мирно, що сѣа дѣйе в гробѣ,
К радощам вдати, истинным сѣа взнести,
Радость с тѣгойŝ в лад миленькій сплести,
Милость сосвѣтитŝ пригорѣти к собѣ;

- Кто вѣйе, кто вдасть? — ŝм сильный, високий,
10 ŝм, що го вѣчна доброта повила,
ŝм, що го красна природа зростила; —
ŝм, йаких мало, хотьай свѣг широкій —
Дѣша, що в грѣдѣх твоїх сѣа з'явила,
Що мене знова з свѣтом подружила.

11. Болеслав Кривоустий під Галичом 1139.

- 1 Не згасайте, йасні зори,
Не вѣй, вѣтре, з низ Днѣистра,
Не темнѣте, красні звори,
Днесь, Галиче, честь твоѣа!
Бо хто Рѣсин, підлѣтайте
Соколами на врага!
Жваво в танец заспѣвайте
Пѣснь веселŝ гѣрра-га!

- 2 Побари сѣа, облак тѣмистий,
Щче годинаŝ шче постой,
Тобѣ прийде росповѣсти
Славний рѣский з Ляхом бой.
Од бескида аж до моря
Пѣснь весела загѣла,
Від запада аж, де зорѣа,
Чѣти голос гѣрра-га!

- 3 Покрай Днѣистра край бистрого
Йасний сокол там жене,
Йарополка Кїйевского
Скоропадний кїнь несе.
Гей, хто Рѣсин, за ратище,
В кренкі рѣки мечь йасний,
Шпарка стрѣла най засвище,
Гордий Лѣаше! день не твої.

- 4 Не оден ти город красний
 Лѣстим мечом розметаў,
 Рѣски не оден несчасний
 По родинѣ заламаў!
 Нинѣ счезла пѣста слава,
 Скверний розірваў сь вѣнец,
 Сорок восьма кровава справа
 Гидкий дала ти конец. —
- 5 Бачь, Болеслав гордовитий
 Поклоном низеньким впаў,
 Враг, напастник сановитий
 На чужім кони втыкаў.
 Радость, радость, Галичане!
 Не загостит бѣльше враг,
 Грени, Днѣistre, шми, Сане!
 Не прискаче воўком Лях!

12. Голосъ Галичанъ въ пресвѣтлый, прерадосный
 ѿз. дѣнь рождества Императорскаго Величества
 Франца I., Цѣсара Австрійскаго, Короля ихъ най-
 милостившаго.

- 1 Що то всѣмъ свѣтомъ за краса зацвѣла?
 Ци сонце яснѣ въ пѣдѣ небѣсъ сестшило?
 Ци небо землю звѣздами покрѣло?
 Зорѣ ли звѣтомъ по землѣ роспила?
 Не сонце, звѣзды, ранна зорѣ то;
 Нарѣдъ велике днесъ свѣткѣе свѣто! —
- 2 Кудѣ веселій людъ сей въ тлѣмъ скорить?
 Въ одежахъ всѣмъ свѣточныхъ см. явлѣе?
 Ци ангела трѣба на сѣдѣ взывае?
 Ци боанъ вѣщій клязавъ пѣсню творить?
 Не пѣсни Боана, не трѣбъ то звѣски,
 Се люди въ храмѣ къ небу взиомають рѣски!
- 3 Що то за гѣлосъ свѣтомъ розлагае?
 Ци ангель пѣннѣе плѣше воздухами?
 Ци чѣдны море грае гѣлосами?
 Ци соловкѣи вже вѣсны розвивае?
 Не ангелы, не птицы пѣснь тѣ творять;
 Нарѣды всѣрдвий пацѣбрь вѣразъ гѣлорать!

- 4 О мудрость вічна, доброто прекрасна!
 Що з віка водиш світлі воздухами,
 Що облажаєш царства все царями,
 Котрими веліть народъ, страва вса щасна.
 О милость безконечна, жрѣдло світла,
 Ще Францомъ крѣльомъ зъ многа тѣшь насъ лѣта!

[Друга редакція].

- Що то за краса всѣм світом зацвила?
 Чи сонце ясне спод небес ступило?
 Чи небо звізди на землю спустило?
 Чи зоря ранком землев ся роспилила?
 5 Не сонце, не звізди, не ясна зоря то,
 Народи велике днесъ святкують свято!
 Куда мiр веселий так прикванно скорит?
 В одежах святочних всякий ся являє?
 Чи труба ангела світ на суд скликає?
 10 Чи Боян віщій князям пісни творит?
 Не пісни Бояна, не труба ангела,
 Усердна подяка в храм народи звела.
 Що то за голос світомсь розливає?
 Чи ангелов пiвнє плине воздухами?
 15 Чи чудними море грає голосами?
 Чи соловій птиця весну розвиває?
 Не ангели, не птици піснь чудную творят,
 Народи усердну молитву говорят.
 Мудрости вічна, доброто прекрасна!
 20 Що з віка водиш світи воздухами,
 Що ублажаєш народи царями,
 С котрими весь рол, вся сторона щасна,
 Милости безконечна, Ти жерело світла!
 Ще царем Францішком в многа тѣш нас лѣта!

13. З г а д к а.

Заспіваю, що минуло,	5 Святовида лица ясні
Передвіцкій згану час,	За Лабою Славлян чтив,
Як весело колись було,	Купайловий танок красний
Як то сумно нині в нас!	Царинами вітром сплів. —

- Гай ся на честь гарной Лади
 10 Піньом дівць розлягав,
 Мір в подяці для Коляди,
 Веселячесь, снопи клав, —
 Над ярою Волтавою
 Суд Любушин мир давав,
 15 Над Дніпром славолицою
 Так Ярослав ся вславляв.
 По за білими водами
 Білий гвіздо орел вив;
 А рускими сторонами
 20 Звін вічовий гомотів. —
 Новгород сила й слава
 Світом цілим зголосла,
 Києва золота глава
 Під небеса ся звела.
 25 Слави дочка величана
 На світ цілий сяjala,
 Пісьнь Люмира, пісьнь Бояна
 Голосніше їй гула. —
 Нийї думка йде сумненько,
 30 Темним лісом гомонит,
 За Дунай, за Дніпр туженько
 Згадка журна лиш летит.
 Понад Дністра берег крутий
 Гамор галич розлягат, —
- 35 Там сум душу хашле лютій,
 В безвість гадка пропадат.
 Городища де бували,
 Днесь могили ся звели,
 Богів храми де стояли,
 40 Грехіг мохи поросли. —
 По за води по за тихі
 З Славов гаразд пробував,
 Загудівши вихор лихий
 І сліди їх позмітав! —
 45 Красна Ретра з Арконою
 Цилом вічним припали,
 Діти вірні з матерьюю
 Десь в безвістьох ізчезли...
 Де ворони ся злітають,
 50 Колись славний стояв тин,
 Тяжкі мраки днесь лягають,
 Як на ногах Татарин.
 Щастє, гаразд зпід могили
 Гомонем лиш залітат;
 55 Як Славляне колись жили,
 Журна думка лиш згадат.
 Іа Русина широй груди
 В побратимий летят край,
 Побратимі де сут люди,
 60 Поза Волгу, за Дунай.

14. Роспука.

- Поза тихими водами
 Сумно тай смеркло ся;
 О, як голос меж горами,
 Щастє розбило ся!
 5 Летит ворон чорлокрилий, —
 За ним загуділо;
 Щастє мое, гаразд милий,
 На віки зниділо. —
- Тяжко голубу малому
 10 Горі перебити,
 Ой, ще тяжче безродному
 На сем світі жити.
 Ти, зазуле сивенькая,
 Закуй ми сумненько,
 15 Най роспука тай лютая
 Вирве ми серденько. —

15. Веснівка.

- Цвітка дрібная
 Молила неську,
 Весну раненьку:
 „Нене рідная!
 5 Вволи ми волю,
 Дай мнї долю;
 Щоб я зацвила,
 Весь луг скрасила,
 Щоби я була
 10 Як сонце ясна,
 Як зоря красна,
 Щобим згорнула
- Весь світ до себе!“
 — „Дою голубко,
 15 Жаль мнї тебе,
 Гарная любко,
 Бо вихор свисне,
 Мороз потисне,
 Буря загуде;
 20 Краса змарніє,
 Личко счорніє,
 Головошку склониш,
 Листошки зровиш,
 Жаль серцю буде. —

16. Туга за милою.

- Ізза гори ізза ліса
 Вітрец повіває,
 Скажи, скажи, тихий вітре,
 Як ся мила мав?!
 5 Чи здорова, чи весела,
 Личко румяненцьке,
 Чи сумує, чи горує,
 Чи личко бліденьке.
 Бо я тужу, бо я плачу,
 10 Сльозами вмиваюсь,
 Веселої годинишки
 Вже не надіваюсь!
 Коби мені крильці мати,
 Соколом злетіти,
 15 Тяжку тугу із серденька
 При милій розбити!
 Ой, літав бим, ой, літав бим
 Що дєв'ї що ночи,
 Щоб ся милій у сивенькі
 20 Надивити очи.
- Ой, літав бим, ой, літав бим
 Зорями яспими,
 Щоб мені ся натішити
 Ручками білими.
 25 Ой, літав бим, ой, літав бим
 Світом білесеньким,
 Щоб мені ся натішити
 Личком румяненцьким.
 Ой, літав бим, ой, літав бим
 30 Вечером тихеньким,
 Щоб мені ся натішити
 Ходочком дрібненьким.
 Ой, літав бим, ой, літав бим
 Лісами, горами,
 35 Щоб мені ся натішити
 Милими словами.
 Ах, я бідний, нещасливий,
 Да й крилець не маю,
 Сохну, чяхну в далечині,
 40 Всяк дєв'ї умираю!

17. Сумрак вечерний.

- Сонце ясне померкло, світ п'ятьма насіла,
 Вшир і вздовж доокола сум ся розлягає.
 Чагарами густими тьма вовків завила,
 Над тном опустілим галок гамор грає;
- 5 Там нещасен думаю тяжко, мов могила
 Серед степу о північ сумненько думає.
 Згадка в душі печальній тужно згомотіла,
 Бо сплинули радощі, як Дністер спливає!
- Нависло ясне небо чорними хмарами,
 10 Тяжкими густі бори склонились тугами,
 Зойкнули дуброви і ліси застогнали.
- Весело ми с тов гудьбов тай с тими лісами,
 Мило ми в буйним вітром, з блудними марами,
 Студенна тая доля к серденьку припала. —

18. Лиха доля.

Ой, ти доле, моя доле, Гадно їдлива, Переїлась моє щастє, Гіренька годичо.	Тобі тільки хйба смутку, Що хмара насуне; А радощів з зірочками Змежи вас не труне.
5 Запустилась в мою душу Журбу і розпуку; Учивилась мому серцю З гараздом розлуку.	25 А мені ось на сем світі Своє серце їсти; Бо з недолев ся бороти, Як під воду плисти.
Ой, місяцю, місяченьку, 10 Тихенько думаєш; Мовій тяжкой недолецьки Відав ти не знаєш.	30 Мій гаразд здрімав ся; Десь в безвістей, з лісів темних Мій смуток пригнав ся.
Ой, не знаєш, ой, не знаєш І не будеш знати,	Ой, пригнав ся тай воропом Надо мнов літає;
15 Як то тяжко сиротоньці В світі загубати.	35 Бе ми серце тяжким крилом, Радость розбиває.
Сам не знаєш, ні сестричка Звізда ти не скаже, Як то гірко, сли недоля	Вчера вечір чорна хмара Мені говорила: — „Чудуєш ся, побратиме,
20 Світ мильвій завяже.	40 Де ся доля діла?...

Твоя доля — то я була,
Я тя не минаю.
Вкривалам тя чорнов мраков
І тепер вкриваю.

45 І над гробом мої мраки
Ще твоїм повіснут! —
Ой, надія!... таку долю
Най то громи тріснут!...

19. Д о м и л о ї.

Повій, вітре, вітросеньку,
Там, де тужит мила,
Нехай несут там пісеньку
Твої легкі крила.

5 Повій, вітре, в її городець,
Де вінці сплітає;
Неси вісти, що молодець
Щире ю кохає.

Ой, поглядь ю, вітросеньку,
10 По її личку білим,
Нехай знає її серденько,
Що я її милим.

Ней не плаче, ней не тужит,
Вже час ся зближає;
15 Прийде милий, приголубит
І з нею ся звінчає. —

20. Д у м к а.

Ніс ся місяць ясним небом
Там, де зоря ясна;
Летів хлопець чистим полем,
Де дівчина красна.

5 Часом місяць ізійшов ся
С тмавою хмарою;
Нераз хлопець поборов ся
З журною гадкою:

— Журна гадко, печалива,
10 Чо ти мене гониш?

Чо ми жїте згорчиваєм,
В серце тугу рониш?

Уступи ся, лиха нене,
З вітром в лісах, гори,

15 Най по тобі й чутка згниє,
Як сліди на морі.

Мому серцю най радощі,
Най падія грає,
Най ми доля веселенька

20 Ітичкою співає.

21. П і д л и с ь е.

Шуми, вітре, шуми, буйний,
На лісах, на гори,
Мою журну неси думку
На підлиські двори.

5 Там спочиеш, моя думко,
В зелений сосниї;
Журбу збудеш, потішиш ся
У лихий годниї.

Там ти скаже дуб старенький
10 І єден і другий,
Як там живем ще маленький
Без журби, без туги.

Там ти скаже та соснина
Й всяка деревина,
15 Як там грало серце мое,
Світала година.

- У садочку соловійчик
 Щebetав пісеньки,
 Розвивав ми пісеньками
 20 Літа молоденькі.
 Там колодязь студененький,
 А дуб воду тягне;
 Не так щастя, як той води
 Моя душа багне.
 25 Підлисецка горо біла!
 Як тебе не бачу,

- Так ми тяжко, так ми сумно,
 Що трохи не плачу.
 Веселая сторононько!
 30 До серця-сь припала;
 Душа тебе, як милого
 Мила вабажала.
 Там то любо, там солодко,
 Весело і мило!
 35 З миленькою у любощах
 Вік би ся прожило!

22. Над Бугомъ.

- Гей, рѣченько быстренькая,
 Гей, стань, подиви-ся,
 Як я плачу, як горюю!
 Зо мноу пожури-ся!
 5 Твой водѣ веселеньки,
 в нихъ рыбовька грає,
 Моє сердце розпукаєсь,
 від журбы ся крає.
 Трава к тобѣ з любощами
 10 з берегів ся хилит,
 Воўня єѣ поцѣлує
 И на перед стрѣлит.
 Моє сердце бѣдненьков
 радощѣв не має;
 Уцѣшк. Гі Майка 1838.

- 15 Лишь розлуку из долею,
 лишь слезоньки знає.
 Рапо встану тай заплачу
 и вечером плачу,
 Долеж моя веселѣйша,
 20 колиж ты обачу!
 Журбо, тяжка розлучнице!
 Чом не пропадаєшь!
 Долеж моя, зоре моя,
 Колиж засвитаєшь!?
 25 Ой, рѣченько быстренькая,
 Ой, стань, подиви ся,
 Як я плачу, як горюю!
 Зо мноу пожури-ся.

23. [Безрідний].

- Кому Богъ в груди дау сердце мягеньке
 И дау вродитись в добрую годину,
 Щастье, як лѣтом сонѣчко тепленьке,
 В житю му всяку огрѣває днину;
 5 И свѣт ему милый и солодка нічка,
 Мысли веселі и серденько грає,
 Як у дубровѣ тихенька криничка,
 Днина за дниноу так ему спливає.

- Лишь кто в посестру взяў тяжку недолю,
 10 Що давит сердце, як вѣдьма кошава,
 Кто вражой нуждѣ понаўся в неволю,
 Кому а журбами и сон и забава;
 Тому нѣг мѣстця а нѣ супокою,
 Нудит си свѣтом, пудит и собою,
 15 Туга до сердца як гадь ся всилила,
 Звѣдає мысли, як змя зірочки,
 Груди зушила, здоровья знорила,
 Хлѣб му не милый, не терпит сорочки. —
 Щез то, кто може из сердца сплакати
 20 Чи у куточку, чи за углом хати,
 Чи у грудь брата, чи хоть в жменю друга,
 Хоть на часочок сплине з сердца туга;
 Лиш коли слезы в грудех скаменѣли
 И в тяжку скалу над сердцем ся збили,
 25 Разв из десять що день радбысь вмerti:
 Годѣ! а годѣ, потѣхи нѣ смерти.

Нестав. 2 Нов. 1840.

24. Опихане, Пане?

- При битѣм гостинци липа зеленѣла,
 Під липою баба жебруща сидѣла.
 Дасть кто кусень хлѣба, то Отченаш каже,
 Ще й Богородице, сли платок розвяже
 5 Кто, з торгу идучи, и в жменю гріш вложит.
 Часом молодухам з бобу поворожит.
 Аж глянь! шляхом дѣлич суне четвергою,
 Гладун, петльованец, кругленькій собою,
 Як гарбуз му лице, а руки як тѣсто,
 10 Червеный як ридза, під горлом звисисто.
 „Гей, бабо!“ галасне нероба неробѣ,
 „Чверть проса дарую“, митю рудѣ обѣ
 За поясъ засунуў и поклону ждає,
 Щез добре, що з лихом в дарунку й не лає.
 15 А баба лѣнива й на ноги не встане,
 З глѣзда запитала: „Опихане, Пане?“
 А пана як спариў, як лопух надуўся,
 Сли жар ним накрѣш; з надѣў минуўся.

И баба минулась, не підвела носа,
20 Не мала нѣ каши нѣ пшона нѣ проса.

25. [Бандурист.]

[Уривок із піснотвора „Перекинчик Бісурманский“.]

Пѣсенька 1.

- (1а) Бувало! весною, як лѣс розівьється
И чистими птичок гукне голосами,
Дуброва як дѣвка в цвѣтя прибереться,
Пчілка зазвонить лугами, полями,
5 Стадами весело заграє долина,
А в рѣцѣ рыбонька аж носить водою,
З пѣсенькоў из поля вертає дѣвчина,
Плугаторь за плугомъ з довгою думою; —
Бувало! весною, як голуб сивенькій,
10 Изъ оком ясененькимъ, як око святого,
Під полоў бандурка, в устах пѣсень много,
Що року приходить Соловѣй старенькій.
А все го за батька рідненького мали,
Старіи и дѣти, молодцѣ и дѣвчата,
15 Як батька з дороги все его витали,
У селѣ му кожда своя була хата. —
Бо и годенъ бувъ того! бувало явиться,
Мовъ сонце на небѣ, заспѣва', заграє —
То всякій веселый, о журбѣ и неситесь,
20 бож то и не ма пѣснѣ, як сей заспѣває.
Заведє довгими думку голосами,
з під могилъ, казавбысь, холодочком вѣс,
З тиха поговорить з батьками-князями;
Старі молодичють, бо и сам молодичє.
25 Абож и дѣвчатамъ коли заспѣває,
Тьохкають серденька, бо він відгадає,
Що из миленькими говорять дѣвчата,
Дѣвча спалѣнє, спустит оченята; —
Зиркне по миленькимъ, очами пытає,
30 Де він придивився? — як він добре знає.
(1б) За тоє всякому припаў до серденька,
Як до голубонька голубка сивенька; —
За тоє го всюда звали Соловѣмъ;
Пѣснѣжбо то пѣснѣ! такихъ мы не вѣдѣмъ! —

Безрідної.

А кому боги в груди даю сердце м'ягеньке,
и даю вродитись в добруго вѣдуню,
щастье ей лѣтом сондрю тѣмъ лѣньке
Врѣтено му велику оубѣва диню;
и свѣт ему мильн и сладка нѣжна
мысли весели и серденько грае
Там у дубровъ тихенька крѣпичка
Дейна за диню так ему силвае.
Алиб кто в посетити вѣдуню недоло
Що давить сердце ей вѣдѣна коцава
Кто братрон нѣждѣ поцае в неволло
Кому з дурдами и сон и забави;
Тому нѣт лѣстѣи аѣт сѣткого
Кудит си свѣтомъ нѣдуню и собото
Щу дадо сердце ей гадѣ св. величла
Зубае мѣгли ей змиа зирожн
Груди зсуть мѣи здоровѣи знѣрмѣ
Алиб му не мильн, не терпѣит сорожн.
Щеф то кто море у сердце сѣткатн
Тн у куднорку, тн за чумо и хайт
Тн у грудѣ браѣта тн хотѣ в рѣмѣню друга
Лотѣ на галогок силне з сердце тн ча;
Алиб коли слезѣ в грудѣх скаменѣли
и в тѣлѣнѣ силн над сердцем св. зѣмѣи
Рѣив уз дѣлѣнѣ нѣр дѣнѣ нѣдѣнѣ в нѣрѣнѣ;
Едѣ а гадѣ поцае нѣ смертн.
Ксѣт. п. № 2 нов. 810

Шашкевичів автограф „Безрідного“.

(Сам заголовок написаний рукою Як. Головацького).

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Пісенька 2.

- 35 Як гомон по лісах, звістка несесь мила :
 „Иде Солов'їй наш! нові несе піснї,
 Піснї нечували і думки незв'їси!“
 Радість у серденьку всякому зацвила. —
 І вийшли на зустріч і ждали на мостї.
 40 Підходить, склонились; згомонили: „гостї!“
 До села проводять; — всякого витає,
 О щастю, здоровлю, родинї питає.

* * *

- Чогож то у лузї головку склонила,
 вїдаў тучу чує березочка бїла?
 45 Чогож то лївець наш, чого він сумує,
 Видко, що в тяжкою журбою несеться,
 бо око стемнїло, тяжко серце бьється,
 А на личку смуток; — чи нещастя чує?
 Йде селом, бувало, весело і смїло,
 50 З хаткою, здеревцемь кождимъ розмовляє,
 Вдарить убандурку, в дрібненька заграє
 Козачка чи шумку; — аж згадати мило. —
 А нивї, як не той! — клонит волось синий
 На грудь піснословну — журиться, сумує,
 55 Мовчки поступає, пісеньку не звонить,
 З дїтьми-са не бавить — чи лихо вїщує!
 Чи жаль тисне серце за другом миленькимъ,
 Може за сестрою, за братом рідненькимъ?
 Чи може, идучи з далекої дороги,
 60 Ходомъ утомиўся і примучив ноги? —
 Не змучив він ноги, ходомъ не втомиўся,
 вчує, пташечки, чого закурився. —

(2а)

Пісенька 3.

- Присїв на царинцї; — молодь обступила,
 Як цвїточку нчолі — а старшина сїла.
 65 І виняў бандурку і обтерь полою
 І стаў ї строити і повїў рукою
 По струнах з легенька; струны згаморили.
 Пївець розумїє, бо знимъ говорили;
 Вже лїт сорок і два їх бесїду знає.
 70 І вдариў сильнїйше і скорше тручає.
 І стали гремїти та бескидским громомъ

- И стали шумѣти та степовим шумомъ ; —
 То знов заскипѣли, як воды старого
 Отця славутиць — бо о нѣмъ думає
 75 Пѣвець и мыслию честь ему спѣває —
 То зновъ алебедѣли, — якбы галичъ много,
 Стадами злетѣвши, чисте поле вкрыли. —
 То знова злегенька, з тиха гомонѣли,
 Мовъ згадка лѣтъ давныхъ и минушой долѣ —
 80 Що разъ то тихше и тихше бринѣли,
 Розлетѣлись за пѣвця думкою по полѣ,
 А потому зглох(л)а — вовсѣм занѣлѣли. —

26. Побратимови, посилаючи ему пісні українскі.

Д у м а.

- Оттак, Николаю, українскі вірлята
 І веселят душу й серце загрівають;
 Оттак, Николаю, рускі соколята
 То в голос, то зтиха матери співають.
 5 Аж мило агалати, як то серце бєт ся,
 Коли в України руская пісенька
 Так мило-солодко вколо серця вєт ся,
 Як коло милого дівка русявенька.
 Так го обнимає, так до себе тисне,
 10 Пригортає і любує
     І голубит і цілує
     І плеше і тїшат
     І медочком дишет,
 Що трохи не скажеш: пусги мене, пісне!
 15 Аж тут і небавком буйний вітер повине,
 Гостинець вже инший, от вже думку несе.
 Несе й каже: — сю ніч степами гуляв я,
 Нагулявшись доволі, по могилах лягав я,
 Буцїм то спочити — а то підслухати,
 20 Як то стара бувальщина буде розмовляти:
     Про давні літа,
     Про давні часи,
     Як слава гула
     Світом в округи;

25 Про руских батьків,
 Боярів, князів,
 Про гетьманів, козаків. —

І стане повідати аразу так мило,
 Зтиха й величаво, мов над морем цвила
 30 Цвіт-доля любенько — потім голоснійше
 Застогне, заплаче що раз то сумнійше,
 Сумнійше, страшійше гукне, засковиче,
 Зпід могил, казав бись, старих людей кличе :

Щоби поспитати

35 Про епис, про шаблюку,
 Щоби розвідати
 Про орду канюку :

Як руским тілом згодувала ся,
 Як русков кривлев наповала ся ;
 40 Як руска шаблюка все її витала,
 Як кривим зубом серце добувала,
 В пуці вигідненько на нічліг стелила,
 В воду, під могилу спати кладовила. —

І знов згомонит ти нишком, мило-немно,
 45 Як в сумерк вечерний, півсонно, півтемно ;
 І луку розпустит ген-ген долинами
 І гомонем шибне ген-ген дубровами,
 Ні то комусь то десь там повідає,
 Як то колесь то красою засяє,

50 Як при Чорнім морі
 Себе заквітчає,
 В степах на просторі
 Весело заграє,
 Як в водах, Дніпрі

55 Змиєсь, прибере ся,
 Легеньким крильцем
 На Дністр занесе ся.
 В тихенькім Дністрі
 Собі прилягне ся,

60 Крилоньками сплесне,
 Стрясе, злопотит,
 Під небо, до сонця
 Ген ген полетит,
 Під небом, край сонця

65 Совічком повисне :

І буде літати
 І буде співати
 І о рускій славі
 Скрізь світу казати! —

27. Фрагменти.

Д у м к а.

- Ты конику, воронику, що ты задумався,
 Цы ты, кою, голоднецькій, цы ты утомив-ся?
 — Нѣ я, пане, голоднецькій, нѣ я утомив-ся,
 Лешень мене ты сумуеш, що ты зажурив-ся.
 5 И поводи-сь опустив, головоцьку звѣсив,
 Волосѣчко въ нелад пало и шапочку погубив —
 Не дивуй ся, воронецькій, минѣ молодому,
 День бѣлецькій вже померк, темна нѣчка запала,
 Через лѣси дорожецька до милецькой хати,
 10 Через лѣси дорожецька и то не одна,
 Дорожецька далекая, а нѣчь темнецькая. —
 Не жури ся, молодецькій ще я.

Відкинь той камень, що ти сердце тисне,
 Дозволь, в той сумний тин
 Най свободоньки совѣчко заблисне;
 Ти не неволі сии.

Вздовж, поперек зійди світом . . .

Руська мати нас родила,
 Руська мати нас повила,
 Руська мати нас любила;
 Чомуж мова ей не мила?
 Чом ся нев всидати маєм?
 Чом чужую полюбляем? . . .

[Вірителеви].

Перед зорями в люту непогоду
 Розіграла ся душа молодецька.
 Гмив за кирму тай чухнув на воду,
 На буйне море, гей, кров молодецька.
 А море бистре, гей, носят собою,
 Кшиит і бет ся, аж страх, ся здуває.

Волня на волню зводит ся горою,
Пре сила силу, плавця затапляе.

Серед пола край могили
калина стола,
На калинѣ на бѣйненкѣй
завзла ковала.
Не завзла кѣне сѣмно,
головку склониўши,

На зеленѣй полонинѣ
Вода быстра протѣкае,
Покрай воды край быстрой
Калиновка гѣльом мае.

Б. Переклади.

1. Плач Ярославнин.

Ярославнин голос ся розлѣгае; зазулею незнаемую ранком сум-
ненько куде: Полечу, каже, зазулею по Дунаю; вмочу бобровый рукав
в рѣцѣ Каялѣ, втру князю кровавыя его раны на дивним гѣлѣ. —

Ярославна рано плаче в Путивлѣ на городских стѣнах и жалѣбно
промовляе: о вѣтер! вѣтрило! Чому, Господине, насильно вѣещ? Чому
мечеш ханскія стрѣлки лехким крильцем на вои моего Лади? Мало тобѣ
було гѣр пѣд оболочками вѣяги, лелѣючи корабли на синѣм морѣ? Чому,
Господине, мое вѣсѣльѣ розвѣявись по травѣ ковыли?

Ярославна ранком плаче на стѣнѣ города Путивля, жалостно про-
мовляючи: О Днѣпре словутицю! ты пробив-есь каменни горы скриз
землю половецкую. Ты лелѣяв-есь на собѣ човны Святославови до
полку Кобякового: возлелѣй, Господине, мою Ладу ко менѣ, абым не
слала к нему слез раненько на море.

Ярославна рано плаче в Путивлѣ на городскій стѣнѣ, припѣва-
ючи: Свѣтлое и тресвѣтлое сонце! Ты вѣм теплое и красное, чому,
Господине, простерло-сь горячую свою лучу на Ладинѣ вои? в по-
лѣ безводнѣм жаром луки им попачило-сь, туюгу тули заткалось.

2. Народні сербські пісні.

1. Дівчина и рыба.

Дівчина край моря сиділа, Сама до себе так говорила: „Ах! милий ты, мій Боже, „е-ли що ширше над море? 5 „е-ли що доўше над поле? „е-ли що швидше над коня? „е-ли що над медъ солодше? „е-ль що дорожше над брата?	3 волі рыба говорила: 10 „Дівчино мила, будало, „Ширшое небо над море, „Доўшое море над поле, „Швидшѣ суть очі над коня; „Солодший цукорь отъ меда. 15 Дорожший милий над брата.

(Друга редакція).

Дівчина край моря сиділа, Сама до себе так говорила: „Ой! милий ти, мій Боже! Чи є що ширше над море? 5 Чи є що довше над поле? Чи є що швидче над коня? Чи є що над мед солодше? Чи є що над брата дорожче?	Рыба д ней з води говорила: 10 „Дівчино! мало ти знаеш! Ширшое небо над море, Довшое море над поле, Швидші суть над коня очі, Від меда солодший цукор. 15 Над брата дорожчий милий!—

2. Дівчина до рожі.

Ах! моя водо студенная! І моя рже румяная! Чогось ти так рано процвила? Не маю, комуб ты вчяхнути. 5 Вчяхнула бим ты неньці, Та неньки не маю; Вчяхнула бим ты сестриці,	Сестра ся віддала; Вчяхнула бим ты братови, 10 Братчик у військо пійшов; Вчяхнула бим ты милому, Та миленький далеко, За трома горами зеленими, За трома водами студеними.—

3. Пуста дівчина.

Дівчинонька водоў бродит, Ноги ся бѣлют; За неў ходит молод хлопець, Смѣсся, регоче: 5 Броди, броди, дівчинонько, Бодай мойоў бѣла! Коб я знала и вѣдала,	Що я твоя бѣла, Молоком-би ся вшивала, 10 Щоби бѣла бѣла, Ржею-бим ся втерала, Щоб рѣмяна бѣла, Шоўком-би-ся вперезала, Щоби тонка бѣла.

4. Дѣвчина лице миюча.

- Дѣвчина си личко смивала
 И, миючи, к лицу говорила:
 Коб я знала (личко моє, личко),
 Що ты старый бсде цюловати,
 5 Пійшла-би я горою зеленоу,
 Весь полин-бым по горѣ зібрала,
 Из него-бим водѣ вицѣдила,
 Милабим ты вею в кождый ранок;
 Як стар поцѣлѣє, щобишь гѣрне бшло. —
 10 А коб знала (личко моє, личко),
 Що ты молод бсде цюловати,
 Пійшла-бы я з зѣльник зеленый,
 Всю би рожѣ в зѣльникѣ зібрала,
 Пак би з неф вицѣдила водѣ,
 15 Милабим ты нею що заравье;
 Щоб як поцюлѣє, молодомѣ пахло,
 Щоб мѣ пахло и миленьке бшло. —
 Волю в молодим по горах ходити,
 Як во ст(а)рим по бѣломѣ дворѣ;
 20 Волю в молодим на камени спати,
 Як во старим на мягевьким шоукѣ.

5. Знатель.

Ой, дѣвчино, ой, Милѣна!
 Сѣдай менѣ край колѣна;
 Най ся люди не дивѣют
 И мы знаєм, де цюлѣют.
 Межи очи сдовицѣ,
 А дѣвчинѣ межи цвицѣ.

6. Ангелчині ворота.

Високо ся сокол виввѣ,
 Висѣть городѣ ворота;
 Воротарка там ангелка,
 Совцем головѣ завила,
 Мѣсяцьом ся вперезала
 И звѣздами заткала. —

7. Олень и Вила.

Пасе оленецъ траву на загірю,
 День ся пасе, а другий горюе,
 А за третимъ да горемъ горюе.
 Питала го Вила из гори:
 „Ой! оленце, лѣсогорске звѣре,
 „яка тобѣ велика бѣдошка,
 „що пасучи трави по загірю,
 „день ся пасешъ, а другий горюешъ..

3. [З Франца Карпінського.]

Тільки вже разів сонінько вертало,
 Ясененьким світлом днину красило;
 Но мому світлу щож то ся стало,
 Що мені доси не заворіло?

5 Уже й царинька в гору ся взбила,
 Росте і в колос буяє швидко
 І ярица ся завеленіла...
 Моєй пшениці не видко, не видко.

Соловій мило вже щекотає,
 10 Птичок громада лісних заграла;
 Воздухом звінко жайвороп співзє;
 Но моя птиця менісь — не озвала.

Де поглянь, з землі цвіт прозябає
 По завчешній поводі;
 15 В чудесні барви сь луг приберає;
 Но мому цвітку щось годі — щось годі.

Докиж тя, доки, весно молити?
 Прясній на Галич лучи теплими
 І чадам руским верни їх цвіти...
 20 Верни їм пісни родимі. —

4. [Короледвірская Рукопись и Судъ Любушинъ. Думы и пѣснѣ старо-ческіи, на южно-руськое нарѣчіе переложени М. Русланомъ Шашкевичемъ].

(2 а) Ольдрих и Болеслав.

— — — — — ся в чорный лѣс
там, куда ся владки згорнули,
сѣм сих владик в владиміи громадьми.
в ним Вигонъ Дуб туда бересь жарко
5 зо своєю громадоу темноу ночей.
Той громады було на сто хлопа;
всѣ сто мали в похвах мечи острі,
д мечам всѣ сто мали тверді щити,
до Вигоня в серцях тверду вѣру.
10 Серед лѣса к прикметам добили-сь,
подали си разом праві руки,
тихими словами говорили. —

Нічь переважила-сь, по виїночи було
и д сѣдошарому посунула-сь заўтро.

15 и рече Вигонъ князю Ольдриху:
„Гой! ты чуешь, велеславный княже!
Бог ти буйну ярость даў у всѣ сустави,
бог ти вложиў мудрость у голову буйну;
ты нас на злобні веди на Поляне!
20 Скажи, а пійдем и в лѣву и в праву,
хочь в перед, хочь в зад, у всѣ люті боѣ,
нуже, мужайте буйных сердц хоробрость!“

(2 б) Ой, та взяў прапорь князь в сильну руку:

„За мноу, за мноу хоробро на Полянѣ,
25 на Полянѣ, врагів землѣ нашої!“ —
Владик воемъ за ним ся горнуло,
в владиками триста й шіѣста воинів,
воинів превдалых туда,
де премного Полян сном ся розвалили.
30 на горѣ станули покрай лѣса.
Ой, вся Прага моучит в ранѣшних спаню.
Волтава ся дымит в ранѣшнихъ мрацѣ,
за Прагоу просниют ся горы,
за горами сѣрый востік маячѣ.

35 З горы долѣв! — тихо, тихомирно!
В тихой Празѣ вкрадьце ся укрыли,
все оружье в полкі огорлули. —

Иде пастух пораньом шареньким,
Кличе, воріт щоб му отчинити.

40 Чує сторожа киканіє скотареве,
Через Волтаву ворота відсунуў.
На міст вступив пастух и затрубав грімко.
Скочив князь на міст, сѣм владик за ним,
всякій чвалає из людьми своими,

45 стали громко бити тарабани,
трубы глітні сильно завзвонили,
громады на мостѣ хоругвы встромили,
под их тягаром весь міст иструсаў-ся. —

Страх ударив на всѣ на Поляне.

50 Ой, Поляне за оружю хаплят,
Ой, владыки сѣкут, сѣкут люто!
Ой, Поляне скачут сюда, туда,
на глум д воротам перекопів,
дальше й дальше перед сильноў сѣчеў.

(3 а) 55 Ай, звияга богом нам подана!
Встало одно сонце на все небо,
Опадом встаў над всюў землеў Ярмір.
Радость всюю Прагою рознеслась,
Рознесла ся радость в коло Прагы,
60 Розлягла-ся радость по всей землі,
По всей землі от радостной Прагы. —

(3 б) Германів Бенеш.

Ой, ты сонце, ой, сонічко!
Ты так жалісенькю,
Чому ты свѣтишь на нас,
На бѣдні люди?

5 Де князь, де люд наш воѣвный?
К Отѣ далеко занят;
Кто нас ворогам видре,
сирото отчино?

Доўгим тягом нѣмцѣ тягнут,
 10 А сут нѣмцѣ сасики,
 От згорѣльских лѣсогор
 в наші стороны.

Дайте, небожатка, дайте
 Срѣбло, золото, ймѣнне,
 15 Пак вам повижѣгают
 Двори и хижи!

(4 а) И всьо нам повижѣгали,
 Срѣбло, золото вняли
 и, скот позаймавши,
 20 Дальше идут к Троскэм.

Нетужѣт, кметѣ, нетужѣт!
 вже вам травница встает,
 так доўго топтана
 чужим копитом.

25 Плетѣт вѣнциѣ в польовых цвѣтѣв
 своему спасителеви!
 Царина ся зеленѣе,
 всьо ся измѣнило.

Скоро всьо ся измѣнило.
 30 Бачте! Германів Бенеш
 там нарид в громаду зве
 супротѣ сасам.

Сглотили ся сельскі люди
 в лѣсѣ під грубоў-скало ў,
 35 всякому цѣпи оружо
 супротѣ врагам.

Бенеш, Бенеш вперед їде,
 За ним весь люд сердитый;
 „Помста, помста!“... — кличе — „всѣм
 40 сасам граблящим“...

Аж тут сердитоци стисли
 Крутостю обѣ стороны,
 Збурило ся в утробах
 роззобленных мужів.

45 Розжарили-ся их очи
 протѣ собѣ страшно,
 встали кыѣ над кыѣ,
 копыѣ над копыѣ.

(4 б) Сперли ся обѣ сторонѣ,
 50 мовь бы лѣс валиў ся в лѣс,
 Як лиск грома по небѣ,
 Такій лиск мечів.

Удариў крик грозоносный,
 Сполохаў весь звѣрь лѣсовый,
 55 всѣ небесні лѣтала
 аж по третѣй верх.

Розлѣгавсь провалами
 от скальнатых лѣсогор,
 то вдарь кыѣв, то мечів,
 60 мовь стік дерев веточных.

Так стоят обѣ сторонѣ
 Протѣ собѣ, негнучись,
 Укрѣпившись на стопах,
 на ногах запершись.

65 Обернуў-ся Бенеш горѣ,
 кинуў мечем на право,
 там ся горне сила.
 кинуў на лѣво

И на лѣво хропе сила.

70 З відси на камѣнный лім,
 из лому вьсо камѣнє
 на нѣмцѣ вергут.

Бой иде з горба в долину;
 и узяў ся нѣмцѣв зойк

75 и взяў ся нѣмцѣв полох —
 и побитє им. —

(5 а) Забой, Славой, Людѣк.

З чорно-лѣса скала виступав,
 на скалу сильный виступиў Забой,

- землѣ на всё обзират стороны,
замутивъ ся над всёма землями
5 и застогнавъ плачем голубиным.
Сидѣвъ доўго и доўго мутивъ-ся
и схопивъ-ся горѣ мовь-бы олѣнь,
долѣвъ лѣсом, доўго-пустым лѣсом
быстро спѣвъ от мужа до мужа
10 всеу волостеу, от сильного к сильну.
Тайно каже д всём слова короткі,
поклонит-ся богам,
відси к другим спѣвъ.
- (5 б) И минуу день первый и минуу день вторый,
15 а як в третій луна в ночи була,
сняли ся мужи сюда в лѣс чорный,
к ним сюда Забой завѣу их у провал,
в найнижшій провал глубокого лѣса.
Изступивъ Забой ген долѣвъ найнижче,
20 ввязу звеначі гуслы.
- „Мужи братных сердец
И искренных очей!
з дола найнижче вам пѣю пѣсню,
иде з мого сердца из глубини сердца,
25 вгруженного в горю.
- „Отець пийшоу к отцам
и лишивъ дома свои дѣточки
и свои любивѣ. И не рѣк нікому:
„Бадю, промовляй к ним отецкими словы“.
- 30 „И прийшоу чужий в дѣдину насильно
и чужими заповѣдавъ словы
и, як дѣв-сь в чужій земли
від рання по вечерь, так було дѣяти
дѣткам и женам;
35 и одну нам содругиню мати
по всей пути з весни по морану.
- „И виганяу з гаѣвъ всё кругавѣ,
и яки Боги в чужій волости,
тим ся тут кланяти и приноси нести.
40 несли би бити чолом перед Боги
нѣ в сумраки им ставляти ѣсти,

(6 а) де отец богам даваў поживу.

Куда к ним пѣснѣ хожуваў пѣти,
всѣ дерева всѣкли

45 и всѣ боги розметали“.

„Ой, ты, Забою, пѣшь сердце к сердцю,
Пѣсь из серед горя яко Люмир,
що принимаў словами и пѣньом
Вышеград и всѣ волости;

50 так ты мене и всѣх братѣй,
милуют Боги доброго пѣвця.

Пѣй, тобѣ ними дано
протѣ врагам в сердце“.

Зрѣў Забой на Славові

55 розжарені очи
и пѣньом дальше принимаў сердца:

„Два сыни, котрых голоси
проходили в муськи,
виходжували в лѣс;

60 там к мечам и бардицям
и к оцѣнам навчали руки.
тамка ся вкрывали и с роскошеў вертали-сь
и лишь им руки подоростали
и на супротѣв врагам их умы

65 и доростали братчики другі:
Гой! та вларили всѣ на ворога,
Як небес буря була их крутость
и у села давный гаразд повернуў-ся“.

Ай, скочили всѣ долѣв к Забою,

70 пресильными стискали рамены
и в грудей на груды усѣ клали руки,
мудро си слова к словам давали.

И поступала ніч ко досвѣту;
ой, по одному в провала вийшли,

75 д всѣм деревьям всюда,
на всѣ стороны брали-ся лѣсом.

(6 б) И минуў день и минуў день второй
и за третѣм днем лиш ся ніч затемнѣла,
браў ся Забой в лѣс, лѣсом за Забойом зборы

80 й браў ся Славой в лѣс, лѣсом за Славойм зборы.
 всяк маў довѣру к воеводѣ,
 всяк серце на короля вражде,
 всяк зброю на короля остру. —

„Ай, Славою брате, там к синьому верху!

85 верх той по над всѣ краўны,
 туда походом замѣрмо!
 от верха д раньому сонцю,
 тамка лѣс темен; тамка си подамо рудѣ
 и я також туда пійду“.

90 „Ой, Забою брате! чом наша мае зброя
 Лш аж от верха лютитсь круто?
 відси буреў протѣ врагам королевым“.
 „Славою брате! коли гада стерти хочешь,
 наступи му на голову, там голова его“.

95 Розступили-сь мужи лѣсом,
 розступили-сь в лѣву, в праву,
 туда тягли на Забоя слово,
 онтуд в слово прудкого Славоа
 лѣсѣв глубинами к синьому верху. —

100 И лишь було пята сонце,
 подали си пресильні рудѣ
 и глянули лисѣми очами
 на короля вѣйска. —

„Исбити нам мусит Людѣк вѣйско,

105 вѣйско всьо під одни ударь.
 Гей, Людѣче, ты не роба над короля робы!
 Скажи своему насильнику,
 Що нам дымом всьо его велѣние“.

И розлютиў ся Людѣк,

110 скликаў скорым голосом вѣйска.
 Піднебеса були поўні свѣтла,
 поўно лиска од сонця в одсвѣтѣ
 од вѣйск королевих.
 всѣ готові в поход ногоў

115 и рукоў к борбѣ на Людѣка слово.

(7 а) „Ой, Славою брате!

туда спій лисьми скоки;

Я пійду в чоло на встрѣчу“.

И вирваў-ся Забой в перед моў градобитіе;

120 и вирваў-ся Славой в бік моўбы градобитіе;

„Ой, брате! сѣ нам розтрѣскали боги,

сѣ нам дерева звалили,

сполошили з лѣсів кругавцѣ.

боги нам дают звитягу!“

125 Ой, та яркость Людѣком метнула

З многих врагів протѣ Забови.

И вдариў Забой з розгорѣлима очима

в Людѣка. Мѣрит дуб протѣ дуба,

видко з всего лѣса. Забой гнаў

130 над все вѣйска супротѣ Людѣка.

Вдариў Людѣк сильным мечем,

протяў три кожѣ на щитѣ.

И вдариў бардою Забой,

відскочивъ хибкій Людѣк.

135 В дерево вгнаў барду,

на вѣйско дерево скотилось

и до отцѣв одійшло их тридцят.

И злютивъ ся Людѣк: „Ой, ты лютый звѣре!

ты великій гадів дивогляде,

140 мечем ся бори зо мною“.

И махнуў Забой мечем,

кус щита врагови оттяў.

и витяг Людѣк мечь,

мечь ся сомкнуў по кожѣным щиту.

145 и запалились оба до бою,

вдарами все по собѣ постѣкли

и все кървлеў вкруг знурали

й кървлеў мужи их знурали

вколо них всюда в прелютѣй сѣчи.

150 Сонце клонилось з полудня,

а с полудня вже на піў ко вечеру;

и валено еще, нѣ сюда, нѣ туда уступлено

и валено тут и валено от Славоя тамка.

„Ой, ты враже, б'є в тя!

155 Чому ты нашу кровь п'єшь? „

(7 б) Вхоп'ю Забой свою барду
и отскоч'ю Люд'я.
и двиг Забой в гору бардицю
и верг ю за врагом.

160 летит барда, роскоч'ю ся щит,
за щитом ся роскочили Люд'кові груди.
и злякла ся душа тяжкой бардиц'ь,
барда й душу виперла
й занесла пять сяжи'єв гет у в'їско.

165 Страх врагам вигна'ю из горла крики;
радость взвен'єла з уст в'їск забоевих
и зайскрила-сь з радостных очей.

„Гой, брате! боги нас звитяго'ю дарили.
Роступи ся з вас один по'ук в право й в л'єво.

170 Зо в'єх сторон сюда звед'єт кон'є,
к'їньми заржит веськ'їй л'єс „

„Забою брате! ты удал'їй л'єве;
непопускай! буре'ю в враг'ї!“

Гой, та отверг Забой щит
175 в руц'є бардо'ю, а в друг'їй мечем
так в поперек продер розвал у ворогах.
Прийшлось врагам рыдати, прийшлось им уступати.
Трус их гна'ю из бо'їща,
Страх з горл'їв видера'ю крики.

180 К'їньми рзає веськ'їй л'єс.
Нуже на кон'є, к'їньми за врагом
в'єма волост'ями: Нес'єт, борз'є кон'є,
в копитах нашу за н'їми крутость!“

Скокнули по'уки на борві кон'є
185 и скок и в скок за ворогом гнали,
вдаром за вдаром сыпали крутость
и р'івню минали и л'єси и горы,
в право и в л'єво усе мчає в зад.

(8 а) Гуде р'єка дива,

- 190 валит-ся воўня за воўньоў,
гудѣло всьо вѣско скок у скок,
гналось всьо через рѣку борющу.
Воды ухватили чужих много
и на другий берег своих перенесли.
- 195 И над краями всюда в ширь и в ширь
Лютый яструб розняў своѣ доўгі крыла,
Лѣтат быстро за птахом.
Забоеві вѣска в ширь ся розогнали,
всюда волостыми гвали люто за врагом,
- 200 всюда их били и доптали кіньми.
Ночеў при лунѣ за ними люто
и днем при сонци за ними люто
и знова темноў ночеў,
а за ночеў сѣдым раньом.
- 205 Гуде рѣка дива,
валит ся воўня за воўньоў
и гудѣло всьо вѣско скок у скок,
гналось всьо через рѣку борющу.
воды ухватили чужих много
- 210 й перенесли звѣстных на другий берег.
„Тамка к синым горам,
там добурит наша пѣмста“.
- „Ой, Забою Брате!
вже нам не далеко горы,
215 вже лишь врагів купка
и сѣ жалостиво просят!“ —
- „Повернѣм крайнами, туда ты,
Я туда агубить всьо королеве“.
- Вѣтер бурит землями,
220 войска бурят землями,
ой, землями в лѣво, в право,
всюда ширят войска силу
в радостнѣй глотѣ.
- (8 б) „Ой, брате, ген синий верх!
225 боги нас тамка звитягоў дарили.
тамка и душ много лине
сюда, туда по деревьях.

- боят ся их птахи и полохлив звѣрь,
 ино совы не боят-ся.
- 230 Там кверху погребсти мершу,
 дать богам приносы
 и тамка богам спасаем
 дать много обѣтъ,
 Им голосить слова милі
- 235 и им оружье врагів побитых.

(9 а) Честмір и Власлав.

- Неклан каже к войнѣ стати,
 каже князевими словы
 протѣ Власлава.
 Встали війска, к войнѣ встали,
 5 встали на слова князеві
 протѣ Власлава.
 Вичиняў-ся Власлав князь
 побѣдою над Некланом,
 над славным князем.
- 10 и пускаў мечь и огонь
 У некланові землѣ
 и даваў за грабѣжливыми
 війск своих мечами
 Некланови догану.
- 15 „В бой, Чмире, веди ми сборы!
 Гороѣжно нас визиват
 надутый Власлав“. —
- И встаў Чмир и врадуваў-ся,
 радостно зняў свій чорный щит
- 20 двозубый и зняў зо щитом
 барду й непроймливий шолом.
 Под всѣ дерева
 Зложивъ богам приносы.
- (9 б) Буйно кликаў Чмир на війска.
 25 Борзо в ряды идут війска,
 Тягнут перед сонцем, зорями
 и тягнули весь день тай по сонцю

тамтуда к горбови. —

Ой! валят ся по селах дымове!

30 и по селах стогнаніе
в жалостных голосах.

„Кто виждг села? и
кто розплакаў голоси ваші, кто?
Власлав?

35 послѣдне будь его враждованіе!
помсту и погибель
війска мои нань несут“.

Отвѣчали Чмиру воеводѣ:

„Крувой, гидкій Крувой
40 повідганяў стада
и здѣлаў по селах
горе огнем и мечем.
Що лишь знадобливе,
стерла его крута злоба
45 и займвў нам воеводу“.

И злютивў ся Чмир на Крувоя;
из широких грудей
злоба му ся розкѣпѣла
по всѣх суставах.

50 „Воини! — шовит, — взаўтра рано-
розжаримо всю лютость.
Ўгодѣте понылым сставам“.

Стоят горы в право,
стоят в лѣво горы,

55 а на их вершки на высокі
позират сонѣнько ясне.
Горами тут відтам,
горами там відсе
тягне війско, в собѣ несе борбу.

60 Ой там к городу, на скалѣ к городу,
тамка, де Крувой войміра вязит
и его дочку красну,
що ю имвў в густѣм лѣсѣ,
тамка від сѣдоў скалоў
65 и зганьбиў Неклана князя.

(10 a) Крувой Неклану обѣцяў вѣру
и подаў вѣрню руку,
однак тым голосом, тоў рукоў
навѣў бѣду на народ.

70 Гой нуже к вишню городу,
гой к городу течѣт, воини.

И розярили-ся вѣйска
и д городу гориули-сь
на слово вдалого Чміра.

75 Казаўбысь, градові хвары.
Передні ся вкрыли щит на щит;
на копѣях задні заширалісь
и на деревах в поперед засацѣных.
И виж по над вершину лѣса

80 дренкотали их мечи у город,
бѣснились протѣ мечам,
З города сѣкучим. —

Реваў на градѣ Крувой ревом быка,
реваў хоробрость у свои люде
85 и мечь его падаў на Пражаны;
як дерево зо скали по горах
много крепких валит дубів,
так к городу ся зглотило
Неклановых вѣйск много. —

90 Велѣв Чмір ззаду вдарити на город,
велѣў з чола острѣг перескочити.
Ой тут деревья высокоростле
в густотѣ під скалю
приклонили к твердїй стѣнѣ,

95 по деревлю щоб валить колоды
по над голови воинів.
Та під ними с переду стануло сильных,
муж ся мужа тикаў один друга
широкими плечима.

100 Деревя вложили попереk на барки
и ужьем их по здоўжъ прикрѣпили
и поставили край себе ратища.
И скочили мужи на деревья,

- по раменах копѣ ровложили,
 105 прикрутивши ужем.
 Скочиў ряд третых на вторый,
 четвертых на третий
 (10 б) и пятых аж ид верху города:
 відкиль мечи лискались,
 110 відкиль стрѣли шипѣли,
 відкиль хропѣли колоды валящі.

Гой! пруд Пражанів через остріг рвеса,
 Захватиў всю силу в тверд городѣ.

- Вийди, Войміре, вийди з милою дочкою,
 115 вийди з вежи в миленькѣ заранѣ
 там на скалу, на скалѣ увидишь
 скървленного Крувоя під сокироў мствоў.

- Вийшоў Воймір в благодѣйне ранѣ,
 Вийшоў с своєю дочкою краснотворноў
 120 и взрѣў скървленного врага Крувоя.
 И послаў Чмір полон назад людем;
 красна дѣва с полоном верулась.
 И хтѣў Воймір богам приносы вчинити
 в сесѣм мѣстцѣ, в сесѣм кроку сонця.

- 125 „Нуже, Войміре“, — правит му Честмір,
 наші кроки стають походити
 Власлава, погоди богам в службѣ,
 хтят богове Власлава стопзати.
 Коли сонце ступит на полудне,
 130 нам станути, от, на сесѣм мѣстцѣ,
 де звиягоў голос війск зголосит.
 Бачь! от зброя врага твого, ходи!“

- Врадуваў ся Воймір вельми, вельми,
 кликнуў зо скали голосом громким у лѣс,
 135 з сильного горла к богам так кличе:
 „Не яртесь, боги, на слугу своего,
 що не палит треб при днешиѣм сонцѣ!“

- „Принос богам доўжвий, — мовит Честмір —
 а теперь нам на врага поспѣти.
 140 Теперь усядь ты на борзі ковѣ,
 пролети лѣси олѣниѣм скоком

там в дуброву, там край пути камѣнь
богам влюбленный, на его верху
принеси богам, богам ти спасаю

145 за звятягу тамту и будущу.

Заким ся оглянем, що сонце ступило
на высоту небес, станешь там на мѣстцѣ;

(11 а) а закъ сонце ступит вторым кроком
и третым кроком

150 над вершини лѣса, дойдут вѣйска тамка,
де в стоўпах дымовых принос твоѣ.
и поклонит ся всею вѣйско, туда йлучи. —

И усѣу Воймир на борви конѣ,
лѣси пролетѣу олѣнѣм скоком

155 там в дуброву, д скалѣ при доровѣ;
на верѣ скалы зажѣг приносы
богам своим спасаю
за звятягу першу и будущу.

Принѣ им коровицю буйну,

160 Шерсть на нѣ ся лискала червена,
Сю ялівку купив у скотарѣв
там в долину у травѣ высокій,
дау за ню коня с уздою.

Палахкотѣу принос, приближались вѣйска

165 к провалу; из провала горѣ в дуброву
глитным криком огорненѣ воини
идут по одному, несучи оружіе.
Всеякій, йлучи, край приноса богам славу голосит
и, минаючи, не нехау голосити.

170 Лишь доходили послѣдній вѣйска,
скоочиу Воймир на скорого коня,
наложиу тоусти лопатки й послѣдки
шести комонникам за вѣйском.

Ишли вѣйска всеми кроками сонця

175 аж під сонця полудне.

Там на рівнотѣ ждау их воѣвный Власлав,
от лѣса до лѣса стоит его сила,
стоит сила пятачи більша Пражан.

Ико з хмар, з ней прошибались крики,

180 бреханіе псів лаѣ превеликой. —

„Тяжко нам боротись с тими враги;
кий палиць мало коли здержит“.
Такто Воймір; — рѣк му на се Честмір:

„Мудро се потайно говорити,
185 премудро ся приладити на все.
На що чолом протѣ скали перти?
Зманит лисиця ярглавого тура.
Тут Влаславу з горы нас видѣти,
борзо долѣв в коло верха сего
190 щоб в зад взялись, що були передні,
и так сподом горы опадным походом“.

(11 б) И се здѣяв Воймір и Чмір здѣяў.
И горнулись війска в коло горы
и горнулись війска девятичи.

195 Так врагам свои числа змножили
и так врагам страху підмножили.
Розступилися по нижнѣм хащю,
щоб лискала зброя врагам в очи.

Була гора напоўнена лиском;
200 прем ударіў со заступом Честмір, —
маў сей заступ многі поўки чтыры. —
С ним з затѣвків лѣса Трус ударіў,
Трус насѣв врагам на многі війска,
взад, взад страх на них во всего лѣса;
205 розпѣрнули-сь ряди сюда, туда. —

Ой, ревѣў лѣс из провала ревом,
мов-бы горы боролись с горами
й все деревья в себе изломали.
И вискочиў Власлав протѣ Чміру
210 и вирваў-ся Чмір протѣ Власлава
у сѣчь люту, за ударом ударь,
зверг Власлава долѣв.

Власлав страшно по земли качась
и в бік и в зад и встати му годѣ;
215 и в ніч чорну рвала го Морена,
кровь кипѣла з дужого Власлава,
в сирю текла землю по травѣ зеленѣй.
А й зревучой губы душа вийшла,
злинудла на дерѣво, а по дерѣвю

220 сюда, туда, док мертвецъ невженный.

Улякли ся, що з Влаславом були,
и втѣкали горѣ стороною
відси перед Чмира оком вкрадьце,
Перед Чмиром влаславоубийцьом.

225 Заввенѣла звияга в Неклана
радостне уxo ѣ блиснула корысть
Некланову радостному оку. —

(12 a) Людиша и Любор.

Слухайте, старі и молоді,
о сѣданю и о борбахъ.

Буваў колись князь Залабскій,
князь богатый, славный, добрый;

5 тот маў дочку одиницю,
ѣму и всѣм дуже милу.

Та дочь на див гарна була,
тѣла красно уростлого,
лице мала над всьо бѣле,

10 румѣвцьѣ на лицѣхъ цвѣли;
очи моў-бы небо ясні,
а по сѣ бѣлой шыѣ
розвѣває золот волос,
скудерлений у перстенцьѣ.

15 Та князь колись велѣў послу,
щоб ся пани всѣ згорнули
у город на пир великій.

И настаў день встановлений,
всѣ ся пани тут згорнули

20 з дальныхъ сторон и волостей
на сей пир у город князя.

Взвенѣў гоміт труб и котлів.

До князя пани ся горнут,
князеви ся поклонили

25 и княгини ѣ дочцѣ гарнѣй.

По за доўгі стэлі сьлі
 по родою свому всякій
 и нанеслі їды з дика
 и носілі піццє з меду;
 30 було глітне пірованіє,
 було славне пірованіє,
 разступілася сіла в сетаю,
 разступілася в умы крѣпость.

(12 б) Рече князь панам в ту добу:

35 „Мужи, не буде вам тайно,
 з якіх прычыны прыбулісте.
 статні мужы, хочу знати,
 котрі з вас ми найвгоднішы.
 Мудро в мірѣ борбы ждаты;
 40 веўгда нѣмцѣ нам сусѣды“. —

Так Князь; тишынь ся прорвала.

З за столів панове встали,
 князевы ся покланілі
 и княгінны й дочцѣ гарной.

45 Кітли, трубы знова чуці;
 веў ся строят до сьдана.
 Перед замком в шырѣй лудѣ
 вж на красіѣй паволоцѣ
 Сідѣў князь во старостамы

50 и княгінны з землянкамы
 и Людшыа с дѣвнцыамы. —

Каже князь д своим землянкам:

„Кому в перед пійты в борбу,
 того я князь сам встановлю“.

55 И вказаў князь на Стрѣбора,
 Стрѣбор зове Людшыа.
 Гнет оба на коцѣ сьлі
 и ратища взылі острі,
 прудко протѣ собѣ гнالی.

60 Доўго за спіл ся воділі,
 аж ратаца изломалы.
 И так обідва исхлялі,
 оба з мѣтця вступілі.

мовіт князь д своим землянкам:

- 65 „Кто пійтима вторый в борбу,
щоб княгиня встановила“. —
А княгиня на Серпоша,
Серпош зове Спитибора.
И ўсѣли оба на конѣ
70 и ратища взяли острі.
И гнау Серпош в Спитибора,
з твердого сѣдла го випер,
сам из коня верг ся шитью.
Тут оба мечів добули,
75 раз за разом в чорні щити,
прхнут ѣскры з чорных щитѣв.
Усѣк Серпоша Спитибор,
Паў к холодыѣй земли Серпош;
и так обидва исхляли,
80 оба з мѣстця виступили. —

- (13 a) Каже князь д своим землянам:
„хто йме третѣй у боротьбу,
щоб Людиша встановила“.
Любора Княгівна вкаже,
85 Любор зове Болеміра.
И всѣли оба на конѣ
и ратища взяли острі,
мѣтко в загороду гнались,
протѣ себе замѣрили-сь,
90 вдарили ся ратищами.
Болемір з коня ся котит. —
шит му залетѣў далеко, —
внесли го хлопцѣ з мѣстця. —

- Любор кличе на Рубоша,
95 Гнет на коня Рубош скочит,
шпарко жене на Любора,
протяў Любор мечем кою,
крѣпко в шалом раз удариў;
упаў з коня на взнак Рубош,
100 внесли го хлопцѣ з мѣстця.

Любор кличе на земляне:
„Хто ся хоче во мноў брати,
тому сюда в загороду“.
И буў говор меж панами;

- 105 Любор ждає в загородѣ.
Здеслав двиг ратище доўге,
на ратищу тура главу,
гайт на коня ярбуїного
и гордими кликнуў словы :
- 110 „Дивого вбиў прадѣд тура,
Отец вигнаў нѣщѣв сборы,
Скушай Любор му хоробрость“.
И тут протѣ себе гнали,
головами в себе трѣсли
- 115 тай оба в коней изпали.
всейчас тут мечів добули
и на пійшки ся бороли,
крѣпко мечѣма махали,
вколо вдари розлягались.
- (13 б) 120 Любор прибочиў ко нему,
мечем усѣк в шалом круто,
роспр(и)с шалом на два кусѣ,
мечем у мечь вдариў сильно,
влетѣў мечь в загороды ;
- 125 а Здеслав упаў на землю.

Любора обключит панство
и ведут го перед князя,
княгиню й перед Людишу.
Людиша му вѣнец вскладат,

- 130 вѣнец в листя дубового.

(14 а) Ир о с л а в .

Звѣщаю вам повѣсть многославну
О великих борбах, лютых боях ;
Кмѣтуйте и весь ум свой збпрайте,
Кмѣтуйте, а дивная вам чути !

- 5 В волости, де Оломуц царствує,
Зводит сѣ там гора невысока,
Невысока на имя Гостайнів ;
Мати Божа чуда тамка творит.
Доўго землѣ нашѣ в мрѣѣ були,

- 10 Доўго гаразд цвѣў помеж міраны,
 Но от вехода в землях буря встала,
 Встала про дочь татарского хама,
 Що хрестянскі люде про камѣнье,
 Про золото и перли забили.
- (14 б) 15 Красна Кубляѣвна яко луна,
 Що сут землѣ на западѣ, вчула,
 И в сѣх землях жиє много люда.
 Брала-сь спознать чужі поведѣнки.
 Десять скачут на ноги молодцѣв
- 20 И двѣ дѣвѣ ко проводу сѣ.
 Нагорнули, чого треба було,
 Повсѣдали веѣ на борві конѣ
 И брали сѣ, куда сонце спѣе.
- Ико зоря на заранцѣ сѣе,
 25 Коли по над мрачні лѣси зійде ;
 Так дочь сеся Кубляѣва хама
 Рідноў красоў и стрійноў сіяла.
 Огорвена вся в золотоголовье,
 Шыю, нѣдра прогалені мала,
- 30 Вѣнчана камѣньом и жемчугоў.
 Чудовали-сь вѣмицѣ такій красѣ,
 Завидѣли дуже вѣи богатству,
 Стерегли вѣи пути и дороги,
 Випали на ню меж деревами,
- 35 Забили ю и взяли имѣ(н)ье.
 Лиш се зачуў Кубляй, хам татарскій,
 Що ся стало з дорогоў дочкою,
 Зобраў вѣйска зо веѣх сторон ширых,
 Тягне з вѣйском, куда сонце спѣе.
- (15 а) 40 На западѣ се королѣ вчули,
 Що хам спѣе к сторонам их людным,
 Споўчили-сѣ один ко другому
 И зобрали превеликье вѣйско
 И тягнули полем протѣв нему.
- 45 На великой ривнѣ стаборились,
 Стаборили-сь и хама зьде ждали.
 Кубляй каже усѣм чародѣем,
 Вѣщунам, звѣздарам и знахурам,

- Абы звѣстили, добре погадавши,
 50 **И**кїй конецъ взити-мут боротьбы.
 Зїбрали сѧ упремъ чародѣѣ,
 Вѣщунї, звѣздарѣ и знахури,
 На два боки кругомъ розступились
 И трость чорну поздоужъ положили,
 55 Розчѣпивши на двѣ половицѣ;
 Первѣй Кубляй имя нарядили,
 Королѣвъ пакъ другой имя дали,
 Слови надъ симъ слѣвнули ветхими.
 Стали трости сполу воѣвати
 60 **И** трость Кубляева витяжила.
 Зрадувалась всего люда мнѣжѣнъ,
 Всякїй тече борзо дъ своимъ конѣмъ
 И в рядї сѧ поставила вїйска.
 Анѣ раду радили Хрїстяне,
 65 В рядї поганъ безъ памяти гнали,
 С такоу́ булоу́, яку силу мали.
 Тут бойъ первїй вдарїу́ у громаду;
 Мовѣ в хмаръ повинь задожчѣли стрѣли,
 Ломїтъ ратищъ мовѣбы рахкотъ грома,
 70 Блескїтъ мечївъ яко огонь моуїѣ.
 Силоу́ обѣ стороны ярбуїноу́,
 Одна другїй не дасть поступити.
 Мнѣжѣнъ Хрїстянъ вже поганїв гнала
 И вже-бы ихъ перемогли були,
 75 Кобѣ не прїїшли знова чародѣѣ,
 Прїїѣвши тї трости розчїепленї.
 (15 б) Татаре сѧ вельми запалили,
 На Хрїстяне ударили люто,
 Такъ ихъ круто впередъ себе гнали,
 80 Же ихъ перхли мовѣ-бы звѣрь пудливый.
 Тут щитъ лежить, дорогїй тут шаломъ,
 Тут в стременахъ кїнь рве воѣводу,
 Тут сей дармо жене у Татары,
 Онде проситъ, пробогъ! милосердя.
 85 Татаре то такъ сѧ розжарили,
 На Хрїстяне дачь вложили многу,
 Два пїдъ себе взяли королѣвства,
 Старый Кыѣвъ, просторонъ Новгородъ.

- Скорѣ в землях розносит ся горе,
 90 По всѣх землях люд збирати станут,
 Поставили чтыры многі війска,
 Поновили с Татарами вражду.
 Гнулись Татаре в праву сторону,
 Як чорна хмара, шо грозит градом
 95 Позасипати царини ўродні,
 Такій рій чутный буў из далека.
 Упрям Угры в сотницѣ зглотились,
 Впрям оружні с ними ся срѣтили,
 Лишь на дармо хоробрость и вдалость,
 100 На дармо ся дерзко запырали;
 В серед рядів вгнали-ся татаре,
 Розперхнули всѣ их многі війска,
 Сполонили всьо, шо в земли було. —
 Всѣ Хрестяны минула надѣя,
 105 Було горе гирше всего горя.
 Помолились Богу жалісливе,
 Щоб спасаў их від татар злюбливых. —
 „Ой, стань в гнѣвѣ своим, о Господи!
 Спасай от враг, спасай нас гоненых!
 110 Душу нашу хтят потолочити,
 Як звѣрь вівцѣ, тѣсно обключивши“.
 (16 а) Первый бой нам втрачен, втрачен второй,
 Татаре ся в Польшѣ розложили,
 Ближче й ближчѣ всѣ села сполонили,
 115 Продерли ся люто к Оломуцу.
 Бѣда тужчя стала по краѣнах,
 Невстояло-сь нич перед поганым.
 Бороли-сь день, бороли-сь день второй,
 Нѣкуда ся не клонит звитяга.
 120 Ой, та множѣнь татар розмножила-сь,
 Як ся множит в осѣнь тѣма вечерня.
 А в повини серед Татар лютых
 Хольбалю-сь війско Хрестянів,
 Насильно-ся к сему горбку дручи,
 125 На нѣмж мати Божа чуда творит.
 Нуже, братя! нуже! Внеслав кличе,
 У срѣбельный щит мечем ударю

- И хоругвой над головою точит.
 Мужают-ся всё, в татары рвут-ся,
 130 Избили-ся в одну силу сильну,
 Вирвали-ся, мовь огонь из землѣ,
 З меж Татарів премнога д горбокви.
 Горбком горѣ взадными кроками;
 На підгорбю в ширь ся розступили,
 135 У гран острый звузили-ся сподом,
 В право, в лѣво покрыли ся щитьми,
 На рамена вклали острѣ копьѣ,
 Другі первым, а пак другим третѣ.
 Тут стрѣл хмары з гори на Татары.
 140 В тѣм ніч темна засунула землю,
 Розвалила-сь из землѣ до облак,
 Застушила очи розжарені
 Протѣв собѣ Хрестян и Татарів.
 Вергут наспы в густѣй тмѣ Хрестяне,
 145 Наспы в коло верха обкопані. —

- Лишь на виходѣ рано починалось,
 Издвигнуу-ся веській врагів табор.
 Табор сей буу кругом горба страшный
 В таку далѣнь, що й незаглянути.
 (16 б) 150 На борзых тут конех лиш шептѣли,
 Настромлені на копьях несучи
 Хрестян главы горѣ к шатру хама.

- Тут зглотила-сь множѣнь в одну силу;
 Всѣ в сторону одну замѣрили
 155 И горѣ під горб ся мѣтко мчали
 И скричали криком над все страшным,
 Аж ся горы, доли розлягали.

- Вкруг на наспах Хрестяне стояли;
 Мати Божа дала им хоробрость.
 160 Натягали борзо тугі луки
 И махали сильно мечем острым
 И татарам було уступати. —

- Розярвѣ ся народ Татар лютых
 И займѣ ся хам их крутым гнѣвом.
 165 Роступиу-ся в три струѣ весь табор,
 Гнали трома струѣ під горб люто.

Дерев двадцят звалили Хрестяне,
Усѣ двадцят, що тамка стояли,
Покрай наспів сточили колоды.

170 Вже, вже в наспы Татарє ся гнали,
Ревли криком, аж в облаках страшно,
Вже ся ймали розкитати наспы;
З наспів дужі колоды звалєні
Измязкали Татарів як черви,

175 Изтерли их в рівнотѣ ще дальше.
И ще доўго воѣвали круто,
Аж ніч темна конец боям ставит.

Ой, про-Бога! бачте! славный Внеслав,
Славный Внеслав зметєн стрѣлоў з наспів!

180 Тут жяль крутый рваў им тужне сердце,
Шкварит круто люта жаждь им внутрьє,
Стѣлим горлом вохку траву лижут.
Вечерь тихій пройшоў в ніч холодну,
В сѣре раньє ніч ся измѣнила,

185 А в таборѣ татар було тихо.

Під полудне день стаў ростѣвати,
Лютоў жаждеў падали Хрестяне,
Випражені уста розтворяли,
Пѣли к Божой матери хропливо,

(17 a) 190 К нѣй понылі обертали очи,
Жялісливо руки си ломали,
Тужно з землѣ в облаки глядали.

„Годѣ дальше жаждою тиратись,
Не мога нам про жаждь воѣвати;

195 Кому житьє, здоровлѣчко милє,
Тому ждати милости в Татарів“.
Так казали одні, так и другі:
Лютше жаждоў як мечем згибати,
Досыть буде воды нам в неволи.

200 Кликнуў Вєстонь: „за мноў, кто так мыслит!
За мноў, за мноў, кого жажда мучит!“

Тут Вратислав ярым туром скочит,
Вєстоня за сильні схватаў руки:

„Що! — ты зрадо, скверно хрестян вѣчна,

205 В гибель вергчи хочєшь добрі люде?

- Хвально ждати милости от Бога,
 Не в неволи от дивих Татарів. —
 Сами, братя, не спійте в погибель!
 Найлютѣйшій жар-всемо стерпѣли,
 210 Бог крѣпнѣ нас в горяче полудне;
 Надѣючим Бог нам пришло поміч.
 Стыдайте-ся, мужи, такой мови,
 Сли хочете звати-сь витязями.
 Як погинем на сем горбѣ жаждоѣ,
 215 Смерть та буде Богом намѣрена;
 Як ся здамо мечам врагів наших,
 Сами вражду над собою здѣем.
 Господеви мерзка є неволя,
 Грѣх самохитѣ в ярмо шью дати.
 220 За мноѣ ходѣт, мужи! кто так мыслит,
 За мноѣ д престола матери божой!“

 За ним множѣнь к святому йде храму.
 „В своим гнѣвѣ стань, о Господине,
 По над враги двигни нас в краѣнах,
 225 Чуй голоси, що до Тебе кличут!
 Обключені всемо лютым врагом,
 Спасай от татар, круто нас обсѣвших,
 Дай утробам нашим відвологу;
 Принос тобѣ дамо гласоносный,
 230 В землях наших изтирай вороги,
 Изгладь по вѣк и по вѣков вѣки“. —

 (17 б) Ой, бачь! хмарка на згорѣлым небѣ!
 Дунуѣ вѣтер, гром загудѣѣ страшный,
 Хмарило-ся тучеѣ по всѣм небѣ,
 235 Раз в раз моѣнѣ бѣт в татар намети,
 Пролив многий зживнѣ потѣк горба.

 Прошла буря. — Війска в ряди-сь горнут
 Зо всѣх сторон, зо всѣх краѣв землѣ,
 Дѣ Оломуну вѣют их коругви.
 240 Тяжкі мечи по боьах им висят,
 Поѣні тули рахкотят на плечах,
 Ясні шаломи на буйных главах,
 А под ними шпаркі грают конѣ.

 Лѣсові роги громко зазвонили,

- 245 Вдарили гукі бряцнх тарабанів.
 Сперли ся обѣ сторонѣ упремо,
 А от пороху тумани ся звели
 И послѣднѣйша крута була борба.
 А мечів острых трѣск настаў и дренкіт,
 250 а стрѣл каляных страшный настаў шипіт
 И ратищ ломіт, рахкот быстрых коньѣй;
 Було колотьє и рубаньє було,
 Було хлицаньє й радованьє було.
 Кровь ся вапила, мовь дождеві струѣ,
 255 Мерши лежало, як дерева в лѣсѣ.
 Голова сему в двое розколена,
 а тому руцѣ обѣ обѣчені,
 Тот ся из коня чрез другого котит,
 Тот ся розѣвши ворога молотит,
 260 Мовь люта буря по скалах деревья.
 Тому мечь вгнаў-ся аж по держак в сердце,
 А сему стриже враг Татарин ухо. —
 Угу! буў рев, буў войк жалісливий!
 Утѣкати почали Хрестяне,
 265 Татарє их лютым давом гнати.
 Гой! та Ярослав летит як орел!
 Тверда крыця та на сильных персех,
 Під крыцею хоробрость и вдалость,
 Під шаломом многобыстра мудрость,
 (18 a) 270 Ярость в жарких палахкотит очей.
 Розлюченый гнаў мовь лев драчливый,
 Як придасть-ся теплу кровь узрѣти,
 Коли жене пострѣлен за ловцем;
 Так злютивши-сь сей бѣе на Татары.
 275 Чехи за ним мовь бы градобитьє.
 Вдариў круто на Кубляевича,
 Многолюта взяда ся боротьба.
 Вдарили-ся оба ратищами,
 Оба с трѣском зломили великим.
 280 Съ конем в кърви зиуряный Ярослав
 Захватиў мечем Кубляевича,
 От рамена вкосом прогнав вижку;
 Аж без духа упаў жежи мертвих.
 Зарахкотѣў над ним тулець в луком.

285 Ужях-ся весь нарід татар лютых,
Сяжнодоўгі відметнуў ратица
и пиловаў, хто вдаў втечи скоро.
И спасла-ся Гана татар вражих. —

(19a) ПЪСЕНЬКИ.

Збигонь.

Полѣтуе голуб з дерева на деръво,
Гуде жялісенько горе вьсому лѣсу:
„Ой, ты лѣсе ширый! лѣтаў я тобою
с дорогоў голубкоў, с милоў, премиленькоў.“
5 Ой, а злобный Збигонь захватиў голубку
и занѣс у город, ах, у твердый город.
Гей, ходиў молодец вкруг твердо-города,
вздохаў жядостиво за дорогоў милоў.
От города к скалѣ, на скалѣ усеў си,
10 сидѣв зажурившись, з нѣмим мовчаў лѣсом.
И прилетѣў голуб, гуде жялісенько.
Подвѣў головоніку молодец и каже:
„Ты сумный голубче! сумно ти самому.
Чи тобѣ кругавець вхопиў подружечку?
15 Ты, Збигоню, тамка на тѣм тверд-городѣ,
ты ухватиў мою дорогу шиденьку
и занѣс у город, ой, у тверд у город!
Голубче, ты буў-бысь с кругавцем бороў-ся,
кобы в тебе було удатное сердце;
20 буў-бысь кругавцеви видер сву дорогу,
кобы в тебе були драві острі єми;
тыбысь буў погубиў кругавця злобного,
кобы ти буў твердый мясожравый аюбец“.
Нуж, сумный молодче, жени на Збигоня!
25 В тобѣ преудале на ворога сердце,
в тебе протѣ нему зброя крѣпка остра,
в тебе му в голову тяжкая бардиця.

- Мѣтью молодец долѣв, — долѣ темным лѣсом.
 Взяў на себе зброю й на рамена барду,
 30 Спѣе лѣсом темным к городу твердому.
 Стаў у тверд-города,
 ночѣ, — всюда темно, —
 (19 б) тоўк пястуком сильным.
 „Кто там?“ — слова в замку. —
 35 „То я ловец блудвый“. —
 Розверлись ворота.
 Тоўк пястуком сильным;
 Розверли ся втори.
 „Де владика Збигонь?“ —
 40 „За великоў свѣтлицеў“.
 Там Збигонь збиточный, там плаче дѣвица.
 „Гей, отчини ловцю!“
 Не отчинивъ Збигонь. И розбивъ бардицеў
 двери дуж молодец и розбивъ бардицеў
 45 Голову Збигоня. Всяда бѣгаў замком
 и всю потоўк в замку. В своей красной дѣви
 лежаў до розсвѣта. —
 Прийшло ранне сонце верх дерев у город,
 прийшла нова радость в молодецькѣ сердце,
 50 що су красну дѣву держит в руках сильных.
 „Чия то голубка?“
 „Ухватиў ю Збигонь,
 як мене тут вязниў,
 так ю в тверд-городѣ“.
 55 „В лѣси в тверд города!“
 В лѣси полетѣла и туда лѣтала
 и сюда лѣтала, в дерева на дерѣво
 во своим голубцем, с голубцем сипляла
 на одиѣй рокити.
 60 Зрадовала сь дѣва во своим молодцем,
 ходит сюда, туда, всюда, куда схоче,
 в миленьким сипляла на одиѣй постѣльцѣ.

(20 а) К и т и ц я.

Вѣе вѣтронько в лѣсѣв князевых;
 бѣжит миленька ко потоку.

- В ковані вѣдра черпле водицю,
водою к дѣвѣ плине китиця.
- 5 кита пахнюща з рож и фізюків,
яла ся дѣва киту ловити;
пала, ой! пала в студену воду.
Кобым вѣдала, китице красна,
Кто тя в порхоньку насалиў землю;
- 10 томубых дала золотый перстень.
Кобым вѣдала, китице красна,
кто тебе ликом звязаў мягеньким;
томубым дала з косы иглицю.
Кобым вѣдала, китице красна,
- 15 кто тя студеноў пустаў водицеў;
томубых дала вѣнец з головки.

(20 б) Я г о д ы.

- Пійшла мила на ягоди
в зелену дуброву,
задерла си острым тернем
ножечку бѣленьку.
- 5 Неможе моя миленька
на ніжку ступити.
Ой, ты, терне, остре терне,
про щось биль вчинило?
за те будешь, остре терне,
- 10 з бора вишетено. —
Пожди, мила, в холодочку,
в зеленѣм борочку,
я побѣгну на лѣваду
по коня бѣлого.
- 15 Коничок ся на лѣвадѣ
в густѣй травѣ пасе,
моя мила в холодочку
на милого ждає.
- Ялась дѣва жальковати
- 20 з тихенька в дубровѣ:
„Ой, що рѣче моя мати?
Я нещастна роба!“
„Всѣгда ми мовляла мати:

- „Стережись молодців!“
- 25 „Чом ся молодців стерегчи,
коли добрі люде?“
- Приїхаў-ем на конику,
як снїжок бѣленьким;
з коня-м скочиў, ввязаў на сук
- 30 за срѣбельну узду.
- Дѣвча-м обняў, притис к сердцю
и цѣлуваў уста;
и забула красна дѣва
біленький терн в ноженцѣ.
- 35 Голубили-смося, миловалисмо-ся,
над западом сонце.
- „Ѣльмо, милый, борзѣ домів,
сонѣнько нам зайде!“
- Борзом скочиў на коника,
- 40 як снїжок бѣлого,
и на руцѣ-м взяў миленьку,
з неў домів поїхаў.

(21 а) О л ѣ н ь .

- Бѣгаў Олѣнь по горах,
скакаў сторонами,
по горах, по долинах,
красні пароги носиў.
- 5 Красними парогами
густый лѣс продираў,
по лѣсѣ скакаў
легкими ногами.
- Ой, та молодец по горах ходиў,
- 10 долинами ходиў у люті боѣ,
горду зброю на собѣ носиў,
твердоў збройоў глоты врагів розбиваў.
Нѣт вже молодця у горах!
- Поскочиў нань люто лестный враг;
- 15 заскалиў очи влобоў розжарені,
вдариў тяжкоў бардоў в груди, —
застогнали сумно лѣси жалостливі; —
з молодця випер душу, душицю!

Сеся вилетѣла красным тяглим горлом,
20 в горла красными устами.

Ой, тут лежит, тепла кровь,
тече за душею, що злинула;
сира земля пѣе кровцю горячу.

В каждой дѣвы було жалістенькѣе сердце.

25 Лежит ледѣнь у земли холоднѣй,
на ледѣню лежит дубец, дуб,
рокладаєсь в суки ширше й ширше.

Ходит олѣнь с красными рогами
скаче на ногах на шпарких,

30 горѣ в листѣе спинат тонкѣе горло.

Злѣтают ся тоўны быстрых кругавцѣв
в всего лѣса сюда на сей дуб;
усѣ покракуют на дубѣ:

„Паў молодец злобою врага!“

35 Всѣ дѣвы плакали молодця.

---

(216) Р о ж а.

Ах, ты рожо, красна рожо!

Чомусь рано розцвила?

А, розцвивши, измерзла?

А, змерзнувши, зовяла?

5 А, зовявши, опала?

В вечѣр сидѣлам, сидѣлам доўго,

сидѣлам, аж куры запѣли;

нѣчо не моглам дождати-сь,

всѣ трѣски, скалки изжѣглам.

10 Венулам, присниў ми ся сон,

що менѣ небозѣ

на правѣй руцѣ из перста

золотый зволѣк ся перстень,

вилетѣў дорогой камѣнь.

15 Я камѣнца не найшла,

милого ся не дождала.

(22 а) З а з у л я.

В ширим полю дубец стоит,
на дубѣ зазулиця.
Заковала, ваплакала,
що не завсѣда весна.

5 Якбы стигло житце в полю,
слиб всѣгда весна була?
як яблуко в садѣ стиглоб,
слиб всѣгда лѣто було?

Якбы мерз у стовѣ колос,
10 слиб всѣгда осѣвъ була?
Якбы дѣвѣ тяжко було,
слиб всѣгда сама була.

(22 б) С и р о т а.

Ах, вы лѣси, темні лѣси,
лѣси милетиньскі!

Чом вы ся зеленѣєте
зимѣ, лѣтѣ рѣвно?

5 Радабы я не плакала,
не нудила сердцем;
Но скажѣте, добрі люде,
ктоб озде неплакаў?

Де мій отец, отец милый? —
10 загребанный в ямѣ.

Де моя мати, добра мати?
трава на нѣй росте.

Нѣ ми брата, анѣ сестры,
много ми взяли.

(23 а) Ж я в о р о н о к.

Поле дѣва коноплѣ
у панским городѣ,
жяворонок питає сь,
прощо жялістценька.

5 Якбым могла рада бути?
 малый жяворонче!
 Милого ми займили
 у камѣнный город.

Кобым я пѣрце мала,
 10 листец бым писала;
 ты, малый жяворонче,
 тыбысь снм полетѣу.

Анѣ пѣрца, нѣ болонки,
 щоб листец писати;
 15 поздоровь милого пѣньом,
 що тут горем нью! —

(23 б) С о й м а.

(Сей кусник, видит-ся, є вломок пѣсни о Судѣ Любушияѣм).

 Всяк От своѣй челяди войводит,
 мужи орут, жены шити шкют,
 5 а умрели голова челяды,
 дѣти все имѣньом враа владнуют,
 владику си вибравши з родины.
 Сей на славні к добру ходит сойми,
 ходит с кметѣми, з ляхи й владиками.
 10 Встали кмети, ляхи й владики,
 похвалили по закону правду. —

(24 а) Л ю б у ш и н с у д.

Ой, Волтаво, про що мутить воду,
 про що мутить воду срѣбропѣну?
 Чи тя люта розвоўнила буря,
 тучу з небес зсыпавши широких,
 5 гор зеленых сполокавши главы,
 глинямавши золотопѣсочных?

Якже менѣ воды не мутити,
 коли-сь сварят два родимі брата,

рідні братя за отця дѣдиц(1)во.

- 10 Дуже-сь сварят помежи собою,
 Лютий Хрудош на кривѣй Отавѣ,
 Отавѣ кривѣй золотоноши,
 Хоробр Стаглав на студен Радбузѣ,
 оба братя, оба Кленовичи,

- 15 Попеля Тетвы давного рода,
 що с поўками прийшоў чеховими
 через три рѣки в сѣ буйні землѣ.

Прилетѣла дружна ластовонька,
 прилетѣла в над кривой Отавы,

- 20 на розложисте сѣла оконце,
 в отцѣв золотѣм Любушинѣм дворѣ,
 в отцѣв дворѣ святѣм Вышеградѣ;
 горює и сумно нарѣкає.

Лишь се вчула сѣ сестра рідна,

- 25 рідна сестра в дворѣ Любушинѣм,
 молит княгиню внутрь Вышеграда
 перед воротьми встановить правду,
 обох сѣ прикликати братей
 и по закону их розсудити.

- 30 Кажє княгиня виправить послы
 по Зутослав знад бѣлой Любицѣ,
 (24 б) куда красні дубровы ся стелят,
 по Лютобор в горба Доброславска,
 де Орлицю Лаба випиває,

- 35 Ратыбора від гор Кърконоших,
 Де Трут дуже люту сань умертвиў,
 Радована в камѣнного моста,
 Ярожира в бердів быстрорѣчных,
 Стрѣзибора в над Сажавы ладной,

- 40 Саморода в над Мжи срѣброноши,
 по всѣ кметѣ, лѣхи и владыки,
 по Хрудоша и Стаглава братей,
 Сварящих-ся за схида отцѣвски.

Лишь ся сняли Лѣхи и владыки

- 45 в Вышеградѣ (в столицѣ Любуши),
 по родови веський своему стануў,
 ступит княгиня в ясноблѣй рызѣ
 на отецкѣй престіл в славнѣй соймѣ.

Двѣ премудрі виступили дѣвѣ,
 50 виучеві в вѣщбах витязѣвскихъ.
 у одной сут дошки праводатні,
 мечь у другой, кривды караючий.
 протѣв ним поломѣнь правдозвѣстна
 и под ними вода святосудна.

55 З отцѣвского стола золотого
 почала княгиня говорити:
 „Мои кметѣ, ляхи и владики,
 Сесю братем розсудѣте правду,
 що ся вадят о спады отцѣвски,

60 о отецьки спады меж собою.
 По закону богів вѣкоживныхъ
 обом в однѣй пробувати власти
 або ривноу роздѣлитись мѣроу.
 Мои кметѣ, ляхи и владики,

65 виповѣды мои осудѣте,
 (25 a) Чи по вашому они роз-уму.
 Сли не по вашой они сут гадцѣ,
 встановѣте, якбы иншим чином
 помирити сколоченныхъ братьей“.

70 Склонили ся Ляхи и владики
 и почяли с тиха говорити,
 говорити с тиха меж собою,
 и хвалити ея виповѣды.

Встаў Лютобор з Доброславска горба,
 75 Яў такоє слово говорити:
 „Славна княгине з отцѣвского стола,
 из отцѣвского стола золотого!
 розмыслили мы твои виповѣды.
 Сбери голоси по народу своему“.

80 Судні дѣвы голоси собирали,
 в судину их святую собирали
 и дали их ляхам викликати.

Встаў Радован з камѣнного моста,
 Яў голосів числа проглядати
 85 и бильшину прокликати в парод,
 в народ на сойм, зобран за для суда.

[„Оба рідні брата Кленовичи,

- Рода давного Тетви Попеля,
 Котрий прийшоў с поўки Чеховими
 90 в сѣ дебели землѣ чрез три рѣки —
 Погодѣтся о отечні села,
 там вам обом разом панувати.
 Встануў Хрудошъ від кривой Отави,
 по утробѣ му ся жоўчь розлила —
- 95 Лютостю веѣ тряслися сугави,
 Махнуў рукоў, ревноў ярим туром:
 „Горе птвицям, сли в их гвѣздѣ амя,
 (25 б) Горе мужам де жена владнуе:
 Мужу мужам владнувать подоба,
- 100 Первѣсткови снадь дати, се правда“.
 Встала Любуша з золотого стола,
 Рече: Кмети, лехи и владыки!
 Чувте мою озьде поганьбу,
 Судѣт сами по закону правду.
- 105 Вже небуду судити вам сварки,
 Звольте мужу промеж собоў рѣну,
 щоб велѣзом владнуваў над вами —
 Рука дѣви слаба владнувати.
 Встаў Ратибор від гор Корконоши,
- 110 вядў такое слово говорити:
 Нехвальню нам правди йскаати в Нѣмцѣв,
 По закону правда внас святому,
 Що ю нашѣ принесли отцеве
 в сѣ дебели землѣ через три рѣки. —]

5. Частина поеми Сев. Гоциньского

„Zamek Kaniowski“.

Dnia 14 stycznia jakaś ciężka tęsknica zasiadła me serce. Wiatr szumiał nad strzechą mej chaty... me okno..., w mych piersiach jeszcze bardziej wichrzyło, zkąd poco i dla czego, niewiem, jakies myśli ociężałe przewlekały się nieładem przez mą duszę jak wpoł śnieżne, w poł deszczowe chmury dnia tego — czasem mimowolnie zahomoniły usta moje notą dzikoplaczącą najczęściej strojem dumki ruskiej, bo ja je tak lubię, jak ziolka rosę. Pieszczoty niewinnej, miłej odwzajemniałem, ale tylko dla jej zaspokojenia. Dusza, serce, myśl, wszystko we mnie procz ciała czegoś innego pragnęło, wyteżalem oko zacząmsiś obszerniejszém, większém, zacząmsiś wspanialszém, ale oraz cichszém i swobodniejszem;

— a najczęściej kończyło się wszystko tuż za Podlisiem, za tamtymi górami, za Taddeuszem. W tem zamąceniu moich myśli, moich życzeń i chęci uchwyciłem za Goszczyńskiego Zamek Kanio(w)ski, rozłożywszy, wpadłem na drugą strofę części trzeciej i jałem się nagle powstałej we mnie myśli, przyznaje, że za śmiałej i wyższej nad moje siły, ducha ruskiego, wionącego w tem dziele, ująć w naczynie ruskie.

Коли и якто стала, незнати,
Могила в лѣсѣ густѣм дрѣмати.

Поросла мохом, над вершком горою
Збило ся гiля вкруг с обологою.

5 Гiля старого як свѣг старый дуба,
Що смѣсь з громів и недолѣ зуба.
А дуб буѣ велит, виш золотої баиѣ
Лаври печерскої, кiевскої панѣ,
Що веѣм сестрицям своим перед водит;

10 Сей старец в хмарах головою бродит;
брат старший славной пуци Лебедина
пуц передвѣцьких найстарша дитина
як рiдний батько степу не одному.
бо небес лютость не раз по над ньому

15 пересувалась — мовѣбы тої нельки
Пѣсь, що дитянку хоче вколисати;
сердит ся вѣбы и знова пѣсенки
Гомонит зтиха, щоб дитя приспати.

Чи жаркѣ лѣто страшнi громы сѣе,
20 Чи сумна в мраках осѣнь буреѣ свисне,
Чи в дугах голвхъ туга зима тисне,
Верх того дуба веѣгда зеленѣе.

Як витязя славы вѣнец зелененькiй,
вѣнец вѣковъ мужа, що заснуєт в могилѣ
25 И, мысль свою в дуба красоту прибравши
И кровю своею его пiдолявши,
анова вiдродився у дубовѣй силѣ.

* * *

Сонный Небаба нiд ним спочиває.
Лѣжником в него морiг споловѣлий,

30 Стрiп з галузя, пень порохнавий, бѣлий
Пiд головою, а думку спiває
степовый выхорь, що лѣсами гонит,
а сторож вѣрный кiнь ставлями звонит.
Згадок то мѣстце могила й дуб давний,

- 35 Казаўбысь, брате, що то витязь славный,
Що о ним думка України голосит,
Котрого доси вкривала могила,
Явит ся явом, з могилы ся вносит.
Така в ним краса, така велич, сила.
- 40 Ой, незавидуи козацькой дитинѣ
И его снови в сей тяжкій годинѣ!
Глянѣ му на лице, як ся розбѣснила
Спутаных мыслей сердитая сила:
Вежа, здавалось, лиснула огнями,
- 45 На коня скочиў — тай за козаками.
Аж серед яру, щож ему ся дѣе,
Намѣст дружини воўків стадо шниє.
Орлика голос десь ген за горою...
Жене ид нему, свѣтло ще лискало...
- 50 То Ксеся в очи дивит ся грозою;
Воронів кілька в уха закракало.
Купався в поїѣ; — вирватись силує.
Аж бачь! на прутѣ зелѣзнім гарцює.
Зжяхнуўся, з ляку из сону порвався.
- 55 Когож то видит, хтож то показуєся?

* * *

- Якийсь край него сидѣў си старенькій,
Сивый як голуб и тихомирненькій,
Де очи були, дивит ся янками.
Єдну си ногу заложив на другу
- 60 И спер бандурку на своим колѣнѣ,
По струнах в лехка посуваў пальцями,
Зводиў на тямку старых думок тугу,
Дѣла и лѣта, що сплили не вынѣ.
Теперь Небабѣ не милѣ тѣ гостѣ.
- 65 До слѣнца скочиў и гукнуў зо злости:
„Гей, дѣду! кто ты? Якъе ти тут дѣло?
Насмѣшком звільна одновѣў дѣд смѣло:
„Лице ти мабуть дикѣе, як и мова,
Що взяў ми очи, Богу буди слава.
- 70 Знов бревькаў струни, нерѣкши и слова,
Нѣбыто словом одним всего збуде.
„Смѣшком не збудешь, не марна то справа,
Бог тя тут принѣс, чорт тя не добуде!
Старче, мов! кто ты? що в сѣм лѣсѣ дѣєшь?

- 75 А заким оком взглянути услѣшь,
 дужим медведем днему підхопиў ся.
 Слѣпец не зляк ся, як перше, з вагою
 Рѣк козакови: „Пусти! вірвешь струну!
 Не купишь нишу, не купишь новую,
- 80 бачь, слѣпец темный я з дороги збиў ся.
 От не сердися дуже, без гуку, без стуку,
 Колим не милый, зведи на дорогу.
 Сли перепросишь, дась копѣйку вруку,
 бачь, я не такой, я в бандурку труну
- 85 И на добраніч думку заспѣваю.
 — Лихо, не слѣпец, я кличу, питаю,
 А він байдуже, не одповѣдає,
 А він як камѣнь з мѣстця недвигнуўся.
 Думаў си козак; вищечки всмѣхнуўся,
- 90 Бо вже и лютость и гнѣвъ в ним притихає.
 Чом, колись темный, самѣській лѣзаєшь,
 Провѣдниченька чомуж ти немаєшь?
 Уже легельким спитаў-ся голосом.
 Дѣд усмѣхнуў-ся; „ба!“ муркнуў під носом,
- 95 „Костур у мене, що в кого ратище,
 Чи тихо в свѣтѣ, чи то вихорь свище,
 Слота, погода, чи ніч, чи видненько,
 Мать Русь перейду; він провідниченько.
 А од Канева аж по саму Смѣлу
- 100 Всяку спізнаю під рукоў могилу,
 Пнѣ при дорозѣ кождий в тямцѣ маю,
 Під ногоў всяку верховину знаю. —
 Нынѣ, відбившись від моеї дружини,
 Заснуў-ем покрай лѣсової тѣни.
- 105 Якъсь лукаве, зависливе лихо
 Костур узяло, підкравши ся тихо.
 Нѣщо казати, буў кован и стане
 За добру шаблю. — Мій сердитый Пане,
 Чи злість минула? грѣх доўго сердитись.
- 110 Пѣсьнь заспѣваю, — щоб нам помиритись.
 Лишь си настрою д голоса пѣсенки
 Мою бандурку — знай, хочь пійду куда,
 Хочь де повернусь, всюда, сыну, всюда
 Мій старый голосъ и думки миленьки.
-

Пояснення Шашкевича.

- Ст. 5. Погоня. Після народної казки.
- Ст. 9. Згадка. в. 5. Святовид, бог Славлян надлабських і надбальтицьких, виображающий сонце.
- в. 6. Лаба, *Albis fluvius*.
- в. 7. Купайло, бог плодів земних. Опис обрядів Купайлових найдем крім інших в Історії Малої Росії Дм. Бантиш Каменського Ч. III, стр. 84 прип.
- Ст. 10. в. 9. Лада, бог милости, ладу і женидби або весіля; доси у нас пісні весільні зовут ся ладканя.
- в. 11. Коляда, бог миру і пированя.
- в. 13. Волтава, ріка у чеській землі, *Moldau Fluß*.
- в. 14. За княгині Любуші споминают ся первий раз у Чехів *desky prawdodatne*, зри *Kralodworsky rukopis: Saud Libušin*.
- в. 16. Ярослав Володимирович (1019) зчинив зберку прав руских, знакому під іменем Правди рускої.
- в. 27. Люмир і Боян півці стародавньої Славляниці; сей на Русі, той у Чехів, зри Слово о полку Игоря і *Kralodworsky rukopis*.
- в. 45. Преславні городи у Славлян над нивішним морем Балтицьким.
- в. 50. Твердогород, замок. — Приміри: Мвлятин, Гусятин, Рогатин, Чорнятин, Славетин і м. и.
- в. 52. Повідают люди, що Татари, вертаючи с полонянним віром у свійню, коли ставали на нічліги, повязаним полонянцям дагали на ноги, щоб не повтікали.
- Ст. 22. Дівчина и рыба. в. 10. Будало у Сербів, наш брат би висказав: дурненський, дурноватий.
- Ст. 25. Ольдрих и Болеслав. Есть то, жалься! лишь зломок, може найхорошше во всіх сей рукописи виснованной пѣсни, голосящей прилучку з лѣта 1002 (посля Космаса дѣписця Чеського) о вигоненю Ляхів из землѣ Ческой. —

Се основа зломка сего: Князь Ольдрих, Вигонь Дуб во своими людьми и сѣм владиків во своими в чорнѣм лѣсѣ, подавши си руки и порадившися, берутся перед досвѣтом к мѣсту Празѣ. Увидѣвши з горба, що Прага ще сном тиха пораненьким, під опанчами похозирник фільольогічної секціі.

вавши броню, поступають в мѣсто. Тут один, за скотаря нарядившись, кличе ворот; отчинились ворота на рѣцѣ Волтавъ; ступиў скотарь на мѣст и затрубиў; впрям за ним Князь в владиками скочили на мѣст, забубнили и затрубили гомѣтно. Страх удариў на Ляхи, хватають оружо и опирають-ся, однакож не встояли и взяли-ся утѣкати, а Яромир опадом стаў над радостними Чехами пановати. —

- Ст. 26. Германів Бенеш. Нестато Перемишля Огокара II (1278). Тяжка недоля налягла на землю Ческую. З вражим сердцем и лютою рукою владнуваў брандебурскій Отто Доўгий, дѣвѣрь небіжчика Перемишля, у которого годуваў-ся сын его, сѣмолѣток (стрѣчка 5 и 6), зак на князя доросте. Сердце залягла жажда мѣсто своего годованця сѣсти на престолѣ Ческом и залер вдову зо сыном у вязниці в Бездѣжах. Вдалося матери втечи до Опавы, али нещастного сына заволѣк до Житави, лишивши намѣстником лукавого и ненасытного золотолюбця Епископа Ебергарда. Пропали тишина и гаразд. Здерли чужѣвцѣ и влупили всьо; вижѣгали хати, виганяли в питомѣ загороды, зтѣптали и зтолочили царину и безчестили скверными сердцами и грабѣжливими руками святниці Господви. На такі крваві кривды розсердиўся парід и стаў ся зводити. О таким зводѣ пѣе и сеся пѣснь. Згадавши пѣвец о многих и тяжких насильствах и підкрѣпивши роспукающі сердца надѣвѣ, пѣе дальше, як то вдалый Германів Бенеш агорнуў громады під грубою скалою и, сам вперед, вѣў за собою помѣгу на саси граблящі; настала люта, доўго и рѣвносильна борба, аж бачь! велит Бенеш братися горѣ до камѣнного лому; відтам стали метати камѣнє на вороги, а побивши их цимало, спустили ся долѣв и на долини их до пѣла истерли.

- Ст. 28. Забой, Славой, Людѣк. Се коротенька основа сей вѣдаў над всѣ найдавнѣйшой прехорошой и премноговажною лицарскою пѣсни:

Забой плаче над нещастною отчиною, в котрій чужинцѣ доўго верушили и лютым оружом проповѣдали вѣру Христову. Сумный поглядає сторонами и ворохобит всѣх зводити-ся прогѣ врагам. Сбирают-ся всѣ в чорный лѣс; Забой лѣе о бѣдах и нуждѣ своей свѣйниѣ и пѣе всѣм хоробрость у сердце; стаў заговор на врага и всѣ подали собѣ сердце и руки и на зарану брались в поход. За третим днем Забой и Славой з вѣрными зборами берутся в лѣс, відтам двома шляхами до синього верха, звідси круто натискают на вражі премногі війська, Забой прѣм в чоло, Славой боком; в лютих побоѣ явит Забой превелику силу. Забой з Людѣком, верховником вражим, борутся мечами. Волосувались війська зраня до вечера и нѣхто не перемагаў и верг Забой за врагом бардицеў и росколоў Людѣкови груди. Ужяхнулось и росипалось враже війско, врадувалось Забоєве и стало гнати круто перед собою аж гет за быстру рѣку (?) Славой просит у Забою за горсткою останків побитыхъ, молящих милости. — Забой велит, вертаючи, погубити всьо, що королеве. К синьому вертали верху, де переломили врага, и брались тамтуда погребсти мершу, пѣти богам спасам и дати им приносн. — —

- Ст. 29. в. 20. в первѣстку warito; очѣвидно еллиское βαριτων. Видится Славянам и Ёллином, обом сосвоиним народам, знакомов.
- в. 31 в первѣстку: zapowida, заповѣдаў, повелѣваў; примѣри: запо-вѣдь, заповѣсти, звѣстити волю, звѣстити, що чинити ся має.
- в. 36. Весна: богиня весны, молодости, у Чехів весна йменуе-ся яро (gago), а теє-ся сходит с греческим ἔαρ, латиньским ver. Морана: богиня смерти, от корѣня м-р, тогож корѣня мерти, смерть, мерша, мор, морити, змора: латиньское mors, нѣмецкое Mord. —
- Ст. 30. в. 47. Забой, Люмир, Боян и творец Слова о поўку Игоревѣм сугт вдохновѣннї пѣвцѣ часів старославянских.
- Ст. 32. в. 132. кожа, шкіра; примѣр кожух.
- Ст. 33. в. 178. Трус, трас, trās; бог страха; ужас, трепет, тремос, tremor. Також и такій, що скоро зжыхнется, стремтит. —
- в. 189. дивый, чекс.: djwoky, ширый, широкій — глубѣнь, глубо-кій, — высѣти, высота, высокий; прилагательнїя высїй и глу-бый нейно зветочѣли, али и затирались.
- Ст. 34. в. 210. в первѣстку: swe zwiesty, своих звѣстных, своих знаемых.
- Ст. 35. По в. 235. Примѣтка. О Забою, сильным тѣлом, душею, умом и пѣснеў пѣвец сей лицарской пѣсни громким и хорощим заспѣваў словом; — истинный побратим вѣшого пѣвця О походѣ Игоря на воўчих Половцѣв, — одна душа, одно сердце, одні живїи струны. В сей пѣсни и в пѣсни: Честмир и Власлав явит ся великій, хотяя не довершенный образ старославянского богопоклонства. —
- Честмир и Власлав. Князь Неклан заповѣдає поход на тороѣжного и загонистого грабителя Сажѣвского Власлава. Згорнулись вѣйска під начальство Честміра; сей поклонїуши-ся богам, веде вѣйска в поход ид горбови. Тут видит горящі села и плачу-щих селян, а дочуўши-сь, що змѣнник Крувой нанѣс на бѣднї люде недолю, а погудѣвши Неклана и ймїуши Войміра и его красну дочку, держит в ужицах на своем замку, займїу ся гнѣвом и браў-ся ид замкови. Силоў обступили замок. Крувовї люде брошились жваво, али Пражане сильным приступом вдерлись на остроги замкови. Крувой пожїу смерти, Воймір з дочкою вїшли на волю. Слобідный Воймір с Честміром тягнут протѣ Влаславови. По дорожѣ запалили богам на скалѣ принос и, им поклонившись, тягнули протѣ Влаславови; під полудне увидѣли на рівнотѣ жлу-шого пятичи сильнѣйшого врага. Воймір стаў сумовати о побѣдѣ, лишь Честмір здаў ся на обману и девять раз в очах врага гору обходит. Тым начинном змнжились перед ворогом вѣйска Честміровї; страх имїу врага за сердце. Вдарили на Власлава; настаў бїй лютый; протѣ Честміра вирваў ся Власлав, боролись ярко, Власлав упаў и спустїу дух, вѣйска его зжыхнулись и стали утѣ-кати. Врдуваў ся Неклан звитягоў и полоном. —
- Ст. 40. в. 202. Трус, Трас, глянв в пѣсни: Забой, Славой, Людѣк, — стор.: [33].
- в. 215. Морена, Морана, посмотри в тойже пѣсни на сторонѣ [29].

- Ст. 41. в. 226. корысть, полон, от корити, покарати ворога; и в святых книгах так полон именуется. —
- Людиша и Любор. в. 2. сѣданіе — в первѣстку siedani, das Turnier вѣдаѹ от сѣдѣти, що кругом сѣдѣли, присмотрючись борбѣ мужа протѣ мужу. Если игра, на Руси зовима на вкучачки, не в спадком стародавних Турнѣвъ, то нѣт инного сѣдѹ, бо и слова на тоє нѣт. —
- Ст. 44. **И**рослав. Основа сей хорошей и многоцѣнной пѣсни:
 Надѣляе пѣвец послухати повѣсти многославной о борбах и лютых боях. Повѣдає, як то земля Ческая доѹго в благословенном пробувала мирѣ, аж буря от вехода сонця встала за про дочь татарского Хана, забутюю в дорозѣ в западных сторонах. Стают супротѣв князѣ запада; дармо! Кыѣв и Новгород схилили вѣзы; Угрове упали; нужда ся змагає. Еще в двох побоях на дармо ся спирали, Татар причвалаѹ до Оломуца. По двѣднєвнєй борбѣ веде Вячеслав горсть Хрїстіан на горб Гостайнів, славный чудотворным образом Пресвятой Богородицы. Там укрѣпляют наснами гору и на заѹтрю вражїй приступ відперают. Али Вячеслав пожїѹ смерти. В слѣдующїй день не зводит ся ворог, али люта жажда мучит хрїстіаннн. Вестонь радит передати-сь, Вратислав боронит, сѣбе в сердца надѣю на Бога и веде на молитву. Зриває ся тучя, потѣк, жаром лѣта висушенный, прожїѹ водами, а на табор вражїй ударили громи. Меж тѣм берут ся вражї силы ид Оломуцю, настає люта сража, аразу недобронадѣйна хрїстіанам, аж **И**рослав постелиѹ трупом Кубляевича, вражого верховодника. Всею на схїд утѣкає, а Гана стала слободна. —
- Видит ся, сїя пѣснь зродилась меж годами 1259 и 1294.
- в. 5. В старых руских лѣтописях волость часто-густо значит землю — прїрїмнай власть и владнувати; волость и володнувати; — Владимїр, Володимїр. —
- Ст. 45. в. 20. О двѣх дѣвицах голосит також стара народна казка о дѣвочим градѣ (Maidenburg) близъ Николаева (Nikolsburg) на Моравах, мов то Пан сего тина княжну Моголскую и з нею двѣ дѣвицѣ умертвиѹ, а забравши, що в них дорогого, трупи верг у пропасть. На другїй дєвь звели сѣ три скалѣ страшно протѣв тина, — свидѣтелѣ злобы. —
- в. 30. жемчуга. Сее слово сгрѣтиш лишь еще в обрядовых народных руских пѣснях. —
- Ст. 46. в. 88. До Новгорода не прoderлись Татаре, однакож плачуѹ им Новгород драчу. —
- Ст. 52. в. 288. Гана, часть Морави на побережу рѣки тогож имене.
- Ст. 58. Сойма. в. 3. От, уменьшительное з него отец.

II. ПРОЗОВІ ПИСАННЯ.

А. Оригінальні.

1. Псалмы Русланові.

Б. (I.)

Великій єст Бог и великѣ имя Ёго! З небес на землю, від кінця свѣта до кінця простирає ся воля Ёго; всьо, що під сонцем и висше сонця, в свѣтѣ и за свѣтами, розгмонює мудрость безначальну и безконечну, а перед сею мудростью марниця всѣ мудрости наші, як крапля перед морем, як червина перед велитом, як годинка перед вѣком. — Мудрость и воля Ёго сут двое и едно, як душа и мысль єѣ, и положѣнь и огонь. Мудрость тая свѣтови, що вода рыбѣ, що людѣм воздух, що надѣя сердцю чоловѣчому, возьми тее, а погібне сіє. Гордиш ся, чоловѣче, умом твоим и роз-шмом твоим, як день свѣтлом, забувши на сонце, як в подобѣ ворона павляним пѣрьом; гордишся и кажеш, нѣт Бога, — то — й тебе нѣт, — сон — єсь и мара, а твое имя — вѣтер на степах Украѣни, а мысль твоя дым, заворот, а житѣ твое житѣ камѣня з земли глибоко, а надѣя твоя, як пѣна на водах; и не лиши-ся по днях твоих слѣд, мраки огортали тя по сѣм и темнота гѣрка наляже на 10 ты по тѣм боцѣ, бо Бог хотѣў, щобись свѣт видѣў, а ти в сумрак влюбиў-ся, и вволится ти воля твоя.

Г. (II.)

Вѣра сердца мого як Бескид твердо постановилась на любви; и смѣток твій знидѣе, а радость слѣди єго повмѣтає, а смѣна піўнич бсде ясним полсднем и звеселишь-ся, а око твое заблещит зірничкою 20 в бсрній пітмѣ житя твоего и огорнешь ся зоревою свитою тихомиря

и линаєт над тобою милость Божая, бо надѣя из сердца твоего не втѣкла — бо хто яко Бог! —

Сполошишь ми долю и проженешь счастья, день ми споморочишь и свѣт ми западе, иждоу мя вдарить и напленеть ми злиднв, свѣт ми
 25 спсѣге и йме ворогсвати, зидѣе радость и плачь мя огорне, тѣга ми ранком и вечером жсрба, и нѣ ми несонна и горьованѣ с сонцем, вирвешь ми очи и дшш ми вирвешь, а не возмешь милости и вѣри не возмешь, а не видрешь любви и вѣри не видрешь, бо рске ми сердце тай и вѣра рска.

Д. (III.)

30 Хто з Богом, Бог з ним, мовлять люде нашѣ и добре мовлять, бо хто яко Бог?! Бо цсрати-ся тобою бсдст лсде и стауст тя сдлти сс-сѣди и брат твѣй скаже, нѣт менѣ брата, и отец твѣй скаже, не мау-зм сына, а матѣрь твоя навве тя гадиною, сын твой двигне рскс на тебе, а свояки тво(и) виречст ся тебе и вержст на тя соромом — и неславляти ты
 35 станс[т] далеко и широко, бо неугодиу-сь их лихий воли. Али ти не жсрись и (не) вдавай-ся в роспскс, бо хто яко бог. Той, що велѣу Нѣчому зродити свѣти, величное сонце и мѣсяць и тми звѣзд, що велѣу темнотѣ перекинсти-ся в свѣтло, з которого долонѣ сверкнли огнѣ и вдарили воды, которого невидоме око видит гадки дшш наших, который спраг
 40 собою безначаток и безконец, которого сердце всемс свѣтс сердце, а воля гаразд всѣх вѣков и всѣх сторон счастья, той с тобою, Бог с тобою.

2. О л е н а.

Казка.

Музыка різко від уза заграв, а бас то загудів, то в лад вибиваючи, моторні дівчята аж піднімав, а хоть ноги потомлені, до круглого рвали ся танка; гарні хлопці в підкови до складу кресали, позираючи
 радосно кождий по своєї дівчині; евашеньки з молодцями, стиснувши ся
 5 в кутку коло припичка, хоч дрібненько, но чястенько витрясали крупник із чарочки, не дбаючи, собі радненькі, на старих своїх довговусих господарів, на другім боці в куті коло скрині спороку мірою попиваючих. Було то весілячко.

„Гей, хлопці, чи спите! щосте ся позабували?“ кликнув гожий
 10 дружитонька з великою шовком шитою хусткою у бока досадним голо-сом: „дівчята раді би гонцювали, а в вас якби душі не стало“; махнув шапкою, вінцем барвінковим стрійною, погладив чорненький, хоть неве-

личкий вус, розгорнув волосічко у чола, глянув по дівчатах, виніс одну
з калинового дуга, напretien музиці: „або грай або гроші віддай“, морг-
15 нув на Юрця і ставули до шпаркого козачка.

Хоть з дерева лист упав,
Морій половіє,
Весілечко Господь дав,
Радо нам ся діє!

ЮРЦЬО.

20 Хоть на дворі піч темна,
Гей, темна ночонька;
В нас світличенька ясна,
Красні дівчатовька.

ДРУЖБА.

25 Сокіл в білий двір влетів
К чорної галоньці;
Княжиненько наш приспів
К русій дівчиноньці.

ЮРЦЬО.

30 Нуте! жваві хлопаки,
Ледіники горні,
Витинайте гопаки,
Хлопчята моторні.

Ба й свахи не дармовали, бо і їм не йно що всім разом саджати
коровай, ще і потанцювати конче, щоб ся коровай вдав красен та ясним
сонцем на столі засияв тай добру долю приніс; а Олена, пишна кня-
35 гиня, як русалочка гарна, ще раз вінком барвінковим золото-зеленим
стрійна, їх веселій придивлялась охоті та часто в лехкій коломиїці роз-
ковану русу косу на легкий кругом пускала вітер.

Бач! і наш вдалий Василько приспів дарити нашу княгиню; хоть
о пізній вечері, но стане він за теє зо своїми красними співаночками.
40 „Щось ти нам сумний тай сам; кажи, може яка лиха пригода!“... При-
ступив і старий батенько, сивий голубонько, та приніє спорий кухоль
горілки с медом: „Но, жвавий козаче! бодай здоров був!“ надпив і по-
дав ему — „відав утомивсь ся, покріпи сили“.

Відобрав, подяковав, поставив, втер лице, — тай став промовляти :
 45 „Вертаю із Дубровнич, булисмо у дворі просити пана старостичя на вісіле — він, бачимо, не дуже нам рад був, схмурив ся, люто по нас глянув, відвернув ся; по небавком знова промовив солодко, вложив Семенькови кілька таларців ясных в жменю, обіцяв прийти тай відправив, але видко було по нїя якуюсь нерадість. — Не ветиглисмо відойти мо-
 50 же на дваццять кроків — „Семеньку!“ кликнув, відчинивши оконце. — Семенько, як стояв, поскочив ід дворови, „скакай, казав менї, домів, я духом приспію“.

Уже зступавем к долині, мавем скрутити поза високу могилу Татарскую, — оглянувши ся назад себе, взрївем, сила при вечерній мраці до-
 55 глянути лъзя було, Семенька; спїзнавем го по легких ногах спускати ся високом ко старому крутому шляхови, що то о нїм так много старї повідають люди. — Куда єму шля, не знаю і не вгадаю; щось то лихого буде, лисця мя перебігла тай ворон на хресті сїм раз закракав. — Але док жита ми стане, не забуду того козака з бандуркою і густокрутою
 60 бородою, котрою дакуда сивий кидав ся волос, як верг на мене чорним соколим оком, якби грацею мя обсннав; — він тогди саме, колисмо ступили на поріг світлиці у дворі, кінчив спїванку тими словами :

— — — — в татарской неволи;

Конець моєї пісни, конець і недоли. —

* * *

Сонце спочило — смеркло ся — тиха пїтьма насїла тихі та ускї звори, вітер буйний, осїиний метав хмарами від верха до верха і гнав сподовілим листьом з гір в темні роздоли, то знов під круту стремени, скриплячи голими гілами відвічної дубини, мов величаючи ся своєю лютостю, а ругаючись з їх недуги; звір шелепотїв чагарами за жиром,
 70 чясами вовк, голодом пертий, дивими завив голосами, перїсті опеки, закляті над безвістями стояти, здавали ся при настиглій нічній мраці проживати та свої мїняти становища, проходячи ся мов нічні мари, — бо, як то кажут, „у страха великі очі“.

Сміло ступав відважний Семен по круглім грехотї і по розметаних
 75 костьох, переступав колоди, підносячи високо ноги, і з притиска їх ставляв, щоб го яка мара не підбила; чорна пїтьма го за очі хватала, скоро взрїв тумани по корчьох, волосє му горою ся звело, кров ся стинала, а страх за серце якби мертвець зимною ймав рукою, а не лъзя казати, щоб не мав відваги, бо ся нераз добре довело, — але з маленька

80 чував о заклятих дівцях, о скамінілих лицарях, о недоступлених про
змі райских птицях — то о одвооких Татарах, людодідах, великанах
і о многих инчих лихих духах; — а скоро то всьо стануло на умі ро-
йом (а час, ніч темна і містце, гори, дебри і чагари по тому були), то
тогди і найсмільшому трусом ставати, — а Семен, посміховуючий ся на
85 аззір вовка або медведя, при найменшій допоті застигав, бо то відав
в лихих, не с пирогами.

Замаячіло в далечині гий ватров, широко розложеною; було то
ему, що женьчиком в жаркім літі вітрец холоденький — вдивив ся в ню
цілою душею, а радість в его душі каливною зацвила і втихомирив ся
90 дух его, як природа по шайній тучі, і зрадовало ся серце в нїм вельми,
як колиби ясне лице своєї Олени взрів... Затріщіло корчами по сухім
ломачю тай го перейшло — скамінів — заголосило:

„з татарской неволи;

Конец мойї пісни, конец і недоли, —

95 прожив, бо спізнав Данилка, що го у дворі видїв, що то так дико
і люто як розбишака виглядав, що то на обіцянку пана бути на весілю
к стїні по бісовски ся усміхнув. — Утішив ся, видячи его, а зрадував
ся більше, скоро вчув: „Одна нам дорога“, стис го за руку і побрата-
лись і разом в двійні ступали кремїчятою стежкою під круту гору
100 к високій ватрі. —

Підойшли на містце. Семенько, варівши ізза дуба кільканаїцять
бородачів при широко розложенім огни, наганув си дваїцять розбїй-
ників в казї, що вісільця відрізали і пекли на рожи, наляк ся, спи-
нив ся, ані кроком на перед і мав ся вертати. „Не страхай ся“, про-
105 мовив Данилко, „не такий дїдько страшний, як го малюют — приступи,
тадже ти хрестянин, не враг, не бісурман, лише бідний селянин“.

„Мабуть наш жвавий бандуриста Данилко“, озвало ся кілька гру-
бих голосів, „несе він нам щось потїшного; для него нема ні ворот, ні
велїзних дверий“ — і поскочили в сторону, відкїль голос йшов, привели
110 обох, згорнули ся к Данилови всі, питаючи, яким світлом довершити їм
гадку, бо Данилко ніколи на дармо не трудив ся — а радуочим ся
тамтим около Данилка і попиваочим могорич на будучу добру справу,
Семенько сумував, присмотруваочись тоти дивоглядам з укуса, то руч-
ницям, то ясним топірцям, стремлячим докола курища, то барильці з го-
рївкою; однакож частїйше поглядав в чорний лїс, чи не явит ся яка
115 стара стежка, втечи і спасти ся. — Але наганув си его побратим Да-
нилко свого товариша, присгупив д нему с кухльом: „Бодай здоров був!

ти ся нам знадобиш, не сумуй, зрадуєш ся нині, а с тобою многі твоїх
сусід — пий на погибель врагам, так чинимо всі, так чинит і наш ва-
тажко. — От бач! і він іде, пий, а втішит ся тобою“. Але Семеневі
120 не до соли було, взрівши єго, і мало що кухля не випустив — бо такого
ні видав, ні слихав, ні видумати міг. — Станув Медведюк під небесною
чорногорою, барки єго у Бескидах камінь, дуб єго правиця, брови єго
як дві чорні хмари, а очи єго зпід тих хмар дві мовні, а борода єго
125 ніч темна, осінна, а голос єго грім серед літа, а ступив ногою, земля
стогнала, верг ся на врага, буйтуром валив. — „Мов, якесь ся спра-
вив?“ —

— „Відомо, думка українська і стіну перебе“, озвав ся Данилко, —
„бандуристою війшовем у замок. Старец Дмитро (так го там зовут), що
130 мя випустив, заглянувши в мене бандурку, просив мя пасильно, абим єму
заграв та заспівав. — Заспівавем єму відому пісоньку о Татарех, кін-
чивши святим Николоєм, а заспівавем єму до серця і полюбив мя вельми,
побраталисьмо ся і завів мя (до) світлиці замкової, хвалячи перед па-
ном бандурку мою і мої думки, а я рад тому був. Доспівуючи пісню,
135 взрівем входячих того тут молодця з другим і просили пана на вісіля,
обіцяв ся, лиш видко було, якуюсь лиху гадку точив в своїй голові,
(„не вдась, вражий сицу“, думавем собі) відспівавем — взяв таляра тай
пійшов і зустрівем старого Дмитра, ждаючого мене під дверми. Прохо-
ждалисмо ся по обійстю замковім, старий своє, а я своє; він щось там
140 билнвив о Татарах, а я тимчасом придивлявем ся; — від горбка стіна
найнижча, „тамтуда, казав старий, наш Степанко нераз бігав на вечер-
ниці, а вертав, як кури другим опадам запіла“.

„Ваш пац, мовлю до него, виберає ся на вісіле“.

„Правда, до Семена, казав коні сїдлати і що найжвавші хлопці
145 в цілім замку с собою бере, щось він на гадці має... він чясами дуріє...
а може... може лише погуляти. — Не жаль бо то і погуляти на таким
весілочку; дівчат як звізд на небі, а всі красні; а найкрасча Олена,
сама молода, як сам мовляв; лице в неї як соненько ранком, а очи як
зірнички перед досвітом, голосочок як звіночок, а ноги вітрец легонь-
150 кий, а руки сніжок біленький, а сама як — як — гарная ланя“. — Ту
старому язик по кутках бігав, закукурічив ся і здавав ся молодіти.

„Годі! не теряймо чясу, не нам о тім бесїдувати, озвав ся силь-
ний ватажко, „на коні! — Валько с шестома у замок, забери, що нам
ся здасть, а що не возьмеш, разом з замком най огнем сяде! не много
155 там труду буде, однакож доведет ся, як ся справиш. — А ти, Семене,
поведеш нас на вісіля, потанцюєм з грабителями, вражими синами“.

Розбігли ся вітром по байраках за кіньми; огонь погас — грань меркотіла — курище ся лишило — втихомирило ся.

„Через густу враз дубану
Соколами, молодці,
„Ой, заплачеш, вражий сину,
Як взриш ясні топірці!“

160

загреміло в далечині — а голос дубровами високими розлягав ся верхами тай заблудив гомонем в чорних безвістях, лише ще дудонь тряс землею тай знеміг — і знов тихо і знов сумно, лише вітер ярами засковиче тай ворони закрядуть, радуючи ся на будучий жир. — Мрачно і тихо, бо поскакали ногами скоропадними за вовчими очами, — допали лазу край чорного ліса.

„Гей! мабуть зоріє“, озвав ся новобранець, „гляньте!...“

170 „Неглупе!“ заgrimів велит ватажко; „Ванько зажег ся скіпку“.

„Аби видко було в погребів старі виточяти меди“, озвав ся старий бородатий Бойчук та глянув на кухоль за ременем..

„Тай наші, бодай здорові, червінцями ся підкидають“, мовив третій..

А ватажко: „пийте! дудонь — ковї в байраки — хлопці, за
175 дуби!... Федь на чати; як взриш, закрядеш! — потягніт мусатами топірці! потом тихо, щоб вас і муха не чула, бо!... не тра вам казати“. Напретив тай стушив у чагар. —

Недовго ждали, тупот ся змагав, дерли ковї, аж земля стогнала!

„Кра-кра-кра“.

180 „Хлопці в лад!“ загомотїв верховодник.

Зазвонили топірці та мечі, іскри ся посипали мов в димні, стерли ся дві хмарі, бючи мовнями по чорних воздухах, а Медведюк буйтуром верг ся на супротивника, вибив меч зо жнені, завинув ясиим топірцем тай вигнав вражу душу лукаву негідника щелиною в голові; приймив
185 в опалих поганих рук зорю на розсвітї, Оленочку гарную. Челядь граблива поборепа, одна порубана, друга повязана.

„Семеньку, прийми твою відданницю!“

Прискочив Семенько, в пояс склонив ся, стис го за колїна, хотїв промовити, подяковати, лиш не вдав за про радість. — Приспів і друж-
190 ба з молодими ледїнями свого села, гонячи возьмителя, але діло вже довершеноє зустріли. Уже Медведюк, хотяй непрошений дружба, скупив княгиню мечем; а они ся вельми жальковали, що не лишено було їм

нагріті грабітелеви чурини, стискали персти в твердий кулак таї за-
тинали зубами.

195 „Вже ми ему карку напугнули, аж на землю поклоном упав і ві-
дав не зведе ся, аж мабуть на Осафатовой долині; бач, окаянник в ве-
сіля голоден вертає та сиру землю їсть“, озвав ся верховодник сильний
і потрутив го погою.

200 А Семенько ся не тямив з радости, пригортав свою надію к собі,
а она его білими обнимала руками та румянос цїловала личко, аж ся
ватажко мимохітне засміяв на голос. — Обоє приступили к ньому і про-
сили го: „Хотяї на годинку на крупничок та на солодкий медок, та
може де роздобудем якого талярця“.

205 „А музика! там то музика!“ перебив дружба; „добре тот казав
що му лихо в пальцох сидит, так дрібненько мне козачка“.

„Майте ся гаразд! менї там не бути“, промовив Медведюк таї від-
вернув ся.

210 „У вас перше пють, а потом танцюют; в нас навідвороть: перше
танцюют, а потому пють; а могорич, — в тім нашого Ванька голова;
буде мід, горівка, червінці та талярці таї гарні пісоньки“ — була бе-
сіда вусатого Бойчука.

„Хлопці на конї та до наших!“ кликнув ватажко — таї счезли.

3. О Запорожцох и йїх Сычи.

Зачьаток козаків, сидьашчих за порогами Днїпровескими, нидьїе во-
мраці несвідомости. Всї розсмотруванья и вписькованья вчених, відки
изийшли, суть більше догадками, йак биличнойу правдойу. Никולי они
не составляли одьїльного народа. Не лъзя дісне вказати чьасу поїа-
5 вленья йїх в сих мїстьох, а сли послѣ Бїльського схочемо догадатисья
чьасу йїх почьаткови, то сей припаде в XV. столїтіе; сесь бо повї-
даїе, шчо Козаки в XVI вїка начьатку стали знакомї у Польшї.
Йеслиби сїїї відважнїї витьазї, сосїдам страшнїї, шче перед озна-
ченним чьасом в сторонах Заднїпрских поселилисья, не переходи-
10 либ йїх тодашнї дїїеписательї мовчки. Но відки вьзали-сь они?
Про шчожь, майучи в чертах свойїх відбиток Азїйатского изходженья,
бесїдуйут славьянски, походьат на наських? Думаїу так: Запорожцї
переселили-сь за Днїпр из Кавказа, де нинї сидьат Черкесїи, нарїд
войуйучий таї розбивайучий. Туїу догадку укрьпльайут одинакье на-
15 званїе, одинакїї норов, одинакаїя приклонность набїгати. Або випертї

во своїячини сильнішими своїяками, бо Азіятці лубуйут собі в борбах межисобних, або опустошайучи помежній землі, подібали собі місця вад величественним Дніпром, мѣстця не менче дикі, не менче пригодні ко наглим нападам. Лубуйучи собі в житю воинственім, приймали вони в свое товаришество всіхъ втыкайучих, а про сосыдованье з нами ввеличили число свое нашими крайанами. Час стер в лиця землі закорынных переселенцѣв, лишь товариши їх, хороньачи в именем Черкас природний йазик и вѣру отцѣв (каторуу тогда и Черкеси вѣровали), били сѣ неперервано с Татарами, хватали у них жони и дѣчки и передали своїм потомкам черти Азіятскійї, которі одличали Запорожцѣв. Гляньмо на два городи, шчо в оден близько час появили-сѣ и однаково лучили имя: на Черкаси и Черкаск. Свѣдомо, шчо первий город положен Запорожцѣми на Днѣпрѣ в кінцѣ XIV вѣка; Черкаск на Дону, в тімже столѣтїю..... Доньскійї козаки, будучи ближче Кавказа, появилисѣ, подобно Заднѣпрскимъ козакам, зъ лудей утеклих, напасних, чѣсто разом с ними займали-сѣ одним орудованьом. Не дурно також и в письмах чѣсто козакъ зовецѣ Черкас. Догадка про те моя неслабостойанна.

Русни віддальали-сѣ в низові сторони Днѣпровійї, одні увійти льяцьких ватисків, родительскої власти, кари довгів, а другійї надѣйались лучшої доли, свободи. Сражайучи-ся во своїми сосыдами-Татарами, шчо чѣсто по їх слободу сѣгали, и хороньачи онуу, навикли побѣджати.

Во всіхъ сторон стѣкали-сѣ ко ним товариши: Россіане, Русни, Польяки, Молдавляне, Волохи, Волгари, не-що-би й Татари. Они всіхъ до себе приймали, не браковали, с тим однакож услівьом, шчо би приходящій к ним исповѣдовали вѣру Греческуу.

Тоті переселенцѣ роздѣлилисѣ на двѣ частицѣ: на женатих и на неженатых; женатійї села поклали в далечинѣ від Сѣчи межи Днѣпром та Бугом; неженаті осѣли на Хортицьком островѣ в укрьпленім мѣстѣ, котре Сѣчѣйу звали, а котре неперемѣняли, коли нужда тому йавляласѣ. Таким свѣтом составиласѣ сама собою помежнаѣ сторожа, хісновитѣя Польшѣ, страшная невѣрним.

4. Передслівє.

Судило нам ся послѣдним бути. Бо коли другі Славяне вершка ся дохаплют і, естли не вже, то невакком побратают ся с повним, ясним сонцем, нам на долині в густій студенній мраці гибіти. Мали і ми наших півцѣв і наших учителѣв, али найшли тучі і бурі, тамтї заніміли, а народови і словесности на довго ся здрімало; однакож язик і хороша

душа руска була серед Славлянщини, як чиста слеза дівоча в долони серафима. —

Зволила добра доля появи́ти ся і у нас зберкам народних наших пісень і иншим хорошим і ціловажним ділам; є то нам як заране по довгих тмавих почох, як радість на лиці нещасного, коли лутша надія перемчит скрізь серце єго; сут то здорові, повносільні рістки, о которих вам цілою душею дбати, огрівати, плекати і зроцати, док під крилом часу і добрих владивувателів хорошою і кріпкою засияют величею.

Не жури ся, Русалочко знад Двієстра, що-сь не прибрана, в наряді, який від природи і простодушного і добросердного народа твогого приймилась, — стаєш перед твоїми сестрицями. Они добрі, вибачат ти, приймут тя і прикрасят. —

Сказати вам дащо о правописи сей книжочки. Хочемо зачинати, проте знати нам конче, яке теперішному язикови істинное лице; задля того держалисмо ся правила: „пиши, як чуєш, а читай, як видиш“. Із сего огляда приймилисмо сербское ц (випу wydzu) і волоское ў (аў, ац Егразм. Rotterd., ац, еў, еу: си́ѡваў, спи́ѡѡ; душеў, ду́шеу), а є завєіда в силі је або ње употребляєм (моє, моје, земле, zemlě, загороде, zahorodě, zahorodie). —

Поклони ся, Русалко наша, низко Всечестному Сподареви Николі Верещинскому, що тобі звелів родити ся, і всім, що тя пристроїли піснями народними і стариною; іменно: Трудолобивому Мирослаови Ільквичови, — потом Правослаови Кавбкови, Івану Білїнскому, Маркеллу Кульчицкому, Мінчаквичу — і иншим; — честь їм най буде і слава, а в руских дітєх найусердїїша подяка! —

5. Старина.

Старина є то пісьнь хороша, звеняча, що різним способом в наші часи загомонює, що різним настроїом озиває ся в передвіка до нас — і раз тихим, миленьким голосом промовляє, обнимає солодким чувством сердца, а знова піднимає величною силою душу, чудує, казав биць, над- природними ділами ум послїдних, — то знова залєбєдиг тужно плачем голубиним дїдів, розплакує сини — то знова обвівує потїхою і радощі в сердца нагортає, а в душах зводиг святую почесть покійним праотцям. — Старина є то великий образ, є то зеркало як вода чистое, в котрім незмуцненое являє ся лице столїтей. Там тобі, влуче, глянути, а взриш, як твої отци, твої дїди жили, що діяли, що їх веселило, радувало, а що печалило, якое сонце межи ними сияло, як думали, яким духом обнимали природу, охрестности, світ цілий, є ким ся стирали і як се на них ділало, який їх світ внутренний, а який зверхний, що їх на-

діляло до сильного діяня, а що їм силу віднімало, якій їх язик, яка
15 бесіда, яка їх душа, яке серце — словом, якими хотіли перед тобою
явити ся і що по тобі ждали. —

Сесе всьо для нас не брідня. Чужина нас займає, чомуж би на-
шнина не прилягла до серця, не промовила до душ наших сильним сло-
вом. — Окружи, ба великі кусні сего образа, сего чудного зеркала при-
20 держались до нині, переховались по церквах, по монастирських книжни-
цьох, по честних священниках, по піснлюбних дяках, не щоби і під
низкими стріхами, по сановитих господарях, — которе вони честят і пе-
реховують мов святий подарок з неба. — Сукромі голоси брннят по всей
Руси (то піснев, то казков, то неблицею, то поведінкою, то приповід-
25 кою, то заганкою, то обрядом і м. и.), лиш їх скликати в одно, а стане
піснь велика довга, безконечна, що цілим світом загуде, що сильно
розгремит славу перідних і нинішних літ всього народа.

Знайшлись многоучені мужеве, (лиш їх не годі на так великоє
діло), що займают ся, хочачи згорнути тоту неувядаему красоту перед-
30 віцьку. — Честь і повна подяка не мине їх; коб лиш не далеко відсу-
вали радість нашу і що скорше дали нам госновати ся тим, що при-
дбали своїми трудами.

6. Рускоє весіле,

описанное через І. Лозіньского в Перемишлі — в типографії владичній гр. кат. 1835.

Велика і всехвальна була гадка писателя сего діла, згорнути лад-
каня, привести їх в лад і приложити к ним опис обрядів весільних на-
рода руского. Потрудив ся писатель не мало, заким їх зпомеж народа
в вічної, казавбись, нетяжки двиг, також з других писателів виняв і вся-
5 кую піснь на ся питомім постановив містци. Лиш жалювати ся, що ще
і половини всіх обрядів і пісень, по всей Руси співаємих, не зібрав —
лиш доганочка, що не зустріаєм в сей књиці того, чогосмо ждали
і чого при зберці народних пісень не льза забувати. — К чому би нам
гридались зберки народних, перед всіма обрядових пісень, з якого ста-
10 новища нам ся присмотрувати на них і сам ся-присмотрював, як давні тії
ліси і обряди і про що доси не зветочіли і не перегомоніли, котрі
передвіцькі, а котрі нинішні, яка в них всіх разом мисль; що там діют
князі, княгині, бояри, хоругви, коровай, кудерне деревце в нім, золото-
куючі ковальчики, що косу росковуют, едамашки, паволока, посаг, хліб
15 і сіль, козаки, скупини і много єнчого; — на останок о вапіві і складі
пісень весільних, чим відличають ся від думок, чабарашок, шумок, коло-
мийок і єнчих пісень руских? — о сем всім ні сліду; писатель біля
того то злегонька, незнакомо перемчяв, або мовчки ціло мимолишв. —

- Язык і правопись в сесім хорошім ділі, (не мовлю в піснях) перший
 20 мало, а вторая ціло — не рускі. Велично красні діви прибрав
 в лахмате не насъке, переплів красні пахнючі цвіти тернинов і бодла-
 ками, нарядив чужі мисли і слова нагинками рускими і поставив на їх
 причолку дивогляди Księdz, największy, sendzia, jasno, starościny, cho-
 gonży, źrídło і еще дуже много енчих, що істинного Русина ужесают.
- 25 Найбільшою обманою, ба неспрошенням гріхом в сем ділі є, що
 писатель, відвергши азбуку питому рускую, приняв букви ляцькіі, котрі
 ціло не пристають к нашому языкови. Чи годит ся безчестити святиню?
 чи годит ся потручати ногою сивенького старця, що ся нами відмоло-
 дості нашої опікував, вступав від бурі, хоронив перед жегущим огнем,
 30 придержував душу в тліннім тілі? Чи годит ся відвергати азбуку свя-
 того Кирила, любомудрця високоумного, многоученного, що ся так добре
 вдвив в язык славянский, що бистрим соколовим оком проймив го на
 вскрізь, що сильним думающим духом обняв всі голоси величного зве-
 нящего языка Славлян, а знаючи добре, що їх ні греческими ні римскими
 35 буквами не лъза писати, яв ся подати нам сукромі знаки писменні, со-
 творити азбуку народно-славляньскую і звів діло піднебесное, с котрим
 кромі греческой і латиньской ні одна правопись зможе так много языків
 рівні придержати не здужат? — Лишив ся тот подарок сего великого
 мужа святым, найчестнійшим, найдорожчим спадком, котрого нам всі зави-
 40 дують, котрий нас перед веським прославляє світом, до которого наші
 діди цілим сердцьом прилігали, неугасимою милостию обнимали, вічно-
 дбаючим оком стерегли і питомими грудьми заступали. — І чиж можно
 було инакше? Азбука святого Кирила була нам небесною, неборимою
 твердою перед довершенням звидіньом, була найкріплісчим стовпом, не-
 45 схолибимою скалою, на котрій Русь святая, через тільки столітей люто
 печалена, крепко стояла. — Є то діва райская, звідострійна, озорена
 добродійною силою, що нас теплим, солоденьким дохом овівує; єї то чудне
 діло, що ми доси Русинами!

7. Проповіди.

1. (1 а) Слово Боже к народъ в С[вя]тый День Богоявлен[ія].

Сей есть сын мой возлюбленный, в немже
 благоволихъ. Мае. Зач. 3.

Миліи люде! Надѣю ся, що знаєте, за-для чого сын Божій Ісѣ Хрїстїане и нераз від свого всечеставїшого Отца дѣховного на насцѣ чшли.

Чшлите, як то Г. Б. сотвориў свѣт цѣлый, на послѣд сотвориў

5 и первого чоловіка; даў мѣ добрѣ природѣ, здорове тѣло и посадиў го в рай, де им добре бѣло, нѣ сонце не допѣкало, нѣ стѣдѣнь не допимала, там він нежсрѣў ся нѣ хлѣбом нѣ солию, не бѣдсваў, не горюваў, лишѣ Г. Богови ся кланяў и величаў Его добротѣ. Чслѣсте також, як первіи люде в рай согрѣшили. Бо Г. Бог одного разѣ так до них про-

10 мовиў: Люде, дѣти мои! Видите, як я вас люблю. Всьо, щом сотвориў, вам дарсю для вашой выгоди и стѣхи; али (1 б) вас перестерѣгаю, щобысте с того дерева, що серед рая стонт, овочей не ѣли, бо дѣшѣ и тѣло загсбѣте и я на вас гиѣвати ся бсдѣ и тяжко вам потомѣ бсде на свѣтѣ. Так Г. Бог до них мовиў. Али перші люде недобрѣ бсли, не

15 послѣхали того легенького приказа Божого, ѣли з того дерева и согрѣшили, прогаѣвили Гѣ Бога, втратили рай, найшла на них болѣсть и смерть, а до того не йно тѣло, али и дѣшѣ погсбили, бо втратили и царство небесное. Однакож Г. Бог милосердний не відвернѣсѣ сердца своего від грѣшного чоловіка, не лишиў го в тяжкій недолѣ, навчиў го, як жити,

20 щоб бѣда злекшѣла, навчиў го землю справляти и перед стѣденею и жаром сонця застѣпати-ся олежою в кожей звѣрових; и обѣцаў послати свого Сина Га Бога Іса Хѣа, щоб дѣшѣ его підвести и поратовати и до царства небесного завести. — Коли вже минуло чотири тисяч лѣт, як

Г. Бог свѣт сотвориў, прийшоў тот спаситель свѣта Ісѣ Хсѣ. Народиў

25 ся Ісѣ Хсѣ в мѣстѣ Веелеемѣ, рѣс в побожно(2а)сти, любиў Бога, честиў родичей своих, хорониў-ся не йно лихого дѣла, але й нехорошого и безчестного слова. Коли вже тридцять лѣт маў, прийшоў до Святого Івана Крестителя, который в пѣстиии насчаў люди и навертаў до Бога грѣш-

ных, прийшоў, мовлю, до сего святого мѣжа и велѣў ся охрестити в рѣцѣ

30 Іорданѣ; тогда розстѣнили ся небеса и дсх святій зпстѣвиў ся з небес голсбом и носѣ-ся над Ісѣсом и голосѣ з небес зголосѣ: Сей єсть сын мой возлюбленный, в немже благоволих, т. є. который менѣ миленькій. И от сего часѣ стаў Ісѣ Хсѣ насчати людей, перестерѣгати, щоб

ся грѣхив своих каяли и до Бога навертали, бо спасеніє свѣта настає. —

35 Так то Г. Бог нас милѣсѣ, що нежалсваў своего сына передати на мѣки и на гірксю смерть, абы лишѣ грѣшника и его дѣшѣ в пропасти добсти и до своего пригорнѣсти сердца. А чиж годні мы того? (2б) чиж милѣсем мы Г. Бога також хоть грѣшечки за теє, що Он нас так дсже милѣсѣ. О, вдармо ся в грѣшні грѣди и привнаймо-ся, що нѣ. Скоробысмо наше

40 житіє переглянѣли, не одинбы ся найшоў день, в котрим рано або вечѣрь немовилисмо молитви и не дяковали Богови, що нам позволѣв пережити; не однаб ся найшла недѣла святая и више свято, в которе ся не бѣло або на всеночним або на стренинн або на слѣжбѣ Божій або на насцѣ або на вечерни, не одно ся зачинало дѣло не з Богом, не раз ся бігмало и божило

45 ся на пусте, не раз ся відправило від дверей сБогого дѣда, не запомігши го

- вснем хлѣба, не раз придало-ся папити-ся и то добре, не раз завидѣвало-ся дрѣгомѣ, як ся емѣ добре вело, не раз ся вчинило шкодѣ, не шановало-ся старшого, не давало ся чести Отцѣ дѣховномѣ, показѣвало-ся молодшомѣ дорогѣ до грѣха, (3а) виклинали-ся дрѣгих, не помагало-ся, хто помочи просиу або й хоть не просиу, али трѣбѣсвау. И чи так то чинят лжеде, що Бога милѣют, такато подяка Г. Богѣ за его добротѣ? Коли так жити бѣдем, не бѣде нас Г. Бог благословиу; не бѣде нам ся вело по нашой воли. Щобыте сами подѣмали, колибисте якомѣ дѣдови дали кѣсеня хлѣба, а ви бы, вишовши за ворота, кинуу го в болото? не жаль бы вам бѣло, не сердиллибисте ся на него. Не лѣчше и ми. Бог нам дау житиє и здоравлиє, а не єдин го розмѣрѣе и несе пивѣством и иншыми способами, негидными и нехорошими; Бог нам дау добрѣ долю, а не один не вмѣе нею пожитковати. — Бог нам послау сыном своим наскѣ святсю, щобысмо, по тій нащѣ живучи, не заблѣдили ѣ вѣчнсю погибель; бо не годѣ на тѣм лишь слѣхати, що (3б) нам священник Божий в церквѣ проповѣдає, али треба и так жити, як ви нас нащѣе, бо Ісѣ Хрѣсѣ повѣдає: вѣра без дѣл добрых єсть мертва. Бо если хочем ся спасти вѣчной смерти, копче нам не йно бѣги по имени хрестіанами, али и в серцѣ и во всяком дѣлѣ. Бо инакше подобні бѣдем до того чоловіка, що тяжко бѣдѣсвау и страждѣу, гонѣу ся з бѣдою и боруу-ся з нѣждою, почій не доспау и все голодом мориу-ся; аж одного разѣ дау мѣ Г. Бог найти кѣпѣ золота; али ви лѣкавый не госновау ся ним, лишь шо день ходѣу до сего золота и дивѣу-ся на него и тѣшиу ся ним, али не пожитковау, а наконец таки з голодѣ вмер.
- 70 Так то чинят и тѣ хрестіане, що хотяй мают вѣрѣ и наскѣ Христовѣ, не йдѣт за нею и не живут так, як Г. Бог приказѣе, щоби на сем свѣтѣ мирно жити и по смерти з царством небесным не минѣти ся. Для того дбайте, люденькове, и памятайте на дѣшѣ свою, бо як раз впаде ѣ вѣчнѣ погибель, то вже на вѣки пропаде.
- 75 (4а) Любѣт Г. Бога и ближнього, помагайте один дрѣгомѣ, не ведѣт один дрѣгого до грѣха, али до доброго, ходѣт до церкви на слѣжбѣ Божѣ и на всякѣе набоженство, вѣдѣт свєих дѣтей на добре, не напи-вайте ся и не гайнѣйте имѣня своего, лишь го обертайте на добре и на хвалѣ Божѣ и на спомаганє церкви; а тогда вас Бог милѣвати бѣде
- 80 и приїме вас до своего небесного щастя — Аминь.

Княже Дѣлавлѣ.

Маркіян Шашкевич.

2. [Проповідь на Вознесіннє].

(1а) Богоумиліи Хрестіане. Нытѣ намъ ся радувати, нытѣ нам ся веселити, бо и церковь святая и весь мїръ и ангели и святїи на небесах

радуются и веселятся. Церковь святая и мир радуется и веселится, бо Ісѣ Хсѣ, податель вѣры христiянскої, довершивши великое дѣло спасенiя свѣта, въ славѣ и свѣтлости зносится на небеса, щобъ еѣ прислати утѣшителя и просѣвителя Бога, духа святаго, пише бо святая книга церковная Трiодь: Гдѣ вознесесе на небеса, да послет утѣшителя миру, небеса уготовали престолъ его, облаки входъ его, ангели дивятся, видяще челоуѣка више себе, 5 отецъ ждае, егоже в вѣдрахъ иматъ соприисноущна, духже пресвятый велитъ всѣмъ ангеломъ его: возмите врата, князи ваши, вси языци, восплещайте руками, яко възйде Ісѣ, идѣже бѣ и первѣе. Цебеса, ангели и святiи радуются, бо Ісѣ, Богъ предвѣчный, вертае во славѣ на небеса, радуются, бо оглядатимутъ Бога 15 сына в безконечни часы; и мы радуймося, дѣти святой церкви православної! — бо комужъ нынѣ бiльше радуватися, якъ не намъ, комужъ бiльше радуватися, якъ не христiянамъ? Знаете добре, якъ дуже челоуѣкъ первый провинив, якъ дуже прогiѣвши Бога непослухомъ своимъ, стягнув на себе и на всѣхъ насъ гiѣвъ Божiй и прикликавъ грѣхомъ своимъ на свѣтъ нужду, 20 бѣду, хоробу, а наконецъ гiркую смерть; щезбыто, колибъ ино на тѣло нещастя було упало, алежъ гляньте и заплачте, запропаствивъ (16) душу свою и души наши, учинивъ насъ охочими до грѣхiвъ, а лѣвивими до добрыхъ и побожныхъ дѣлъ, безъ которыхъ годѣ царства небесного доступити, однакожъ не відвернувъ Богъ милосердiя своего зо всѣмъ відъ нужденного 25 челоуѣка; бачте, вступае Богъ зъ небесъ, родитесе зъ пречистой дѣви челоуѣкомъ, терпитъ черезъ лѣтъ тридцять и три всякую нужду людскую. напослѣдъ терпитъ муки и тяжкую смерть на крестѣ, щобъ тебе, челоуѣче, виреали відъ смерти, навернути до Бога, отчинити двери до неба, поставити зъ ангелами передъ лицемъ Божiимъ и подати тобѣ радости, якихъ, якъ евангелiе святое пише, нѣ око не видѣло, нѣ ухо не чуло, нѣ сердце челоуѣче не понимае. Подау, мовлю, Бъ Ісѣ Хсѣ тѣло свое на муки и смерть 30 тяжкую, щобъ тебе спасти вѣчныхъ мукъ и вѣчной смерти, простеръ руки свои на крестѣ, щобъ пригорнути до своего сердца и напослѣдъ згорѣлый відъ грѣхiвъ языкъ кровiю сердца своего. Знаете, же Ісѣ Хсѣ по смерти на крестѣ три дни пробувау у гробѣ и во всемогущей силѣ и величнiй 35 славѣ воскрес изъ гроба и, якъ церковь святая до вчера голосила, смертiю смертью попра и сущимъ во гробѣхъ животъ дарова. Нынѣ правдуе церковь святая память, коли спаситель свѣта, добувши насъ черезъ свою смерть изъ вѣчной пропасти и убивши намъ дорогу до рая, вертае на небеса, щобъ 40 послати церквѣ святiй и ученикомъ своимъ утѣшителя Бога, духа святаго; для того радуймося и веселѣмсе, — али радуймося и веселѣмсе такъ, щоби радость наша була радостiю ангеловъ (2а), а веселость наша щоби намъ благословенство Божее подала. Для того припоминаю вамъ, не-

забувайтесь в вашій радості, аби радість ваша не була радість грішників, аби радість правдивих Християнъ, най буде радість честна, радість по волі Божій, радість святих, радість Богу мила. Бож подумайте сами, пащож бы вам ся така радість придала, которабы для душ ваших була нещастємъ, вѣчною смертію, така радість булабы солоденькою трутняною, що розриває утробу и підтиває житя; часочок, годинка, днина веселости, а безконечні вѣки смутку и недолѣ. Хвилька солодошів, а вѣчніи потому горищи. О, хтожбы розумный гонив за такими радіщами! Християнин, що за такими гонивби радіщами, подобен бувбы до дитини, що заглянувши на другий бережѣ рѣки черепочок, що ся до сонця виліскуваў, скочила за ним в воду и утопила ся, проте ще раз припоминаю вам и прошу вас, радість ваша най буде християнская. Побачимож, якаж то єсть радість християнская. — Не мовлю я, щобы ся в родиню свою, в приятелями и в добрыми, честними людьми не потѣшити, не розвеселитися, не забавитися, однакож без образы Божій, без грѣха, бо питаю ся васъ самих, скажѣт, чиж булабы така радість Богу мила, колибы, зійшоўши ся, сталисти ся напивати, едоровля свое марнувати, словами и дѣлами Бога милосердного (26) прогибляти и, якто часто буває, межи собою вадитися и сварити; о вѣрте менѣ, така радість не веде на спасеніє, аби на проклятіє вѣчноє, бо в таких радіщах свѣтових, а лучше сказати, бѣсовских забуває чоловік, нужденный порох, на Бога, сотворителя своего, забуває на спасительную науку Іса Хѣ и церкви святой, забуває на спасеніє своєї души и горне ся на силу до вѣчної погибели, до пекла, о, стережѣт ся такой радости, як огню, як мечу. — Радість ваша вынѣ и кожного часу повинна закладатися на добрых християнских дѣлах, на частѣй молитвѣ, на усердѣй милости Бога и ближнього, на житю честным, богобойным, тверезим, смирным, бо то єсть правдива радість богобоязливого сердца, то єсть правдива, истинная, небесная свѣтлость житя християнского, такой радости сердца ваші най бажають, а не мине васъ и радість вѣчная. Прочитайте собѣ житя святих Божіихъ, що у них було найбільшою радістю, піст, молитва, милость бога, щира милость ближнього, потѣха смутного, охоча поміч нещастного и сироти, а перед всѣма милость до церкви божой и такоєто житя учинило их святими, такоєто житя завело их до царства небесного, до радощѣв, до ра(За)дошів не сегосвѣтних, аби райских, которіи николи не мѣтвуть кінця; проте, коли хочете спасенными бути, коли хочете в рай радуватися зо святими, идѣт в слѣд за ними, жийте так, як они жили, як Богъ приказавъ, як Іс Хъ навчаў, як церковь св. навчає. — Сирота най вам буде вашою рідною, миленькою дигиною, кожного нещастного любѣт и помагайте ему, як колиб рідному братови, старших шануйте, в сесѣдами годѣтса и жийте мирненько, в кождѣм мѣстци и при кождѣм дѣлѣ будьте уцтивыми. — Любѣт

85 и милуйте Бога и церковь святую во всего сердца, прикрашайте ею и чинѣт офѣры в молитвою, бо такіи сердца, що прилегают до Бога и до святой церкви его, возрадуются со святыми во царствію небесном. Аминь.

3. (1а) Проповѣдь слова Божого в день преподобнаго Отца нашего Онуфрія.

Прийдѣте къ мнѣ, вси труждающіися и обремененніи, и аз (у)покою вы. — Мае. зач. лѣт.

Нынѣшное Евангеліе, правовѣрнии Хрістіяне, солоденькую нам подае потѣху; ино огляньте сѧ добре в словах Іс Хѣхъ: прийдѣте, вси труждающіися и обремененніи, и аз упокою вы. Бо ктожбы из васъ нынѣ сказаў, же неналежит до труждающихся и обремененных, кто нынѣ без труда, без смутку, без журбы? и колиб не святіи слова Іс Хѣі: аз упокою вы, т. е. я вам подам спочинок, ой, як тяжко, як гірко на сем свѣтѣ булобы мирянам! Кождый смуток бувбы без потѣхи, кожда слеза без солодкой надѣи, а радости сего свѣта, хотяби и найбільшіи небулибы правдивими радощами, бо нынѣ радуєшь-ся и весе-
 5 лишь-ся, а за годинку, за часочок надходит тяжкая недоля, як чорпа хмара, як лютий ворогъ, забирае твой радости и остаєшь ся в тяжких журбахъ, а колиб не надѣи в Бозѣ, без потѣхи; І для того Хрістія (ни)не, колись нещасенъ, в журбѣ и нуждѣ, удавайся до Бога, І а Богъ тя потѣшит, а Богъ ти подасть по трудах
 10 твоихъ небесный спочинок. (1б) Гляньте лишь, люденъкове, на святыхъ Божиыхъ, на мученикѣв, на монахѣв, на пустинникѣв: который з нихъ був на сем свѣтѣ цѣло щасливый и без трудѣв? святыи пророк Самуиль, святыи пророк Ілія, Елисей, Ісая, Давїиль и веѣ святіи пророки старого завѣта, т. е. заким Іс Хѣ для спасенія нашего ступиў знебес
 15 землю, проживали на сем свѣтѣ в нуждѣ и в недостаткахъ, без богатства, без пристановиска, а однакож ихъ устами Богъ предвѣчный промовляў до грѣшного народа, а однакож ни один не нарѣкаў на нужду свою, на недолю свою, бо Богъ в души ихъ вляў им тихомирность, а на тамтѣм свѣтѣ подаў им спочинок небесный. Згадайте, Хрїе, на Лазаря святого, о котомъ
 20 повѣдае Евангеліе святое, же запаў в тяжкую недугу, обложен був струпами смердящими, не маў де голови приклонити и лежаў в гною, не маў кусня хлѣба голод заморити и жив ино окриштинами, що спадали во збиточныхъ столѣв богача, грѣшного брата своего; а ктож его потѣшиў; Богъ! умѣстиў его в небесахъ, подаў му райскіи радости, а брат его, що
 25 (2а) ему жалаваў кришинку хлѣба, молит его, щобъ ему спустиў каплю студеной води прохолодити згорѣлый языкъ свѣй від мукѣв пекельныхъ,

- що их терпѣв за грѣхи свой и за твердость своего сердца. — Приведѣт собѣ на тямку праведного Іова. Буѣ то чоловікъ Богобоязливый, али буѣ засобный и добре ему ся вело, несчисленного маѣ имѣня, стадами овец; алиж, бачте, допустиѣ Богъ на него недолю, забраѣ му его стада и весь добыток, взяѣ му прїятелѣв и дѣти и спустиѣ на него самого хоробу, алиж святыи сей муж не плакаѣ, не парѣкаѣ, али, як пристойтѣ на побожного, тѣшиѣ ся и мовляѣ: Богъ даѣ, богъ взяѣ! нагородилъ му Богъ его терпеливость и побожность, вернулъ му все его
- 35 утрати и спустиѣ на него благословенство свое, як росу в неба серед жаркого лѣта. Поунии суть книги святии прикладѣв потѣхи для нещасного и бездольного, все святии мученики, що терпѣли и смерть приймили за вѣру Христовую; хто ихъ крѣпилъ и силу подавалъ в недолѣ (2 б) и в муках? милость к Богови и надѣя в Бозѣ; и колибым всеѣх святыхъ
- 40 мученикѣв хотѣв в дрібно вичислати, нескінчивым, не мовлю, нынѣ, али и за цѣлый рѣк, а я собѣ заложив коротенько до васъ промовити, же коли Богъ не поможе, нѣхто не поможе, коли Богъ непотѣшит, нѣхто непотѣшит. Думавбы може хто в васъ, миленький, же маетки и гроши заступлят від недолѣ и потѣшат в нещастю; мовлѣ я зараз в початку, же
- 50 годинка, часочок видре тобѣ маетки, розвѣ твои грошѣ, як половину, а коли не спустишь ся на волю Божую, коли сердца твоего не грѣе милость Божая и нігъ твоих не крѣпитъ надѣя в Бозѣ, усихати-меш в недолѣ и в нещастю, як былинка серед пѣскѣв без роси на сонци; а колибысь в достатках и в гараздѣ и, яко сегосвѣтні повѣдають, в добрім проживбысь вѣк и неубожѣв по сѣм боцѣ гроба, питаю ся, чи брат Лазаря праведного, богачъ твердосердный, не даѣбы даѣ все свои богатства за
- 55 єдну каплю студенной роси, (3 а) щоб прохолодилъ запеклий свій язык. Може думаешь, же помѣчь и потѣху найдешь в родинѣ и в прїятелях; но подумай, чиж то все родина в тобою, чиж родина не есть так в руках всемогущого Бога, як и твое жите, як и твоя доля, чиж завсѣда родину тее болит, що тобѣ догарує? а коли ся надѣватимеш на прїятелѣв, о, тогда підпираешь будинок твій стоѣпом лободовымъ; бо прїятель твій доси коло тебе допче и наскакує, доки чує грішь у тебе за пазухою, доки видит волики на твоѣй оборѣ, а як того нестане, розбѣгнутся и счезнуть,
- 60 як пустый вѣтер в полю, може ся надѣнеш на твою силу? видѣл я раз сильного дуба и думаѣм собѣ, що свѣгъ перестойтѣ, али небавком видѣл-ем, що лежалъ на земли горѣ корѣнем; — такто и сильным буває. —
- Весьо, на що на сѣм свѣгѣ надѣнеш ся, есть, як мудрец Божий повѣдає, марница над марницами. На когоч ся надѣвати (3 б) буду? — на
- 70 Бога ся надѣй, на Бога! Богъ моя сила, богъ моя крѣпость, бог моя надѣя, повѣдає пѣвец Божий, Давид святыи. Богъ твоя потѣха, Богъ твій пристановок, Богъ твои радости! Богъ, всемогущий вседержитель

всего свѣта, силенъ и тебе тѣланого хробачка пѣдвести, Богъ милосер-
днѣй, коли для тебе ступиў в небесъ и умер на крестѣ, умилосердиўся
75 над тобою в твоѣй нуждѣ и трудах, в тяготѣ и журбах, и подасть тобѣ
спочинок; а спочинок, що Богъ для трудящих ся и обремененных подае,
есть над все҃ солодошѣ сего свѣта солоденийкѣй. Бо повѣдаю вамъ, вѣрте
серцию моему: солодкѣй е҃сть спочинок в жива, коли сонце догрѣвае,
в тѣни при студеннѣй водѣ, али солодшѣй спочинок у Бога; солодко
80 стареньким родичам тѣшити ся своими дѣточками, коли здоровѣ и щаст-
ливѣ, али солодшѣй спочинок у Бога. А я васъ вѣ имя господне забезпе-
чаю, же коли житимете по волѣ Божой, по приказах Божиих, коли жити-
ме(4)те так, як церковь святая приказуе, як Евангеліе святое научае
и як духовниѣ напоминают, не минетеся зо спочинком Божиимъ! — Будьте
85 богобоязливиѣ, побожниѣ, молѣтєся щирим сердцем до Бога, будьте мило-
сердними для убогих, як отец небеснѣй над вами милосердится, шануйте
старшихъ, стережѣт чуже як свое, будьте за прикладом Іса Х҃а покор-
ними и смиреннькими, а Евангеліе святое нынѣшное забезпечеае васъ, же
знайдете покой душам вашим — Аминь.

4. (1 а) Проповѣдь слова Божого на рождество Пресвятой Бого- родицы.

Христіяне, дѣти отца небесного, о милости Бога и о милости
ближняго помовлю нынѣ. —

Ото, чоловѣче, тѣшишь ся жтѣом, радуєшь ся сонцем, уживаєшь
всего, що сотворенно для тебе, цвѣтка тобѣ пахне, дерево тобѣ подае
5 свои овощи, рѣки для тебе годуют рыбы, лѣсы для тебе утримуют звѣ-
рину, земля, тая добрая мати, тобѣ хлѣб подае, весною тѣшишь ся, лѣто
тепленькое солодку в сердце кладе надѣю, осѣнь тяжким полоном твоѣ
стодоли напоўняе, а в зимѣ тѣшишь ся тим, що тобѣ весна, лѣто и осѣнь
вѣгорнула. Ще не годѣ: маєшь розум, котрым познаєшь, що доброе,
10 а що злое, маєшь свою волю, маєшь душу, котрая нѣколи умирати не
буде; для тоѣ души привготоваў богъ радости, коториѣ такіѣ суть великиѣ,
такіѣ солодкіѣ, же их навет нашими мыслями змислити не можем, радо-
щи, котрых анѣ око не вѣдѣло анѣ ухо нечуло анѣ сердце чоловѣче
непонимае; ще не годѣ! Адам, першѣй наш родичъ, согрѣшиў, а через
15 него (16) и ми тяжко согрѣшили и заробили на тяжкую кару, однакож
и тая кара нас минае и тую кару Ісѣ, сын божѣй, прѣймиў на крестѣ,
щобы ми мали за грѣх наш умерти, умер Ісѣ, щобы ми мали вѣнец тер-
новѣй на голови нашѣ прѣймити, прѣймиў Ісѣ, щобы нас мали у камѣнного
стоўпа бичовати, бичовано Іса, щобы нам мали руки, ноги и сердце же-
20 лѣзом пробити, пробити Ісу, щобы нам мали кровь нашу виточити, виточ-

чили кровь найсвятѣйшую Ісѣови: а колиб нам ся тоє все стало, прийми-
 либысмо кару заслуженную, али Ісѣ Хрѣ, як ягня невинный, умер, а умер
 за нас. Подумайтеж, хрїстіяне, яка то велика милость у Бога для нас!
 О, якже ми повиннисмо Богу дяковати, як великою милостію повиннисмо
 25 сердця нашї заплалити къ Богови, который не ино, що все для нас со-
 твориў и пристроѣвъ, не ино, що наши души розумом и волею прекрасиў,
 али и кровь своего сына за нашия позволиў проливати грѣхи. И чимже
 тую милость нашу Гї Богу заплатимо; ото нїчого по (2 а) нас невига-
 гає, ино, абысмо дбали о наше спасенїє, абысмо приказы Божїи впоў-
 30 няли, абысмо Бога над все, а ближнього, як сами себе, любили. Бо ви-
 дите, коли худїбку вашу годусте своими руками, то она до вас прилї-
 гає, а то нам наприклад, абы и ми до нашего годувателя, до нашего
 отца очи наши, сердце наше и вздохи нашїи обєртали, то значит, абысмо
 Бога зо всего сердца, зо всей души любили. — Али Богъ приказує
 35 также, люби ближнього твоего, як сам себе; коли хочеш показати, же
 тобѣ Богъ милый, покажи, же любишь ближнього; що хочеш, абы тобѣ
 други не чинили, не чини того и другим, не чини нїкому кривди, не
 внимай слави, не суди, не наставай на єго масток, на єго здоровля, не
 завидуї, не клеи, не роби шкоди, а будеш маў тєє миленькоє переко-
 40 нанє, же любишь Бога и ближнього; а коли тобѣ кто вчиниў кривду,
 вибачь, як Ісѣ Хрѣ вибачиў своим (2б) мучителям, молися за них, як Ісѣ
 Хрѣ молвї-ся за тих, що єго на крестѣ пропнали, чини добре тим, що
 тобѣ але чинят, бо тїм пїзнати истинного Хрїстіянина, бо тїм способом
 насиплєшь горящего угля на голови твоих ворогїв. — Словом сказавши,
 45 люби Гїа Бога твоего зо всего сердца, зо всей души, а ближнього твоего,
 як сам себе, бо на тїм стовт, як Ісѣ Хрѣ повѣдає, закон и пророки, а кто
 пророкїв и учительѣвъ духовных слушає и закон т. є. приказы виновнає,
 той сподѣвати ся може надгорода в царствїи небесїѣм. Амѣнь.

5. [Проповїд на празник].

(1 а) Церковь Божая, таа наша добрая мати, породила насъ черезъ
 хрест святыї до вѣчного щастя, до безконечной веселости; загиблисмо
 були через грѣхъ первородича нашего Адама, через хрест святыї зъ тои
 пронасти добулїсмо сѧ, через хрестъ святыї кождый чововѣк вже ди-
 5 тинкою маленькою зводитсѧ до безконечных свѣтлостей, як новая зі-
 рочка, як яснобѣлый ангель приступає до т'явої громады ангеловѣ
 спїсвати отцеви небесному аллилуя. — Однакож кому тоє тайно, же чо-
 ловѣк, доки дитятком, ходит в бѣдїй одежи невинности, а з часами, як
 пїдростає, валєє тую одежу невинности грѣхами, запускає сѧ в несчи-
 10 слєннї грѣхи и стає сѧ Богови и собѣ тяжким ворогом; Богови тим, же

дары Ёго марнує, же ласкою Ёго покидає-сѧ, а собѣ тим, же відвертає від себе вѣчную щастливість и стрімголовъ летит у безвѣстну пропасть. — Аиж Богъ, который вже раз чоловѣка обмыў в нечистоты грѣха первородного кровю своего сына Бога, нехоче смерти грѣшника, нехоче, абы 15 дѣти его, которых собѣ за (16) кровь свою купиў, пропали, для того передаў церквѣ своей, а тая духовным слугам своим способи ратовати-сѧ в грѣхѣхъ, — до тых способѣхъ належит и правдик; а если Богъ менѣ допоможе, бо щож чоловѣк без божой помочи може, скажу вам коротевько, як то праздик святыи обходити, аби Богови, тому нашому 20 отцеву милосердному, примилити-сѧ. —

Коли ваші праотцѣ закладали церковь тую свягую, передали еѣ, себе, васъ и ваших наслѣдникѣхъ зо всяким своим имѣньом и добытком ниц опѣку Пресвятой Богоматери, пречистой дѣвы, абы тая своими молитвами и милостию, що від Бога, сына своего, має, заступала васъ від 25 всякой недолѣ тѣлесной и душевной; аиж то всякій звасъ, Хрістіяне мои, знає, же тои опѣки треба ся стати годним; бож подумайте сами, колибысте чоловѣка, що вже не дитина, що свій розум має, заступали від вогню, а колиб той на силу рваў сѧ до огню, на ваши просьбы не слухаў и ще васъ позневажаў за вашу доброту, щожбысте учинили; 30 правда сказалибысте: лети, нерозу(2а)мный, в тяжкое нещастя и пропадай; отож так саме и опѣка и заступъ Пресвятой Богородицы непоможе вам и неосвободит вас вѣд вѣчного нещастя, если небудете годни того. Недумайте собѣ, правдѣрниц, абы церковь Хрістова праздик для тѣла установила; не для тѣла то, али для души праздик маєте! Не ѣдло, 35 не пице, не веселость заведе васъ до небесъ, али вѣра твердая, усердна молитва, щире покаянє, добріи, милосердніи учивки и правдивое постановленє житя побожного, ото тѣлько стежок, а една дорога до небесъ, до милосердія божого, до молитовъ святых, до сердца опѣкунки нашой, пречистой дѣви. — Ктобы думаў, же ѣдломъ и пицемъ, а не молитвою и покаянєм належит обходити правдик, той подобный буўбы до 40 того, который, жебы голод заморити, відкинуўбы хлѣб, а взяўся камѣнь глотати. — Кто нынѣ грѣхѣхъ своих кається буде и заплаче над ними по щирости, той за гробом в Богом и святыми врадуєся радощами вѣчними, кто нынѣ змарнує дець на радости и веселости, тому за гробом 45 во вѣки (26) плакати прійдетсѧ; а вѣчность, мои люди, велика, доўга, незмѣрениа, безконечна. — Али не годѣ нынѣ покаятисѧ, щобы заўтра знова в той самый грѣх запасти, нынѣ умитисѧ, щоб заўтра знова зануратисѧ, належитсѧ нынѣ в глубынѣ сердца своего, души своей твердо постановити собѣ мерзвити сѧ грѣхомъ и жити истинно по хрістіянски, 50 инакше булибысте подобни до пустого зерна, которе хоть в найлѣпшу кивешъ рію, не зійде и плодѣхъ не дасть; кто нынѣ, скаявшисѧ грѣхѣхъ

- своих, заўтра, позаўтру и в цѣлій рещтцѣ житя своего забуде о своим постановленю поправи, огорне сѧ тими самими наровами, що и перше, надѣя его щастя, его спасенія змариѣ, звидѣ, як та былинка серед
- 55 пуши на жарким пѣску без роси на сонци. Шеж вѣра без добрых, милосердныхъ учинків не встоитсѧ; писмо святое, таѧ книга велика всѣх мудростей, повѣдає, же вѣра без добрыхъ дѣлъ есть мертва, ест як тѣло без души; кто повѣдає, же вѣрит (За) в Бога сотворителя, спасителя сына, просвѣтителя духа святого, же вѣрит в вѣчность и в суд божій, же
- 60 вѣрит в Христа и Его небесні слова, же носит имя и знак правдивого Християнина на собѣ, — словом рѣкши, кто повѣдає, же має вѣру, а не жие, як вѣра ему приказує, а не творит добрыхъ дѣлъ, не дбає на свое спасеніє, глухий и слѣпый на нужду ближнього своего, камѣнного сердца на плачь вдови и сироти, кто лукавым оком дивитсѧ на масток сусѣды,
- 65 кто лукавою рукою сягає по чуже, кто злым, розпунстнымъ житьемъ марнує масток и здоровіє свое, кто ближньому гірку чинит кривду, кто дитинку на добре не навчит, кто блудного не наведе (Зб) на добру дорогу, кто не шанує отца и матери и всяку старшину, коротко рѣкши, кто не жие, як Богъ приказує, як церковь святая наказує, як евангеліє святое проповѣдає, як духовні научают, той не ест Християнинъ, бо не жие по християнски, той подобный до жерела, що воды не має, подобен до сухого дерева, той не годен милосердія и благословезьства божого, той не втѣшитсяѧ молитвами и заступом пресвятой богородицы, того Богъ судити буде. —
- 75 Колиж протее, Християне мои, хочете и сердцемъ бажаєте, абы правдикъ був для васъ з пожитком, обходѣт го щирою, усердною, не усыпающею молитвою, кайтесѧ своихъ грѣхів по правдѣ, навернѣт сѧ до Бога и поставите собѣ не відвертати сѧ від него до смерти, старайте сѧ, абы вѣра ваша була живая, повна побожныхъ, милосердныхъ християнскихъ учинків, абы ваше житя (4а) було від всякого грѣху як слеза чисте, абысте з яснымъ окомъ на судѣ божімъ стати могли, абысте веселим, радостнымъ сердцемъ могли прийняти слова судящего Христа на небесахъ: Прийдѣт, благословенніи Отца моего, наслѣдуйте царство небесное, уготованное для васъ от сотворѣнія свѣта. — Амѣнь.

6. Блажени милосердін, якъ тін помиловани будут.

- (1а) Господарь, що страхає сѧ труда и працѣ, най ся не надѣе угѣхи, господарь, що не любит в господарствѣ учинити видатку, най сѧ не надѣе пожитку и корысти; кто на весну або в осени не вкине в землю насѣня, той не радує сѧ живими, той голодує в зимѣ, кто весною
- 5 и дѣтомъ вигрѣває ся на сонци або в холодочку протягає сѧ и бонтеѧ

впрѣти при роботѣ, той голый и босый дрожит в зимѣ на морозѣ; кто, доки молод и здоров, маруе дни золотой молодости, той в голоду на старость загибае. — Прості то правды, щосьте чули, кождый их знае, кождый их понимае сердцем и мыслию, кождый их якби очима видит. —

- 10 **И**кь съ тѣлом, так саме и в душею. **И**кь собѣ кто на сем свѣтѣ заробит, так на тамтѣм свѣтѣ и тѣшити сѣ буде. Кто тут о свою душу не дбае, той по смерти плакати буде; кто тут, як господарь верна, не посѣе милосердія, той и за гробом милосердія божого збирати не буде. Сам **Іс Хѣ** повѣдае: Блаженіи милосердїи, **якѡ** тїи помиловани будут, т. е: щасливі милосердїи, бо тїи будут помилувани. —
- 15 Отож нужда ближнього естѣ то та сѣ буйна рїла, на которїй если хто дѣла милосердїи посѣе, той и на страшном судѣ в тїи великіи всесвѣтїи жнива милосердіем втѣшатсѣ. Ого слушайте, открыла нам сѣ рїла, сѣймо, а збирати будем.

- 20 (16) Въ сторонах, від нас далеких, за горами и водами, за широким морем ест край, що сѣ Египет именуе; в тѣм краю живѣ нарид тихо и мило, що сѣ Маронѣти звут. И хотяй Турки и недоувѣрки обѣли той нарид невеличкїй докола, **якѡ** мрака осѣнна, хотяй натискали на него, **якѡ** тяжка туга на бѣдноє сердце, хотяй всѣма силами Турки принуджали их до св(о)ви вѣры, нарид той бѣдный як дуб серед тучѣ стояѣ крѣпко при вѣрѣ Христовѣй. — Подобало сѣ Богу, же той нарид, так нещасливый, ще в бїльшу попаѣ сѣ недолю; не слѣдѣм, для чого, бо хтож суд божїй вгадати може? Від кїльких часїв зїрвала сѣ в краю Египецкїм страшна вїйна, **якѡ** люта буря. Можесте не раз від старых
- 30 людей або в ваших пѣнех чули, що то ест вїйна, **якѡ** страшно Турки воюють; куда неприятель перейшоѣ, куда хиара Туркїв перелетѣла, там пустыня и безлюдь вчинила сѣ; стань и оглянь сѣ в коло, а хотьбысь маѣ сердце веселе, як ангела сердце, жаль и туга стисне тя за него, як тугый морозь, гроза и дрож на вск(р)їзь тя перейме, а густѣ слезы, хоть
- 35 для великой жалости не зараз, из очей проканут ти. Глухо и пусто, докола нѣ живой души нѣ людского голосу, поля и нивы змїшенїи копитами, мѣста и села в курищах лежат, а дыи, як остатный дух лежащего на смертїй постели, сумным стоѣпом зводит ся під небеса, туда и сюда немовлятко або старец сивенькїй лежит зарубаный, молодѣж и крѣпка
- 40 челядь в полон занята. Така то вїйна; (2а) так саме и тим христіянам повело ся нынѣшними часами. Повалено им мѣста и села, погорѣли церкви и хати, подоптано поля и городи, а нужда як ворон чорным накрыла их крылом; без пристановиска, без стрѣхи, без кавалочка хлѣба и без сорочки блукают сѣ як сколоченїи овечки по родимой земли, що
- 45 насыкла кровїю их рїдных. Серце падаеся на такѣ нещастя ближнього, сами слезы лютсѣ на тїлько недоль брата христіянина. Святый Отец

наш, Папа римскій, и царь наш наймилостивішій вставляются за тими нещасними до вас, братя христіяне. Гляньте на их споловілі очи, на почорніле від голоду тѣло ваших братей и злекшѣт им недолѣ. Підводять
 50 они пожоўкле лице, на впіл умерлі, від плачу кровю зайшли очи до вашого милосердія, протягают від нужды кощаві руки и жебрут від вас хоть кусник хлѣба, хоть лиху рубатку покрити наготу. Знаю я, не відсилалисте жебрущего дѣда, который що року, що мѣсяць, що тиждень до вашого порога приступаў по ялмужну, не відкидайтеся и тих братей
 55 христіявъ, що далеко в за моря першій раз, від коли свѣт стоит, и може остатній раз, доки свѣт стояти буде, пукают в плачем до ваших дверей, до вашого сердца и просят милостини, на яку кого стане. Тѣлом и душею в ними сте рідні, єдин Богъ сотвориў их и васъ; Іс Хъ породивъ васъ и ихъ смертію на крестѣ, скунаў васъ и ихъ в своей найсвятѣйшой крови; Дух святой васъ и ихъ просвѣтивъ свѣтломъ (26) небесным, свѣтлом Євангелія святого. Ту час, дѣточки, ту пора даточком, хотьбы найменшим, милосердієм туташним купити собѣ милосердіе Божое, незмѣренное, вѣчное. До того взыває вас сам Іс Хъ словами: Кто подасть хотьбы найменшому из тих кубочок воды
 65 студенной, хотьбы въ имя ученика, тому повѣдаю, не мене го заплата єго. — Хотьбы найменша офѣра, а щирым сердцем поданная, буде так пріємна перед богом, як офѣра овои вдовы святой, котора, як пис. св. пов., остатіѣ двѣ лептѣ, т. є. двѣ маленьки мѣрочки олѣю принесла на офѣру. Кто може дати грѣш, то грѣш, кто вѣ, то
 70 булку хлѣба або якъ повѣсмо альбо з инших рѣчей домашних най подасть, ми то на грошѣ замѣняємъ и пошлемо тим нещасным тею дорогою, которою они до нас слѣзиѣ свои прислали просьбы. Радость их буде незмѣренна, подяка безконечна, а заплата — молитва усердна до бога за вас и за ваші дѣти, за ваше и за ваших миленьких здоровья,
 75 их вздохи відвернут від васъ нещастя, которое васъ того року смутком огорнуло. А коли прійдется вам справитися з вашого житя, они з датком, що від вас пріймили, станут на страшном судѣ перед Хрѣтм, вложат до ваших добрых дѣл тую ялмужну від васъ и переважат ваші грѣхи, а судія Хъ примилеться вам и озве ся солодко до васъ: Ходѣт, благословенніи Отца моего, радуйтеся во мною въ царствіи моим небесім, бо я в тѣлѣ тих нещасных братей ваших буў голоден и нагий,
 80 а ви мене нагодувалисте и одягнулисте. — Амѣнь. —

Нест. 13. Лют. 1841.

Б. Переклади.

1. Любителі славянщины и народѣв чужостороннихъ.

1. Францеско Марѣа Аппендѣвій, ученный Пѣзрь в Рагузѣ, родом з Пиемонту, великимъ був любителемъ славянщины. Року 1808 выдав писменницу Иллѣрическу, посвященную рѣвночесному исправителю Далматїи, маршалкови Мармонт. Сей маршалокъ уважавъ мову славянскую, в теперѣшнымъ положенїю Славянѣв до прочїихъ народѣв Европи, много потребною санови войсковому. Тойже двома лѣтами пѣванѣжше, сущъ первый исправитель Иллѣрїи, установивъ в Любанахъ своимъ штабовимъ офицеромъ особое училище славянское пѣд назвою: *schola palatina slavica...* и в томъже мѣсѣцѣ повелѣвъ издавати славянскую газету.

10 2. Грабѣя де Маїтре, вправдѣ в Chambery в Сабаудїи, але з колѣна французского народженый, коли був посломъ сардинскимъ в Петербургу, читовавъ славянско-греческїи книги церковнїи. Примѣръ без примѣру в Француза, свѣтцого, грабїого и дїпломатика. В своихъ *Soirées de St. Petersburg* радитъ Европѣ западной вчитися языкѣв славянскихъ, 15 которихъ красными, первотворними, удосконалеными и давними називае.

3. Льордъ Фридрихъ Норѣ, грабѣя Гильфордъ, синъ первого мїнїстра тогожъ имене передъ пятидесяти лѣтъ, Павла Соляриха в языкѣхъ славянскихъ ученикъ, силуется вѣдъ килькохъ лѣтъ довести, яко безъ свѣдомости языкѣв славенскихъ анї греческого, анї латинского з докладностїю 20 знати не можно і яко обѣ тїи языки вѣдъ источника славенского виплили.

4. Ученный и в Европѣ знанный князь de Ligne, приятѣль Вѣльтера, тое о языкѣхъ славенскомъ, зважанѣмъ яко щепъ общїи рѣздорѣднихъ нарѣчѣв, оголосивъ мнѣнїе: Мню, же языкъ славянскїи найдавнѣжшимъ 25 межи всѣма языкѣми есть, бо всеобщїи на землїи, хотя ще того не вѣдъ всѣмъ доводит. Но гнѣваюся на тое, же назвиско егѣ сторонъ зневажаютъ именемъ, невѣдѣльностью припоминающимъ, то естъ поблужденїе. Славянскимъ надлежитъ знати сей языкъ вѣдъ слави, а не склавонскимъ (вѣдъ словесе *Sklav* невольник). Якая рѣзшость! и якъ величаеся тымъ, щомъ тее 30 вѣдкрив.

Изъ письма временного, званного: *Rozmaitosci*, число 39, листъ 310 списавъ S. L. I(aszowski).

Вѣдки названїе склави, склавени *Esclavon* и проч. потекло, доволѣно довивъ Шафарикъ в Исторїи мови и словесности славенской, л. 5. —

приписка моя.

2. Помста и великодушје.

Страшная зараза, названая холера, вже досягнула була границь
 западнои Россїи. Страх, смущенїе и спустошенїе складали двѣр сеи
 страшнои вїдьми. Позно в осенї року перешлого доходит вѣсть аж
 до единой в глубокии лѣвѣ на уединенїи стоящои хати лѣсничого,
 5 яко страшило в крокъ ся приближает и вже в селѣ, Сопшок званим,
 ледво двѣ милї отстояним, выбухнула. Вѣдѣбравши сїю страшную
 вѣдомость, сидѣв едного вечера уцтывый лѣсничый Олекса Вол-
 комир в молодую своюю голубкою в теплїи хатовцѣ, розмовляючи
 о средствах заниненїя сеи страшнои зарази од уединенїи своеи де-
 10 реви. Двох гожих и красних синкѣв его вже в теплим заснули були
 лѣжку. Нагле завыли британи на подѣбру, а хлопец служащїи дав
 знати, же млинарѣ во села Сопшок просит, абы му вѣльно було вѣйти,
 шукающому в тѣм отгаленным домѣ хорома перед холерою. „Мельник“,
 возопи задуменный Алекси, „наш першый враг смѣе глядѣти хороми
 15 пѣд тою стрихою, на которую тѣлько проклатїи метав вѣд часу, як
 тѣбѣ слюбовав-ем, любезная жѣнок? Но мы, мы вїколи небули его
 вѣчними врагами, вай вѣйде, колї наш дѣмок мнит притулком собѣ.
 Возьми той поступок за первый крокъ соединенїя спим, прийми го
 в гостѣ. Входит мельник до хати в заблужденным зрѣвїем и непевнѣм
 20 слабыи кроком. В жалости яв просити обоих людей о прощевїе
 своей так довгои ненависти, которая немала инного источника, як
 любовь к Малгоратѣ, теперешной жицѣ лѣсничого. Подав руцѣ обом,
 просив вторым разом о изволенїе так довго седѣти в их уединеннѣи
 хативѣ, доки в селѣ з(а)разливый помѣр не пережожеся. Лѣсничїи и жена
 25 его стали зважати го яко доўго неогляданного приятеля и убѣгали ся
 дати му доводи широи прихильности, по вечерѣ визначили ему лѣжку
 и пѣшли ся вчасовати. По килькох годних хлопец лѣсничїи дае знати,
 же мельник захоровав и же на вїм всѣ знаки холери показуются. Зри-
 ваеся Алекси, абы ся очевидне перекопався о нещастїи, а нисколько
 30 хвиль уваги утвердили его в страшнѣм переконавїю. Лѣсничїи уложили
 мысль винести на ношах сего нещасного, бы зарѣд хоробы не вѣдстав
 ся в их домѣ и несотворив зарази. Нехоче чути того уцтывый лѣсни-
 чый, а над сердцем его обовязок гостинности и охота помощи не-
 щасному верх берут. А так повелѣв для безпечности женѣ и дѣтем
 35 винестися на гору, а сам в домовини лѣкави всяких уживае средств,
 которих лѣкари Россїйскїи ку запобѣженїю тои страшнои хоробы
 подали. Сама навет жена его, повиносивши сплячїи дѣти на гору,
 в одданїем себе самой помагала мужови в тѣм человеклюбивнѣм
 дѣлѣ. Хороба сягнула верха, чувство блискои смерти дойшло неща-

40 сному, вѣбрав всѣ силы и воз(г)ласи: „Неба! най мя ваш перун трѣ-
ске, за мою страшную злѣсть забыте мя, смерть не будѣ менѣ
так страшною, як челоуѣколюбіе вашее, окропне на вас прегрѣшив-ем.
Вѣзайте, яко, вчувши в себѣ зарѣд той страшнои слабости, умислив-ем
занесеніем еи в дѣм ваш догодити моему помстосласію. Осягнув-ѣм, щом
45 хотѣв, обое вас з собою в грѣб волоку, а ото над самѣм берегом сего
гробу уняла мя сильна скруха, голос сумлѣня тигрисовими калѣчит мене
пазурами. Вас хотѣв-ем побити, вас моих добродѣтелѣв, ах! мысль сѣя
не дасть ми сконати, 'сли ча кару моеи злости не виволочети мене в лѣс
вовкам на попас“. Знуженный сею бесѣдою стратив притомнѣсть, а мал-
50 жонкове отрухлѣли на услышанное. „Викенмо в лѣс сего пса, най го
вовки розрвут, стали кричати люди лѣснѣи, або на первѣм повѣсьмо го
деревѣ, най круки пожрут грѣхом заправленное сердце“.

„Не тако, друзи мо(в), озвав ся лѣсничый: анѣ нещастя, авѣ по-
блужденіе, анѣ грѣх не дают нам права на помсту, вѣн е чолоуѣк, пе-
55 ща(с)ный ближій, который нашои требует помощи, а благочинити врагом
райским е свойством“. А так обое тѣи люде помножили соблюденіе
свое, а недовго помыслный skutok звѣчав их ревность. Мельник по-
дужав. Вдчяность жалующего була неописаема, а радость уцѣвших лю-
дей, же не надаремнѣи були их труди, була без граныць. Але небо крило
60 олѣки розпѣстерло над тѣм людсколюбивым родом и повелѣло з далека
минути заразѣ. По килькох недѣлех в уединеннм сем дѣлку лѣсничого
обходили учти помощи и згоди, а повѣсть такой помсти і такого
великосердія од уст до усть в цѣлѣй Россіи стала переходити. —
Z rozm. r. 1831 N-o 8. 25-o Marca 1833. M. Шашк.

3. О слонѣ.

Слонъ ест найбѣльшый зо всѣх четверопожныхъ звѣрей, сут и вѣ-
сѣйнайцѣтъ сіѣи высоки. Древнѣи на слонѣх вежи созидали деревля-
нѣи; в такой вежи знаходили ся часѣм бѣльше двадцати воинѣв. Нѣс
слонѣв ест дѣуга порѣжная трубѣ, которого як руку употребляет; а его
5 два дѣуги зуби, званѣи нам именем слоневой кости. Тая ест вельми по-
вѣтная и вѣрная, сили неизмѣрении. Может бремя трыцятъ цѣтнарѣв
посити. Живит ся травою и листьем з деревини и жие. блиско ста лѣт. —
31 Marca 1833.

4. Из книги: Memoriale vitae sacerdotalis seu summi pastoris Jesu Christi piissima monita ad E(cc)l(esi)ae suae pastores aliosque sacerdotes. — Viennae ex typographia Mechitartistica 1828.

Глава I.

О санѣ дѣховнѣм.

1. Що есть человекъ, сыне, и нащо сотворенъ? — Таже, абы сѣ болю Бога, прикажу его слѣху, щобы мѣ честь дава и емѣ самомѣ слѣжу.

5 Щобы въ тѣмъ найвишшимъ дѣлѣ людемъ бѣ провидникомъ, абысѣ трѣди сѣ в тѣмъ, щобы люди менѣ славы и честь давали и мене сѣ боали. — О великое достоинство, о превысока сѣ служба! —

10 И, сыне, на небесахъ, а люде на земли; а ты середина помеж мною и ними, абысѣ ними во имѣ мое праву и они тебе, якъ колибъ мене, слѣзали. И Богъ творецъ, люде сотворилъ мои; а ты над ними поставленный, абысѣ дбаю, щобъ менѣ сѣ роспачѣвали тымъ, чимъ сѣ менѣ принадлежитъ въ нихъ.

И отецъ свѣтла, люде во потъмѣ; а середъ нами ты свѣтильникъ, щобы имъ черезъ тебе истинне свѣтло свѣтило.

15 И подающийъ дары небеснѣ, а они въздении, а ты роздающийъ, абы всѣмъ бѣла благодать тобою. —

И Богъ найсвятѣйшій, они грѣшнѣ, а ты посередникъ, щобы черезъ тебе во мною сѣ примирили.

20 И отецъ едиnorodного сына в передвѣкѣ, люде сынове, приимѣ въ часѣ; ты отецъ на земли, щобы черезъ тебе приимѣ бѣли въ небесахъ.

Моѣ честь во жертвахъ, людемъ нѣтъ жертвъ, щобы менѣ приносили; ты посередъ нами, въ твоихъ рѣкахъ найсвятѣйша жертва, Тѣло Сына моего, щобы вводити правдѣ моеи и повинности людей застѣпннн.

25 И огонь жегущій, а люде на земли запалѣми; а ты той, черезъ кого имъ запалѣти сѣ.

И наибольшій врачъ, люде недѣжнѣ; а ты посередний слѣга, держащийъ лѣки мои, щобысѣ изъ нихъ всѣмъ подаваю.

30 И напоследъ Папъ череды на небесахъ; череды на земли; ты пастырѣ сѣ, щобы черезъ тебе трѣчила и оумножала сѣ. —

2. Нѣтъ, сыне! пидъ небесами высоты ани волости, котораѣ съ тобою ривню првдержала. Ты сѣ в Бога, изъ сыновъ Превышнього. —

Достойность царя есть чловѣча, достойность свѣщенника есть
Божа. Красота и сила лишакть оумирающаго царя; а на оумирающаго
35 свѣщенника свѣщенств(о) ждае (16) вѣчное.

Царь людем повелѣвае, свѣщенник самому Богу. Царь сильный по-
боривае врага; правый свѣщенник поборивае мѣр.

Може царь тѣло вергчи с вавныцю або инакше карати; свѣщен-
ник силенъ и дшшс звязати.

40 Може царь половецких из оужищъ тѣлесныхъ ослободити, а свѣ-
щенник силенъ из насилѣа дѣвольскаго, изъ оужищъ грѣховныхъ дшшс
виймити.

Царь не силенъ, лишъ на земли; свѣщенник и на небесахъ. Мае
царь сокровище свѣта, свѣщенник держит сокровище неба.

45 Шлет-са царь в подаркамн до царѣв; свѣщенник приносить
жертвы Богу небесъ. Царь золото приносить, свѣщенник самого Гѣ
Бога. —

Голосъ его небеса перебивае, в видѣмъ зкликае благодать; Бога
прилирае и перемагае, а на люди сѣдъ вирѣкае.

50 Вперед сѣда Божого сѣдъ его; що розрѣшиу або придержѣу на
земли, розрѣшено або придержано на небесахъ. —

О, сыне! спознай достоинство твоє, а даренный часточкок божества
не вертай в низъ перѣшню. —

3. Господи, хто я, що на мене памятау-сь и так много менѣ по-
55 дау-сь?

Бачь, я порох и поилѣ стау-сь чловѣком Божиим, слогою твоим
посля поданной тобою благодати.

Отче прелюбезнѣйшій, за тѣю твою милость, котороюсь мене перше
такъ оумиловау, вибрау и назнаменовау, як великъ милость я виненъ
60 тобѣ.

Ик менѣ нѣжно корити-са, щось мене нѣжденнаго оудостову в по-
рохѣ абсдити, щобым стояу при славѣ твоей, намѣстником твоим бсѣ,
послѣмѣеть тебе сѣдиу, розрѣшау и вѣзау. —

Я марный, я нечистъ, неумень, недовершенъ, завсѣгда слѣпый, до
65 злого скорый; менѣ найнѣжденнѣйшомѣ намѣстновати безконечнѣю ве-
лпчъ твою! —

О, Боже мой, ты сама святость, мудрость, доброта, слава и беско-
нечье! я, бсдсчи так вивижщенный, як не маю в жсрбс западати и сѣ-
мовати?

70 Оукрѣпи мене, Гѣи, благодатию Твоею, щобым так великій тя-
гаръ носу честно.

Оуволѣ ми, Господи, дшшс мою так оустроити вѣстрь мене, обы-
чан мѣи зверхній так оложити, щобым стау годен вслѣдователь найсвя-

тѣйшого твоего сына и щобы вѣрніи оувидѣли въ менѣ истинно того,
75 що мене послаў так, як ты его послаў-сь. —

(2а) 4. Вслѣдзешъ за нимъ, сыне, сли, якъ онъ бажаў и трс-
двѣ-са, так и ты трсдити(са) бсдешъ, послѣдити и спасти загибшое.

Ходи протє, сыне, ходи и иди за нимъ; ходи и бсдъ послє него
ловлящій люди. —

80 Проповѣдши оубогимъ; глѣхимъ дай вчѣти слово; слѣпыимъ дай ви-
дѣти истинное свѣтло; нѣмымъ дай голосити славѣ Божѣ; хромымъ дай
ходити дорогою заповѣдей Божихъ; блсдящихъ справѣ на пѣть правды;
дѣлай, щоб бсла слава Божѣ, а людямъ спасеніє. Сыи мой кровь за нихъ
проляў, ты цѣлого себе за нихъ положи. —

85 5. Прости, Сыне, сердце твое. Скличь всѣхъ, щобъ спознали
истиннѣ и спасеніє; потрсдиса невтомимо, щобы всѣ встѣпили въ домъ
господень и напоўнили его.

Надѣлай до мене всѣхъ без виберки; богатого и сбогого, славечного
и простого, письменного и невеченного, слсгѣ и пана, мѣжа и невѣстѣ,
90 всѣхъ притагни до мене. —

Глава 43. мѣ.

О наччаню дѣточок.

Вломи, сынѣ, дѣточкамъ хлѣба; я ихъ надъ всѣхъ люблю и милю.
Приведи ихъ до мене, бо ихъ вѣтъ царство небесное.

Изъ дѣточокъ добре зрощенныхъ и вихованныхъ стає парідъ крепкій
и добрый, зо дѣточокъ добре навченыхъ и въ страхѣ оутримованныхъ ви-
95 ходитъ товариство вѣрныхъ и народъ святыхъ.

Бо, якъ жнива зависяють отъ насѣвня, такъ святость мирянъ отъ пер-
шихъ наскъ. —

Сѣй, сынѣ, щобысь маў що збирати; сѣмя говѣйности и святой
боязни сади в сердци маленькихъ, шидливай росоею частого перестерѣ-
100 ганя; виїде и виростве и принесе плоды въ свои часы.

Мягенькии якъ вѣскъ сердца маленькихъ безъ трсда приїмѣть
формѣ, якъ схочешъ. Выбѣй на нихъ формѣ святости и тая не звидѣ.

2. Не стыдайса, сынѣ, бѣти середъ маленькихъ маленькимъ и бѣти
якъ нянька, що стереже дѣточки свои, бо я не стыдаў-ся вчинити са
105 чоловѣкомъ меже людьми, щобы тебе спасти.

Не стыдаў-ся св. Павло бѣти межи недѣжными недѣжный: Вся-
кому стаў-са все, щобы всякого спасти. —

(2б) Вслѣдши за Елисеємъ и Илиєю. Щобы вдохнѣти малымъ дѣша,

не відказали сѧ підъ шѣрс составивъ дѣточихъ свой состави стягнсти,
110 оуста до оустъ, рскс до рскъ, ногс до нигъ примѣряючи, прикладати такъ, що, идсчи підъ ладъ дитинѣ, дсха животного въ ню вливали.

Такъ и ты, хотяй вижшій назкою, спссти-сѧ до понятія малыхъ и немзныхъ, щобысь имъ благодать Дсха вдохисѹ, и немогшцимъ спожитковати твердсю стравс подай молоко, щобы имъ рости на спасеніе.

115 3. О, наймилосердѣйшій Ісусе! хтож ще бѣде сѧ стыдау бсти маленькимъ при маленькихъ, коли ты, Богъ, аж до малевькихъ рсцѣ твоѣй простиравшъ миленько и ихъ къ себѣ пригортаешъ?

Дай менѣ кого, що є дсховный, которыйбы смотрю не того, що его сѣтъ, али що Твое; которыйбы цѣлый бсѹ милость, покора и говѣ-
120 ньє, а тотъ порозшѣ, як добре и мило, якъ славно и конче потребно прилѣгати святѣй насцѣ малымъ.

4. Най собѣ скзачно бѣде гордовтѣй дсши занимати сѧ тымъ дѣлом; загибающимъ бо тее дсрицею и беззмиемъ видит сѧ; али слсгам святимъ естъ то добродѣтель Божая.

125 Бо що естъ большее, як дсшс обгортати свѣтлом, святостію, довершеньемъ и спасеньемъ? А колижъ дсша огортаеся больше свѣтлом, святостію, довершеньомъ и спасеніемъ, як не тогда, коли ся маленьки насчаютъ?

кї черезола авлаи
въ Деревни.

5. Зеркало Хрістіянское,

книжка многогосновита Хрістіянамъ, хотящимъ знати хрістіянское житє и бвангелскую правду, — переведена изъ Греческого на Славенскій языкъ Димитріємъ Николаевичемъ Дарварь, а теперъ на Русскій многогрѣшнымъ Маркіяномъ. —

Глава первая.

ω вѣрѣ.

Хрістіянинъ естъ насаженный въ церкви Хрістовѣй, як дерево плодovitoe, избранное, а надъ всѣ хорожшее, бо корень его не долѣ в земли, як иишихъ деревъ земныхъ, но горѣ въ небесахъ, відкиль и дсховный кормъ приймає. — И щобы бесѣда сесѧ, слово мое ясѣйше було:
5 сей небесный корень Хрістіянина не естъ пишій, лишь вѣра въ Господа нашего Ісѧ Хѧ, як то о семъ и Богодухновенное святое писмо розкаже словами: вѣдѣти силу твою (Гѧ Бога) корень естъ безсмертія, Препруд. Солом. еѣ, бо тяжко Хрістіянину жити безъ вѣры, як дереву безъ корѣня.

10 Вѣра всякого Хрістіянина годна три йлѣти питоменьст(в)а. Напередъ повинна бути тверда, щобъ держала оумъ Хрістіянина невзынцennyй и несхолѣбленный и подлежащій Божому слову, которое естъ

самая истинна, потому годна бути глубока, щоб годувала Хвїна знаніем тайн божественных; напоследь бути вѣрѣ Хвїна плодовитѣй, щоб родила
15 въ ним много, много добрых дѣл.

Вѣрѣ всякого Хвїна бути твердѣй проте, шо есть самая истинна божая, а Хвїнь повинень ю держати крѣпко в сердце своим, не задля того, шо в нею вродивъ-ся и виѣсь, но за для того, шо Бог открывъ и проявивъ ю святѣй церквѣ, а через святую церковь и нам открыв
20 и проявивъ. —

Колибы якій чужевѣрный звѣдавъ-ся в тебе, залячего вѣруешь въ тоє, шо Хвї есть сынъ Божій, шо вродивъ ся чоловіком, шо умеръ за спасеніе людей, шо встау из мертвых, шо судитиме родъ чоловічій? Отвѣчай ему: Се навчила мя святая церковь моя, а святѣй моѣй церквѣ
25 звѣстивъ Г. Богъ через святое письмо и через Г҃а Хвї, который есть сыном его и слово его. — И се истинная правда! Христось, а по нѣм Оутѣшитель (16) Дхъ святой, Духъ истины, открывъ тайны вѣры святыхъ Апостоламъ, Апостолы передали святѣй церквѣ, а святая церковь намъ. И вѣрте ми! кто той истины, той вѣры не отступає, тот не за-
30 блудить, бо она анѣ обманивается анѣ нѣкого не обманиває. —

А если ся кто опадомъ звѣдає: И якже докажешь, шо твоя вѣра истинно есть от Бога? скажи, шо вѣра моя має знамена правдивого слова Божого и знаки, котріи походят от живущого Бога. Первое: бо не найдешь в нѣй наименьшого слѣду злобы, лишь всѣгда при-
35 казує доброту, — второе: шо тверда и неперемѣнна пробуває в суперек всѣм так многим и лютым на ню враждованиям и гоне(не)ням, — третье: шо рогойшла ся по всему свѣтови; а то не от мудрых и розумных або сильных, али от дванадцати простыхъ, неученных и неписьменных, безсильных и убогих людей, от рыбарѣв, котори
40 сами из себе ничого чинити не моглибы були, колибъ силы Божой не были мали. — Четвертое: шо боролися з нею много ересей, блудных, обманливыхъ вѣр, но она в(с)ѣх перемогла и над всема верха держала. — Пятое: Шо так много пророчеств просторѣкали о ней. Шестое: Чуда, шо в ней показували-ся, и доси показуются. Семое:
45 власть и сила, которую над злими має духами. — Осмое наконець: шо многіи, безчисленніи мученики проляли за ню кровь свою, бо и сами врази наша и демони и неволею исповѣдаша тую. Лук. Д и й. А чоловік, который не вѣрує, али сумує о вѣрѣ Г҃а Хвї, есть або безуменьъ або цѣло твердого сердца; а ще горшій
50 и безумнѣйшій той, который вѣрує той святой вѣрѣ, а жие як чужевѣрец. —

Вѣрѣ кожного Хвїна не бути лишь зверхнѣй, али имѣти глубину. Бог хоче, чтобы служащїи ему були (2а) умни, як мовит приточник

царь Соломон: Приятный цареви слуга разумный. Причт. дѣ.
 55 Однакож не хоче, щобъ слуга допытувавъ ся и дослѣдуваѹ причинъ его
 слѣвъ и приказѣвъ; бо и цари мѣра не открывають тайнъ своихъ поддан-
 нымъ своимъ, лишь велятъ дополняти приказы и держатися установѣвъ ихъ.
 И хотѣи не конче всякому Христїанину знати все до одной тайны вѣры
 нашей, однакож конче ему знати тѣмъ, що въ Символѣ нашей вѣры, то
 60 есть вѣрую, стоять. — Межъ тѣми три тайны конче ему знати, сердцемъ
 вѣровати и устами проповѣдати, ели спасеня доступити хоче. — Первая
 есть тайна святой Троицы; знати ему, що есть единъ Богъ в трехъ ли-
 цахъ — Отець, Сынъ и святой Духъ — второе знати ему, що одно лице
 Троицы святой, сынъ и слово Божье, за для людей стало ся чловѣкомъ
 65 и умерло за для ихъ спасеня — третье не забувати, що Духъ святой из-
 ходитъ отъ отца и сына. И самъ Хсъ всякому Хнїю приказуе знати тѣмъ
 тайны словами: Сей есть животъ вѣчный, да знаютъ тебе еди-
 наго, истиннаго Бога и, егоже послалъ еси, Ісѣа Хѣ, Іоаннѣ
 зѣ. Жалься! Якъ много есть Христїянъ не ино мѣрскихъ, али и церковныхъ,
 70 що аиѣ сихъ аиѣ тыхъ не знаютъ. А коли ихъ не знаютъ, яже имъ слу-
 жити Богови изъ сердца? Якъ могутъ ему дяковати и любити его цѣлою
 душею, коли не знаютъ, що для нихъ добраго и милого сотворивъ? Всякое
 живяtko познае Творца своего, лишь одинъ Христїанинъ не познае его? —
 Позна волю стяжавшаго и оселъ ясли Господина своего,
 75 Израиль же мене не позна и людїе мои не разумѣша мене.
 Ісаїа ѣ.

(2 б) Не годѣ Христїанину познакомити ся лишь зъ тайнами вѣры,
 но конче ему и жити и дѣяти послѣ своей вѣры. Апостолъ святой ве-
 литъ вѣрѣ бути дѣятельнѣй. Вѣра любовію споспѣшествуема.
 80 Галат. ѣ. Вѣра бо безъ дѣлъ мертва есть, якоже тѣло безъ
 души мертво есть — и притворна, Іакѣвъ ѣ, т. е. нещира, яко
 мовитъ Златоустъ: Икоже тѣло красное и благоцвѣтное, егда
 силы не имать, по живописаннымъ образомъ есть подоб-
 ное, тако и вѣра правая безъ дѣлъ, Посл. къ Тимѣѣ ѣ, — то
 85 есть: якъ тѣло, которое зверху видится хорошее и красное, али в сере-
 динѣ тѣльное и безсильное (такими то суть образы писанїя), таковая
 есть и вѣра безъ дѣлъ богумилыхъ. Дѣла, що дають вѣрѣ душу и силу,
 суть тѣмъ, которыхъ насъ святое Евангелїе и всесвятое навчаетъ писъмо. —
 Еще до того всякому Хнїю знати належитъ, що безъ благодати,
 90 котору намъ подаютъ Ісъ Хсъ, неможъ иѣ тайнъ познати, аиѣ дѣлъ тво-
 ренїя, годныхъ живота вѣчного, аиѣ спасеннымъ бути, такъ бо правитъ св.
 Ап. Петро: Благодатию Гѣ Ісѣа Хѣ вѣруемъ спастїся, Дѣян. еѣ.
 Протеъ доходѣтъ сами себе, чи вѣра ваша есть тверда, не сумуючи
 цѣло о ней, що потекла отъ Ісѣ Хѣ, що проте есть истинною, правдивою

95 вѣрую; так бо промовляе святыи Апостоль: Себе искушайте, аще есте во вѣрѣ, себе искушайте, ꙗко Корин. гї. Потому тяжте, чтобыте вѣрували тайнам вѣрою божою, а не мірекою, свѣтовою, т. е. абыте вѣрували, що Богъ тиі тайны проявиу церквѣ нашей, а церковь наша святая намъ. А на конець смотрѣт (За) и всеми силами дбайте,
100 щоб вѣра ваша була плодонитая, абы вѣра ваша родила через вас дѣла, годнии живота вѣчного, розбирайте, мовлю, и доходѣт, чи слово Божие дѣйствуе въ васъ вѣрных, ꙗко Солун. ꙗко ст. гї.

Земля наша дае так много хороших, великих и госновитых плодовъ изъ малыхъ зернят; яже великій стыдъ и соромъ для души нашей
105 быти неплоднѣй, будучи перепоуиенною Христомъ и наукою его? (и Ѡ исполненія егѡ мы вси пріяхом, Іѡан. ꙗко).

Благодарѣт протѣ и дякуйте найсердѣйше Гѣ Богу, що зволиу вамъ быти дѣточками истинноправдывой церкви, що припустивъ васъ сповзнати истину, котора нѣколи не обмаицае, що просвѣтивъ васъ
110 свѣтломъ своимъ небеснымъ, чтобыте видѣли дорогу до царства Божого. — А коли одмовляете Вѣрую, одмавляйте в увагою и смиренько, бо исповѣданье ваше чините передъ самимъ Гѣдомъ Богомъ, который васъ всюгда видит и завсѣгда чуе. —

Глава вторая.

На якій конець сотворенъ чловѣкъ.

Великая и чудная доброта Божая! — Не довольно было Гѣу
115 Богу тѣшити ся самому своимъ щастьемъ, али захотѣвъ и насъ привести в житие и дыханье, чтобы и мы с нимъ радували ся солодошами славы егѡ; и се есть конецъ чловѣка: Сотворенъ отъ Бога, щобъ тѣшивъ ся и радуваѣся Богомъ и чтобы лишъ Богомъ жила душа его, якъ тѣло его воздухомъ. И се ясно (36) есть каждому, который лишъ розумѣти
120 хоче. Всякій бо чловѣкъ гонитъ за щастьемъ и цѣлымъ сердцемъ его ждае и николи не втихомиритъ ся, доки го не досягне. Али скажѣтъ менѣ, чи есть в свѣтѣ такой чловѣкъ, чтобы довольныйъ буу, хотябы се все добро свѣтвое загорнувъ? Нѣтъ, вистинно вѣтъ! а причина тому яка? бо чловѣкъ сотворенъ не за для свѣта, но за для Бога. Богъ, що буу причиною и за-
125 чаткомъ нашего жита, есть и конецъ и верхъ всехъ нашихъ хотѣнѣй. Най же ся протѣ не жалуютъ люди, що на свѣтѣ не цѣло сут довольн(н)ими: бо одинъ Богъ лишъ утѣхою и радостію для нихъ, якъ мовить Ѡалмопѣвецъ: Насыщаея, внигда явити мися слава твоя, Ѡал. гї. Бо Богъ сотворивъ насъ, чтобысмо ся нимъ насыщали, а который думае, що
130 не за для Бога сотворенъ, тогъ свое щастье забивае и самъ себе ущербляе

и такій похожий на того, которій, себе услѣпивши, щоб свѣта невидѣвъ, запинає ся и блудить з дороги и сам себе гонить в погибель. —

Первый чоловѣк Адам непослухомъ своимъ передавъ насъ грѣхови в неволю и збавилисмо ся щастливости Божой. Второй чоловѣк, Бѣ нашъ
 135 Ісѣ Хсѣ, вчинивъ насъ через хрестъ святой братями, абысмо були сы-
 нами Отца егѡ небесного и в купѣ с нимъ пріймили царство его. Задля-
 того повинилисмо цѣло передатися небесному нашему отцеви, ему вѣро-
 вати, на него надѣятися, его любити и все поглядата на него, як дѣточки
 на отца своего. А коли не годѣ намъ буде чести, которую намъ сотвориў,
 140 т. е. чести бути его дѣтьми и угрожати ему во всеѣмъ, (4а) що намъ ве-
 литъ, тогда по неволѣ будемъ его рабами або невѣдльниками, попадемъ
 въ его сильну, караючу руку и передасть насъ на вѣчнии муки яко не-
 покорныхъ и невлячныхъ за его Божественную доброту. Во належитъ намъ
 жити або якъ сынамъ и наслѣдникамъ царства его або якъ рабамъ непотреб-
 145 нымъ и непослухамъ, годнымъ мукъ вѣчныхъ. Подумайте! що лучше для васъ?

Кожда рѣчь сотворенна отъ Бога на якийсь конецъ, на примѣръ: огонь задля теплоты, сойце задля свѣтла и проч. Колибъ сонце не про-
 свѣщало свѣта, чтобы бувъ свѣтъ? Нѣщо. Такъ и чоловѣк, который со-
 творенъ задля Бога, коли не передасть себе Богови, щожъ тогда буде?
 150 рѣчь цѣло незадобливая. Той, що не силує ся достигити того, нащо
 сотворенъ, т. е. Бога, даѣмо трудится, не йно, що нѣчого не придбає
 собѣ, али и самъ себе погубляє

Розбирай протѣ, хрїстіянскій чоловѣче, который задля Гѣ Бога
 сотворенныйсь, чи житіє твоє, дѣла твоя, мысли твои задля Бога
 155 суть. А коли дѣла твоя и мысли твои не суть по Божой волѣ (и) задля
 Бога, якъ можешъ надѣвати ся, що достигнешъ и з нимъ радоватися
 будешъ? Ты вси Господь мой и Богъ мой, Іванъ й, мовивъ Ома
 къ Хрїсту. А святой Августинъ править: Всегѡ тебе взыскуєтъ
 сотворшій ты всегѡ, т. е. Богъ, который ты сотворивъ, ждає по
 160 тобѣ, чтобысь цѣлого себе передавъ ему, а тоє лишь задля него самого.

Глава трета.

О погордѣню свѣтомъ.

Скоро стане Хрїстіянинъ думати о рѣчахъ мірскихъ и за ними
 обертати свои очи и свое сердце, в сей часъ зачинає отступати
 и отдаляти ся отъ Хрїста. Міръ сей єсть суперека и ворогъ Хрї-
 стови, бо що Хрїстосъ велить и приказує, тому свѣтъ противится, тимся
 165 свѣтъ цурає. Хрїстосъ хоче смиреня и покоры, міръ в суперекъ гордости,
 Хрїстосъ заповѣдає вибачати ворогамъ и ихъ любити, а міръ велить враж-

дувати на нихъ и помсту на нихъ наносити. Веда Ісѣ Хѣ и міра сего суть собѣ цѣло противни.

Иже восхощетъ другъ быти міру, врагъ Божій бы-
 170 васть. Іванъ д̄. Никто оубо можетъ двѣма Господинома работати. Лук. сї. Сущи во плоти Богу оубо годити не могутъ. Римл. ѱ. Коли хто любитъ мір, тотъ ненавидитъ Христа, а хто любитъ Христа, не влюбяе ся въ свѣтъ. Задлятого каждый чоловікъ есть або служникъ І҃а Хѣ або свѣта.

175 Мы, колисмо приѣмали святое крещеніе, отрѣклисмо ся и откинулисмо ся сатамъ и всѣхъ службъ его и всей хути и плюнулисмо явно на него и соединилисмося съ Христомъ и обѣцалисмося служити ему всею нашою душею и цѣлыи нашимъ сердцемъ. Задлятого винисмо встарчити-ся в славѣ и гордити всѣма хуцями и честю свѣтовими. —

Глава ѱ.

О Раю.

180 (1а) Рай! о слозо милое! кто мовитъ рай, однимъ словомъ обнимае все добро, а вигучае все злое. Рай есть наибѣльшій даръ, дамый чоловікови превеликою милостію Божою. В раю знайдешъ все, що лишъ сердце чоловічка забажати може, и ще бѣльше надъ тое. Если знати хочешъ великую рая цѣну, подумай, що его Ісѣ Хѣ, Сынъ Божій, своєю неоцѣною
 185 кровю купиў для чоловічка. —

Умъ нашъ и сердце наше гонитъ за щастіемъ. Сердце наше есть такъ просторовное, же не насытится нишимъ добромъ, кромъ однимъ Богомъ. Згорѣтъ все добра сего свѣта, царства, достойности, богатства, мастки, умности и науки, солодости и радощи и все щастіе сего свѣта и дайте
 190 сердцу чоловічому и побачте, чи втихне бажања его и голодъ его. Нѣ, вѣрте, же нѣ, ще бажати буде и колибъ тысяча тысячами все тее приѣмло, завсѣда будетъ порожно; сердце людское есть ненасытъ. Дивное диво! Сердце чоловічка есть такъ маленькое, а ненасытное нѣякимъ добромъ, конче лишъ однимъ Богомъ. Насыщу-ся, внигда явишимися, сла-
 195 въ твоєй. Мгал. сї.

И тое есть рай и щастіе, которыи все правовѣрнии и справедливи вѣдѣти надѣютъ. Видѣти лице Божое лицомъ в лице (1б) в онѣй невимовиѣй славѣ и красотѣ Его; любити и миловати Его во вѣкъ вѣками, безъ перестанку в сердци своемъ Его мати, не такъ, якъ то барвы вказуются очамъ и митью видѣютъ, али якъ огонь единится зъ желѣзомъ, чимъ став-
 200 сьа огненное и свѣтлое; приѣмати собѣ славу одъ божой славы; стояти передъ свѣтлымъ престоломъ Бога; сѣсти на царскихъ престолахъ вкупѣ зъ Ісѣмъ Хѣмъ, спасителемъ нашимъ, и кромъ Бога нѣкому нишому насъ чествовати;

се Рай! О радости, которых иѣ вимовити, иѣ мыслию не змислити! и коли
205 лиж вѣчу туташной самоти и тяготи сего свѣта и ийду тѣм на тоє
щастье, за котрым сердце мое так скучно бажає?

Най пал не буде жал'ко, слы журбы и труды сего свѣта наляжут
на насъ, бо тот невеликій смуток сего свѣта готовит нам вѣчнии радости.
Святїи мученики пролили кровь свою за Христа и купили Рай и не
210 думали, що дали дащо, али шо прїймили з ласки, а миж за малою мар-
нищею вѣаемя в смуток? О, Раю щасливый! колиб люды спознали честь
твою и твою величь! — Завсѣда Бога бажайте, а гордѣт добром свѣто-
вымъ. И коли образ Божїй (2а) в сердцїх ваших добре витисненный,
не бїйтеся и нежурѣтєся, недопече вам иѣюго на сем свѣтѣ. —

Глава ѡ.

Як то грѣшник безчестує Бога грѣхами.

215 Святое письмо научає нас, же Богъ ест на всякїи мѣстци и видит
все, як и самого себе. Ест око без мѣры свѣтлїйшое над сонце, кото-
рое все видит и которому иѣщо не ест тайно. — Очи Господни
тїама свѣтлїйши солища суть, назырающе вся пути че-
ловѣческїя и насмотряюще в тайных мѣстѣхъ. Сїраха кѣ. —
220 Задлятого, коли грѣшник грѣх творит, грѣшит перед Богом, безчестує
Его и досаду Ему дає перед очима Его. Лукавое пред тобою со-
твори хъ. —

Ах, якажто безпечность! Чоловѣк, коли злоє творит, боится лю-
дей и глядит, щобъ утѣтисъ и невпсти в ганьбу — а Бога не боится
225 и нестыдаєся. Велика то безумность боятися очей людєкїи, а божїих
очей не боятисѣ. Перед людми вкрєшь сѣ, али перед Богом николи. —

Виноватый, коли творит злоє, смотрит, щобъ утѣтисѣ перед суда-
ром и свѣдками. И якже смѣє грѣшник перед Богом грѣшити, который
его видит як свѣдок и як сударь. Грѣшничє, хочєшь грѣшити, (2б)
230 чїиш, що хочєшь, лишь найди си мѣлцє, дебъ ты око Божєє недосѣ-
гнуло. — Дакотрїи язычники кланяли ся сонцю за для того, бо безумиѣ
думали, що коли смерквєсл, свободно могут чїинити, що схотят, бо их
Богъ дѣлѣ их тогда не видит. Колиб хрїстіанє такому Божєму служили,
як они, або ему рївнєму, моглиб поправдѣ грѣшити в пїтьмах свободно;
235 али, коли кланяютєся Божєму, который ест сам все свѣсло и видит в день
и в ночи, якже смѣют безстыдно и свободно перед ним грѣшити? —

Колї вам прїйде що чїинити, подумайте, що маєте Бога перед со-
бою, который видит васъ. А тая мысль буде вам крѣлкое оруже, що
васъ перед грѣхом вступати и хоронити буде. А коли що Божєму не-
240 вгодного учїинилистє, направте поканьємъ. —

Глава 1.

Над все нам дбати о наше спасеніе.

Чоловѣк повинен над все дбати о свое спасеніе. Заходы и старунки свѣтовіи суть марні, а часто даремніи. Досконалость и найбільше щастіе чоловѣка єсть спасти себе. Два сут початки нашего спасенія: первый: Бога познати, другій: чинити за для Бога. — Конец (3а) чоловѣка єсть щастіе вѣчное, а коли не на той конец чоловѣк за дѣло пріймає-ся, даремный его труд. Огорнула нас велика безумность. Що день о вѣчим недбаєм, ино о житю тѣла, а о житю души недбаєм. Пораєм ся, щоб набути богацтва, щоб достигнути достойности, а о спасеню нашем пѣло забуваєм. Видит ми ся, що несгає нам або вѣры або розуму, бо кто недбає о тую рѣчь, которая чинит его щасливим, а если ю втратит, нещасливимъ, той або невѣритъ в тоє щастя або не має только розуму, щоб спознаў свое щастя. —

Всѣ сотворѣня лишь для спасеня людского сотвореніи. Если их на той конец не уживаєм, стаются непотребными. За для того, если чоловѣк недбає на свое спасеніе, не повинноб ему сонце свѣтити, а земля не повиннаб родити на его пожиток, на его угѣху, ангелыб стерегчи его не повинни и лучшеб ему було на свѣтѣ не бути, як бути свѣтови дивоглядом и соромом. Не годен жити в свѣтѣ, кто не живє для Бога.

(3б) Всѣм журится чоловѣк, лиш на едно спасеніе свое забуває. Щоб богацтва помножати, піднимаєся трудів хочби и найбільших, а щоб придбати правдивого богацтва для власной души, на тоє спит. Журит ся бѣдою сего свѣта, а не журится бѣдою души, для которой помочи не знайде.

Для тѣла, що души єст слугою, не жалуєм втрат и старунку, а о души, тѣла царици, и раз не подумаєм. Коли о способѣ повышлю, яким на свѣтѣ живемъ, видитмися, же не наша душа, али якого ворога нашего або якого безумного звѣра, видитмися, мовлю, же души не маємъ або лишь на тоє маємъ, абы ю погубити; так єѣ в пѣщо важим.

Заберѣтся без перестанку займатися над все в свѣтѣ спасеніем души. Гдѣ повѣў до Мары: Єдиноже єст на потребу, Лук. гл. і: т. є. о одну рѣч старати ся нам треба, о спасеніе. Най ся пѣкому не здає, же там корысть, де душа вилученна від корысти, бо погибель души єсть утратою всего. Колиб ты кто силуваў, абысь, переступивши приказъ (4а) Божій, вгодвў его воли, скажи ему так: Колибъ я двѣ души маў, даўбым одну для твоей милости, али, же ино одну маю, тяжко єѣ погубити за малую честь. —

Глава ѿ.

О грѣсѣхъ.

Не ма бѣльшой шкоды для чоловѣка, як втратити Бога. Богъ собою веѣ огортае рѣчи, а кто Бога втратит, на веѣм шкодуе. Коли чоловѣкъ якую рѣч утратит, сумуе и нарѣкае, же нещасливый, хотяи до неѣ за помочию Божою знова прійти може, али, коли втратиў Бога, втратиў неизмѣренное добро и все свое счастье. Нужденная тая душа, що для одного грѣху тратит для себе Бога, а такой чоловѣкъ иѣло безумный, который утрату Бога виѣщо собѣ важит. О! проклятый грѣху! шо в каждом сидиш чоловѣкови, од иѣкого непознатый. —

285 И килькож то нещастя и бѣды не начиниў грѣх! вигнаў ангелів з неба, а чоловѣка зраю. Напровадиў на свѣт потону, ослѣпиў (46) розум люнький, шо влюбился в добра свѣтови, а добром Божиим гордят; перекидае чоловѣка в діавола, а з пріятели Божого чипит пріятели нечистого и ворога Божого, а напоследок приготавлиае для души смерть
290 вѣчную. —

Гѣ Хѣ пидияў ся муки, абы того страшного и лютого звѣра, грѣх погубити. Последный суд не з иншой наступит причини, як з причини грѣху; пекло за для грѣху; все нещасте наше за грѣхи; смуток и недоля за грѣхи; душа и тѣло за для грѣху з собою ся борут. Словом
295 сказавши, веѣ противности з причини грѣха. Подумай, як великое злое ест грѣх. —

6. [З евангелія св. Матея.]

(1а) Въ имя трѣицѣ найсвятѣйшой.

Гл. ѿ.

Книга роду Гѣ Христового, сына Давидового, сына Авраамового. Авраамъ родиў Исаака, Исаакже родиў Икова, Яковъ же родиў Юду и братий его, Юда родиў Фареса и Зара в Ѡмары, Фаресъ родиў Есрома, Есромъ родиў Арама, Арамже родиў Аминадава, Аминадавже родиў Наасона,
5 Наассонже родиў Саммона, Саммонъже родиў Вооза в Рахавы, Воозъ же родиў Овида из Руен, Овидже родиў Ессея, а Ессей родиў Давида царя; а Давид царь родиў Соломона в Уришовой, Соломонъ родиў Ровоама, а Ровоамъ родиў Авия, Авияж родиў Асса, Ассаже родиў Иосафата, Иосафатже родиў Иорама, Иорамже родиў Озію, Озіяж родиў Иоавама, Иоавамъ
10 же родиў Ахаза; Ахажже родиў Езекію, Езекіяж родиў Манассію, Манассіяж родиў Аммона, Аммонже родиў Иосію, Иосіяж родиў Ехонію и братий его; в пересе(ле)нию вавилонскимъ. А по переселеню вавилонскимъ

Бхонія родиў Салаеїлія, Салаеїль родиў Зоровавеля, а Зоровавель ро-
 диў Авиуда, Авиудже родиў Єліякіма, Єліякімже родиў Авора, Аворже
 15 родиў Садока, а Садок родиў Ахима, Ахимже родиў Єлуду, Єлудже
 родиў Єлеазара, Єлеазарже родив Матеана, Матеанже родив Іікова,
 Ііковже родиў Іосифа, мужа Марїинного, в которой народиў ся Ісѣ, зва-
 ный Хрїстосъ. — Всѣх родів от Авраама до Давида родів чотирнадцять
 и от Давида до переселеня вавилоньского родів чотирнадцять и от пересе-
 20 леня вавилоньского до Хї родів чотирнадцять. — Ісѣ Хрїстовое рїадво
 так було: Коли обрученна була Марїя, мати Єго, Іосифови, перше, нѣм ся
 вїйшли, найшла ся мающая в живогѣ от Духа святого. А Іосифъ, мужъ
 єѣ, буѣ справедливый, а не хотяще ю неславити, хотѣ єѣ потайно пу-
 стити. Коли так помыслиў, се ангель Господель в снѣ явиўся ему
 25 и мовиў: Іосифе, сыне Давидов, не лякій ся приняти Марїи, жены
 Твоей, бо що ся в нѣ уродило, єсть от Духа святого; породитже сына
 и назовешь имя єго Ісѣ; тойбо спасет люди свои от грѣхв ихъ. А тоє
 всьо стало ся, щоб споўнило ся реченное черев пророка, который мо-
 вить: Се дѣва приїме в живогѣ и вродитъ сына и назовуть имя єго
 30 Ємануїль, що ся тоўкує: с нами Богъ. — Вставши Іосиф из спу,
 вчиниў, як велѣў му ангель Господный и приваў жену свою и незнаў
 єѣ, аж породила сына своего, первенка, и нарѣк имя ему Ісѣ.

Гл. ѳ.

Коли Ісѣ народиўся въ Ввелеємѣ Юдейскимъ в дни Ирода царя,
 тогда волхви от вехід сонця приїшли до Іерусалима, мовлячи: де єсть
 35 царь Юдейскїй, що сѣ народиў? босьмо видѣли звѣзду єго на востокахъ
 и приїшлисьмо поклонитисѣ єму. Почувши тоє, Ирод царь засмутиўся
 и в нимъ весь Іерусалимъ. А вїбравши всѣх первосвященників и книж-
 ників народа, звѣдуваўся у нихъ, где маў ся Хрїстосъ народити, а они
 одповѣли: Въ Ввелеємѣ Юдейскимъ. Такбо написано пророкомъ: И ты,
 40 Ввелеєме, земле Юдова, нѣчимъ не меншась меж владыками Юдовими,
 из тебебо виїле верховодник, который насти-ме Израїля люди мои.
 Тогда Ирод потайно призваў воўхвїв и звѣдуваўсѣ у нихъ часа, коли
 имъ звѣзда появляєсь, послаў ихъ въ Ввелеємъ и мовиў: видѣгъ, выпи-
 туйте звѣсдо о дитяти, а скоро найдете, возвѣстїг менѣ, щоб и я пїйшоў
 45 и поклониўсѣ єму. А они, вислухавши царя, пїйшли, а звѣзда, яку ви-
 дѣли на востокахъ, ступала передъ ними, аж приїшла и стала на верхъ,
 де було дитя. Видѣвши звѣзду, врадували сѣ радостью дуже великою;
 и вступивши в свѣтличку, видѣли дитя в Марїєю, матѣрю Єго, и павши,
 поклонилися єму; а отворивши скарбонь, принесли єму дары, золото
 50 и ливавъ и смирну, а прїявши вѣсть у снѣ, неверталисѣ до Ирода,
 иною дорогою пїйшли в свои сторони. А коли вже виїшли, ангель гос-

- подвѣи яви́сѧ у свѣ Іосифови и мови́у: Вставши, возьми дѣтя и матѣрь его и утѣкай у Єгипетъ и будь тамъ, аж ти скажу, хоче бо Ирод съкати дѣтяти, щоб го погубити. И вставши, взяу дѣтя и матѣрь его нічу
 55 и пійшоу у Єгипетъ и буу тамъ аж до смерти Иродовой, щоб споунилось реченное от Гѧ пророком, который мовить: От Єгипта зивау-емъ сына моего. Тогда Ирод, видѣвши, що обмануть от воу́хвѣв, розгнѣва́сѧ дуже и, піславши, побіу все дѣти, що були в Виелеемѣ и в всех его околицняхъ от двоух лѣтъ и нижче по часу, якого ся довѣдау отъ воу́хвѣв.
 60 Тогда споунилось, що просторѣкау пророк Єремїа, который мовить: Голосъ в Рамѣ разходи́сѧ, плачь и рыданье и войк великій; Рахиль плачуща дѣтей своихъ и нехтѣла ся втишити, бо ихъ нѣт уже. — А по смерти Иродовой се ангель Господній въ свѣ яви́сѧ Іосифови въ Єгиптѣ и мови́у: Вставши, возьми дѣтя и матѣрь его и иди ѣь землю Израиль-
 65 скую, вимерлибѣ съкающіи души дѣтяти. А он, вставши, взяу дѣтя и матѣрь его и прійшоу в землю Израильскую. А дочувшись, що Архилай царствуе в Израили намѣстѣ Ирода, отця своего, боя́сѧ там итти; а прїявши звѣсток у свѣ, пійшоу в стороны Галлилейскіи и, прійшовши, посели́сѧ в городѣ, пмянуемѣмъ Назаретъ, щоб избуло ся реченное от
 70 пророкѣв, же Назорей зватиметсѧ. —

(16) Гл. ҃.

- Тыхже дѣив прійшоу Іоаннъ Креститель, проповѣдующе в пуштѣ юдейскій и мовлячи: покайтесѧ, бо сѧ приближило царство небесное; той бо естъ, о якимъ повѣдав Исая пророк, коли мовить: Голосъ кличущого в пустыни, готовте дорогу господнюю, правими чинѣть стежки его. А самъ Іоаннъ мау одежу из волосѧ вельблудового и поясъ ремѣнный коло бедрѣв своих, а ѣда его була шараньча и мед лѣсовый. Тогда виходиу ид нему Іерусалимъ и вся Юдея и все стороны Іорданьскіи; и крестилисѧ від него в Іордани, повѣдающе грѣхи свои. А видѣвше многих фариссеѣв и саддукеѣв, идущих до него на крещеніе, рѣк до
 75 нихъ: Роле гадиячій, ктож сказау вамъ утѣкати перед будущимъ гнѣвомъ? творѣтже плод, годенъ покаяннѧ, и не зачинайте говорити сами в собѣ: Отця мамѣ Авраама; бо я вамъ повѣдаю, же может Бог з того камѣня пидвести дѣти Авраамови. Вжебо и сокара при корени дерева лежить; всекое бо дерево, що нечинит доброго плоду, висѣчено буває
 80 и в огонь вмеченно. Бо я крещу васъ водою на покаяннѧ, а той, що за мною иде, крѣ(п)шій естъ над мене, закоторымъ я негодѣвъ сапоги носити, той васъ крестить духомъ святымъ и огнемъ, которому лопата вруцѣ его, и вичистить гумно свое и збере пшеницю свою до гумна своего, а полюву спалить огнемъ негасающимъ. — Тогда приходитъ Ісъ из Галлилеи
 90 на Іорданъ до Іоанна, креститисѧ від него; А Іоанъ збороняу му тое

и мовиў: я потребую від тебе креститисѧ, а тыж до мене приходишь? Отповѣў же Ісусъ и мовиў: вістаў вышѣ, такбо подоба намъ споўнити всяку правду. Тогда дозволѣ му; а коли Іс охрестився, вишюу зараз изводи и отворилисѧ ему небеса и видѣу духа святого, зходящого го- 95 дубомъ, идущого на него, и се голось из небесъ мовлящій: Сей есть сынъ мій любезный, которогомъ собѣ умилиуаў. —

Гл. дѣ.

Тогда Іс заведенный буў духомъ на пушу, щоб буў скушенный от діавола, а постяще двѣ сорок и ночей сорок, аголодифѣу; и приступиў до него куситель и мовиў: Колись сынъ божий, скажи, щоб тое камѣня 100 хлѣбомъ було. Онже отвѣчаў и мовиў: Писано есть: не о еднѣмъ хлѣбѣ живє чоловік, но о всяким словѣ, виходящимъ изустъ божихъ. Тогда взяў его діаволь у святой город и поставиў го на крылѣ церковнѣмъ и мовиў до него: Колись сынъ божий, мечь ся надѣль, бо есть написано: що ангеламъ своимъ приказаў о тобѣ хоронити тя и на руки тя возмутъ, 105 щобысь нѣколи не вдариў о камѣнь ногою твоєю. И рѣкъ ему Ісъ: знов писано есть: не куси Гдѣ Бога твоего. И знов взяў го діаволь на гору дуже великую и казаў ему веѣ царства міра и славу ихъ и рѣкъ до него: Тое все тобѣ дамъ, сли упадеш и поклонишь сѧ менѣ. Тогда сказаў ему Ісъ: Иди воиъ від мене, сатано, бо написано есть: Гдѣ Богу 110 єдиному поклонишь сѧ и ему єдиному служитимешъ; тогда оставиў его діаволь и бачь ангели приступили и услужували ему. — А дочувшись Іс, що Іоанъ буў взятый, пійшоў в Галлилею, а покинувши Назареть, прійшовши, поселиў ся в Капернаумѣ, на поморю, в сторонахъ Завулонивихъ и Нефталимовихъ, щоб споўнилось реченное пророкомъ, який мовиць: Земля Завулоня и земля Нефталимля, дорога моря за Іорданомъ, 115 Галлилея поганів, люди сѣдящїи в пїтькѣ видѣли свѣтло великое и сѣдящїмъ в сторонѣ и тѣни смертвѣй свѣтло имъ засіяло. Відтіля стаў Іс проповѣдати и мовити: Покайтеся, бо приближилось царство небесное. — Ходяще Іс понад море Галлилейское, узрѣў двохъ братѣй, Симона, званого Петра, и Андрѣя, брата его, вмѣтающихъ невід у море, бо були рыбарѣ. И мовиў до нихъ: Идѣтъ за мною и вчиню васъ ловцями людей. А они, покинувши мыю сѣти, пійшли за нимъ. И идуци відти, видѣу пнѣхъ двохъ братѣй, Іккова Зеведейового и Іоанна, брата его, вкорабли в Зеведейомъ, отцѣмъ ихъ, завязующихъ невід свїй, и візваў ихъ; 125 а они, покинувши зараз отца своего, пійшли за нимъ: и проходуваў Іс всю Галлилею, учаще на соньмахъ ихъ и проповѣдующе Євангеліє царствїя и лѣчуще всякую недугу и всяку хворобу межъ людьми; и рознесла сѧ звѣстка о нѣмъ по всѣй Сирїи и приводили до него недужныхъ различными хворобами и страждущихъ и бѣсоватихъ и мѣсячныхъ и на

130 пересрѣтъ болѣющих и подводѹ ихъ. — И за нимъ шло много народа из Галлилеи и десяти городѣвъ и з Юрусалима и Юдеи и з за Йордана,

Гл. ̄.

А варѣ(в)ши народы, вийшоў на гору, а коли сѣў, приступили до него ученики Его и отвориў уста свои, навчаў ихъ и мовиў: Блаженні убогїи духомъ, бо тыхъ єсть царство небесное; блаженніи плачущїи, бо 135 тїи потѣшатсѧ, блаженні смирии, бо тїи посядут землю, блаженніи голодїи, жадїи правды, бо тїи насытят ся, блаженні милостивїи, бо тїи помилованї будучъ, блаженні чистїи сердцемъ, бо тїи Бога узрятъ, блаженні миротворцѣ, бо тїи сынами божими назвуться, блаженні вигнанї задля правды, бо ихъ єсть царство небесное; блаженні, коли з васъ 140 станут гнущатисѧ и виганяти и всѣ злиї слова на васъ говорити, неправду рекущи задля мене, радуйтесѧ и веселѣтсѧ, бо заплата ваша велика на небесахъ, бо так вигнали и пророки, що були перед вами. Высьте сілю землѣ, коли сїль збує, чимъ же ся осолит, на нѣщо бїльше не здасѣтсѧ, лишъ щоб була висипана и од людей подотана. Высьте 145 свѣтло мїра, не може город укритисѧ, стоя верх горы, а нѣ запалена свѣчъ під спїд не ставитсѧ, али на свѣчнику и свѣтит (2а) всѣмъ, що в хижинѣ; так най ся свѣтит свѣтло ваше перед людьми, щоб видѣли вашїи добрі дѣла и прославляли Отца вашего, що на небесахъ. Неду- майте, щоб я прїйшоў ломити закон и пророки, — но споўнити; по правдѣ 150 повѣдаю вамъ, нѣмъ мине ся небо и земля, не мине ся одна іота, нѣ една черта не мине ся иззакона, аж вся будутъ; бо ктобы зломѹ єдин из тих приказів и малихъ и так людей навчить, меньшїй назвесѧ в царствѣ небеснѣмъ, а которїи доконає и научить, сей великїй назвесѧ в царствѣ небеснѣмъ. Повѣдаю бо вамъ, если збуват(и) у вас не буде правды над книжиків и фариссеѣвъ, не вїйдете до царства небесного. Чулисте, як ся до старих мовило: не убїй; бо кто убѣет, тот виновать буде перед судомъ; а я вамъ повѣдаю, що кожднїй, гнѣвающїйся за даремне на брата своего, винен єсть суду, бо, кто скаже братови своему рака, тот виненъ перед соньмою, а кто скаже, неуме! годен огня пекельного; 160 бо, коли принесеш твои дары на олтарь и тут нагадаєшь собѣ, же брат твїй що на тебе має, вїстав дар твїй перед олтаромъ, или, перше помири сѧ з братомъ твоимъ, а тогда прїйшовши, принеси дар твїй. Годи ся из соперникомъ твоимъ скоро, док-сєь знимъ вдорозѣ, щоб тя соперник непередаў судареви, а сударь не віддаў слугѣ и в вязницю не всажєн будешъ; поправдѣ повѣдаю тобѣ, не вїйдешь відтамъ, доки не віддаси послѣднїй грїшь. — Чулисте, як сказано до старыхъ, не чужеложь! Яж вамъ повѣдаю, що кожднїй, якїй гляне на жену, щоб пожедаў єѣ, вже зчужоложѹ з нею в сердци своѣмъ; если око твоє правое наводитъ

На заўтрѣшнім дни видѣу Іоанъ Ісуса, идущого ид собѣ, і рѣк: Се агнецъ божій, що знимає грѣхи свѣта; той єсть, о котрым я мовиу: По менѣ иде муж, котрый буу передо мною, бо перше буу над мене. А я

35 Его невѣдау, а но щобъ явиу сѧ Ізраелеви, прийшоуемъ, крестяще водою. И посвѣдчау Іоанъ словами: И видѣу духа, исходящего голубомъ зъ небесъ и посящего сѧ надъ немъ; а я его не вѣдау, но той, що мя вислау крестити водою, той ми вповѣу: на кого увидиши духа, исходящего и посящего сѧ надъ нимъ, той єсть крестящій Духомъ святимъ. И я видѣу

40 и свѣдчавъ емъ, же той єсть сынъ божій. — На заўтрѣшнімъ пакъ дни ст(о)яу Іоанъ и зъ двома во своихъ ученикивъ; и увидѣвши Ісѧ идущого, рѣк: се агнецъ Божій, а почувши тиѣ слова, ученики его пѣшли за Ісѣмъ. Обернувшись, Ісѣ увидѣвъ ихъ, за собою идущихъ, озвавъ сѧ до нихъ: за чимъ ваше дѣло? А они ему одповѣли: раввѣ! по нашому учителю! де ты живѣшь? И повѣу имъ: прийдѣтъ и побачте! Пришли и зобачили, де живѣу, и той день у него перебули, а була година часу около десятой. А буу Андрей, братъ Симона Петра, єдинъ изъ тихъ двоухъ, що чули Іоанна, и пѣшли за Ісѣмъ. Той, знайшовши перше брата своего Симона, правѣу до него: Найшлисьмо Мессію, що тоукуєтъ сѧ Христосъ. И привѣу его до Ісѧ.

50 Глянуу Ісѣ на него и сказау: Ты є Симонъ, сынъ Іоны, ты звати сѧ будешь Киѣфа, що значить сѧ Петр. — На заўтрѣшнімъ дни хотѣу ити въ Галилею и найшоу Филиппа и мовиу до него: Иди за мною! А буу Филиппъ зъ Везанди, зъ мѣста Анд(р)ѣвского и Петрового; знайшоу Филиппа Натанаила и мовиу до него: О котрымъ писау Моисей въ законѣ и пророки, того найшлисьмо, Ісѧ, сына Іосифового зъ Назарета. И рѣк до него Натанаилъ: Чи може що доброго вийти зъ Назарета? Одповѣу ему Филиппъ: Иди и обач! Зглянувши Ісѣ Натанаила, идущого дѣкъ собѣ, и рѣк о немъ: ото поправдѣ Ізраельтѣнинъ безъ обмани. Рѣк до него Натанаилъ: звѣдки мене знаєшь? Одповѣу Ісѣ и мовиу: нѣмъ ты зѣвау Филиппъ, видѣу-ємъ ты підъ смоковницею! Одповѣу Натанаилъ и рѣк: Раввѣ! ты є сынъ божій, ты є царь Ісраилевый! Одповѣу Ісѣ и рѣк: бѣмъ тобѣ повѣу, якомъ ты видѣу підъ смоковницею, вѣрузь; увидиши бѣльші рѣчи надъ тоє! И рѣк до него: амѣнь, амѣнь повѣдаю вамъ, одъ того часу увидите небо отворено и ангеловъ божіихъ, исходящихъ и виходящихъ на

65 сына чловѣчого. —

(36)

Гл. ѣ.

А третого дня було весѣля въ Канѣ галилейскій, — була тамъ и мати Ісѧ; прошеній буу и Ісѣ и ученики его на весѣля; а коли вина не стало, мовила мати Ісѧ до него: вина не мають! Отповѣу до неѣ Ісѣ: невѣсто, що тобѣ и менѣ тоє, ще часъ мѣй не прийшоу. Повѣла мати

70 его слугамъ: що йно вамъ скаже, чинѣтъ. А було тамъ стаговъ камѣн-

ныхъ шѣсть, лежащихъ по очищенью Юдейскому, займающихъ по двѣ и по три мѣрѣ. Приказау имъ Іс̄: Напоуиѣть стагви водою; и напоу-
 75 пили аж до верху. И мовиу пак Іс̄: теперъ черпайте и несѣть до Архи-
 триклина; и занесли. А скоро покушау архітриклии вина, що сѧ з води
 прикликау архітриклии молодого и мовиу: Каждый чоловікъ перше доброе
 ставить вино, а як унютсѧ, тогда підлѣйшов, а ты ховау доси доброе
 вино. Той початок учиниу Іс̄ чудом своим в Канѣ галилейскій и показау
 80 славу свою и увѣрили в него ученики его. — Сступиу потому до Ка-
 пернаума самъ и братья его и ученики его и забавляли там не много
 дені. І близько вже було до паски Юдейской и вступиу Іс̄ до Юруса-
 лима и знайшоу в церквѣ продающихъ вѣдцѣ и воли и голуби и шѣнай-
 лив сѣдящихъ; и сплѣу Іс̄ бичъ з веревокъ, вигнау из церкви всѣ вѣдцѣ
 и воли и торгующимъ розсыпау грошѣ и поввертау лави и рѣк до
 85 продающих голубы: заберѣт тее відси и не чинѣтъ з дому отца моего
 торговицѣ. И нагадали собѣ ученики его, же естъ написано: Жалость
 дому твоего избѣла мя А жидове одповѣли и мовили: Икїй нам знак ука-
 зуешъ, же тое чинишь? Отповѣу Іс̄ и мовиу: Розвалѣт тую церковь,
 а в три дни зведу. А Жидови сказали: Сорок и шѣсть лѣтъ ставила сѧ
 90 тая церковь, а ты еѣ в трехъ днех зведешь? А ОН мовиу о церквѣ
 тѣла своего, бо коли встау из мертвихъ, помянули ученики тую бесѣду
 и увѣрили в письмо и в слова, которіи мовиу. А коли буу в Юрусалимѣ
 в празник великодный, много увѣрили в имя его, видящи чуда, яки
 чиниу. А самъ Іс̄ не вдавау себе в ихъ вѣру, бо самъ о всѣм знау
 95 и же не требовау, щоби кто давау свѣдоцтво о чоловікови, бо знау,
 що було в чоловікови. —

Гл. ґ.

А буу чоловікъ из фарисеевъ, Никодимъ имя ему, князь жидівскій;
 той прійшоу до Іс̄а нічью и мовиу: Раввѣ, знаю, же прійшоу-єсь от
 Бога учителемъ, бо никто не може такіи знаки чинити, якии ты чинишь,
 100 если Богъ в нимъ не буде. Отповѣу му Іс̄ и мовиу: Амѣнь, амѣнь по-
 вѣдаю тобѣ, если кто не зродитсѧ з вѣше, той не може видѣти царства
 божого. Рѣк до него Никодим: як може чоловікъ родитисѧ, будучи стар-
 рымъ? чи може кто вступити другій раз в утробы своей матери и знова
 родитисѧ? Отповиу Іс̄: Амѣнь, амѣнь повѣдаю тобѣ, кто не родитсѧ
 105 водою и духомъ, не может вѣйти до царства божого; роденное з тѣла
 тѣло естъ, роденное з духа дух естъ. Не дивуйсѧ, же тобѣ кажу; конче
 вамъ родитисѧ свѣше; духъ, де хоче, дыхає и голосъ его чуєшь, али
 не знаєшь, звідки приходит и куда иде; так каждый чоловікъ роден-
 ный от духа. Отповѣу Никодимъ и рѣк: Ик то може бути? Отповѣу му

- 110 Іс и мовиў: Тысь учитель въ Израили и того не знаєшь? амѣнь, амѣнь мовлю тобѣ, повѣдаємъ, що знаємъ, щосмо видѣли, посвѣдчаємъ, а свѣдоцтва нашего не приймаєте; естли не вѣрите, коли вамъ земная повѣдаю, якже увѣрите, коли вамъ небесная повѣмъ. — И ни хто не взійшоў на небо, ино кто вступиў з неба, сынъ чловѣчий, который есть въ небѣ;
- 115 и яко Мойсїй піднѣсь змію на пустыни, так конче піднести-сѧ и сыну чловѣчому, щоб кождый вѣрующій в него не загибъ, али маў животь вѣчный. Бо Богъ так злюбѣ свѣт, же и сына своего однородного даў, щобы кождый вѣрующій в него не загиб, али маў животь вѣчный; бо Богъ не послаў сына своего въ мїръ, щобы судиў мїръ, али щоб черезъ
- 120 него мїръ буў спасенный. Кто в него вѣруе, не будет суженный, а кто не вѣруе, вже осуженный, же не вѣруе въ имѧ однородного сына Божого. А се есть судъ, же свѣтло пришло на свѣтъ, а люди в тьму влюбилисѧ бїльше, як в свѣтло, бо ихъ дѣла були злїи. Бо кождый, кто злое творит, ненавидитъ свѣтло и не выходитъ на свѣтло, щобъ сѧ не
- 125 вказали злїи дѣла его. А кто истинну творит, иде на свѣтло, щоб вказалисѧ дѣла его, же в Богови учиненнїи.

- Потому пришоў Іс и ученики его въ жидівску землю и жиў тут з ними и крестиў. Крестиў там и Иоанъ въ Єнонѣ близько Салима, бо були тамъ торонкїи воды и приходили креститисѧ; бо Иоанъ ще не буў
- 130 всаженный до темницѣ. А ученики Иоанновї спирали сѧ з жидами о очищенїе и пришли до Иоанна и мовили ему: Равви! той, що буў стобою на тамтѣмъ боцѣ Иордана, которому даваў-сь свѣдоцтво, бачь, той крещает и всѣ горнуть сѧ до него. Отповѣ Иоанъ и рѣк: не можетъ (4а) чловѣк нѣчого взяти, естли не буде му дано з небесъ; вы сами менѣ
- 135 свѣдками, же казаўемъ: я не Христось, но посланный перед нимъ; кто має милу нареченну, той есть женихъ, а прїятель жениха стоить и слушае бесѣд его и радуется сѧ радостію на голосъ жениха; тая радость моя споўнила сѧ; оному рости, а менѣ малѣти; кто приходитъ з высоти, той есть над всѣма, а кто есть от землѣ, и о землї бесѣда его; а кто
- 140 приходитъ з небесъ, той есть над всѣма и свѣдчить о всѣм, що видѣў и чуў, а вѣкто свѣдоцтва его не приймае, — а кто свѣдоцтво его принаў, вѣруе, же Богъ есть истинный; кого Богъ післаў, той мовить слова Божїи, бо Богъ не на вѣру дае духа; Отець бо любитъ сына и все даў в руки его; вѣрующій в сына має животь вѣчный, а кто не вѣруе в сына,
- 145 не взрїть живота, али гнѣвъ Божїй пробувает на нѣмъ. —

Гл. Ժ.

Коли Іс порозумѣў, же дочули сѧ фарисеѣ, же Іс бїльше творить ученикїв и крестит над Иоанна, а Іс самъ не крестиў, но ученики его, оставиў Юдею и ишоў знова въ Галлилею; а конче ему було пти черезъ

- Самарію. И прійшоу до мѣста самарійского на имя Сихаръ, недалеко
 150 поселена, що дау Іиковъ Іуцифу, сынови своему; а буу тут колодязь
 Іиковый, а Іс, утомленный дорогою, сбу при колодязи, а було на часѣ
 коло шестой години. Прійшла невѣста из Самаріи почерпсти воды. Про-
 мовиу до неи Іс: Дай менѣ пити; а ученики его пійшли до мѣста, щоб
 живности купити. Сказала ему невѣста Самарянинка: Іикже ты жидовин
 155 просиш у мене, жени Самарянинки, пити? Бо жидове не пристають в Са-
 марянинами. Отповѣу Іс и мовиу: колибысь знала дар Божій и кто
 есть, що до тебе мовитъ: дай ми пити, тыбы у него просила, а даубы
 тобѣ живу воду. Мовила до него невѣста: Гди, анѣ черпала не маешь,
 а колодязь глубокий, відкиж маешь живу воду? чи ты більшій над отца
 160 нашого Іикова, що нам дау той колодязь и самъ из него пй и сыны
 его и добыток его? Отповѣу Іс и мовиу: кождый, що сеи воды палье-
 сь, знова пити схоче, а хто питийме воду, що я ему дамъ, во вѣк пити
 не забажає, но вода, що я ему дамъ, буде в пѣмъ жерело воды, теку-
 щой в животь вѣчный. Мовила до него жена: Гй, дай ми сеи воды,
 165 щобымъ пити не хтѣла и сюда по воду не ходима. Мовиу до неи Іс: Иди,
 заклизь мужа твоего и прійди сюда. Отповѣла жена и мовила: не маю
 мужа! Отповѣв Іс: добре мовишь, що мужа не маю; бо пять мужів ма-
 лась и той, що го теперъ маешь, не муж тобѣ, се по правдѣ сказалась.
 Отповѣла жена: Гй, виду, же ты пророк. Отцѣ наши на сеи горѣ отда-
 170 вали Богу поклони, а вы повѣдаєте, же Іерусалимъ мѣстце, де Богу кла-
 няти сь належит. Мовиу ей Іс: жено ими ми вѣру, же надходит час,
 коли нѣ на сеи горѣ, нѣ в Іерусалимѣ отцѣ сь поклоните; вы сь кла-
 няете тому, которого не знаете, мы сь кланяемъ тому, которого знаемъ,
 бо спасеніє от Іудеи есть. Но надходит час и нынѣ есть, коли правди-
 175 ви поклонники поклонятсь отцеви духом и правдою, бо и отец таких
 глядитъ, кланяющихся ему. Духъ есть Богъ и що сь ему кланяють,
 духом и правдою конче им кланятись. Повѣла ему жена: Знаемъ, же
 прійде мессія, именуемий Хс; коли той прійде, все намъ звѣститъ. Повѣу
 ей Іс: сеи я, бесѣдующій с тобою. И тогда прійшли ученики его и чу-
 180 довали сь, що бесѣдувау з женою, однакож нѣкто не рѣкъ: о що пи-
 таєшь або о чѣм бесѣдуєшь з нею? А жена оставила коновъ свою и пій-
 шла до мѣста и мовила людем: Прійдѣтъ и обачте чоловіка, который
 ми все уповѣу, що ино учиниламъ; чи не той есть Хс? Вийшли из мѣста
 и ишли до него. А тимъ часом просили его ученики и мовили: равви,
 185 ѣзь! А он имъ отповѣу: маю я поживу ѣсти, о которѣй вы не свѣдоми?
 А ученики мовили меж собою: Чи кто принѣсь ему ѣсти? Мовиу до
 нихъ Іс: моя страва есть, щобымъ сотвориу волю того, кто мя послау
 и щобым довершиу дѣла его. Чиж вы не повѣдаєте, же ще чотыры мѣ-
 сяцѣ, а жнива прійдутъ? а я вамъ повѣдаю: підведѣтъ очи ваши и гляньте

190 на виви, споловѣли вже до жива; а жнец бере за плату и збирає плоды на животь вѣчный, щоб радуваѹ сѧ сѣющій вкупѣ п з жѣнцемъ; о тѣмъ бо истина приповѣдь, що иншій есть сѣющій, а иншій живущій; И васъ послаѹ жати там, де сте сѧ не трудили, инші сѧ трудили, а вы прійшлисте в их труд. И много Самарянъ на мѣста того увѣрили в него

195 за для бесѣди жени, посвѣдчающей, же сказаѹ ми все, що йно учинилам. А коли прійшли до него Самаряне, молили его, щоб пробуваѹ у нихъ и забавиѹ у нихъ два дни, и много знов увѣрили за для бесѣды его; а до невѣсти мовили: не йно за для твоей бесѣды вѣруємъ, бо сами чулисмо и знаємъ, же той есть поправѣть спаситель міра, Хс̄. За два

200 дни вийшоѹ звідтам и пустиѹ сѧ до Галилеѣ; бо самъ Іс̄ засвѣдчаѹ, же пророк не має чести в отечинѣ своей; а коли прійшоѹ до Галли(ле)ѣ, пріймили го Галлилеяне, видѣвше всѧ, що в празник учиниѹ в Іерусалимѣхъ; бо и они вийшли сѧ були в той празник; прійшоѹ пак Іс̄ до Кани галлилейской, де звѣсивѹ воду в вино. — (46) И буѹ иѣякій цар-

205 скій муж, которого сынь лежаѹ недужный в Капернаумѣ, той дочуѹшись, же Іс̄ прійшоѹ изъ Іудеѣ в Галлилею, пійшоѹ ид нему и молвиѹ Его, чтобы ступиѹ и підвѣѹ сына его, бо вже маѹ умерти. А Іс̄ рѣкъ до него: Коли невидите знаків и чудів, не ймете вѣрити. Мовиѹ до него царскій муж: Гїї, ступи, иѣнь умре дитя мое! Рѣкъ му Іс̄: Или! сынь твій

210 живый; и увѣриѹ человек на слово, що ему рѣкъ Іс̄, и пійшоѹ. А коли вже надходиѹ, вийшли слуги его на зустрічь и звѣстили ему, мовлячи, же сынь твій жив. Звѣдаѹ ся у них часа, коли ему лекше сѧ зробило, и повѣли ему, же вчера години семой опустила его жигачка, а отец порозумѣвше, же Іс̄ в тот самый часъ повѣѹ ему, же твій сынь живый

215 есть, увѣриѹ самъ и весь дїмъ его. А се знова другое знамя сотвориѹ Іс̄, прійшовши изъ Іудеѣ до Галлилеѣ. —

Гл. ѳ.

Буѹ потому празник жидівскій и Іс̄ пійшоѹ до Іерусалима; а есть в Іерусалимѣ купѣль овеча, що сѧ зве по жидівски вноезда, мающая пятеро хоромѣв; в тихъ лежала множень болѣющих, слѣпых, храних, су-

220 хихъ, ждающих, аж воды сѧ збурят; бо ангель Господный шо року вступаѹ до сей купели и мутвиѹ воду; а кто першій входиѹ в воду, коли сѧ стала мутити, подужуваѹ, якобы ино недугою буѹ огорневый. А буѹ там человек, що вже тридцѧ(ть) и вѣсім лѣт в недузѣ горюваѹ. Іс̄, вврѣвши его лежащего, а знаючи, же вже много лѣт в недузѣ пробуваѹ, рѣкъ до него: Чи хочеш бути здоровый? Отповѣвъ недужный: Ой, Гїї! не маю человека, щобъ мя верг у купѣль, коли вода замутиѣ сѧ; бо закнѣз я прійду, иншій передо мною влазитъ. Повѣѹ му Іс̄: Встань, возми твою постѣль и ходи. И до разу подужаѹ человек, взяѹ свою

- постѣль и ходвѹ; а була того дня субота. А жидове мовили до подужавшого: суббота есть; негодится тобѣ носити постѣль. А він имь отповѣу: Той, що мя учиниу здоровимъ, тот ми рѣк: возми твою постѣль и ходи; а они его запитали, щожто за чоловік казау тобѣ взяти постѣль и ходити. А подужавший не вѣдау, кто то буу, бо Іс̄ усгнувѹ из меж пароду, що на тѣмъ буу мѣстци. Знайшоу го потому Іс̄ в церквѣ и рѣк
- 230 му: Се подужауєсь, а бильше не грѣши, абы тобѣ ся гирше що непридало. Пийшоу же чоловік и повѣдау жидам, же то Іс̄ пидвѣу его з недуги. И для того наставали жидове на Іса и глядѣли его забити, бо тоє чинвѹ в суботу; а Іс̄ им отповѣдау: Отец мій доси дѣлає и я дѣлаю; и для того ще бильше ськали жидове, щоб го забити, бо не йно вивертау суботу, али и Бога отцемъ своимъ називау и Богови рівный чинвѹ сѧ. Отповѣу же имь Іс̄ и мовиу: Амѣнь, амѣнь повѣдаю вамъ, не може сынъ самъ собою нѣчого чинити, чога невидитъ, же и отецъ чинитъ, щобо отецъ творить, тоє и сынъ також творить, бо отецъ любитъ сына и все ему показує, що самъ творить, и ще бильші покаже ему дѣла над
- 245 тѣм, щобъ ви ся чудовали; бо яко отецъ будит мертвих и оживляє, так и сынъ оживляє, кого схоче, бо отецъ не судитъ нѣкого, но весь суд здау на сына, щобъ всѣ честь давали сынови, як и отцу; хто не дає чести сынови, не дає чести и отцу, що го післау. Поправдѣ, поправдѣ повѣдаю вамъ, кто слушає мого слова и вѣрує тому, кто мя послау, той має животъ вѣчный и не прийде на суд, но перейде из смерти въ животь. Поправдѣ, поправдѣ повѣдаю вамъ: иде часъ и вже есть, коли жертви учуют голосъ сына божого и, которѣн учуют, оживють; бо яко отецъ має животъ в собѣ, так и сынови дау мати в собѣ животъ и дау му власть суд чинити, бо есть сыномъ чоловічим. Не дивуйте сѧ тому.
- 250 Бо иде часъ, коли всѣ, що в гробахъ, вчуют голосъ сына божого и вийдутъ, що чинили добре, на воскресеня живота, а що зле чинили, на воскресеня суду; не могу я самъ из себе нѣчого чинити, бо, як чую, так еду и суд мій по правдѣ, бо не гляцу воли моєи, но воли отца, що мя вислау. Бегли я сам о собѣ даю свѣдоцтво, свѣдоцтво мое не есть
- 260 истинне, кто инший есть, що о менѣ дає свѣдоцтво; и знаю, же свѣдоцтво, що о менѣ дає, есть истинне. Вы посылаєте до Іоанна и дау свѣдоцтво о правдѣ, а я не приймаю свѣдоцтва от чоловіка, но тоє повѣдаю, щобысте були спасенні. Онъ буу свѣтло, що горѣло и свѣтило; а вы хтѣлисте ся порадувати вчасъ свѣтла его. А я маю свѣдоцтво
- 265 бильшое над Іоанновое; бо дѣла, що менѣ дау отецъ, абымъ чинвѹ, тѣм дѣла, що я творю, посвѣдчають о менѣ, же отецъ мя послау, а отецъ, що мя послау, той дау свѣдоцтво о менѣ. Нѣ голоса его нѣгде не чулисте, ни лица его невидѣлисте и слова его не маєте, пробувающого в васъ, бо не имаете вѣры тому, которого післау. Смотриѣть в письми,

270 бо видѣса вамъ, же внимъ есть для васъ животъ вѣчный и оно дае свѣдоцтво о менѣ, а вы не хочете прійти до мене, щобысте мали животъ. Славы отъ людей не пріймаю; но виду, же милости божей не маєте в собѣ. **И** прійшоу въ имя моего отца, а неприймаете мене, а естли кто пиши прійде в имя свое, того пріймете. А якже вы можете вѣрувати, що глядите славы единъ отъ другого, а славы, що отъ единого Бога, не глядите? Най вамъ **с** невидитъ, же передъ отцемъ на васъ повѣдаю; есть Мойсей, що на васъ мовитъ, на кото(ро)го вы надѣтеся. Колибисте вѣрували Мойсееви, вѣрувалибысте и менѣ, бо той о менѣ писау, а коли его письмо не вѣрите, якже моимъ словамъ вѣру ймете?

(5а)

Гл. 5.

280 Ишоу потому **Іс** на тамтой бѣкъ моря Гадлилейо-тиберіадского, а за нимъ ишло много міру, бо видѣли его чуда, що чиниу на хорыхъ. Вийшоу **Іс** на гору и сѣдѣу тамъ з учениками своими; а була близько пасха, празникъ жидівскій; а підвѣвши **Іс** очи и увидѣвши, же много міру приходит до него, мовиу до Филиппа: За що купи хлѣба, щобъ имъ дати ѣсти? А тее мовиу, абы го доходиу, бо самъ знаю, що мау учинити. Отповѣу Филиппъ: хлѣба за двѣсти грошій не стане, щобъ кождый ино мало що дістау. Мовиу до него единъ изъ учениківъ его, Андрей, братъ Симона Петра: есть тутъ хлончипа, що має пять хлѣбівъ ячмѣннымъ и двѣ рыби, али щожъ то на тѣлько? А **Іс** рѣкъ: займѣтеся, щобъ люды посѣдали; а була трава висока на тѣмъ мѣстци и засѣло мужівъ числомъ пять тысячъ; а **Іс** взяу хлѣбы и, отдавши хвалу, подау ученикамъ, а ученики сѣдающимъ; также и рыбы, кѣлько хотѣли; а скоро поживилеся, приказау ученикамъ: сберѣтъ злишніи окрушини, чтобы дащо не загинуло; позбирали и напоунили дванадцять кошѣвъ укрупинъ а пятеро хлѣба ячмѣнного, що **с** лишило тѣмъ, которіи **с** живили. — А люди, видяще чудо, що учиниу **Іс**, мовили: же той есть поправдѣ пророкъ, що прійти має на свѣтъ; а **Іс**, порозумѣвше, же хотятъ прійти, щобъ го піймали и учинили царемъ, уступиу знова на гору самъ единъ. А коли вже пізно було, аступили ученики его на море; вступили в корабель и плили на тамтой бѣкъ моря до Капернаума; а вже **с** смеркло було, а **Іс** ще не прійшоу до нихъ; а море взяло **с** зводити, бо вѣтеръ дуу сильный; а гребли вже стаи двадцять и пять або и тридцять и взрѣли **Іс**(а), ходящего по морю, а коли вже буу близько корабля, полякли **с**. А Онъ до нихъ промовиу: се **И**, небійтеся. И хѣли го взяти на корабль, аж
305 и корабль прибуу до землѣ, де плили. На зауґрѣшнимъ дни видѣвши парід, що стояу на тамтѣй сторонѣ моря, що иншого корабля тамъ не було, лишь той единъ, до которого вступили ученики его, и же **Іс** не вступиу в корабль с учениками своими, но саміи ученики отплыли;

- и нині кораблѣ прійшли від Тиверяды недалеко того мѣстця, де пожи-
 310 вали хлѣб, давши Гїи хвалу; а коли видѣли народы, же Іса тамъ не-
 було ані ученикѣв его, походили в кораблѣ и прійшли до Капернаума,
 ськаючи Іса; а знайшовши его на тамтѣмъ боцѣ моря, мовили до него:
 Равви, коли сюда прибуѣсь? Отповѣу имъ Іс и рѣк: Амѣнь, амѣнь
 повѣдаю вамъ, глядите за мною не за для того, щосте видѣли чудо,
 315 але щосте ѣли хлѣб и насытились. Дѣлайте не страву гиблющую, али
 страву на животъ вѣчный, которую вамъ дасть сынъ чоловѣчий, тую бо
 назначивъ отецъ Богъ. И мовили до него: щож маемъ чипити, щобысмо дѣ-
 лали дѣла Божіи? Отповѣу имъ Іс и рѣк: Се есть дѣло божое, щобысте
 вѣрили в того, которого послау. И рѣкли ему: якійже дашь знак, що-
 320 бисмо видѣли и вѣру имили тобѣ? що дѣлаєшь? отцѣ наші ѣли манну
 в пустини, яко есть написано: хлѣбъ з неба дау имъ ѣсти. Рѣк имъ
 тогда Іс: поправдѣ, поправдѣ повѣдаю вамъ, не Мойсей дау вамъ хлѣб
 изнеба, али отецъ мій дасть вамъ хлѣба истинного знебес, бо хлѣбъ божій
 есть, що сходить анеба и дає животъ свѣтови. Тогда мовили до него:
 325 Гїи, дай намъ завсѣда того хлѣба! А Іс повѣу имъ: **И** є хлѣбъ живот-
 ный, кто до мене приходитъ, нейме голодувати, и хто в мене вѣрує, не
 забagne пити; ано вамъ мовивемъ, жесте мя и видѣли и невѣруете. Все,
 що ми дає отецъ, до мене прійде и приходящого до мене не вижсцу; бо
 неступивъ емъ в небесъ, не щобымъ творивъ волю мою, но волю отца, же
 330 мя вислау. А се есть воля отца, що мя вислау, абымъ из того, що ми
 дау, не загубивъ нічого, но воскресу в послѣдний день! — А се есть
 воля отца, що мя послау, щобы веській, що видить сына и вѣрує внего,
 мау животъ вѣчный, а я го воскрешу в день послѣдний. Гаморили
 жидове о нѣмъ про тее, же мову: Ям хлѣб, що сступивъ з неба, и мо-
 335 вили: Чиж сей не есть Іс, сынъ Іосифа, которого знаємъ отца и матѣрь?
 якже Онъ повѣдає: з неба зійшоу емъ? Отповѣу имъ Іс и мову: Не
 муркотѣтъ межи собою; бо пѣхто не може прійти до мене, если отецъ,
 що мя прислау, не притягне его, а я го воскрешу в послѣдний день.
 Написано есть впророкахъ: И будутъ все учении отъ бога; всякій, що
 340 чуу отъ отца и навчивъ сѣ, прійде до мене, не жебы кто мау видѣти
 отца кромѣ того, що есть отъ Бѣ, той видѣу отца. Поправдѣ, поправдѣ
 вамъ повѣдаю: кто в мене вѣрує, має животъ вѣчный. — **И** є хлѣбъ жи-
 вотный, отцѣ ваши ѣли манну в пустини и померли; сей есть хлѣбъ,
 входящій из небесъ, щоб не умеръ, кто з него ѣсти буде; я є хлѣбъ жи-
 345 вотный, що вступивъ з небесъ; кто из того хлѣба ѣсти буде, жити име
 вовѣки, а хлѣб, що я дамъ, тѣло мое есть, которе дау емъ за животъ свѣ-
 та. Спиралисѣ межи собою жидове и мовили: **И**к сей може намъ дати
 тѣло свое ѣсти? Рѣк до нихъ Іс: поправдѣ, поправдѣ вамъ повѣдаю, если
 не имете ѣсти тѣла сына чоловѣчого и крови его пити, живота в собѣ

- 350 имѣти не будете; кто ѣсть мое тѣло и пье мою кровь, має животь вѣч-
ный и я его воскрешу в послѣдній день; бо тѣло мое есть правдива
страва, а кровь моя правдивый напитокъ. Кто тѣло мое ѣсть и кровь
мою пье, в менѣ пробувае, а я в пѣмъ; як мя живій послаў отецъ и я
жию задля (56) отца, а кто мя ѣсть, тот живій буде задля мене; той
- 355 есть хлѣбъ, що прійшоў в неба, а не так, як отци ваши ѣли манну в пу-
стини и померли, кто хлѣб сей ѣсть, жив буде во вѣки. Тое мовиў, уча-
ще в Капернаумѣ в божницѣ. Много и; ученики в его, чувши тое, мо-
вили: жестока есть тая бесѣда и кто може еѣ слухати? А Іс, который
вѣдаў сам в собѣ, же говорать на тое ученики его, рѣкъ имъ: Чи то
- 360 васъ гнѣвить? шож тогда, як варите сына чловѣчого, входящего тамъ,
де перше буў? Духъ есть, що оживляе тѣло на нѣякій пожиток; бесѣды,
що вам повѣдаю, суть дух и жита, али суть дакотрі звасъ, що не вѣ-
руютъ; бо зараз впочатку знаў Іс, кто не вѣрить и кто го передасть.
И мовиў: для того повѣдаю вамъ, же шкто до мене прійти не може,
- 365 сли не буде ему тое дано от отца моего. От того часу много из учени-
ки в его одступили назад и не ходили в нимъ бильше. Мовиў Іс до два-
надцяти: чи и вы хочете пійти? Отповѣў ему Симонъ Петр: Гїї! до
когож пійдемъ? маши слова живота вѣчного, увѣрилисмо и спозналисмо,
же ты Хс, сынъ Бї живого. Отповѣў имъ: не выбраў же я васъ два-
- 370 надцять, а единъ извасъ есть дїаволь? а мовиў тее о Юдѣ Симоновѣм
Искаріотѣ, бо той маў го передаи, будучи единъ из дванадцяти. —

Гл. ̑

- Ходиў потому Іс по Галлилеѣ, бо не хтѣў ходити в землѣ жи́дів-
скій, бо жиди ськали его забити. А буў близько празник жи́дівскій
ставления кучокъ. И мовили до него братя его: Выйди втси, а пди
- 375 въ Юдею, шоб и ученики твои видѣли твои дѣла, що творишь; бо
никто потаемене не творить нѣчого и дбае, шобы буў на явѣ; если тое
творишь, яви себе перед свѣгомъ; бо и братя его не вѣрили в него.
Мовиў имъ проте Іс: часъ мій ще не прійшоў, а часъ вашій завсѣгда
готовый; не може васъ свѣтъ ненавидѣти, а мене ненавидит; бо даю на
- 380 него свѣдоцтво, же дѣла его суть глїи; идѣтъ вы на той празник, а я
не пійду на празник, бо часъ мій ще не споўниўсѧ. Тое имъ рѣкши,
оставсѧ в Галлилеѣ; а скоро пійшли братя его на празник и самъ та-
кож пійшоў, не явие, но якбы потайно; а жидове ськали его вправдник
и мовили: деж Онъ есть? И буў меж народомъ великій гаморъ о пѣмъ;
- 385 одини мовили, же есть добрый, другїже мовили: нѣ, зводитъ народы;
ано никто о нѣмъ явно не мовиў за для страху перед жидами. А скоро
празник буў в половинѣ, вступиў Іс до церкви и научаў; а жидови
дивовали сѧ и мовили: як сей, не вчившисѧ, знае книги? А Іс имъ отвѣ-

чаў и мовиў: моя наука не есть моя, но того, що мя послаў. Если кто
 390 схоже волю его чинити, врозумѣе о науцѣ, чи от Бога есть, чи в себе
 мовлю; кто в себе мовить, глядит своєѣ славы, а кто съкае славы того,
 що го послаў, тот правдивый и в нѣм нема неправды. Чи Мойсей не
 даў вам закона, а никто звае не чинить закона? про щож мене хочете
 загубити? Отповѣў нарид и мовиў: чи бѣса маєшь? Кто тя съкае за-
 395 бити? Отвѣчаў Іс̄ и мовиў: Юдно дѣло учиниў емь, а всѣ дивуетеса;
 не задлятого даў вам Мойсей обрѣзанье, же от Мойсея есть, но от
 отцѣвъ и в суботу обрѣзаете чоловіка; если приймае чоловік обрѣзанье
 в суботу, не вивертася законъ Мойсеѣвъ; а на мене сердитеса, же
 в суботу всего чоловіка вчиниў-емь здоровымъ? не судѣтъ чоловіка
 400 в лица, али судѣтъ судъ справедливый. И мовили дакотри в Юрусалим-
 лянь: чи не тойто есть, которого с'кають убити? а се явно говорить
 и нѣчого му не мовлять; чиж може порозумѣли князѣ, же сей есть
 Христосъ? али ми того знаемъ, відки есть; а Хс̄, коли приїде, никто
 знати неїме, відки буде. А Іс̄ аголосиў, в церквѣ учасе, и мовиў:
 405 И мене знаете и знаете, відки я; и не приїшоў-емь сам від себе, али
 есть правдивый, що мя послаў и которого вы не знаете; я знаю его, бо
 я отъ него є и той мя послаў; и хтѣли его піймати, а нѣкто на него
 руки не положиў, бо часъ его ще не приїшоў; а много из народа увѣ-
 рило в него и мовило: коли приїде Хс̄, чи більші чуда творити буде
 410 над тїи, що сей творит? Почувши фарисеѣ гаморъ о нѣмъ межи наро-
 домъ, послали фарисеѣ и архиереѣ слуги, щоб піймали Его. А Іс̄ рѣк:
 ще малевько часу в вами буду и пійду до того, що мя послаў; будете
 за мною глядѣти, а не знайдете, а де я є, тамъ вы приїти не можете.
 И говорили межи собою жидове: кудаж Онъ хоче ити, же мы го не
 415 найдемъ, чи хоче ити в расѣянньє елпнское и учти елпнів? шож то
 за бесѣда, що мовиў: будете за мною глядѣти и не найдете и, де я є,
 тамъ вы приїти не можете. — А в послѣдний день великій праздника
 стояў Іс̄, клькаў и мовиў: Кто пити багне, най приїде до мене и пье;
 кто в мене вѣрує, як мовить письмо, рѣки живой воды потекутъ из жи-
 420 вота его; а тоє мовиў о дусѣ, що мали піймати, що вѣруютъ в имя
 его; шебо не було Духа с̄того, бо и Іс̄ не буў ще прославленый.
 Многи ж в народа, чувши тую бесѣду, мовили: сей есть поправдѣ про-
 рокъ; а други говорили: сей есть Хс̄; а инши мовили: чиж в Галли-
 леѣ приїде Хс̄? чиж не мовить письмо, же Хс̄ приїде в часѣя Давидо-
 425 вого, в села внолеѣмского, де буў Давидъ? И учинила с̄а звала меж
 народомъ задля него; а дакотри в них хтѣли его піймати, али нѣкто не
 положвў на него руки. Приїшлиж и слуги до Архїєреѣвъ и фарисеѣвъ
 и мовили имъ тїи: прощож не привелисте его? Отповѣли слуги; иъколи
 чоловік так не говориў, як той чоловік. Отповѣли имъ фарисеѣ: Чи

430 и вы сталисте обманенніи? чи кто з князѣв и фарисееѣв увѣрнѣ в него? по нарид той, що не знае закона, проклятый єсть. Озваў ся Никодимъ, єдинъ зпомежи нихъ, що нічю приходнѣ до него: Чиж законъ нашъ судить чоловѣка, не вислухавши перше и не пороумѣвши, що чинить? Отвѣчали єму и мовили: (6а) чи и ты з Галлилеѣ, смотри и обачь, же пророк з Галлилеѣ не приходитъ. И пійшоў кождый до дому своего, а Ісѣ пійшоў на гору Єлеоньскую; на заўтру пак прійшоў до церкви и все люди горнули сѧ до него и сѣў и навчаў.

Гл. ѿ.

И привели до него книжники и фарисееѣ невѣсту, злapanу на блудѣ, поставили в середнѣ и мовили до него: учителю! тую невѣсту злapanо нынѣ на блудѣ, а в законѣ приказаў нам Мойсей такихъ камѣньомъ забивати; а ти що повѣдаєшь? А мовили тоє, щоб го доходили, щоб потому мали що на него говорити. А Ісѣ, схилившисѧ, писаў пальцемъ на земли, не потакуючи имъ; а коли наѣгали на него и питали, підвѣвшисѧ, мовиў до нихъ: Кто з васъ без грѣха, най перший верже на ню каменемъ. И знов схилившисѧ, писаў на земли. А они, тоє чувши и в сумлѣннѣ винні, відходили по єдному, почавши от старших до остатныхъ, и остаў сѧ самъ Ісѣ и жена в середнѣ, а коли Ісѣ підвѣся и аѣв єдного невидѣў, ино невѣсту, рѣк до неѣ: Деж тиє, що на тебе прохали, вѣякій ты не осуднѣ? А она отвѣла: яѣякій, Гіі! И рѣк сѣ Ісѣ: и я тебе не суду, идиж, а бѣльше не грѣши. — И знова говориў до нихъ Ісѣ и мовиў: Я є свѣтло свѣта, кто за мною ходить, не йме ходити в пѣтьмѣ, али матийме свѣтло животноє. Сказали до него фарисееѣ: ты савѣ о собѣ даєшь свѣдоцтво, свѣдоцтво твое не истинне. Огновѣ имъ Ісѣ и мовиў: если я свѣдоцтво даю о собѣ, справедливє єсть свѣдоцтво мое, бо знаю, відки прійшоўєшь и куда пійду, али ви не знаєте, відки приходжу и куда иду. Вы по тѣлу судите, а я не суду нѣкого, а если я суду, суд мой єсть поправдѣ, бо я не є самъ, но я и отецъ, що мя послаў; а в вашѣмъ законѣ стовѣт написано, же свѣдоцтво двохъ чоловѣків єсть истинне; **И**мъ є, що свѣдчу о собѣ самѣмъ, и отецъ, що мя послаў, дає свѣдоцтво о менѣ. И мовили до него: деж єсть твій отецъ? Отвѣчаў Ісѣ: аѣв мене не знаєте аѣв отца моего; колибысте мене знали, зналибысте и отца моего. Тиє слова мовиў Ісѣ в скарбницѣ, учаци в церквѣ, и никто єго не піймаў, бо ще часъ єго не буў прійшоў. — Мовиў пак до нихъ Ісѣ: **И** иду и будете за мною глядѣти и в грѣсѣ вашимъ умрете; куда я иду, вы прійти не можете; а жиди говорили: чи самъ ся забье, же мовить: куда я иду, вы прійти не можете? И мовиў до нихъ: вы з низини, а я з высоти; высте з того свѣта, а я не є з того свѣта; мовиўємбо вамъ, же умрете вѣ грѣхахъ вашихъ; бо, если

не увѣрите, же я е, помрете въ грѣхалъ вашихъ. И мовили до него:

470 Ты кто? И рѣк до нихъ Іс̄: начаток и що мовлю до васъ; многобо маю о васъ мовити и судити, али той, що мя послау, есть правдивый и я, що чуѹ-емъ от него, то повѣдаю на свѣтѣ. А они не разумѣли, же повѣдау имъ о отцу; рѣк имъ протѣ Іс̄: Коли піднесете сына чоловічого, тогда зроумѣете, же я е и же самъ из себе нѣного не твору, али тоѣ

475 повѣдаю, що мя отецъ научиу; а той, що мя послау, есть во мною; и не опустиу мя самого отецъ, бо завѣгда твору, що ему сѧ подобае; коли тоѣ повѣдау, много увѣрило в него. — И мову Іс̄ до жидів, що увѣрили в него: Если пробувати ймети при моимъ словѣ, будете поправдѣ учениками моими и порозумѣете правду, а правда васъ освободить. Отповѣли ему и мовили: мысмо насѣня Авраамовое, николи и нѣкому не служилисма, якже ты повѣдаешъ, же будете свободнии. Отповѣу имъ Іс̄: поправдѣ, поправдѣ повѣдаю вамъ, кождий, що грѣхъ чинить, слугою есть грѣха; а слуга не пробуае в дому во вѣки; сын пробуае; а если васъ сынъ освободить, поправдѣ будете свободни. Знаю,

485 жесте насѣня Авраамове, али ськаете мене убити, бо слово мое не мѣститсѧ в васъ; а я повѣдаю, шом видѣу у отца моего; и вы чините, шосте видѣли у отца вашего. Отповѣли и рѣкли ему: Отецъ нашъ есть Авраамъ. Кобысте були дѣтьми Авраамовими, чинилибысте дѣла Авраамови, а теперъ хочете мене убити, чоловіча, шомъ вам повѣдау истину,

490 котору чуѹем от Бога; того Авраамъ не чиниу; вы творите дѣла отца вашего. И мовили до него: Ми не родилисма в блуду, единого Отца маємо Бога. — Мову до нихъ Іс̄: Колыбы Богъ отцемъ вашимъ буѹ и менебысте любили, бо я вишоу з Бога и пришоу. Не сам из себе я пришоу, али той мя послау; чомуж бесѣды мои перозумѣете, же не можете слухати слова моего? Высте з отца вашего діавола и творити хочете хути отца вашего. Він буѹ значатку убійця людей и не стоить вправдѣ, бо нема в нѣмъ правды. Коли мовить неправду, сам из себе мовить, бо есть не правдивый и отцемъ неправды. Кто з васъ покаже на мѣв грѣхъ? а если правду мовлю, прощожъ мѣв неувѣрите?

500 кто з Бога есть, тот слухае слова Божого, для того вы не слухаете, жесте не з Бога. Отповѣли жидове и мовили: недобреж ми кажемъ, же ты Самарянинъ и же бѣса маешъ? Отповѣу Іс̄: Я бѣса не маю, али честь даю отцеви моему, а вы мѣв чести не даете; а я не ськаю славы моеи, есть, кто ськае и судить. Амѣнь, амѣнь повѣдаю вамъ: кто слово мое держить, смерти не увидитъ во вѣки. И мовили до него жидове: теперъ позналисма, же маешъ бѣса; Авраамъ умеръ и пророки, а ти повѣдаешъ: Кто слово мое держить, смерти не покушае на вѣки. Чиж ты більший над отца моего Авраама, що умеръ? и пророки померли, кивъ ся ти творишь? Отповѣу Іс̄: коли я сам сѧ славлю, слава моя

510 нѣчто, есть отецъ мой, що мя славить, о котрымъ (ба) повѣдасте, же
 есть вашимъ Богомъ, и непозналисте его, а я его знаю, а если повѣмъ,
 же незнаю его, буду подобенъ вамъ, лживый буду; али его знаю и слово
 его держу; Авраамъ, отецъ вашъ, радбы буѣ видѣта день мій и видѣу
 и радуваѣ сѧ. И мовили до него жидове: Ще пядесять лѣт не маешъ
 515 и видѣу сѧ Авраама? Рѣк имъ Іс: Амѣнь, амѣнь повѣдаю вамъ: перше,
 нѣмъ Авраамъ буѣ, я е. И вняли камѣня, щобъ на него шѣтали, а Іс
 скрыѣсѧ, вийшоу из перкви, перейшоу посеред ними и так мимо пе-
 рейшоу. —

Гл. 5.

Идучи мимо, видѣу чоловіка, слѣплого от хвилѣ, як сѧ народиу,
 520 и считали го ученики его и мовили: Гї! кто согрѣшиу, чи той, чи его
 родичи, же слѣпимъ вродѣсѧ? Отвѣчау Іс: нѣ той согрѣшиу, нѣ ро-
 дичи, но щобъ були явни дѣла божіа на нѣмъ. Мевѣ належить чинити
 дѣла того, що мя послау, доки день есть; прійде нічь, коли нѣхто не
 зможе чинити. Доким я на свѣтѣ, свѣтлом я свѣтови. Тое рѣкши, плюоу
 525 на землю, учиниу болотце из слини, помазау очи слѣплого болотцемъ и рѣк
 до него: иди, умийсѧ в купели Силоамской (що значитесѧ посланный);
 и пійшоу, умиѣсѧ и вернуу видюцій; а сусѣди, що го видували перше, як
 слѣпый буѣ, говорили: чиж не тойго, що сидѣу и просиу? Єдини мовили,
 же той самый, другіи, же подобый ему; а онъ самъ мовиу: Ям той самый.
 530 И мовили до него: Ікже сѧ тобѣ отворили очи твои? Отповѣу и рѣк:
 Чоловѣк, що го зовут Ісомъ, учиниу болотце и помазау очи мои и ска-
 зау ми: иди въ купѣль силоамскую и умийсѧ — пійшовши, умиѣмсѧ
 и проарѣємсѧ. И мовили до него: Ктож то есть? Отповѣу: не знаю.
 И повели до фариссеѣвъ того, що буѣ перше слѣпый; а була субота,
 535 коли учиниу болотце Іс и отвориу му очи; и знова го питали фариссеѣ:
 Ік проарѣу, — и повѣдау имъ: болотце положиу на очи мои и умиѣ-
 емсѧ и вижу. И говорили дакотрі в фариссеѣвъ: не от Бога тот чоловік,
 що суботи не хоронить, а другіи говорили: Як може грѣшный чоловік
 такіи чуда чинити? И спиралисѧ з собою. И мовили пак до слѣпця:
 540 тыж що о нѣмъ повѣдаешъ, як отвориу ти очи? а сей отповѣу, же есть
 пророкомъ. Не ймили жидове вѣри тому, що буѣ слѣпый и проарѣу, док
 незакликали родичів того, що проарѣу; и спиталисѧ их и мовили: Чи
 той есть вашъ сынъ, о котрымъ повѣдасте, же слѣпый вродиу сѧ, якже
 теперь видить? Отповѣли имъ родичи его и мовили: знаемъ, же той есть
 545 сынъ нашъ и же слѣпый народиу сѧ, али, як вынѣ видит, не знаемъ;
 або кто ему отвориу очи, мы не вѣдаемъ; сам має вже свои лѣта, самого
 его питайте, самъ о собѣ най говорить. Тое мовили родичи его, бо ся
 бояли жидів, бо ся вже були змовили жиди, еслибы его кто повѣу

- Хрістомъ, щоб вилучень буў из божницѣ. За для того повѣдали родичи,
 550 же має лѣта, самого питайте. И прикликали другій раз чоловіка, що буў
 слѣпый, и мовили до него: Дай славу Богови! мы знаємъ, же чоловік
 той грѣшний єсть; а онъ отповѣў: чи грѣшний єсть, не знаю, тое ино
 знаю, же буўемъ слѣпый, а тепер вижу. И запитали сѧ его знова: Що
 555 учиниў зтобою, як отвориў тобѣ очи? Отповѣў имъ: вже вамъ повѣдаў-
 емъ и нечулисте? прощож ще раз хочете чути? чи и вы хочете бути
 учениками его? А они его лаяли и мовили: будь ты его ученикомъ,
 а мысьмо ученики Мойсеовѣ; мы знаємъ, же Богъ мовиў до Мойсея,
 а того незнаємъ, відки єсть. Отповѣў чоловік и мовиў: Се бо дивно,
 же вы не знаєте, відки єсть, а отвориў менѣ очи, а знаємъ, же Богъ
 560 грѣшників не слухає, но, если кто єсть чтець Бога и его волю творить,
 того вислухає; звѣка нечувано, щоб кто отвориў очи такому, що слѣ-
 пимъ вродиў сѧ, колибъ той не буў від Бога, не мігбы нѣчого творити.
 Отповѣли ему и мовили: весь вѣ грѣхах родиўесь-сѧ и ты пасъ учишь?
 и гет его вигнали. Дочувши сѧ Ісѣ, же его вигнали, и надбавши его, рѣк
 565 ему: Чи ты вѣрнешь в сына божого? Отповѣў и мовиў: И ктож єсть,
 Гїи, щобымъ вѣриў в него? Рѣк ему Ісѣ: И видѣў-єсь его и той, що мо-
 вить с тобою, тот єсть! — А он рѣк: вѣрую, Гїи! и поклониўсѧ ему.
 И правиў Ісѣ: На суд я прійшоў — на сей свѣтъ, щобы тїи, що не ви-
 дять, видѣли, а тїи, що видять, щобы послѣпили. И почувши тое дакотри
 570 з фарисеевѣ, що з нимъ були, мовили до него: чи и мы слѣпїи? Рѣк
 имъ Ісѣ: Колибысте були слѣпїи, не малибысте грѣха; али тепер повѣ-
 даєте, же видимъ, а грѣхъ ваш пробуває.

Гл. ̈7.

- Поправдѣ, поправдѣ повѣдаю вамъ, кто дверми не входить до
 вівчниця, но инудѣ перелазить, тот злодѣй и розбїйник, а кто дверми
 575 входить, той пастырь овец, тому отчинає дверник и вівцѣ голосъ его
 чують и свои вівцѣ кличе на имя и виводить. И коли вижене вівцѣ
 свои, иде перед ними и вівцѣ идуть за нимъ, бо знають голосъ его; а за
 чужимъ не идуть, но утѣкають, бо не знають чужого голосу. Тую при-
 повѣдь мовиў имъ Ісѣ, а они не розумѣли, що то єсть, же имъ мовиў.
 580 Рѣк имъ пак знова Ісѣ: поправдѣ, поправдѣ повѣдаю вамъ, я дверь до
 овецъ, всѣ, що йно приходили передо мною, злодѣѣ суть и розбїйники,
 али не слухали их (7а) вівцѣ. Имъ є двери, мною если кто входить, спа-
 сенъ буде и вїйде и выйде и пашу знайде. Злодѣй не приходитъ, ино
 585 щоб украсти и забити и погубити, а я прійшоў, щоб мали животъ и лиш-
 ше щоб мали. Имъ є пастырь добрый, пастырь добрый душу свою кладе
 за вівцѣ, а наймитъ, що не є пастырь, що му вівцѣ несвоѣ, видить вовка
 пїходящого и покидає вівцѣ и утѣкає, а воўкъ хапає и розганяє вівцѣ;

- а наймнѣтъ утѣкае, бо наймнѣтъ и не дбае на вѣцѣхъ. Имъ є добрый пастырь и знаю моѣ и моѣ знаютъ мене; якъ мя знае отецъ, и я знаю отца и душу мою кладу за вѣцѣхъ; маю и иншии вѣцѣхъ, що не суть з того двора, и ти конче менѣ привести и учуютьъ голосъ мій и буде єдно стадо и єдинъ пастырь. За для того любитъ мя отецъ, же и душу мою кладу, щобъ ю знова взяти, никто єѣ не возьме від мене, али я єѣ кладу самъ з себе; и власть маю положити ю и власть маю знова взяти; той
- 595 приказъ маю от отца моего. Знова звада взяла сѣла межѣ жидами за для бесѣды тои; говорили многіи изъ нихъ: бѣса має и єсть безумецъ, що го слушаєте? иніи мовили: ти слова не суть бѣсноватого, чи може бѣсъ отворити слѣпому очи? А було тогда поповлєньє в Іерусалимѣхъ, а була зима и ходиу Ісусъ в церквѣхъ, в хоромахъ Соломоновыхъ; обступили его
- 600 жидове и мовили: Доки души наши тримати будешъ? если ты Христъ, скажи намъ и не тай сѣла. Отповѣу имъ Ісусъ: мовиу ємъ вамъ и невѣруете; дѣла, що чиню в имя отца моего, ти посвѣдчають о менѣ; али вы не вѣрите, босте не зможете овецъ, якъ вамъ вже повѣдаюємъ. Вѣцѣхъ мои слушаютьъ голосу моего, а я ихъ знаю и они идуць за мною, а я имъ дамъ животь
- 605 вѣчний и незагнубуть на вѣки и никто ихъ з руки моеї не вирве; отецъ мій, що ми дау, бѣльшій надъ всѣхъ и не може никто вирвати ихъ з руки отца моего. Имъ и отецъ єдноємо. И брали знова жидове за камѣня, щобъ го убити. Отповѣу имъ Ісусъ: Много добрыхъ дѣла от отца моего покажуємъ вамъ, за которе з нихъ камѣнямъ мечете на мене? Отповѣли єму
- 610 Іудеѣхъ и мовили: за доброе дѣло не мечемъ на тя камѣня, но за хулу, бо ты, будучи человекомъ, творишь сѣла Богомъ. Отповѣу имъ Ісусъ: Чижъ не написано в законѣ вашемъ: ямъ рѣкъ, боги єсте? Єсли тихъ звау богами, до которыхъ було слово Божє, а письмо не може бути вивернєно, а которого посвятиу отецъ и послау в свѣтъ, вы о нѣмъ повѣдаєте, же
- 615 нечестъ мечеш на Бога за для того, же рѣкъ ємъ, жемъ є сынъ божій? если не творю дѣла отца моего, неимѣть ми вѣры, а если творю, то коли менѣ не вѣрите, вѣрте дѣламъ моимъ, чтобыте спознали и вѣрили, що в менѣ отецъ и я в нѣмъ. — И сѣкали го знова піймати и вийшоу з ихъ рукъ и пійшоу знова за Іорданъ на мѣстце, де перше Іоанъ крестиу,
- 620 и пробувау тамъ и многи прійшли до него и повѣдали, же Іоанъ ни єдиногю чуда не учиниу, а все, що о тѣмъ повѣу, правда була. И много увѣрило тутъ в него.

Гл. љі.

- И буу нѣякій недужный Лазаръ з Внєзїан, изъ села Маріи и Марєл, сестри єѣ. А Марія була тая, що намастила Гѣ мїромъ и отерла ноги
- 625 єго волосѣмъ своимъ, котороѣ братъ Лазаръ недуговау. А сестри послали до него повѣсти: Гїи, той, которого любишь, той хорый. Почувши

- Іс, мовиў: недуга тая не ест на смерть, но на славу божую, щоб са нею прославиў сынъ божій. А Ісъ любиў Марю и сестру еѣ и Лазаря; а отколи учуў, же ведугуе, забавиў ше там, де пробуваў через два дни.
- 630 Повѣў потому до ученикѣв: ходѣмъ знова в жидѣвскую землю. Мовили до него ученики: Гїи, нынѣ ты хотѣли жидова камѣньомъ забити, а знова тамъ идешъ? Отповѣў Ісъ: чиж не е дванадцать годинъ в днєви? ели кто ходиць в день, не спѣткнєтса, бо видить свѣтло сєго свѣта; а ели кто ходит в ночи, споткнєтса, бо нѣтъ тогда свѣгла. Тое рѣк и повѣў
- 635 потому до нихъ: Лазарь, друг нашъ, уснуў, али пїйду и збѣду єго. А ученики повѣли: Гїи, сли уснуў, полужає; а Ісъ мовиў о єго смерти, а они думали, що мовиў о соннѣмъ спаню. Тогда мовиў до нихъ Ісъ явне: Лазарь умеръ и радую са за для васъ, щобисте вѣрили, же тамъ не буѣемъ, али идемъ до него. А Ѳома, званный близнецъ, мовиў до ученикѣв:
- 640 идѣмъ и ми, щобисмо з нимъ умерли. А коли прїйшоў Ісъ, знайшоў, же вже чотыры дни буў в гробѣ. А Виванія була близько Юрусалима на стаї пятнадцять и много з жидѣв цоприходили до Марєи и Марїи, щоб их потѣшити по братѣ. А Марєа, почувши, же Ісъ приходить, виїшла на зустрѣчь, а Марїа сидѣла дома. И мовила Марєа до Іса: Гїи, коли-
- 645 бысь тут буў, брат бы мїи не буўбы умеръ, али и теперь знаю, же, шойно у Бога попросишь, дастъ тобѣ Богъ. Мовиў до ней Ісъ: встане братъ твїи! Отповѣла Марєа: знаю, же встане на воскресєня в послѣднїи день. Рѣк еѣ Ісъ: Нїм е воскресєня и животъ, кто в мене вѣрит, хоч и умеръ, ожие, а кто жие и в мене вѣритъ, во вѣки не умре. Чи
- 650 їмєшь тому вѣру? Отповѣла єму: Ой, Гїи, я увѣрила, же тысь Хсъ, сынъ божїи, который маў на сєй свѣтъ прїйти. А повѣвши тоє, пїйшла и закликала Марїю, сестру свою, зтиха сказавши: учитель ест и кличе тя. А она, скоро вчула, зараз встала и пїйшла до него; бо ще Ісъ не прїйшоў буў до села, али буў на мѣстци, де го стрѣтила Марєа. А Юдеѣ, що
- 655 були з нею дома и тѣ(ши)ли, видѣвши Марїю, же борзо встала и виїшла, вшли за нею, мовлячи: иде на грїб плакати, (66) а Марїа, скоро прїйшла, де буў Ісъ, и бачила єго, упала єму до нїг и мовила: Гїи, колибъ ты ту буў, братъ мїи не умербы буў. А Ісъ, видѣвши ю плачущу и жидѣв, що з нею прїйшли, плачущихъ, за прѣтиў духови и засмутївса и рѣк:
- 660 десте єго положили? Повѣли єму: прїйди и обачь! Сплакаў Іс, а жидове мовили: бачте, як го милуваў; а дакотри з нихъ мовили: чиж сєй, що отвориў очи слѣпому, не мїгбы буў учинити, щоб той не умеръ? А Ісъ, знова ватуживши в собѣ, прїйшоў до гробу. А була печера и камѣнь лежаў на нѣи. Приказаў Ісъ: возьмѣт камѣнь. Мовила до него сестра
- 665 умершого: Гїи! вже чутиса, бо вже четверодневнїи ест. Мовиў до ней Ісъ: Чи не повѣдаѣемъ тобѣ, ели вѣришь, увидишь славу Божую? И взяли камѣнь, де умерлий лежаў; а Ісъ, пїдвѣвши очи горѣ, мовиў: Отче! хвалу

тобѣ отдаю, же мя выслухаў-есь, а я знаўемъ, що мя завсѣгда выслу-
хушь, али за для народа, докола стоящего, мовиўемъ, щоб имили вѣру,
670 же ты мя послаў-есь. И тоє сказавши, сильнымъ голосомъ закликаў:
Лазаре, вийди! И вийшоў умерлый, звязанный украйками на ногахъ
и рукахъ, а лице его хустою було обвите. Мовиў до нихъ Іс: Розвя-
жѣт го и пустѣт ити! А многіи из жидів, що прійшли до Маріи и ви-
дѣли, що учиниў Іс, увѣрили в него; а дакотрі из них пійшли до фа-
675 риссеѣв и повѣдали имъ, що учиниў Іс. Скликали архіереѣ и фарисеѣ
собор и мовили: Чож будемъ чинити, бо чоловік той так много чинит
чуда? Если го так зоставимо, всѣ увѣрятъ в него и прійдут Римляне
и возмутъ мѣсто и нарід нашъ. А єдинъ из них Кайафа, лѣта того
архіереѣ, рѣк до нихъ: Вы не знаете и не мислите, же лучше намъ,
680 щоб єдинъ чоловік умер за люди, а весь нарід не загибнуў; а того
сам из себе немовиў, но будучи архіереємъ лѣта того, пророкуваў, же
маў Іс умерти за люди и не йно за нарід, али щоб и дѣти божіи роз-
сыпаниі сториуў в єдно; от того дня разили, щоб го забити. Не ходи(ў)
вже проте Іс явне въ жидівскої землі, али пійшоў відси в стороны
685 близько пустынѣ до мѣста на имя Єфремъ и тут ходиў з учениками
своими. А була близько пасха Іудейска и много з тих сторон шло до
Єрусалима перед пасхою, щоб ся очистили; и ськали Іса и мовили
межи собою, стояще в церквѣ: що вамъ ся видит, же не приходить на
празник? Бо архіереѣ и фарисеѣ дали наказъ, если го кто внаїде, де
690 пробуває, най повѣсть, чтобы его ишли.

Гл. кї.

На шѣсть день перед пасхою прійшоў Іс до Виваніи, де буў по-
мерлый Лазарь, которого збудиў из мертвыхъ; приготовили ему тамъ
вечеру, а Марѣа служала и Лазарь буў єдинъ из тих, що з нимъ за
стіль сѣли; а Марія, взявши литру муря нарпа пистика дорогого, на-
695 мастила ноги Ісови и отерла волосѣмъ своимъ ноги Его, а хижа напоў-
нила сѣ запахом масти пахнущої. И мовиў єдин из учеників его Юда
Симонѣв Іскаріотскій, що маў его передати: для чогож муро тев не було
продати за триста грошей и роздати на убогихъ? А тев мовиў не з опѣки
над убогими, али же буў злодѣй и маў мѣшечокъ и носиў, що сѣ в него
700 вложило. И рѣк Іс: не досадайте єѣ, щоб на дєвь моего погребу тев
заховала, бо убогих завсѣгда маєте при собѣ, а мене не завсѣгда маєте.
Дочувши сѣ многій нарід жидівскій, же тут єсть, и прійшли не йно для
Іса, али щобъ и Лазаря видѣли, которого збудиў из мертвых. А архіереѣ
радили, чтобы Лазаря забити тямъ, же много жидів за для него ишли и вѣ-
705 рили в Іса. А на заўтрѣшнимъ дни многи народи, що прійшли на праз-
дник, дочувшись, що Іс приходить до Єрусалима, вняли вайѣ финикових,

- вийшли на зустрічъ ему и кликали: Осанна! благословенный, що приходить въ имя Господне, царь Израильскій! А Ісѣ, найшовши осла, сѣў на него, як написано єсть: Небійса, дочко сїонская, се царь твій
- 710 приходит, на жребяти ослѣмъ сѣдѣши. А того нерозумѣли ученики его перше, аж коли Ісѣ стаў прославленный, тогда згадали, же тоє о нѣмъ було написано и тоє ему учинили; а свѣдоцтво даваў на рід, що буў перше з нимъ, коли Лазаря викликаў из гробу и збудивъ его из мертвыхъ; за дѣля того и вийшоў на рід ему на зустрічъ, бо чуў о тѣмъ чудѣ, що
- 715 учинивъ. А фарисеѣ говорили межи собою: видите, же нема пожитку; се весь мїр иде за нимъ; а були дакотріи и Єлливи, що прїйшли поклонитисѣ в празник, ти приступили до Филиппа, що буў в Ввесаиди галлилейской, просили его и мовили: Панае, хочемъ Ісѣа видѣти! Прїйшоў Филиппъ и мовивъ Андрѣєви, а пак Андрѣй и Филипп повѣли Ісѣови,
- 720 а Ісѣ имъ отповѣў и мовивъ: Прїйшоў часъ, щобъ буў прославленный сынъ чловѣчій. Поправдѣ, поправдѣ повѣдаю вамъ, если зерно пшевичне, що впало на землю, не умре, само вістає, а если умре, великій плод приносить. Кто любитъ душу свою, загубить ю, а кто ненавидить души своей на тѣмъ свѣтѣ, заховає ю на животъ вѣчный. Кто менѣ служит, най иде (8а) в слѣд за мною, а де я буду, тамъ и слуга мій буде; а кто менѣ служит, отецъ мой дасть ему почестъ; нынѣ душа моя замутиласѣ и щож реку? Отче! заступи мя від того часу; но за дѣля того прїйшоўем на той часъ. Отче! прослави имя твоє! И прїйшоў голосъ з небесъ: прославиў-ємъ и ще прославлю. А народ, що стояў,
- 730 учувши, мовивъ: загремѣло! А инші мовили: ангель мовивъ до него. Отповѣў Ісѣ и мовивъ: не про мене той голосъ зголосивъ, но про на рід; теперъ суд єсть над тимъ свѣтомъ, теперъ князь того свѣта вигнанъ буде вонъ; а если я піднесенный буду над землю, все до себе притягну. А тоє мовивъ на знак, якою смертію маў умерти. Отповѣў ему на рід: мы
- 735 чули в законѣ, же Хсѣ во вѣк пробувати буде; якже ты повѣдаєшь: конче треба піднесениому бути синову чловѣчому? Кто єсть той сынъ чловѣчій? Рѣк имъ Ісѣ: ще на малый часъ свѣтъ межи вами, ходѣтъ, док свѣтло маєте, щобъ васъ темнота не обняла; а що ходить в темнотѣ, не знає, куда иде! Доки свѣтло маєте, вѣрте в свѣтло, щобысте були сынами свѣтла. Тоє сказавши Ісѣ, пїйшоў и скривєся від нихъ. Тилько чудивъ чинивъ Ісѣ перед ними и невѣрили, щобсѣ сповѣдали слова пророка Ісайѣ, который мовит: Гїї, кто увѣривъ нашої повѣстѣ; а рука Гїя кому сѣ открыла? За дѣля того не могли вѣрити, бо ще повѣў пророк Ісайя: ослѣвивъ имъ очи и закамєнѣў имъ сердца, щобъ не видѣли очами и не
- 740 розумѣли сердцемъ, и не навернутсѣ и не підведу ихъ. Тоє мовивъ Ісайя, коли видѣў славу его и мовивъ о нѣмъ. Однакож м(н)ого из князѣв увѣрили в него, али за дѣля фарисеєвъ не повѣдали того, щобъ не

були вилучені из божниць; бо злюбили славу людскую над славу божую. А Ісусъ кликаѹ и мовиѹ: Кто в мене вѣрит, не в мене вѣрит, но
 750 в того, що мя послаѹ; а кто мя видить, той видить того, що мя послаѹ. И свѣтлость, що на свѣтъ прійшла, щоб каждый, що в мене вѣрит, не пробуваѹ в темнотѣ; а вслы кто мои бесѣды чует и невѣрит, я его не суду, бо не прійшоѹемъ судити свѣтъ, но спасти; кто мене сѧ відкидае и неприймае слів моихъ, той має, що го судити буде. Слово, шомъ мовиѹ,
 755 тоє го судити буде въ послѣдній день; бо я из себе не мовиѹ, но отецъ, що мя послаѹ, той менѣ даѹ приказъ, що маю мовити и повѣдати; и знаю, же приказъ его есть животь вѣчный, бо що я повѣдаю, як мя научиѹ отецъ, так чиню. —

Гл. гї.

А перед самимъ празникомъ пасхи, знаючи Ісѣ, же прійшоѹ часъ
 760 его, щоб перейшоѹ из того свѣта до отца, злюбивши тихъ, що на свѣтъ, аж до конца их милуваѹ; а коли було по вечерѣ и дияволъ вложиѹ буѹ в сердце Іудѣ Симоновому Искаріотскому, щоб его видаѹ, вѣдаючи Ісѣ, же отецъ даѹ ему все в руки и же отъ Бога вийшоѹ и до Бога иде, ветаѹ отъ вечера и положиѹ рызы и взявши простирало и приперезаѹ,
 765 потому вляѹ воды до митницѣ и стаѹ умивати ученикамъ ноги и отирали простираломъ, що собѣ буѹ приперезаѹ. А коли прійшоѹ до Симона Петра, мовиѹ той до Него: Гїї! и ты менѣ моешь ноги? Отповѣѹ Ісѣ и рѣк: Що я чиню, ты теперь не знаешь, спознаси потому. Повѣѹ до Него Петръ: не ймешь умивати нігъ моихъ во вѣк. Отповѣѹ ему Ісѣ: сли
 770 тебе не умью, не ймешь части зо мною. Мовиѹ до него Симонъ Петръ: Гїї, не йно мои ноги, али и руки и голову. Повѣѹ до него Ісѣ: кто умытый, не потребуе йно ноги умити, бо весь чистый; и высте чисті, по не все; бо знаѹ, кто го передасть, залятого повѣѹ: жесте не все чистіи. А помивши имъ ноги, задягнуѹ одежду свою, сѣѹ знова и рѣк до нихъ:
 775 А знаестеж, що учиниѹемъ вамъ? Вы кличете мене учителем и Папомъ и добре мовите, бож є; если я, Пань и учитель, мыѹ-емъ ваши ноги, и вы повинни еднѣ другому умивати ноги; бо даѹемъ вамъ привід, чтобы и вы так чинили, як я вамъ учиниѹ-емъ; поправдѣ, поправдѣ я
 780 вамъ повѣдаю, не більший слуга над своего пана, а посланник не більший над того, що го послаѹ; а сли так, благословенністе, если тоє чините; не о всехъ васъ повѣдаю, бо знаю, которыхъ я вибраѹ, али щобъ ся письмо доконало. Кто хлѣб ѣсть зо мною, пидиѣсь на мене пятѹ свою. Теперь вамъ повѣдаю перше, закимъ сѧ тоє стане, чтобысте, коли сѧ
 785 стане, увѣрили, жем я єсть; поправдѣ, поправдѣ вамъ повѣдаю, кто пріймае того, которого я послаѹ, мене пріймае, а кто мене пріймае, пріймае того, що мя послаѹ. А тоє рѣкши, засмутиѹ сѧ духомъ и свѣдчиѹ

- и мовиў: Поправдѣ, поправдѣ вамъ повѣдаю, єдинѣ изъ васъ передасть мене. Поглядали по собѣ ученики, бо не знали, о комъ повѣдає. А буў єдинѣ изъ ученикѣв, що лежаў на грудехъ І(су)совихъ, а которого любиў Іс.
- 790 Махнувши на него Симонъ Петръ, спспитаў: ктожъ єсть, що о нѣмъ повѣдає? А той, припаўши на груди Іс(у)ви, мовиў до него: Гїї, кто то? Той єсть, которому хлѣб, умочивши, подамъ. А вмочивши хлѣб, подаў Іудѣ Симоновому Іскаріотскому; а по хлѣбѣ вступивъ в него сатана.
- И мовиў Іс до него: що чинишь, чини скоро! А того нѣкто не розумѣў
- 795 изъ сѣдящихъ посполу, до чого тоє мовиў; да котри думали протое, бо Іюда маў шѣщок, же му Іс мовиў: купи, що намъ треба на празникъ або щобы дащо бѣднымъ роздаў; а сей, взявши хлѣб, зараз выйшоў, а була ніч, коли выйшоў. Іс мовиў: Теперь прославиў сѣ слыъ чоловѣчій, а Богъ в немъ прославиў сѣ, а коли Богъ прославиў сѣ в нѣмъ,
- 800 и Богъ прославитъ его в собѣ и зараз прославитъ. Дѣточки, еще в вами маленько буду, смотрити за мною будете, як то до живѣв рѣк-ємъ, бо, куда я иду, вы ити не можете; и вамъ теперь повѣдаю, новий приказъ даю вамъ: любѣть єленѣ другого, як я васъ любѣ-ємъ, и вы себе любѣть; с того всѣ спо(86)знають, жєсте моими учениками, если меж со-
- 805 бою милость ховати будете. Мовиў до него Симонъ Петръ: Гїї, куда ты идешь? Отповѣў ему Іс: Куда я иду, ты теперь за мною ити не можешь, потому иїдешь за мною. Мовиў до него Петр: Гїї, прощо теперь не могу ити за тобою? теперь душу мою за тебе положу. Отповѣў му Іс: Ты свою душу за мене положишь? Поправдѣ, поправдѣ повѣдаю тобѣ,
- 810 пѣтель не запѣе, аж сѣ мене тричи заперешъ.

Гл. дї.

- Най сердце ваше не вѣдасѣ в смуток; вѣруйте въ Бога и в мене вѣруйте; в домѣ отца моего єсть много хиж, а колибъ не такъ було, то-
- бымъ вамъ мовиў: иду приготовить вамъ мѣстце, а скоро приготовлю мѣстце для васъ, знова приїду и забєру васъ изсобою, щобы и вы
- 815 були, де я; а куда я иду, знаєте и дорогу знаєте. Мовиў до Нєго Тѣма: Гїї, незнаємъ, куда идешь, и якъ можемъ знати дорогу? Мовиў до него Іс: Иїмъ є дорога и правда и животь; нѣкто до отца не приїде, ино мною; колибысте мене знали, зналибысте и моего отца, а від того часу спозналисте его и видѣлисте его. Мовиў до него Филипп: Гїї! покажи
- 820 намъ отца и годѣ намъ! Мовиў до него Іс: тилько часуете зо мною и не знає(ш) мене, Филиппе? Кто мене видѣў, видѣў и отца; а якже ты мовишь: покажи намъ Отца? чи не вѣришь, же я в отцѣ и отецъ єсть в менѣ? Бєсѣды, що до васъ повѣдаю, не з себе повѣдаю, отецъ, що в менѣ пробуєє, той чинить дѣла; вѣрте ми, же я в отцѣ, а отецъ
- 825 в менѣ; а если нѣ, задля тихъ дѣлъ вѣру ймишь ми; поправдѣ, поправдѣ

вамъ повѣдаю, кто в мене вѣрить, дѣла, що я чиню, и ви чинити буде
 и ще більше чинити буде, бо я иду до отца. А если що в имя мое
 у отца просити будете, тоє учиню, щобъ сѧ отецъ прославиў в сынѣ;
 а если в имя мое просити будете, учиню. Если мя любите, держѣтъ моѣ
 830 приказы, а я умолю отца и дасть вамъ вишого утѣшителя, чтобы звами
 пробуваў вовѣк, Дух правды, которого свѣтъ не може приймати, бо го
 не видить и незнає; а вы го знати будете, бо в васъ пробуватимет
 и в васъ буде. Не оставлю васъ сиротами, приїду до васъ; ще ма-
 ленько, а свѣтъ мене вже не видить; али вы мя видите, же жию, и вы
 835 живици будете; в той день порозумѣете, же я в отцѣ моѣмъ и вы в менѣ
 и я в васъ. Кто прикази моѣ має и держить, той єсть, що мя любить,
 а кто мене любить, того и отецъ мій любити буде и я его любити му
 и покажу сѧ ему самъ. Мовиў до него Юда не Искаріотскій: Гїї, и шож
 сѧ стало, же намъ, а не свѣтови явити сѧ хочеш? Отповѣў Іс и мовиў
 840 до него: Если кто мене любить, слово мое держати буде и отецъ мой
 злюбить его и приїдемъ до него и зложимъ собѣ у него мешканя; а кто
 мене не любить, слів моихъ не держить, а слово, шосте чули, не мое, по
 отца, що мя послаў. То вамъ повѣў-ємъ, будучи звами, по утѣшитель,
 Духъ святой, которого отецъ післе в имя мое, той васъ научить всего;
 845 и пригадає вам все, що вамъ повѣдаў-ємъ; мѣръ оставляю вамъ, миръ
 мій даю вамъ, не так, як свѣтъ дає, я вамъ даю; най сѧ не смутит
 сердце ваше и не лякає. Чулисте, же вамъ мовиў-ємъ: иду и приїду до
 васъ. Колибысте мя любили, в радувалибысте сѧ, жем вамъ повѣў, що
 йду до отца, бо отецъ мій більшій над мене; и теперь вамъ повѣў-ємъ,
 850 вакишъ ся стане, чтобысте вѣру ймили, як сѧ стане. Не доўго вже в вами
 бесѣдувати буду, бо иде внязь сего свѣта, а к менѣ не має нічого, но
 щоб спознаў свѣтъ, же люблю отца и, як приказаў ми отецъ, так чиню;
 встаньте, ходѣмъ відси.

Гл. єї.

И є правдивая лоза виноградова, а от-ць мій садівничкоу, кожый
 855 прут, що в менѣ плода не дає, утне, а кожый, що чивить плід, от-
 ребить, щобъ дав більшій плід. Высте вже чисті за для слова, що до
 васъ мовиў-ємъ: будьтеж в менѣ, а я в васъ; а як галузь не може дати
 сама из себе оwoцѣв, слы не буде на виноградѣ, так и вы, если в менѣ
 пробувати не будете. И виноград, а вы галузя, а кто буде в менѣ, а я
 860 в нѣмъ, той принесє плодів, бо без мене нічого чивити не можете; а кто
 в менѣ пробувати не буде, той буде вимеченный, як галузь, и всхне;
 и возьмут ю и вложатъ на огонь и згорить. А если пробудете в менѣ,
 и бесѣды мои в васъ пробудуть, а що лишъ захочите, попросите, и стане
 сѧ вамъ. В тѣм прославиў-ємъ мій отецъ, чтобысте дали оwoцѣв много

865 и були учениками моими. Так, як отець мя злюбюу, и я васъ злюбюу,
 трывайтежъ въ милости моеи; если приказы мои держати будете, и в ми-
 лости моеи пробовати будете, як я прикази отца держау емъ и в ми-
 лости его пробую. Тое мовиу-емъ вамъ, щобы радость моя была в васъ,
 а радость ваша поуна была; а се естъ приказъ мий, щобысте любили
 870 вднъ другого, як и я васъ любюемъ. Бильшой милости над тую нѣкто
 не мае, щобъ кто душу свою дау за приятелѣвъ своихъ; вы менѣ прия-
 телѣ, если тое чинити будете, що вамъ приказую; вже васъ не буду
 звау слугами, бо слуга не знае, що чинитъ панъ его, а васъ назваемъ
 875 приятелими, бо все, що чуу-емъ от отца моего, повѣу-емъ вамъ. Не вы
 мя вибрали, но я васъ вибрау и поставиу емъ васъ, щобысте йшли и плоди
 принесли, а плоды ваши пробовати будутъ, щобы, о що лишъ попросите
 у отца в имя мое, дау вамъ. Тое вамъ приказую, любить вднъ другого;
 если васъ свѣтъ ненавидити, видите, же мене перше, нѣжъ васъ, знена-
 видѣу; колибысте були из свѣта, свѣтъбы свое любюу; но жесьте не зо
 880 свѣта, али я васъ вибрау зо свѣта, за для того свѣтъ васъ ненавидитъ;
 згадайте на слово, що до васъ повѣу емъ: слуга не бильшій над своего
 пана; коли мене вигнали, и васъ виженуть; если слово мое держали,
 и ваше держати будутъ; али тое все вчинятъ вамъ за для имени моего,
 бо не знаютъ того, що мя послау. Колибымъ буу не пришоу и до нихъ
 885 не мовиу, не малибъ грѣха; а теперъ немають вимовки на грѣхъ свий;
 кто мене ненавидитъ, и отца моего ненавидитъ; колибымъ буу (9а) дѣлъ
 перед ними не чиниу, якихъ нѣкто иншій не чиниу, грѣхабы не мали,
 а теперъ и видѣли и зненавидѣли мене и отца моего, али щобъ сѣ до-
 конало слово, написанное в ихъ законѣ, же мя дармо зненавидѣли. А коли
 890 приде утѣшитель, що вамъ пилю от отца, дух правды, що походитъ
 от отца, той дастъ свѣдоцтво о менѣ и вы о менѣ дасте свѣдоцтво,
 босте со мною з начатка.

Гл. 8ї.

Тое вамъ повѣу емъ, щобыстесѣ не спотикали, з божницъ васъ ви-
 женуть; а приде часъ, же кождый, що васъ забъе, думати буде, же
 895 богови службу чинитъ. А тое будутъ чинити, бо не познали отца и мене,
 а я вамъ тое повѣдаю, щобысте, коли часъ приде, нагадали собѣ, же
 вамъ повѣу емъ. Того вамъ перше не мовиу емъ, бо з вами буу емъ, а те-
 перъ иду до того, що мя послау; а нѣкто из васъ не питае мене, куда
 иду? А щомъ вамъ тое повѣу, сердца ваши поуни журбы; али я вамъ
 900 правду мовлю: лучше для васъ, щобъ я пйшоу; бо если я не пйду, не
 приде до васъ утѣшитель; а если пйду, пришлю его вамъ. А коли Он
 приде, карати свѣтъ буде за грѣхъ, за суд, за правду. За грѣхъ, же не
 вѣрятъ в мене, за правду, же до отца иду моего и вже мя не увидите;

- а за судъ, же князь сего свѣта вже осужденный. Еще много маю до васъ
 905 мовити, али теперь знести не можете; аж коли прійде оный дух правды, навчитъ васъ всякой правды, бо не в себе повѣдати буде, али щойно чуў, буде повѣдаў и, що буде, и тоє вамъ повѣсть. Оп мя прославить, бо в мого возьме и звѣститъ вамъ. Все, щойно отецъ має, суть моя, за для того рѣк-емъ вамъ, же в мого возьме и звѣститъ вамъ. Маленько
 910 и вже неувидите мене, и пак за маленько и узрите мене, бо иду до отца. И мовили дакотрі з учеників его до себе: щож то, що нам повѣдає: маленько и неувидите мене, и знов маленько и узрите мене, бо я иду до отца? И говорили: що се есть, що мовить? маленько? не знаємъ, що мовить. А познавши Іс, же хтѣли его питати, повѣў до них: За тоє
 915 меж собокъ питаесте, же повѣуемъ: маленько и не увидите мене, и зновъ маленько и узрите мене? Поправдѣ, поправдѣ вамъ повѣдаю, заплачете и злебедите, а свѣтъ сѧ в радує. Вы будете сумні, но смутокъ вашъ вернесѧ в радость; жена, коли приходитъ еѣ родити, смутокъ має, же прійшоў еѣ часъ; а скоро вродитъ дитя, не тямить смутку за радостію, же вродила на свѣгъ чоловіка; и вы теперь смутокъ маєте; али васъ знов увиду и в радуєсѧ сердце ваше, а радости вашей пѣкто от васъ не возьме. И в той день нѣ о що мене просити не будете. — Поправдѣ, поправдѣ вамъ повѣдаю, щойно попросите у отца в имя мое, дасть вамъ; доси непросилите нѣчого в имя мое; просѣтъ и возьмете,
 920 щобъ радость ваша була поўна. Тоє вамъ мовиуемъ в приповѣдехъ, но прійде часъ, же не буду вже мовиў до васъ в приповѣдехъ, али явно о отцѣ звѣщу вамъ. В той день в имя мое попросите и не повѣмъ вамъ, же я молити буду отца за васъ, бо самъ отецъ любить васъ, як вы мене любили и вѣрилисте, же я в Бога вийшоў. Вийшоў я от Бога и прійшоў
 930 на свѣгъ, и пак знов покидаю свѣгъ и иду до отца. Мовили до него ученики его: Ого теперь явне мовишь, а нѣякой приповѣды не повѣдаєшь; теперь знаємъ, же все вѣсь и не потребуєшь, щобъ ты кто питаў; теє вѣруємо, же збога вийшоў-єсь. Отповѣў имъ Іс: Чи аж теперь вѣрите? надходить часъ и вже прійшоў, чтобысте сѧ розійшли кождый
 935 в свою сторону, а мене самого покинули; а я не самъ, бо есть отецъ зо мною. Тоє вамъ повѣу-емъ, абысте в менѣ миръ мали. Будете смутніи на свѣтѣ, но надѣйте сѧ, бо я свѣтъ побѣдиў.

Гл. зї.

- Тоє повѣў Іс и, підвѣвши очи на небо, рѣкъ: Отче! прійшоў часъ, прослави сына твоего, щобъ и сынъ твій прославиў ты; бо даў єсь ему
 940 власть надъ всякимъ тѣломъ, чтобы всякому, щось ино даў ему, даў имъ животь вѣчный; а тоє есть животь вѣчный, чтобы знали тебе единого, правдивого Бога и, которого послаў-єсь, Іса Хд. И прославиў-емъ ты на

земли, дѣла доконаў-сь, которе даў-сь менѣ учинити; а теперъ про-
 слави мя ти, Отче, у тебе самого славою, щом маў у тебе перше, иѣмъ
 945 свѣтъ стаў-сь; явиў емъ имя твоє перед людьми, которыхъ менѣ даў-
 есь на свѣтъ; твоѣ були и даў-сь ихъ менѣ и слово твоє задержали.
 Теперъ пізнали, же все, що йно даў-сь менѣ, от тебе суть; бо бесѣды,
 щось менѣ даў, я имъ даў и тиі пріяли и слізнали неправдѣ, же від
 тебе вийшоў-сь, и увѣрили, же ты мя послаў. **И** за тими молю, не за
 950 весь свѣтъ молю, но за тыхъ, що даў-сь менѣ, бо они твои суть.
 И моя вся твоя суть и твоя моя и я прославив-сь в нихъ; а вже я не
 на свѣтъ, но они суть на свѣтъ, а я иду до тебе. Отче святыи, захо-
 вай их в имя твоє, щобы тиі, которыхъ менѣ даў-сь, едно були, як
 и мы, доки буѣмъ знии на свѣтъ, ховаў-сь ихъ в имя твоє, стерѣг-
 955 емъ тыхъ, которыхъ менѣ даў-сь, и нѣкто из нихъ не загибѣ, ино смѣи
 погибельства, щобы письмо доконало-сь, а теперъ иду до тебе и тоє на
 свѣтъ повѣдаю, щоб радость мою повну мали в собѣ. **И** даў имъ слово
 твоє, а свѣтъ ихъ зненавидѣв, бо несуть зо свѣта, як и я не зо свѣта.
 Не молю, щоб их забраў-сь зо свѣта, но щобысь ихъ стеріг, від не-
 960 пріяны. Не суть зо свѣта, як и я не зо свѣта; святыі их в правдѣ
 твоей! Слово твоє правда єсть. **И**к мене послаў-сь на свѣтъ, и я ихъ
 посылаю в свѣтъ и за нихъ я посвяшу себе, щоб и тиі були священѣи
 в правдѣ. А не йно (96) за тими молю, али и за тими, що па ихъ слово
 в мене увѣрятъ, щобы всѣ едно були; а такъ, як ты, отче, в мѣвѣ, а я
 965 в тобѣ, иѣи и тиі в насъ едно будутъ, щоб и свѣтъ увѣриў, що ты мя
 послаў; а я славу, що менѣ даў-сь, даў-сь имъ, щобѣ були едно, як
 и мисмо едно; я в нихъ, а ты в менѣ; щоб були досконаліи в едно
 и щобы пізнаў свѣтъ, же ты мя післаў и полюбиў ихъ, як и мене полюб-
 иў-сь. Отче! хочу, щобѣ тиі, которыхъ менѣ даў-сь, де я буду, и они
 970 були со мною, щобѣ видѣли славу мою, щось менѣ даў; бо злюбиў-сь
 мене перше, иѣмъ свѣтъ стаў заложенный. Отче справедливый, и свѣтъ
 тя не пізнаў, а я тя пізнаў и тиі пізнали, же ты мя післаў; и сказаў-
 емъ имъ имя твоє и скажу, щобѣ милость, якою мя злюбиў-сь, в нихъ
 була и я в нихъ.

Гл. иї.

975 **И**с, повѣвши тоє, пійшоў из учениками своими на тамтой бѣк потока
 Кедрского, де буў город, до которого вступиў **И**с и ученики его. А знаў
 Юда, що го маў видати, мѣстце тее, же ту часто сходите-сь **И**с з учени-
 никами своими. А Юда, взявши спину и слуги от архіереѣв и фарисеѣв,
 прійшоў тамъ з похидиями и свѣчками и оружомъ. А **И**с, зваючи,
 980 що на него наступало, вийшоў до нихъ и рѣк: за кимъ съкасте? Отпо-
 вѣли ему: **И**са Назарянина. Повѣў имъ **И**с: се я. Стояў и Юда, що го

- передаваў, з ними. А скоро повёў: се я, ступили назад и падали на
землю. И пак запытаў их Іс: кого ськаете? и они повёли: Іса Назо-
рейского. Отповёў Іс: рёк-ем вамъ, же той я; если за мною ськаете,
985 пустёт, най ти идутъ, щоб сѧ слоўнило слово, що повёў, же из тыхъ,
которыхъ даў-сь менё, ивѣдного незагубё-сь. А Симоу Петру, що
маў мечъ, добуў го и удариў слугу Архирея и врёзаў му правое ухо;
а було имя слувъ тому Малхъ. И рёк Іс до Петра: спусти мечъ в пошву;
чужбым не маў пити чаши, що ми даў отецъ? А спира и тысячник
990 и слуги жидивскіѧ, піймали Іса и звязали его и повели на перед до Анни,
бо буў тестемъ Каифаѧ, що буў сего року Архиреемъ. А буў Каифа
той, що подаў раду жидамъ, же лучше єдиному чоловікови умерти за
нарид. А шли за Ісом Симоу Петру и другий ученик, а той ученик
буў знакомый Архиревви и війшоў з Ісомъ на двіръ Архирея; а Петру
995 стояў при дверехъ на дворѧ. И війшоў той ученик, що знакомый буў
Архиревви, и помовиў з воротаркою и вёў Петра. И мовила служниця
одвёрна до Петра: чи и ты з учеників того чоловіка? А он отповёў:
нёт. А стояла челядь и слуги при огни, що розложили и грёли сѧ, бо
було зимно. А архирей питаў Іса за ученики его и о науку его. Отпо-
1000 вёў ему Іс: И не таёу-сѧ и говау свѣтови; я завжди учийсь
в божницехъ и в церквѧ, де сѧ всѧ люди сходять, и тайно ивчоного не
говориў-сь, про щож мя питаешъ? питаи, що чули мои бесѣды, ти
знають, що я имъ мовляў. А коли тоє повёў, єдинъ из слугів, що сто-
яли, удариў в лице Іса и рёк: так ты отповѣдаешъ Архиревви? Отвѣ-
1005 чаў ему Іс: если але повёўсь, дай свѣдоцтво и злимъ; а если добре,
про щож мя бьешъ? А Анна послаў го звязанного до Каифа Архирея.
А Симоу Петру стояў и грёу-сѧ; и мовили до него: чи и ты з учени-
ків его? А онъ заперъ сѧ и мовиў: нёт! Мовиў єдинъ из слугъ
Архирея, що буў свояк тому, которому Петру урёзаў ухо: чуж я тя не-
1010 видёў з нимъ в городѧ? И знов Петру запер ся; а заразъ и пётель
запёў. И повели Іса від Каифа до судного дому; а було рано и сами
не війшли на преторъ, щобъ сѧ не скаляли, но щобъ вѣсти имъ пасху.
И війшоў до нихъ Пилатъ и мовиў: Якую жалость приносите на того
чоловіка? Отповѣли и мовили до него: Колибъ сей не чиниў але, не
1015 привелибысмо були до тебе! Рёк имъ Пилатъ: возьмётъ го и осудёт по
вашому закону. А Юдеѧ мовили: намъ не годитсѧ ивчоного забивати;
щоб сѧ стало І(су)сове слово, которое повёў, даючи знати, якою смертю
маў умерти. Вступиў Пилатъ знова до судного дому, прикликаў Іса
и мовиў до него: Тыж то царъ Жидивскій? Отповёў ему Іс: чи з себе
1020 тоє повѣдаешъ, чи тобѧ инши за мене повѣли? Отповёў Пилатъ: Чуж
я жидовинъ? нарид твой и архирей передали менё тебе; що учиниў сь?
Отповёў Іс: царство мое не з того свѣта; колибъ мое царство из сего

було свѣта, двинулибѣа були мои слуги, щобымъ не буў виданный жиламъ, али теперь царство мое не звідти. И мовиў до него Пилать: 1025 Тож ты царь? Отповѣў Іс̄: Ты повѣдасшь, жемъ я царь; я на тоє родуєа и на тоє прійшоў на свѣтъ, щобымъ даў свѣдоцтво о правдѣ; кождый, шо есть из правды, слушає голосоу моего. Мовиў до него Пилать: Шо ж есть правда? И тоє рѣкши, вийшоў знова до жидів и повѣў до нихъ: я нѣякои ненахоѹу в нимъ вини. Есть у васъ звичай, шо- 1030 бымъ вам єдного пустиў на паску, хочетеж, щобымъ вамъ пустиў царя жидівского? Скричали всѣ и мовили: не того, но Вараву; а Вараву буў розбийникъ.

Гл. дї.

Тогда взяў Пилать Іс̄а и биў; а вошни, сплѣвши вѣнецъ из терня, вложили на его голову; и в свиту баграву одягнули го; и мовили: Ра- 1035 дуєа, цару жидівскій, и били его в лице. И вийшоў пак Пилать и мовиў до нихъ: Се вам его вивоѹу, щобысте видѣли, же нѣякои вини в нимъ не найшоў-емъ. И вийшоў Іс̄, несучи терновый вѣнец и свиту багрову. И мовиў до нихъ: Се чоловік; а скоро го варѣли архієреѣ и слуги, скричали и мовили: Розни, розни его! Повѣў до нихъ Пи- 1040 лать: возьміть вы и розниѣть его, бо я нѣяков не виѹу в нѣмъ вини. Отповѣли ему жидове: мы маємъ законъ и по нашому законowi годенъ смерти, бо ся творить сыномъ божимъ. Вчувши Пилать тіи слова, зляк- ся гірше, вийшоў знова в преторъ и мовиў до Іс̄а: Відки ты? а Іс̄ не- даў ему отповѣды. И мовиў до него Пилать: и до менеж не говоришь? 1045 чиж не знаєшь, же маю власть розняти тя (10а) и маю власть пустити тя? Отповѣў му Іс̄: не маўбысь власти на до мною, колибъ тобѣ в высоти не була данная; за для того більшіи грѣх має той, шо мя тобѣ пере- даў. З того часу стараў сѣа Пилать пустити его. Али жидови кричали и мовили: Если его пустишь, тосъ не є пріятель кесаря: кождый, шо- 1050 ся царемъ робить, прогивитѣа кесареви. А Пилать, почувше тую бесѣду, вивѣў Іс̄а и сѣў на столицѣ судиѣи, на мѣстцѣ, шо зветѣа ливо- стротонъ, по жидівски гавваа. А була пятниця до пасхи, а година коло шестой; и мовиў до жидів: се царь вашъ; а они кликали: возьми, возьми, розни его! Мовиў до них Пилать: И ж маю царя вашого роз- 1055 пати? Отповѣдали жидове: не маємъ царя, ино кесаря; и видаў го тогда имъ, щоб буў роспятый. И взяли Іс̄а и повели и, несучи крестъ свій, вийшоў на мѣсце, шо сѣа звало лобное, а по жидівски голгоаа и тамъ го роспяли и зним двох звідси и звідси, а посередниѣ Іс̄а. И написаў Пилать титу и положиў на крестъ; а було написано: Іс̄ 1060 Назарянинъ, царь жидівскій. А тую титу много из жидів читало, бо близько мѣста було мѣсце тоє, де роспяли Іс̄а; а було написано по

- еврейски, по гречески и по римски. А мовили до Пилата архієреѣ жи-
дівскіи: велиши: царь жидівскій, но, що самъ повѣў: Я царь жидівскій.
Отповѣў Пилать: щомъ написаў, написаў-ємъ. А воини, роспявши Іса,
1065 взяли єго рызы и вчинили чотыры части, кождому в них часть и свиту;
а свита була не шита, но вся в горы тканная. И мовили до себе: не
роздираймо єѣ, али мечмо жеребій, кому припаде, щобєа доконало письмо,
що повѣдає: роздѣлили рызы моѣ межи собою, а о свитѣ моєй мѣтали
на щастя; и тоє учини(ли) воини. И стояли при крестѣ Ісовѣмъ мати
1070 єго и сестра матери єго Марія Клопова и Марія Магдалина. А Іс, уви-
дѣвши матѣрь и ученика стоящего, которого милуваў, мовуў до матери
своеѣ: Жено! се сынъ твоій; а потомъ мовуў до ученика: се мати твоя;
и від того часу взяў ю ученик до себе. Потомъ, знаючи Іс, же споў-
нило єа вже все, щоб доконати ся письму, закликаў: багну пити! А стояў
1075 судиянок, повный оцту; а они напоўнили оцтомъ губку и, заткнувши на
тростину, приложили до усть єго. А коли Іс взяў оцетъ, рѣк: доко-
налоєа; и склонивши голову, спустиў Духъ. А жидови, же була пят-
ниця, щобъ не осталиєа на крестѣ тѣла в суботу, бо буў великдень
тои суботи, просили Пилата, щоб, имъ перебивши стегна, зняли ихъ.
1080 И прійшли воини и первому перебили стегна и другому в ним роспя-
тому, а прійшовши на Іса и видѣвши, же вже умеръ, не перебивали єму
стегнів, но єдінъ в воинів прогнаў му ратищемъ ребра и зараз вый-
шла кровь и вода. А той, що видѣў, даў свѣдоцтво, а свѣдоцтво єго
єсть правдиве; а той знає, же правду мовить, щобъ вы вѣру ймили.
1085 А тоє стало єа, щоб доконало єа письмо: кости в нимъ не зломите;
а знов другое письмо повѣдає: Глянуть на того, що го пробрили. Потому
просиў Пилата Иосифъ, що буў в Аримаєѣ, который буў ученикомъ
Ісовимъ, али таў єа стимъ за для страху перед жидами, щобы му взяти
тѣло І(су)совое. И аізвольў Пилать. И прійшоў, взяў тѣло І(су)совое. Прійшоў
1090 також и Никодимъ, що приходиў перше нічью до Іса, и привѣсь сто
лугтрів масти, змішанной в мурры и алоя. И зняли тѣло Ісовое, обвили
в рызы в ароматами так, як єсть звычай и жидів ховати. А на мѣстци,
де Іс буў роспятий, буў город, а в городѣ гріб новый, в котримъ ще
пѣкто не буў положенный. И тут за для пятницѣ жидівской, же буў грібъ
1095 близько, положили Іса.

Гл. ѣ.

- А в першій день по соботѣ прійшла ранкомъ Марія Магдалина,
коли ще темно було, на гріб и обачила камѣнь, взятий из гроба. И по-
бѣгла и прійшла до Симона Петра и до другого ученика, которого лю-
буў Іс, и мовила до нихъ: взяла Гѣ из гробу и не знаю, де єго поло-
1100 жили. И ишоў Петр и другій ученик и ишли до гробу; а ишли оба

- вкупѣ; а той другій ученикъ бѣгъ скорше над Петра и прійшоу борше на грѣб, а приклониўши сѧ, увидѣў свити лежации, но не вїйшоў. Прїйшоў и Симонъ Петр в слѣд за нимъ и вступїў до гробу и видѣў рызы самїи лежаци и платок, що буў на его головѣ, не вкупѣ з рызами, али
- 1105 особно звиненїй на иншїмъ мѣстци. А тогда вїйшоў и другий ученикъ, що перше прислѣў на грѣб, и видѣў и увѣрїў; бо ще не знали о писемѣ, що належало ему встати из мертвыхъ. А Марїя стояла над гробомъ плачуци; а так плачуци, схлилыла сѧ до гробу и увидѣла два ангели сѣдючиихъ в бѣлыхъ одежахъ одного в головахъ, а другого в ногахъ,
- 1110 де лежало було тѣло І(су)совое. И шовили до неѣ: жено, чога плачешь? Повѣла до нихъ: взяли Гѧ моего и не знаю, де го положили; а сказавши тоє, обернула сѧ за себе и увидѣла Іса стоящего и не знала, що то Іс. Мовїў до неѣ Іс: Жено! чога плачешь, за кимъ смотришь? А она, думаючи, же то садовый, мовила до него: Пане, если ты его взяў, повѣжь
- 1115 ми, де его положїў єсь, а я его возьму. Озваў сѧ до неѣ Іс: Марїе! А она обернувшись, повѣла до него: Раввунї! що значить: учителю. Мовїў до неѣ Іс: не коси ся мене, бо ще не вступїў ємъ до отца моего, а иди до моихъ братїй и повѣдзь: вхсѣду до отца моего и отца вашего, до Бога моего и Бога вашего. И прїйшла Марїя Магдалина
- 1120 и повѣдала ученикамъ, же видѣла Гѧ и же тоє єй рѣк. В день той вечеромъ, що буў першїй в суботи, при зачиненныхъ дверехъ, де сѧ вїйшли були ученики задля сграху перед жидами, прїйшоў Іс, стануў посеред нихъ и мовїў до нихъ: миръ вамъ! А сказавши тоє, показаў имъ рудѣ и нозѣ и ребра свои; и зрадували сѧ ученики, увидѣвши
- 1125 Гѧ. И рѣк имъ Іс знова: миръ вамъ! як мя отецъ послаў, и я посылаю васъ. А тоє рѣкши, дунув и повѣў до нихъ: Прїймїтъ дуза святого, кому отпустите грѣхи, тому ся отпустятъ, а кому придержите, придержатсѧ. А Тѳома, єдинъ из дванадцяти, званный (106) близнецъ, не буў тут в ними, коли прїйшоў Іс. И повѣдали єму другїи ученики: видѣ-
- 1130 лисмо Гѧ! А он мовїў: сли не увиду язвнїхъ гвоздїанихъ на руках его и не вложу пальца моего в язвї гвоздїинїи и не вложу рук моихъ в ребра его, нейму вѣры. А по осьми днѣхъ знову були ученики его в середїаѣ и Тѳома в ними. Прїйшоў Іс при зачиненныхъ дверехъ и стаў серед нихъ и мовїў: миръ вамъ. Потомъ повѣў до Тѳоми: принеси палець твїй сюда и оглянъ руки мои и принеси руку твою и вложи в ребра мои, а не будь невѣрный, но вѣрный. Отповѣў Тѳома и рѣк: Гѧ мїй и Богъ мїй. Мовїў до него Іс: бось мя видѣў, увѣрїў-єсь, благословеннї, що не видѣли и увѣрили. Много ще иншихъ чудїв чинїў Іс перед учениками своими, що не суть написанї в тихъ книгахъ, а тїи суть списаннї, щобысте вѣрили, же Іс єсть сынь божїй и щобысте, вѣрующе,
- 1140 мали живоѣ в имя его.

Гл. кѧ.

- Потому вказаўсѧ Іс̄ знова ученикамъ своимъ, вставши из мерт-
 выхъ, на мори Тиверядскимъ. А вказаўся так: були вкупѣ Симонъ
 1145 Петръ и Ѡма, званный близнецъ, и Наанаиль, що буў из Кани Галли-
 лейской, и сынъ Зѣведеовѣ и инших ученикѣв двоихъ. Мовиў до нихъ
 Симонъ Петръ: иду рыбѣ ловити; а они мовили до него: идемъ и мы
 с тобою; и пійшли и сѣли въ байдакъ и той ночи ничего не зловили.
 А як засветало, стануў Іс̄ при берегѣ, а ученики не спознали, же то
 Іс̄. И мовиў Іс̄ до нихъ: дѣти, чи маєте що зѣсти? Отповѣли ему: нѣ.
 1150 А Онъ рѣк до нихъ: запусѣтъ сѣти по правой сторонѣ корабля, а най-
 дете. Запустили и вже не могли витягнути за дня много рыбы. А мовиў
 ученикъ той, що (го) любиў Іс̄, до Петра: Гдѣ есть. А Симонъ Петръ,
 почувши, же то Гдѣ, сорочкою оперезаўсѧ, бо буў нагый, и кинуўсѧ
 в море. А другіи ученики кораблюкомъ приплили, бо небули далеко від
 1155 землѣ, ино вѣдаў на двѣстѣ локоть, волокуще за собою волок рыбѣ.
 А як вступили на землю, видѣли огонь лежащій, а на немъ рыбу по-
 ложенну и хлѣбъ. И мовиў до нихъ Іс̄: Принесѣтъ в тои рыбы, щосте
 теперь зловили. И вступиў Симонъ Петр, витягнуў сѣть на землю,
 поўну великихъ рыбѣ сто пятьдесятъ и три; а будучи ихъ тилько, не
 1160 перервала сѧ сѣть. Мовиў до нихъ Іс̄: ходѣтъ, обѣдайте. А жадець на
 ученикѣв не смѣвъ го запитати: кто ты? зваючи, же Гдѣ есть. И приї-
 шоў Іс̄ и взяў хлѣб и подаў имъ и рыбу такожь. А то вже третій разъ
 вказаў сѧ Іс̄ ученикамъ своимъ, вставши из мертвихъ. А коли обѣдали,
 мовиў Іс̄ до Симона Петра: Симоне Іонинъ, чи любишь мене над тихъ?
 1165 Отповѣў ему: Ой, Гїи, ты знаешь, же тя люблю; и повѣў ему: Паси
 ягницѣ мои. И знов другій разъ мовиў до него: Симоне Іонинъ, чи лю-
 бишь мене? Отповѣў ему: Ой, Господи, ты знаешь, же тя люблю; и мо-
 виў ему: паси вівцѣ мои. Рѣк до него третій разъ: Симоне Іонинъ, чи
 любишь мене? Засумоваў сѧ Петръ, же ему рѣк третій разъ: чи лю-
 1170 бишь мене? и мовиў до него: Гїи, ты все знаешь, ты знаешь, же тя
 люблю. Повѣў ему Іс̄: паси вівцѣ мои. Амѣнь, амѣнь повѣдаю тобѣ,
 коли буў-сь молод, поясаў-сь ся самъ и ходиў-сь, куда хтѣў-сь;
 а як ся постарѣшь, піднесемъ руцѣ твои и иншии тя опереже и поведе,
 куда нехочешь. А тоє мовиў на указъ, якою смертію прославит Бога.
 1175 А тоє рѣкши, повѣў до него: иди за мною. А Петръ, обернувшись, уви-
 дѣў ученика, которого любиў Іс̄, в слѣдъ идущого, который и при ве-
 чери лежаў на грудехъ его и рѣк: Гїи, кто есть, що ты передасть?
 Того увидѣвши Петръ, мовиў до Іс̄а: Гїи, а сей що? Коли хочу, щоб
 той пробуваў, аж приїду, що се до тебе? ты иди за мною. И розійшла
 1180 сѧ бесѣда тая межи братю, же ученикъ той не вире. А Іс̄ не повѣў му,

же не умре, по: коли хочу, щобъ той пробуваў, аж я прійду, що се до тебе? Се той ученик, що о тѣмъ дає свѣдоцтво и который тоє списаў, и знаю, же свѣдоцтво его поправдѣ. А есть и иного много, що учиниў Іс, а еслибъ сѧ поединче мали писати, думаю, же и самъ свѣтъ непо-
1185 мѣстиўбы книгъ, щобъ сѧ могли написати. — Амѣнь.

Глава Богу.

Взлетѣў орель буйнокрылый
на небесні дворы,
Глянуў в сонце орель смѣлый,
глянуў в свѣтле море.

1190

А те сонце росплилосѧ
Словомъ по над свѣти,
А те море розлило сѧ
в милость по над дѣти.

1195

Пустиў орель быстрее око
в вѣчностъ незмѣриму,
Сягнуў духомъ гень глубоко
в глубѣвъ незмыслиму.

1200

Слухаў пѣсни райской птицѣ,
сердцамъ переймає
И пѣсвь вѣчнои зорыцѣ
свѣтови спѣває. —

Фрагменти.

До читателя.

Ие то природно всякомѧ народѧ и кожномѧ чоловыкѧ, що найрад-
нѣйший чѣше бесѣдѧ, которой ѡмѧ ще маленькомѧ дельїяльнѧ спѣвала
мати пѣсонькѧ и солодкїї лѣбови проливала слова. — Лш не тойе
само надѣлѣае нас ко возвиженїю ѡзыка и движенїю народної сло-
весности; языкъ ѡе то найчестнѣйшим даром природы, „ѡзыкъ способ-
ствѣет (по словам великого Шишкова, сего неутомимого розискивателя
Славянскихъ языкѣ во обще, предъ всеми рѣского) къ возвишенїю и сла-
вы царств: имъ гремит слово божїе, имъ дышут законы, имъ цвѣтѣт
науки, им живут художества, им украшается просвѣщенїе, имъ питається
10 честольѣбїе и гордость народнаѧ“; — в ним ѡавлѣае ся душа народа,
степень его просвѣченѣа, глубина або мыль его мыслей, его присмотру-
ванѣе ся природы и ея дѣйствїй, ѡе то величественный из много голо-

сів зложений краснзвучний голос народа сих великих и николи петера-
 йемих гусель природы; — а слї йазык прозовемо великойс, многослож-
 15 нойс, согласнойс музикоюс народа, то словесность буде прекрасним
 и вырним его образом.

Йазык руский не завсїди буў в таким понеханю, йак нынїшними
 часами, мала Рсць свое письмо, мала Рсць свойс словесность а слава
 из ней доси гуде свїто(м) Славльанским. Словесність Рсцьскїйс на три
 20 можна розличити часовїи передїли: первый, середущїи и послїдний
 або, лучше розмеживши, величественный Бойановїй, запорченый поль-
 ский, движший сьа народий. — Бойановомс чсдуются ще й нынї;
 Слово о Полку Игорево, Игора Святославича.

[Проект фонетичної правописи].

„Кожномс славльанскомс нарычїйс питама йака-сь самоголосна,
 25 котройс соголоснї звїазшїе — Рсци вльсбиў-сьа в голос і, а теїе і
 йе чистойе, остройе; Рсци наш ныколи не чсваў о францскїм и (ї
 ньмецькїм) ани йего дасть в свїй храм втрснїсти. Г. Левицкїй рад своим
 сторонам; за дльа того в книжцї, шчо дльа него написана, рад би так
 читаў, йак в маленька чсваў. Не бсде також рсцинове нсжда в тїм, шчо
 30 бїк род. бока; рїд, рода — ненаскїм же словарь примїрательный
 або йакоїе письмо, розбирайшче закорынки слів, добре прислсжит. —
 При тїм варїд наш прост, мсдровати не вмїїе, а лстше и краче бслоби,
 шчоби кїлькох мсдрївникїв уволїли вольс не йеднїй и не двом тьмам
 мирам. Голос Рсскїй, означений бсквойс и, трошкїи грсбшїй над і,
 35 однакож не такий грсбшїй, йак Москов(с)кье ы або польск. у, и всьсди,
 де придасть сьа Рсцинове в церковнїй книжцї читати и, читаїе тшїс
 бсквс вїжше описаним голосом, а в старих рскописях рсских, де лиш
 нагодїў-сьа голос той, хотьай не всьсди, однакож торонко и стрїчайем.

И, к, ю, л, є и и на почьаткс кожна из тих бскв єсть слова
 40 и склади є тїтлами так, йак Бї, нїї и проч. Но, коли скороченїя ны-
 нышними часи застспайстсьа, фалабо, цїлостїйс (Бог, наш), погоже би
 бсло довершити сеїе гїсновитойе дьло. Кожна из тих бскв, самостойашча
 на почьаткс, два голоси держит: й (j), короткойе зливаемойе і и а, і, с,
 є, и, ци не лстше роспрьагчи йїх, шоб змалїло число азбсчных знаків?
 45 бо мїсто пїяти стане лиш на однїм. — На короткье, зливаемойе сого-
 лосне і майемо бсквс й, н. примьїр, май, най, твїй и йенчі. — Такшїс
 силс, йак при кїнци, матимст всьсди и на почьаткс и в серединї, бо
 йе соголосна так, йак дрсгї бскви соголоснї, б, в, г, д, т, с, и. е. —
 тво | йа, мо | йї, спїваїе, не читати проте: твїй-а, мої-ї, спївай-е, бо
 50 таким свїтом нсжноби читати: крас-а, мат-и, слав-а, лиш каст: кра-са,
 ма-ти, сла-ва. Таким способом мїнайем сьа також в лихойс нсждойс, йак

писати склад **йо**, часто **гґсто** зустрічаємого в наших наріччій**с**. П. Левичій клаў дві точочки над **е** (**ё**), но такі точки клаў над **о**, коли має йак **ї** голосити, над **а** (**ä**), коли йак **е**, а так дісне не знати нам, 53 йака тим дв(ь)ом точкам сила, а коли прийшло-сь назначити **е**, шчо сьа так йак **ї** його вимовляє, то й незначіу.

П. **л**, **ю**, **к**. в середині передид**шчс** соголосн**с** велъат казати з легонька, а то др**сга** йе сих б**скв** сл**с**жба, кот**рс** д**с**же добре робит б**сква** **ь**, на теїе лиш постановлена. Но й т**с** сих б**скв** непостоянна 60 сл**с**жба, бо йедні соголосні зм'ягчай**стс**я ним, др**сгїж** не зм'ягчай**стс**я, п. пр. лати (лъати, лъети), а ма(а)со (м'ясо), пай (п'ай), а пать (п'ать) — пухати (п'ухати), а бю (б'їс), т**ст** легонькеїе **ї** (ї) пристаїе то до передид**ш**чого, то до послїднього голоса; звова н**с**жно значкїв; а так би сьа йїх намножило так много, йак трави на степах Українских.

65 Свійством р**с**кого йавика йе також, шчо **л** перемьняїе-сьа в короткє **с**, легонько зливаїе моеїе с передид**ш**чой**с** самоголосной**с** по такїй мїрї, йак голос б**скви** **й** с передид**ш**чой**с** самоголосной**с**. Теїе **с** спливає сьа зо своїей**с** самоголосной**с** так легонько, шчо не чинит б**скви** **в**, т. ї. г**с**би не стискаїт сьа до к**с**ни; воно голосит саме так, йак в нї- 70 мецьким Ау, Ваи, Pfau. — Йак сьа такоїе **с** відличаїе від **в**, добре доведъать право вимовленї слова: ввіу (водити) — воуќ, воуна, воуња (die Welle) — саме такє **с** ч**сти** також и в творигельнім падежи самооднім мїсто й**с**, н. п. р**с**кой**с** мойей**с** — р**с**коу мойеу; ч**с**вати той голос також значъат**с** лиш тогди, коли послїдїїе самоголоснїї.

75 Так чъасто спотребляїемий, цїло з **в** несходний голос **с** нашим йавик**с** допоминаїе-сьа окрімого значка. К том**с** придастьсѧ найл**ст**ше **у** (**v**), которойе и в греческим по самоголоснах вимовляє сѧ голосом с питомим р**с**ьским, шчо о нїм бесьїда, цїло сходне (*av, ευχην*), но шчо би тайа б**сква** не б**ла** однознакома з Московкой**с** и Сербкой**с** **у** 80 (**s**), по примїр**с** й зо слитной**с**, бо сьа також легко зливаїе с самогласной**с**, матиме також слитнїї**с**.

Кожна соголосна або с притиска або з легонька сѧ вимовляє, мати йїи про те або **ъ** або **ь**. **С**стѧ они проте просто протѧ себе стоїачїїи, де одно йе, др**сгом**с**** там не стоїати, а де йедно не стоїит, 85 конче там др**сгом**с**** б**сти**, не чїм одно з них лишити дасть сѧ без вїїи довершенїїа правописанїїа. К тому найлїпше придасть сѧ **ъ**, бо й перед самоголосной**с** нїколи не ставало при соголоснїї, н. пр. тако, а не т**ъ**ако, а коли го меж двома соголосними **с** старих стрїчайем р**с**копн**с**ех и книгах, то заст**п**ало мїетце пїуголоснойї.

90 Ми посполу зо Сербами маїемо голос, которого нїт **с** др**с**гих славльанских наріччїїах (ч**сти** в нїм нїбїто **д** и **ж** (**дж**), но оба тогї голоси в оден й тойже час, в однім протъавї, не вибїгаї**шчс** нїжад-

номꙗ в перед ани лишайꙗшчꙗ сꙗ на задї голосꙗт, йе то про те оден
голос и йедного нам задлꙗ него конче тра значка; Сербове го здавна
95 майꙗт в бꙗкꙗвї ц — пристаньмо й ми к ним.

Письменицѣ не бути законодательницею языка, лише
лицем цѣло удалим до языка; хочемо знати, який стрій переймав по-
котом часу и який досе придержаў, в чїм відличен від других,
а в чїм сходний в ними, з чого доведеться, якіи окрестности и як
100 много и сильно дѣлали на язык, не чѣм и на нарід; потом пишучи, не
ним им, а по нам писати кра(с)но для малои часточки народа, свѣ-
том вченим званнои, щоб сꙗ нашим гадкам и строіови их чудовали
та их розбирали, лише щоб цѣлий нарід з нашого письма и з того, що
вмѣємо, хосновав, про те не лꙗза нам викидати слова питомо народні,
105 а приймати чужїи або творити нечуванїя межи народом хїба в найбіль-
шїй нуждѣ.

[Казка Богдана Хмельницького].

Перед виїком проживаў сельанин, великій богатирь, що аж сꙗсїди
його долї завидїли. Маў він ꙗ своїм домови хованьцꙗ. Сей одного
разꙗ присунуў сꙗ до дїтей, що молоко йїли; син хажайа парнꙗў го
110 ложкойꙗ по головї; вꙗж, тим розльꙗчений, вколоў хлопцꙗ — дитина зле-
бедїла, а господарь, ўхопївши за бардицꙗ, вꙗжеви, скрившемꙗ ўже го-
ловꙗ ꙗ своїй йазвинї, ўтꙗў фїст. Вꙗж не проїавлꙗў сꙗ бїльше,
а сельанин за недоўго у нечꙗванꙗ запаў нꙗждꙗ. — Иде до ворожбита
питатись ꙗ него за провинꙗ горькойї недолї. Доки в подрꙗжествї про-
115 бꙗвалисте с вꙗжом, маў йес сꙗ гаразд, нинї, коли собї ворогуйете,
тꙗжко злиднїйеш; бо вꙗж вꙗсього лиха йїдꙗ ў себе сꙗў и від обїстьꙗ
відвертаў. Трꙗди-сꙗ, щоби опадом синим сꙗ побратаў, не чїм з жїн-
койꙗ. Надїлꙗли вꙗжа, щоб проїавїў сꙗ из своего лежовиска. Йавїў-
сꙗ до молока; хожбай, згльꙗнꙗўши його, просїў и радїў го, щоб вер-
120 нꙗлꙗсь до побратимства. Вꙗж на тее: Кїлькꙗ огльꙗнꙗсь, що не майꙗ
хвоста, сердꙗсь на тебе; сила си пагапеш своего сина, враждꙗйеш на
мене и радбїсь головꙗ мойꙗ потрїскаў. Про те лꙗтше бꙗде такїй дрꙗжбї
меж нами стойати, щоб ти у своїй хатї, йа ꙗ своїй йазвинї, не во-
рогꙗйꙗчи собї, пробꙗвалиемо. —

125 Так то сꙗ майє, пане после, межи козаками и Лꙗхами.

Примітки Шашкевича.

- Ст. 76. О Запорожцях и ихъ Сѣчи. стр. 14. до „розбивающий“ :
Зри приписку 68. Черкаси походятъ відъ Касогів, сидѣвшихъ межи Каспійскимъ и Чорнимъ моремъ. Имя ихъ сложено изъ Татарскихъ слѣв: черъ = дорога и кесмень = відрызати.
- Ст. 77. стр. 33 до „неслабостойанна“ : Приписка 70. Карамзинъ повѣдае о козакахъ такъ: Имя козаковъ сдѣлалось извѣстно по исторіи около 1517, но вѣроятно, что оно въ Россіи древнѣе Батыева нашествія и принадлежало Торкамъ и Берендѣямъ, которые обитали на берегахъ Днѣпра ниже Кіева. Тамъ находимъ и первое жилище малороссійскихъ козаковъ. Торки и Берендѣе назывались Черкасми, козаки также. Вспомнимъ Касоговъ, обитавшихъ по нашимъ лѣтописямъ между Каспійскимъ и Чорнымъ моремъ; вспомнимъ и страну Казахію, полагаемую Императоромъ Константиномъ Багрянороднымъ въ сихъ же мѣстахъ; что Осетицы и нынѣ именуютъ Черкесовъ Касахами, что Торки и Берендѣе, не хотѣвшіи покориться ни Моголамъ, ни Литвѣ, жили какъ вольные люди на островахъ Днѣпра, огражденныхъ скалами, непроходимымъ трясинкомъ и болотами; — приманили къ себѣ многихъ Россіянъ, бѣжавшихъ отъ угнетенія, смѣшались съ ними и подъ именемъ Козаковъ составили одинокъ народъ, который сдѣлалъ ся совершенно рускимъ, тѣмъ легче, что предки ихъ, съ десятого вѣка обитавъ въ области Кіевской, уже сами были почти рускими. Болѣе и болѣе размножаясь числомъ, питая духъ независимости и братства, козаки образовали воинскую христіанскую Республику въ южныхъ странахъ Днѣпра, начали строить селенія, крѣпости въ сихъ опустошенныхъ Татарами мѣстахъ; взыались быть защитниками Литовскихъ владѣній со стороны Крымцевъ, Турковъ и спускали особенное покровительство Сигизмунда I, давшаго имъ многія гражданскія вольности въ мѣстѣ съ землями выше Днѣпровскихъ пороговъ, гдѣ городъ Черкасы названъ ихъ именемъ. (Ист. Госуд. Росс. т. V, ст. 393—395).
- Ст. 78. Передслѣв. стр. 9 до „дїлам“ : Енеида на малороссійскій языкъ переложенная И. Котляревскимъ; тричи виданая 1798, 1808 і 1809 в С. Петербурзі. Князя Цертелева: Опытъ собранія ста-

ринних малоросійських п'єсен. С. П. 1819. Малоросійскія п'єсни, изданныя Михаилом Максимовичем. Москва, 1827; тойже издав: Украинскія народныя п'єсни. Моск. 1834. — Запорожска старина. Харьков, 1833—1834. IV части. — Малоросійскія пов'єсти, изд. Осповяненком в Моск. 1834. Малоросійскія пословици — Харьков, 1833. Приказки малоросійскія, изд. Гребенькомъ, С. Петерб. — Войцеховича малоросійскій словарь, помещенный в трудах моск. общества любителей Россійской словесности. Ч. III. 1818. — В изв'єстіях рос. Акад. в книжці 7 читаем, що Академієв куплений словарь „Малоросійскій, поручен от Академіи Господину члену оной Николаю Ивановичу Гиѣдичу и при нем двум любителям словесности, знающим малоросійское нарѣчіе и согласившим-ся из усердія к общей пользѣ содѣйствовать всемъ предпріемлемомъ трудѣ, а именно Господину Капнисту и Князю Цертелеву“. — Піют також хорошо руским язиком Че. Гуляка-Артемовскій, Тома Падурра і инші. Про маленько містця леше набилинаєм о грамматиках Павловского (Моск. 1818), Лучкая (Slavo-Ruthena в Будимі, 1830), Левіцкого (в Перемишли, 1834) — о ділах: Wacława z Oleska, Pieśni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego (у Львові, 1833) і Лозіньского: Ruskoje wesile (в Перемишли, 1835).

- Ст. 79. Руское весіле. стр. 5 до „містци“: Шкода, що п. Л. не госновав ся многоцінним ділом Г. Дмитра Бантиш-Каменского: Исторія Малой Россіи, — Моск. 1830. — Часть III.
- Ст. 80, стр. 24 до „ужсают“: Глянь, народодлюбивий читателю: Odpowiedź na zdanie o wprowadzeniu abecadła polskiego do piśmiennictwa ruskiego (г. Левіцкого), w Przemyślu, 1835. — Азбука і abecadło — (Uwagi nad rozprawą). О wprowadzeniu abecadła polskiego do piśmiennictwa ruskiego — тамже, 1836 —
- Ст. 94. Помста и великодушіе. До „помста“: Помста, мщеніє, zemsta, pomszczenie się изросли от корене письменно- або церковно-славенського; сюди односити ся дасть и мада в значенію заплати, нагороди; мздовоздатель, мздовозданіє, которія словеса, одвергши припряженні слоги, потекли од жередла м-с-т й м-з-д, понеже убо с и з, т и д яко гласи одного орудія одно в м'єстѣ другого в мовѣ часто стаєт, сего дѣля твердити можно, же от одного вы-росли иня. —

III. ЧИТАНКА

для дѣточекъ въ народныхъ училищахъ рѣскихъ.

Переглядь.

	сторона
Привѣтка дѣтѣй до читанка и наѣки	1
Що є родина?	—
Що є село, мѣсто, край?	2
О церквѣ	—
Коротенька познѣемость землѣ	3
О рѣкахъ и водахъ	5
О морю, островахъ, рыбахъ	6
О корабляхъ и о пяти частяхъ землѣ	7
Продовжка	9
О хмарахъ, росѣ, дожди и о теплотѣ солнцевѣй	10
О йнею, градѣ и снѣгу	11
О веснѣ, лѣтѣ, зимѣ и зсени	12
О сонцу, мѣсяцу и звѣздахъ	14
О иншихъ рѣчахъ, що Богъ для нашей выгоды и оутѣхи сотворивъ	15
Молитва подлѣчна дѣтѣй	16

Повѣстки.

Добрыи Семко и лихий Данько	17
Нехарный хлопецъ	18
Пустый Гринь	19
Пустый Михаль	18
Пустый Севько	20
Неправдъ моливый Ивась	—
Кирилло лютивъ псы и каавеса того	21

О лихихъ товаришахъ	22
Оубогий, али оучтивый хлопецъ	23
О помочи Божой въ хоробѣ и о подлцѣ	24
О ладѣ въ господарствѣ	26
О помочи несчастнымъ св(о)ими рѣками	27
О милости и подлчности ко рѣдичамъ	28
Рыбарь, надѣющій сѧ въ нещастю на Бога	30
О помочи ближньому въ работахъ егѡ	33
Добросердный старецъ, садлщій садовинѣ	35
Слсхай старыхъ; помогай несчастнымъ въ дорогахъ	36
Никола нарѣкае на ладъ въ природѣ	37
Чжесторонный людсколюбный князь	39
Лскáвый богáчь на смѣртнѣй постѣли	41

Б á е н и.

Собака и когѣтъ	42
Лисъ и вовкъ	—
Богатый скѣпецъ	43
Сонце и земля	—
Волы	—
Панъ и собака егѡ	44
Пчола и горница	—
Вовкъ въ овечѣй кожѣ	—
Сливка	45
Жаворонокъ и егѡ дѣти	—
Дѣбъ и тростина	46
Вѣжъ и ѣжъ	—
Ворѡна въ павлцнѣмъ пѣрю	47
Двое голѣбáтъ	—
Двѣ воронѣ	48
Кривый и слѣпый	—
Перепѣлка въ сѣти	49
Песъ зъ масомъ	—
Ворѡна и ракъ	50
Дикий и сѣльскій чоловѣкъ	50
Щѣка и карасъ	51
Лѣвъ и медвѣдь	—
Трѣбарь	—
Олѣнь и быкъ	52
Ласничка и голѣбъ	—

Баранъ и волъ	—
Плѣшка и соловѣй	53
Старый и молодой лисъ	—
Потокъ и рѣка	—
Щѣка и малѣнька рыбка	54
Дѣти и жѣбы	—
Лебедка и вороны	55
<hr/>	
Коротенькіи наѣски	56

Повѣсти изъ сватыхъ Книгъ.

Сотворѣнїе свѣта	68
Продовжка	—
Грѣхъ первородный	69
Смерть Авла	72
Затопъ всесвѣтна	74
Авраамъ чинитъ ГДѢ Богу приносъ сыномъ своимъ Исаакомъ	76
Египетскій Іосифъ	77
Голіаѳъ и Давидъ	83
Свѣтый пророкъ Елисей, висѣдѣвый дѣтми, и кара Бога на нихъ	85
Товіа	86
Рождество и житье спасителя нашего Іса Христа	88
О талантѣхъ	92
О милосердіѣ Самаритинѣ	93
О десяти Исусомъ Христомъ спѣленнымъ	94
О блѣднымъ сынѣ	95

Пѣсенки и грачки дѣточїи.

1. Пѣснь до Бога	98
2. Забавы и грачки дѣтей	99
3. Къпанка	100
4. Весѣлка	101
5. Истинне щастїе	—
6. Такожъ	—

(1) Научили-сте сѧ, дѣточки, за помощію Божію читати. Радсвали-сѧ тымъ родичи ваши, отецъ та ѿ мати, радсвавъ сѧ оучитель та ѿ мило для васъ самыхъ; бо чи то въ церквѣ, чи дома возьмите книжкѣ до рѣкъ, хорошѣ и безъ трѣда читаете. Бачите, теперъ Таго вамъ дарсвали тѣю 5 книжочкѣ, прилѣгайте и читайте, а навчитѣ сѧ въ ней многѣ хорошого и госновітого. —

Правда, сѣмъ! ты теперъ въ оучилѣ и хтѣ сѧ лишивъ дома? Остали-сь Таго, Мама, братѧ, сестры, словомъ осталасѧ родина. Мѣжъ и женѧ въ дѣточками, въ хлопцѧми и дѣвчѧтами чинѧтъ родинѣ, до ко- 10 торой пристаѣ и чѣладѣ. Кѣждый въ тѣмъ домови мѧе своѣ питомѣнне имѧ, а всѣ разомъ мѧють одно прозвище. Бачишь, отъ въ тѣй хатѣ зовѣ сѧ отецъ Прокѣпъ, мати Марѣна, (2) сѣмъ Пилѣпъ, дочка Анна, а всѣ разомъ зовѣтсѧ, на примѣръ Бѣлѧчи абѣ такъ инѧкше, бо такихъ прозвыщѣ многѣ, а въ кѣждѣй родинѣ иише. —

15 Коли многѣ такихъ родинѣ въ сосѣдствѣ жиѣтъ и своѣ хатѣ мѧють, составлѧють селѣ; а коли тѣи хатѣ сѣтъ велики, высоки, каменнѣ, зовѣтсѧ камѧнницы, а жкѣ такихъ камѧнницѣ многѣ разомъ стѣтъ, то зовѣ-сѧ городѣ абѣ мѣсто. Вы теперъ знаѣте, що живѣте в селѣ и икъ сѧ тѣе селѣ абѣ мѣсто зовѣ; а ѣтъ тогѣ назвыща селѣ 20 абѣ мѣста всѣ люде, що там живѣтъ, мѧють своѣ назвыще; на примѣръ: Галичѧне ѣтъ Галичѣ, Львовлѧне ѣтъ Львова, Залѣсѧне ѣтъ Залѣсѣ, Зарѣчѧне ѣтъ Зарѣчѣ — и многѣ иишихъ. —

Въ кѣждѣмъ городѣ и въ кѣждѣмъ бѣльшѣмъ селѣ е церковь свѧ- 25 тѧ, дѣмъ Божій. Тамъ (3) сѣдѧтъ-сѧ хрестѧне, щобы Гдѣс Бѣгъ чѣсть ѣтѣвати, щобъ сѧ молити. Въ церквѣ правитѣ Дѣховникъ слѣжбѣ Бѣжѣ, молитѣ-сѧ до Бѣга за васъ и за всѣхъ людѣй, щобъ иѣтъ Бѣгъ въ иѣхъ памѣренѧхъ добрыхъ годивъ. Въ церквѣ читѧе Дѣховникъ Евангелѣе свѧтѣе, проповѣдѧе слово Бѣжѣе и наѣчѧе люди, икъ мѧють по приказѣ Бѣжомъ жиѣти. Ходѣтъ проте, дѣточки, що свѧта и що недѣлѣ и, коли сѧ 30 лишь въ звѣн влѣритѣ, до церкви на набоженство, на слѣжбѣ Бѣжѣ, на вечерню, на наѣкѣ; дѧкѣйте Гдѣс Бѣгъ, що вамъ позволѣвъ наѣчити-сѧ

те, що теперъ смѣете, и щобы вамъ допомѣгъ ще многу доброго са
научити, бо якъ Богъ не годить, то нѣщо по гадцѣ не йде; бо до-
бре то кажутъ, може-сте вже не разъ шъ Тата або Мами чсли: „Безъ
35 Бога нѣ до порога!“ — „хто въ Богомъ, Богъ въ нимъ“. —

Икъ Богъ дасть, що вѣростете, може вамъ са придасть де въ до-
рогѣ пстѣти-са. Икъ вийдете изъ селѣ, то глѣнете въколо рѣвнотѣ,
сѣножата, полѣ, високѣи горы и поменши горби, (4) глѣнете Заєра, дсбрѣ-
вы, лѣси, морѣ; а за моремъ сѣтъ знова землѣ, краѣ, гѣроды и мѣста,
40 церквѣи, хатѣи и люди; — а шъ мѣста до мѣста зайдете знова оу дрѣги
селѣ и мѣста, що сѣтъ абѣ мѣнши абѣ просторонѣиши або хорѣшчи або
хѣдши шъ тогѣ селѣ або мѣстѣчка, де вы-сте са родѣли. — Колѣи
многу сѣлъ и гѣродовъ съ полѣми, горѣми, рѣкѣми сѣтъ пѣдъ одною
вѣлостѣю, чѣнатъ Госпѣдарство, Паѣнство, державѣ и зовѣса або цѣр-
45 ство або корѣлѣвство або княжѣство. — Всака держѣва маѣ своѣ окрѣме
имѣ. — А знаѣте, якъ са тѣмъ зовѣ, въ котѣрой мы живѣмъ? Тѣмъ зовѣ-са
Австрѣа и ѣ цѣсарѣство, а въ тѣй Австрѣи ѣ корѣлѣвство Галицкѣе и Во-
лодѣиверскѣе, а въ томъ корѣлѣвствѣ Галицкии живѣло вы Рѣсини; —
а добрый нашъ Владѣивѣтель сидѣтъ оу Вѣдѣни и зовѣ-са Фердинандѣ. —

(5) Разъ въ недѣлю въ полѣднѣ прикликавъ отецъ свои дѣти до
сѣбе; сѣвъ пѣлъ хѣтою, дѣтѣчки го шѣбѣспѣли, а отецъ имъ такъ по-
вѣдавъ: Чѣете, якъ тамъ за ворѣтѣми водѣ по камѣню брашѣтъ? Тѣмъ
вода идѣ въ гѣуръ, плинѣ по мѣжъ горѣами, мѣжъ царѣвами, лѣгѣми,
сѣножѣтатами, по пѣдъ мѣста и сѣредъ сѣлъ, перѣпливаѣе многу сторѣиъ
55 и крайѣвъ и великою рѣкою вихѣдитъ въ морѣ. Перѣплинѣ такѣ рѣкѣ ча-
сомъ пѣтьдѣсѣтъ, сто, двѣстѣ и трѣста мѣль, закимъ вийде оу морѣ.
При жерѣлѣ або порѣ она завѣгда не величка, но що разъ бѣльшѣе,
а закимъ виплинѣ въ морѣ, часомъ дѣже ширѣе такъ, що тѣжкѣу дрѣгогѣу
бѣрега доглянѣсти; а знаѣте, про що? въ видѣиль въ нѣй тѣлько са воды
60 набравѣ? таже водѣ, якъ ѣсте свѣдоми, не ростѣ? Тѣтъ шѣзѣавъ са гар-
ный Павлѣиъ: маѣстѣ видѣкѣи припливаѣе. Добре ты кажѣшь, похвалѣвъ
го шѣтѣцъ, по дорѣзѣ приймаѣе ще многу пишои воды, потоки, стрѣи и рѣ-
кѣи и такииъ свѣтомъ нарастаѣе оу невидѣиш ширѣиъ близъ морѣ. Тѣмъ
мѣстѣце, де рѣкѣ вихѣдитъ въ морѣ, зовѣ са лимѣнъ або оуѣстье рѣкѣи. —

(6) А звѣдкажъ са тѣмъ водѣ въ гѣрахъ бѣрѣ? запитѣла са неве-
личка, хорѣша Марѣиѣа; таже она не ростѣ, якъ-ѣсте сами полѣдали.
Тѣмъ тобѣ скажѣе Андрѣиъ, онъ вже шъ мене чѣвъ разъ на полѣ; —
а Андрѣиъ такъ стѣавъ казѣти: Оу гѣрахъ имѣи, пѣщѣри, шѣзѣиѣи,
а то такъ вже въ прирѣодѣ, такъ вже Богъ давъ. Икъ дожѣи
70 спѣадѣтъ, то спливаѣе са тѣмъ водѣ оу сѣсѣ пѣчѣри, казѣвѣиъ, въ сѣ-
дѣиш, вибивѣе собѣ по пѣдъ горы дѣрѣс, такъ жилѣ, бѣе порѣю
и спливаѣе долѣвъ, бо до горы водѣ нѣколи не пѣйде. Такъ менѣ, Тѣтъ,

казали-сте. — Добре-сь кнѣззавъ, похвалѣвъ го штець, люблю та
за теѣ, іакъ побѣдѣ до мѣста, привезѣ ти дащо хорошого. —

- 75 То тѣѣ море маѣ бѣти дѣже великѣе? запытали сѣ дѣти. **О**, истин-
ноу дѣже великѣе, отвѣчавъ отецъ; не заглѣнешь мѣ нѣ кивца нѣ
мѣры, плиннѣ рѣкъ и двѣ, а ще тѣжкѣ до бѣрега доплѣсти. Водѣ мор-
скаѣ е солѣна, а приморѣнѣ, люди, що при морю живѣтъ, варѣтъ сѣлѣ
зѣ той водѣ и торгѣють нѣю. На тѣхъ ширѣкихъ и недоглавнѣмыхъ
80 водахъ сѣтъ островѣ, (7) що нѣхъ море до шкѣла шбливѣе, великѣ
и мѣнши; — на тѣхъ островахъ ростѣ трава, дѣрѣвѣ, хлѣбъ, вино, жи-
вѣтъ люди, сѣтъ хатѣ, мѣстѣ и сѣла зѣ церквами. — Въ морю живѣтъ
рѣбъ великихъ и мѣншихъ. Найбѣльша рѣба морскаѣ е кѣтъ, на нѣйбѣ (и во-
зомѣ) шбернѣвъ. — Тѣѣ рѣба е дѣже товѣстѣ, а сѣло зѣ нѣи оуѣпотреблѣе-сѣ
85 до намащивана шкѣръ и до каганцѣвъ. Сѣдѣчина, визивѣ и осѣлѣдци,
що мы въ нѣстѣ шѣдѣ, сѣтъ такѣжъ рѣби морскѣи. — Въ морю на днѣ
ростѣтъ дѣрева такѣ, шкъ въ насѣ на землѣ, такѣ, іакъ въ нашихъ ста-
вахъ нѣдѣ водѣ трава ростѣ. Тѣѣ дѣрево зовѣ сѣ коралѣе дѣрево;
а зѣ того дѣрева рѣжѣтъ и шбѣѣсѣють хорѣши и дорогѣи коралѣ и тор-
90 гѣють винѣ. Вашѣ Мама маѣють такѣжъ такѣи коралѣ зѣ того морского
дѣрева. —

- По морю плѣвѣтъ на кораблѣхъ. Кораблѣ сѣтъ то дѣже великѣи
човнѣ. На човѣнѣ нашѣ (8) не сѣдѣтъ бѣльше шкъ вѣсмерѣ або де-
сѣтеро людѣи, а на корабѣлѣ морскѣи сѣдѣтъ кѣлька сотѣ людѣи, ще
95 набѣрѣтъ на довѣшии чѣсѣ мнѣшѣ поживѣ и бѣрежной водѣ, бо водѣ
морскѣю за прото, що солѣна, пити не можнѣ, набѣрѣтъ мнѣшѣ торго-
выхъ и крамскѣихъ рѣчей и плѣвѣтъ въ далекѣи край и землѣ. И такѣ
однѣи пѣскаѣють сѣ тѣдѣ, нѣдкѣль сѣнце виходѣтъ, а тѣѣ сторонѣ землѣ
зовѣсѣ Асѣѣ; вѣдтамѣ привозѣтъ цѣскорѣ, кѣвѣ, пѣрець, имбѣрь и такѣ
100 дальше. Дрѣгѣи плѣвѣтъ тамтѣдѣ, дѣ сонце западаѣ, а тѣѣ землѣ Амѣ-
рика, и привозѣтъ шолѣто и сѣрѣблѣ и крѣскѣ, въ которой нашѣ дѣв-
чѣта шѣйцѣ на великѣденѣ красѣтъ. Зновѣ вишии вѣдѣтъ на полѣдни до
Африкѣи и надѣбѣють тамѣ людѣи, що во всѣмѣ до насѣ подобнѣи, лише
що цѣлѣ чорнѣи, бо тѣѣлѣ сѣнце дѣже пригрѣвѣе и нѣмѣ лицѣ и все тѣло
105 шбжѣтѣ. Вѣже знѣтѣ три чѣсти землѣ: Асѣю, Америкѣ, Африкѣ, а чет-
вѣрта чѣсть зовѣ-сѣ Мнѣшѣостровѣ и зовѣ-сѣ такѣ задѣѣ (9) тогѣ,
бо состоитѣ изѣ самыхъ шстровѣвъ, верховинѣ, кѣшнѣи зѣ землѣ, на
котѣрыхъ, шкъ вѣжѣ чѣшѣте, ростѣ дѣрѣвѣ, трава, шбжѣ и живѣтъ люди.
А на послѣдѣ пѣта чѣсть землѣ зовѣ сѣ Европѣ, а въ той Европѣ мы
110 живѣмо. —

Теперь вѣже знѣтѣ, зѣ мнѣшѣ чѣстей цѣла землѣ шложена? —
Знаѣмѣ, шповѣли дѣти, зѣ пѣти и тѣи зовѣтѣ-сѣ: на востоцѣ сонца
Асѣѣ, на западѣ сонца Америка, на шѣвѣ або полѣдни Африка, межѣ

Асею и Америкою Многоостровъ, а на полѣночи або сѣвѣрѣ Европа,
115 де мы живѣмъ.

Хорошо, добре берѣте на оумѣ и на оумѣтѣ, похваливъ ихъ оучитель и росповѣдавъ дальше такъ: Межи тими частами землѣ сѣтъ то тѣ воды великіи и два разѣ ихъ бѣльше, нѣж сѣхѣи землѣ. — Цѣлѣ землѣ разомъ е крѣгла якъ яйце такъ, що колибъ хто въ намогѣ
120 селѣ вѣйшовъ и все въ однѣ сторѣнѣ правѣ, на примѣръ за сонцемъ ишовъ, не вертаючи (10) сѣ цѣлѣ навѣдъ, прийшовбы колись знова до селѣ намогѣ въ той сторѣнѣ, відки сонце встає, то естѣ ѡтъ востока.

Тѣмѣте, дѣти, якъ то тогѣдѣ однѣгѣ часѣ въ лѣтѣ дѣрева листѣ поспѣскали, биллѣи, травѣи, зѣлѣа, квѣтки повѣли, а знаѣте, чѣмъжѣ то
125 такъ бѣло? — „Знаемъ, ѡтповѣли дѣти, бо сонце дѣже пригрѣвало, а дождѣ и росѣи не бѣло“. — А знаѣте, відки той дождѣ берѣ-сѣ? — знаемъ, въ хмарѣ. — А знаѣте, відки хмары? — вже тогѣ не знаемъ. — Оже на вамъ ѡповѣмъ, сказавъ отецъ: „Можете видѣли не разѣ, якъ въ зарѣю по надѣ воды, по надѣ млѣки лѣтомъ тѣманѣи стоѣтъ; ожежѣ
130 то вода такъ парѣе, а якъ сонце вѣдѣ, то тѣа пара подводѣтъ сѣ горѣ подѣ нѣбо и въ того чинѣтъ сѣ хмары и облакѣи. — Ото видѣте, хмары и облакѣи сѣтъ дѣже маленькѣи и легонькѣи краплѣ (11) воды, котѣрии, якъ въ горѣ зобѣютъ сѣ въ бѣльшѣи каплѣ, тѣажѣютъ и кѣнче имъ тогдѣ на землѣ падаѣти. Колѣи тѣи каплѣ падаѣютъ въ ночѣ незнаѣкомѣ, звольненька,
135 то зовѣтъ сѣ росѣю, а якъ падѣтъ гѣето и на разѣ мнѣгѣмъ, то зовемо дождѣмъ. Колибъ не тѣе, то зовѣлибъ и згорѣли наши царѣвѣи, травѣи бы вѣсхла, скотѣнѣи не малабъ сѣ на чѣмъ паѣсти, а люди бы хлѣба не вѣли и наставѣ бы голодѣ великѣи, щѣбы весь с(в)ѣтъ заморѣвъ. Бѣчите, якъ те премѣдрѣсть Господа Бога добре зарѣлила, якъ то насѣ Богъ дѣже
140 мѣлѣе! Дѣксѣте прѣтѣ томѣ Гѣдѣ Богѣ за егѣ добротѣ, лагаючи и вста-вѣючи. —

Мѣре такѣжѣ такъ парѣе и насылає намъ сюдѣ свои хмары, бо нашихъ бы нестѣло, щѣбы всѣ землѣ и краѣ змѣчѣти, покрѣплѣти и ѡтживлѣти. И тѣтъ видимо найбѣльшѣ добротѣи и премѣдрѣсть Бѣжѣю. Бо
145 колибъ мѣре не парѣвало, то въ рѣкѣ тѣлько бы сѣ водѣ навбирѣло въ мѣре, щѣбы вѣстѣ(12)пили в бѣреговѣи и всю землѣи и всѣ люди затѣпилибы. —

Колѣи росѣа, падаѣючи на землѣи, змерзѣне, то называемъ инѣи, а якъ дождѣ, спадаючи на землѣи, на воздѣсѣ змерзѣне, то зовѣ-сѣ градомъ або
150 сѣвѣгомъ. Градомъ называє сѣ тогдѣ, якъ бѣльше краплѣвъ сплинѣтъ въ однѣ и тогдѣ, замерзѣши, падаѣютъ на землѣи кѣспѣами лѣдѣи, а тѣе лише въ лѣтѣ слѣчає сѣ; а коли дрѣвѣвѣиши каплѣ мѣрзѣнѣтъ и падаѣютъ, зовѣтъ сѣ сѣвѣгомъ. —

Нѣкѣже то, Тѣтѣ, дѣе сѣ, що часами зѣмнѣи, а часами теплѣи? запѣ-

уже зробивъ!... То той Господь Богъ дже великій, сильный и мудрый, шо все тебе такъ зробивъ и розрадивъ — озвали ся дѣти и схилили свои головки, кланяючи-ся Ему.

Ще многу рѣчей сотворивъ Господь Богъ для нашей выгоды и оутѣхи. Коли люди цѣлый день роблять и трудят-ся, треба имъ припочити; на тебе маемъ почу. Треба намъ ся поживити, прохолодити и покрѣпити; на тебе маемъ вѣдѣти, хлѣбъ свѣтлый и инши травы и поживы. — Чи годенъ бы человекъ такъ многу землѣ самъ одинъ справити, оборати, обсеяти и обжати? На тебе мае хдѣбѣти и товаръ, мае конѣ, волы и скотинѣ, на тебе такожь давъ Господь Богъ, шо ся человекъ до человека горне, шо люди сидѣть по селахъ и (16) мѣстахъ, абы одинъ другому помагавъ. —

Давъ Богъ для нашей оутѣхи и радости птицъ, шо намъ при роботѣ нашей прилѣвють и веселѣ веснѣ заповѣдають, вернувши зъ далекихъ краѣвъ, ксда передъ зимою бѣли полетѣли. —

Давъ Богъ людямъ оумъ, розумъ и хитрость, за которыми хороши и просторонни домѣ ставлять, сѣкна виробляють, полѣгна ткають, шкѣры на ремѣни виправляють, а себе все на тое, чтобы насъ шибко стѣдени зимою застѣпало и передъ секою лѣтомъ хоронило. Виробляють люди такожь хороши рѣчи для нашей прикрасы и для нашей корысти и хоснѣ; виробляють красиѣ стѣжки, хороши и тонки хсетки, витѣсють столи и сѣдины, ксють велѣзо, пишуть образи и списють книги, чтобы ся чогось навчили. Все то люди своимъ оумомъ и розумомъ роблять, а той оумъ и розумъ давъ имъ Господь Богъ, шо насъ такъ дже милѣе и намъ добра хоче. — Величаймо проте его силу и премудрость, даксимо за его добротѣ и милость для насъ и молимъ ся ширимъ сердцемъ:

М о л и т в а .

Господи Боже! Ты такіи великии и чуднии рѣчи сотворивъ и чинивъ, Ты насъ такъ дже любишь и милѣешь, Ты намъ такъ многу добра даешь, оуслыши насъ маленькихъ дѣтей, бо мы ся молимъ, вложивши рѣки и приклонивши колѣна. Мы твою мудрость и Твою силу славимъ и величаемъ, мы оусердну Тобѣ даксемо за всю Твою превелику милость и любовь и просимо, чтобысь намъ давъ здоравлие, чтобысь давъ нашимъ родичамъ, нашимъ дсховнымъ, оучителямъ, цѣсареви и всемъ людямъ многи и веселии лѣта. Аминь. —

(17)

1. Повѣстки.

Одинъ Отець высылавъ два сыны до оучила и такъ до нихъ мовивъ: Идѣтъ, дѣточки, и вчѣтъ сѧ прилѣгливо, щобыте знали, якъ то на свѣтѣ добре и въ гараздѣ жити. Семко и Данько ходили до оучила. Семко бѣвъ добрый, тихомирный и кѣтѣвавъ добре, що оучитель нас-
 5 чавъ и що самъ въ кнѣжцѣ читавъ. А Данько минавъ частю оучило, а коли прійшовъ, не дбавъ на те, що оучитель повѣдавъ, пѣстовавъ, перебивавъ дрѣгимъ оувагѣ и паѣкс, прошѣвавъ сѧ разъ въ разъ вийти и вертавъ не зараздѣ. Оже бачите, що зъ того випало. Семко вивчивъ сѧ добре, въ оучилѣ вѣ го любили, якъ пѣдрѣсъ, бѣвъ Господаромъ
 10 сановитимъ, мавъ оу людей честь и слава, а зъ Бога милость, бо добре сѧ велѣ емѣ. А пакъ Данько ходивъ и ходивъ до оучила и ничого сѧ не навчивъ, бо нехотѣвъ; на послѣдѣ переставъ и ходити, до никакоѣ не бравъ сѧ работи, волочивъ сѧ лишь по селѣ, гѣлавъ, волосовавъ и водивъ сѧ зъ дрѣгими, а коли не стало за чимъ гѣлати, взявъ сѧ до
 15 крадѣжи, ажъ на послѣдокъ заперли го въ вязницю. Такийто бѣвъ конецъ неприлѣгливаго и побѣжщого Данька. Дѣти, берѣтъ собѣ те добре на оуль, щобы и вамъ сѧ такъ не повело. —

(18) Одногъ разѣ прійшовъ оден хлопецъ до оучила не оумиваний и нерозчѣсаний. Оучитель, глянувши на него, постерѣгъ зараздѣ те и дже
 20 не милъ емѣ то бѣло, поставивъ го на передѣ передъ всѣма и такъ сказавъ: Бачите, який онъ нехорошій; и тогда сѧ тотъ хлопецъ дже стыдавъ и полоуѣвъ, склонивъ сѧ оучителеви и просивъ, щобъ мѣ емѣ лѣнивство вибачивъ. А оучитель добрый вибачивъ мѣ и такъ го перестерѣгавъ: Памѣтай, щобысь, равю вставши, хорошо оумивъ сѧ и розчесавъ сѧ, чоботи зъ болота и пороха витеръ, Богѣ помоливъ сѧ, поцѣ-
 25 лѣвавъ Татови и Мамѣ на добрыдень рѣкс и, тогда поспѣдавши, ишовъ до оучила. — Такъ навикнешъ до харности и люди скажѣтъ, що то хорошій хлопецъ и бѣдѣтъ тѣ всѣ любили, а никто не бѣде сѧ тобою мерзити.

30 Миханъ, идѣчи до оучила, завсѣгда по доровѣ вганавъ сѧ, боровъ сѧ и бѣвъ сѧ. Одногъ разѣ бѣгъ за дрѣгимъ хлопцемъ, внавъ на лямачѣ и висадивъ си око; тогда Тато жѣривъ сѧ, а Мама плакала, а Миханъ до смерти калѣкою ѣставъ. Навчѣтъ сѧ зъ него, щобыте, идѣчи до оучила, мирно и хорошю ишли, не скакали, не бороли сѧ, не
 35 мѣтали за собою грѣдками, анѣ камѣнциами, анѣ сѣгномъ, бо видите, якъ то не(19)такъжко прійти на гладкій доровѣ до нещастѣ, а потомѣ анѣ оджалѣвати здоровля и щастѣ, анѣ сѧ шпроести ѣт калѣцтва, анѣ сѧ ѣтплакати ѣт лихѣй долѣ. —

Гринь пѣколи не ишовъ правою дорогою до оучила. Разъ въ лѣтъ

40 побѣгъ до рѣки и хотѣвъ сѧ кспати. Роздагнѣвъ сѧ хсткѡ въ одежи и въ шматѧ и шсбоусть въ водѣ, не розгланѣвъ съ перше, чи дсже глсбокѡ. Вже ставъ потопати, бо плети не вмѣвъ, а коли Господь Бог бсвъ (би) не давъ, що люде тамтсда миюшли, бсвъ би на винѣшний день пропавъ. Однакожъ сие нещастье ще его ни насчило. Зимъ бѣгавъ
45 завсѣгда на лѣдѣ повзати сѧ, ажъ одногоу разѣ павъ на ледѣ, розбивъ собѣ головѣ и на третій день смеръ. Причиливъ онъ не мало сѣсткѣ родичамъ своимъ. Они его виховали, вихокали, виплекали, не одиѣ нѣкѣс мама не доснала, не разъ Тато нажсравъ сѧ, щобъ го приодѣти и погодсвати, а онъ ихъ такъ дсже за теѣ спечаливъ. Такто лихѣ дѣти роз
50 плачсють сѧ своимъ родичамъ за ихъ милѣсть и за ихъ грсди. Таки дѣти Господь Богъ не благословить.

(20) Сенько любовавъ собѣ въ тѣмъ, що гравъ огнемъ. Лсчило сѧ разъ, що вибѣгъ въ огнемъ на двѣрѣ, искра впала въ соломѣ и небавкомъ бсхисвъ огонь, згорѣла хата, згорѣло гсмно и цѣле обійстье во
55 всѣмъ добиткомъ и въ товаромъ, въ коньми, волами и во всею хсдобою огнемъ сѣло. Лишень Татови и Мамѣ вдало сѧ въ одній сорочцѣ втечи. Не годѣ на тым, займило сѧ ще кѣлька сосѣднихъ хатъ и цѣлкомъ погорѣли и такъ мсѣли нещасни погорѣльцѣ жебранимъ хлѣбомъ жвити, не мали въ що сѧ огорнѣти, нѣ чимъ сѧ поживити, анѣ де нѣкѣс перепочсвати. Видите, дѣти, до чого псстота приводить, такъ дсже ола
60 насъ самихъ и дрсгихъ въ нами вередить. Тамте собѣ теѣ добре.

Ивасъ мало коли правдѣ говоривъ, а то не ино обмансвавъ своихъ подрсгѣвъ и дрсгии дѣти, але и старѣи люди. Такимъ свѣтомъ заробивъ на теѣ, що емѣ нѣхто въ цѣлѣмъ селѣ не вѣривъ. Часомъ вибѣгъ на
65 оулицю и верищавъ. Люди дсмали, що го такѣ нещастье здибало, вибѣгали въ хатѣ и ставали сѧ посмѣшкою лихои псстоти Ивасевои. Часомъ ссдивъ передъ оучителемъ своего сосчепника, що лихогѡ дащо зробивъ, часомъ шкодѣ (21) такѣс вчинивъ и змѣтсвавъ винѣ на брата або сестрс або на сосѣднихъ хлопцѣвъ, ажъ на послѣдѣ нихто емѣ не мавъ вѣры,
70 хотѣи и правдѣ говоривъ. Однакожъ покаавъ сѧ онъ того не разъ. Одногоу разѣ, бѣжсчи черезъ городи, вгнала мѣ сѧ велика тернина въ ногѣ, ставъ плакати и лебедѣти, прослчи, щобъ мѣ хто тернинѣ виюги добсвъ, по кождий минавъ го, лакаючись обмани и посмѣшки, лишавъ го плачсщаго, ажъ допѣрѡ на дрсгий день Мама добсла тернинѣ,
75 а мѣвина псстрилась и побирала дсже, а такъ живий хлопецъ страждѣвъ на тѣю ногѣ бѣлше трохъ недѣль. На ниѣ то добре довелосѧ, що обманливість николе до доброгѡ не веде. —

Карило никולי тихѡ оулицею не перейшовъ, всѣгда въ цѣлѣмъ селѣ лютивъ пси; ажъ въ коонецъ жалсвавъ онъ той псстоти дсже, але
80 не въ часѣ, бо лихий пси сосѣда впацали, вергли сѧ на него, повалили

на землю, подрали одежѣ и шматье на нимѣ и покѣсали го дѣже. Верещавъ бѣдный, нещасный дѣже и, хотѣи люди вибѣгли зъ хати, по годѣ (22) бѣло оборонити его, бо сѣ пси дѣже роззлobili и розлyтили бѣли. Дотѣрѣ ажъ вибѣгъ сосѣда, которого сесѣ пси бѣли, и крикнѣвъ на нихъ, аж тогда пѣстили ледви живого Кирила, що потомъ довѣго болѣвъ и нарѣкавъ на свою пѣстотѣ и сотномѣ заказсвавъ: Не лyть пѣивъ, бо тѣ покѣсаютъ.

Михань, вернѣвши зъ оyчила, запитавъ сѣ: Татѣ, каже, що то сѣтъ тѣи лихѣ товарищѣ, оyчитель намъ нинѣ много наказсвавъ, щобъ сѣ ихъ стерегчи. Добре вамъ зyчитель казавъ, отвѣщавъ отецъ. Треба сѣ дѣже лихихъ товарищѣвъ стерегчи и передъ ними стѣкати. Лихѣ товарищи сѣтъ то люди и хлопцѣ, що сами не добрѣ и дрѣгихъ до злогѣ наводѣтъ. Горе! сѣтъ таки недобрѣ и нещасливи дѣти, котрѣ не тѣмлатъ на тоѣ, що Богъ не велитъ, що сѣ не стыдаютъ, изробивши щось не хорошого, и которѣ ше и дрѣгимъ дѣтемъ повѣдаютъ, що тѣе або швое дѣло не є грѣхъ, а однакожъ Богъ казавъ. А коли добра дитина зъ ними заходить, то и сама сѣ такою лихою и недоброю стѣе. Али, Татѣ, менѣ сѣ видѣтъ, чтобы добрѣ дѣти зъ лихими приставали, щобъ и тѣи сѣ направдали. Тѣ сѣсѣда вѣйшовъ до хати орсдовати зъ Татомъ и перебивъ вѣмъ ихъ бесѣдѣ. —

Вечеръ давъ Тато кѣлька хорошихъ пѣблскѣ (23) Михасеви; хлопецъ ними дѣже сѣ радсвавъ. Тато велѣвъ ше принести дѣле решето гнилизъ, попсованихъ пѣблскѣ и казавъ до сина: Положи твоѣ хорошѣ до тихъ попсованихъ, щобъ и тѣи поздоровѣли, вицѣлѣли и похоромѣли, а тогда бѣдешъ мати бѣльше. Ой, Татѣ, отповѣвъ хлопецъ, того тѣ не вчиню, бо и мой хорошѣ попсютъ сѣ и загниютъ. А отецъ мѣ на тѣе такъ казавъ: Такъ саме и дѣти добри, коли пристаютъ зъ недобрими, не направдаютъ сѣ лихѣ отъ добрихъ, но на сѣпротивъ добрѣ навчѣтъ сѣ отъ лихихъ неслѣхати родичѣвъ и оyчителѣ, пѣстовати, не правдѣ казати, а тѣе все Богъ неведитъ и такѣи дѣти непоблагословитъ. Хлопецъ собѣ добре тѣи слова Отцевѣ взѣвъ до сердца и пѣйшовъ за его пѣскою.

Кто зъ мѣдрими пристае, самъ мѣдрый остае сѣ, а хто зъ немѣдрими товаришитъ, того нещастѣе не мѣнае.

115 Причти Соломон. пѣ, вѣ.

Одинъ богатый Панъ приѣхавъ до великого мѣста. Тотъ Панъ ишовъ разъ оyлицею, а хлопецъ одинъ бѣдный пристѣпилъ днелѣ и жевравъ помочи. Не маю дрѣбнихъ грошии, казавъ Панъ. Хѣдобный хлопецъ казавъ, що побѣжитъ и вицѣлае. Панъ оyсмѣхнѣвъ сѣ, давъ хлопцевѣ червонцѣ, подѣснавъ собѣ, що не верне сѣ, и пѣстивъ сѣ дальше своєю дорогою.

(24) Али добрый хлопец побѣгъ за нимъ скванцѣ и привѣсь дрібніи гроші, що вимѣнявъ за червонца. Розчудовавъ сѣ Павъ надъ симъ хлопцемъ и надъ его оучтивостію, бо знавъ, що по великихъ мѣстахъ
 125 люди дже обманливи и на грішъ лакомі. А хлопецъ емъ такъ казавъ: Таже я пѣчого бѣлше ни вчинивъ, якъ ино тее, щомъ обѣцѣвъ оучивити; казавъ емъ, що побѣжъ, розвѣняю и вернѣ сѣ; и встарчивъ емъ сѣ въ словѣ, а такъ все люди повинни чинити. Отець мой, якъ оуширавъ, такъ до мене казавъ: коли що обѣцѣвешъ, держи и встарчай сѣ
 130 въ словѣ, бо то дорога по оучивости, а хто оучтивий, не вмеръ ще въ голодъ, а хто лакомитъ сѣ на чуже, не разъ горько бѣдѣе, бо чуже не грѣе. Павъ оурадовавъ сѣ дже тою бесѣдою, взявъ хлопца, велѣвъ го вивчити и адавъ на него все свои орсдовала. — Такъ то Богъ на добріи дѣти, хогай и сироти, пѣколе не запоминае. —

135 Одиный богатый молодець, огорненный тѣжкою недѣгою, въ постелѣ двигчи сѣ не здѣжавъ. На послѣдъ подѣжавъ и врадѣвавъ сѣ здорвльемъ. Вийшовъ першій разъ оу садъ и видѣло мѣ сѣ, що сѣ дрѣгимъ опадомъ на свѣтъ зродивъ, розрадѣвало (сѣ) сердце его великими радощами и голосно Господъ (25) Богъ дакъсвавъ, знѣсь свои очи до неба
 140 и такъ моливъ сѣ: О всемогщій Боже, о найлѣпшій Отче! о якъ бы я радъ Тобѣ за твое милосердье въ подѣкою розплатити сѣ; али ти не требѣешъ нѣдкого чоловѣка, но даешъ всемъ сотворѣню все, чо го потребѣе. Тое зачѣвъ одинъ побожный старецъ и промовивъ до богатого молодца: въ неба великій добрый подарокъ, тамтѣда пѣчого не занесешъ; али ходи за мною. Молодець пійшовъ за побожнымъ старцемъ и приишли до темноѣ хатчини. Тамъ бѣла вѣжда и смѣтокъ, бо отецъ лежавъ хоробою ѡбложеный на маленько стертой соломи, а мати, горько плачѣчи, розпадала сѣ, дѣти бѣли годіи и плакали хлѣба. Тѣтъ молодець
 145 ажъ хнѣвъ сѣ, а старецъ такъ озвавъ сѣ: Бачъ, тѣтъ престолъ на припосѣ твоей подѣаки. Бачъ, тѣтъ братѣ и застѣпники Господевій. Молодець богатій розплакавъ сѣ надъ ихъ вѣждою и недолею и обдаривъ ихъ многими дарами, прилѣгавъ дѣ хоримъ, годѣсвавъ голодныхъ, одѣсвавъ голыхъ и тѣшивъ розпѣскающихъ сѣ. А послѣкованіи нещастливій благословили его и звали Ангеломъ Божиимъ, що имъ помочь привѣсь. Побожный старецъ оусмѣхавъ сѣ и рѣкъ: Такъ звертай завѣгда подѣачное
 150 лице перше до неба, а потомъ (26) до людей, що сѣтъ застѣпниками божими на земли, бо въ книгахъ свѣтлыхъ такъ пише: Що пайменшомъ вт(в)оныхъ ближнихъ оудѣлаешъ, оудѣлавъ есь менѣ. — Маю. —

Въ одномъ невеличкимъ мѣстѣ избрала старшина кѣлькохъ людей
 160 добрыхъ и вислала ихъ въ сосѣдніи села зѣбрати помощь дѣла нещастливыхъ погорѣльцѣвъ сего мѣста. Ти люди приишли въ одномъ селѣ раненько на обійстье одного богача. Варѣли они го передъ хлѣвомъ и вѣсли,

якъ сей найматови випоминавъ, що шливъ и мотѣе отъ воза неповідчеплювавъ и черезъ нѣчь на дожди лишивъ. Ой, не много намъ сѣ тѣтъ надѣвати, сказавъ одинъ, а другій отповѣвъ: Кто знае, пристѣмъ, може онъ не такой лихій, якъ сѣ намъ видить. Господарь пріймивъ стороннихъ пріятно и хороше, а идучи зъ нимъ до хати, сказали емъ, зъ якою прійшли просьбою. А лежъ якъ они сѣ зчѣдили и задивовали, коли сей господарь не малий подарокъ въ грошехъ имъ принѣсъ и еще обѣдавъ, що нещастливимъ привезе дерева, хлѣба и инной поживи. Сторонніи немогли мѣ сѣ надѣкѣвати и таки по правдѣ сказали добросердномъ семъ чоловікѣмъ, що сѣ ненадѣвали по нимъ такъ много доброты, вчѣвши, якъ недавно наймита за его невеликѣ невагѣ добре вилававъ. —
 170 Добрі люди! тимъ саме, щомъ на всео дбавъ, нѣчого немарнѣвавъ и негайнѣвавъ и, хотѣйби невелике недбальство, заравъ перестерѣгавъ, прійшовъ емъ до того гараздѣ и щастѣ, що теперъ бѣднимъ и (27) хсдобнимъ нещастливимъ помогчи можѣ. —

Коли хто достатки сего свѣта мае и видить своего брата, що бѣдѣе, и зачинѣе передъ нимъ сердце свое, якъ може милость Божа въ нимъ
 180 пробѣвати? — Я. Иоаннъ г. іѣ.

Одинъ богатый кѣпецъ вертавъ разъ о пѣвночи домѣвъ, а идучи мимо кѣзвѣ одного ковала, чѣвъ, що сей ще во всехъ силъ ковавъ. Кѣпецъ добрый звѣдавъ сѣ оу сего ковала, чи неможе вижити, не продовжаючи работи ажъ до опѣвночи.

Коваль отповѣвъ: длѣ мене черезъ день досить заробляю, али, знаете, хата мого давного пріятела и друга недавно погорѣла, а той нещастливый зъ женою и двома дѣточками не мае чимъ жити, и проте що день двома годинами борше встаю и двома годинами познѣйше лагаю и такимъ свѣтомъ подъ конецъ каждого тижѣа зложѣ заробокъ двоухъ
 190 дней и передаю семъ бездольномъ. Ба, кобъ и самъ да що мавъ! али и самъ хсдобный и немогѣ больше пѣчого вчинити, щоби емъ мою любовъ вказати.

Добрый чоловіче! озвавъ сѣ кѣпецъ; вижѣ, якъ хороше и повне милости ближнього твое сердце. А ище больше твое дѣло, бо вижѣ, що
 195 сей нещастливи(й) не вдасть сѣ тобѣ нѣколи розплатити.

Ой, Панае! не бою сѣ за мене, и лишь хочѣ емъ помогчи, и знаю дістне, колибъ и на егѣ шѣтци бѣвъ, онъ бы длѣ мене такъ само вчинивъ.

Май сѣ гараздѣ, любезный! не хочѣ тѣ гаѣти, сказавъ кѣпецъ
 200 и вийшовъ. Кѣпецъ, перейменый добротою ковала, загадавъ нагородити емъ. На другій день прійшовъ зновъ до кѣзвѣ ковалевои и рѣкъ: Тѣтъ маєшъ сто червонцѣвъ, они твои, роби знихи, що (28) хочешъ. Тобѣ требабы лѣчшой долѣ. —

Того маленькѡ гроша вигодить тобѣ накштити си больше велѣза
205 и, ремѣсло твоє розширивши, на старі лѣта да що призбрати. —

Али якъ дже задивовавъ сѧ тотъ кшпець, вчсвши отъ ковала тїи
слова. Даксю вамъ за вашѢ добротѢ; али прошѢ васъ, не паперайте на
мене, щобымъ сесѣ приймивъ грошѣ, бо я ихъ не заробивъ и нѣжда на
мене ни натискає. Чсїте мене; отъ дарсїте тїи грошѣ томѢ бѣдномѢ,
210 длѧ которого я теперъ роблю, а которого огонь въ крайнїю нѣждѢ
оувергъ. Сей сѧ ними запоможе, а менѣ тогда мирненько ночи почс-
вати. Добродѣйный кшпець, немогшчи добросердного ковала оумолити,
щобъ приймивъ грошѣ, пїйшовъ за его радою; помогъ нещастїйї родинѣ
зъ нѣжди, а въ цѣлѣмъ мѣстї величали ковала и славили велико-
215 дшье єго. —

Твоимъ имѣньомъ помагай бѣднымъ и не одвертай сѧ отъ нѣж-
дшющихъ, а Богъ добродѣтельнымъ на тебе глане окомъ. Маєшь мнѡгѡ,
давай мнѡгѡ; маєшь малѡ, то дай малѡ, а зъ охочимъ сердцемъ.

Ток. д, э—д.

220 Одинъ король фхавъ по надъ поле и взрѣвъ чоловѣка, що, весело
спѣваючи, оравъ. Добрый князь зайшовъ собѣ зъ нимъ въ бесѣдѢ и до-
вѣдавъ сѧ по не многихъ звѣданьохъ, що тее поле не єгѡ, що онъ най-
має сѧ одному господареви за нивеличкѢ заплатѢ. Чсдсвавъ сѧ тотъ
князь не мало, якъ сей може такъ невеликимъ заробкомъ вижити и ще
225 до того такъ (29) собѣ весело виспѣсвати.

Али паймитъ такъ ємѢ шповѣвъ: я и сего всего заробкѢ не спо-
трѣбляю длѧ себе, лишъ трета часть зъ него мснитъ ми годѣ єгавати.

А тожъ якимъ свѣтомъ? запитавъ єго князь; дежъ двѣ части дѣ-
ваєшь? Орющий такъ отповѣвъ князеви: Добрый пане! одною частєю
230 виплачю довги мой, дрстѢ часть визичаю, а третѢ часть собѣ придер-
жю и зней жю. Князь тои єго заганки не порозсмѣвъ, а робѣтникъ
такъ мѢ витовксвавъ. Бачите, честный пане! дѣлю я мой заробокъ на
три части. ОднѢ часть даю моимъ старымъ родичамъ, що вже знемогли
и робити недсжають, бо они мене зростили и, колимъ ще маленькїй бсвъ
235 и до работи нездалий, жили и приодѣвали. ДрстѢ часть даю моимъ
дѣтемъ, то єсть такъ: кшню длѧ нихъ одѣжѢ, хлѣбъ, книжки и инши
потрѣбниї рѣчи, щобъ сѧ добре и безъ жсрби о поживѢ шчити могли,
а надю сѧ, що, коли я сѧ постарѣю и не бсдѢ здсжавъ заробити
собѣ на ксєнь хлѣба, они мене такожъ спомогати и живити бсдстѢ,
240 а зъ третєи части, якъ вже казавъ ємъ, самъ жю.

Икъ же дсмаєте, дѣти, нехорошежъ тотъ бѣдный заробникъ гово-
ривъ? и ще хорожче дѣлавъ. Подобало сѧ тоє добромѢ князеви дже,
що свонхъ родичѣвъ и свой дѣти такъ миловавъ. Поставивъ го на ноги,
даривъ го хатѡю и полемъ и такимъ свѣтомъ допомогъ мѢ, що ще мнѡгѡ

245 лѣтъ весело и въ гараздѣ проживѣ. Бо Богъ благословить такіи дѣти,
що своѣхъ родичѣвъ честати, ихъ слышаютъ, въ работахъ зъ охотою
подпераютъ, а на старость розвеселяють (30) и виживляютъ, а въ свѣ-
тѣль писмѣ такъ читаемъ: „Прилѣгай къ твоимъ отцеви въ старости егѡ
и не спечали его, доки живѣ; бо честишь отца, самъ честь, а нечестишь
250 матѣрь, самъ ганьбѣ маиѣрь. Спрахъ.

Паматайте, дѣточки, чтѣтъ отца и маиѣрь, а довго бѣдете жити
и на свѣтѣ гараздѣ вамъ бѣде.

Одного часѣ на весѣ спали великіи дожчѣ, тепленькій вѣтеръ ставѣ
дѣти, снѣги и леди стали талти. Всѣ потоки и рѣки перепоновили сѧ
255 и вистѣнили зберѣгѣ, гнали быстрими стрѣлами, вода вивертала дерева
и хати, несла скринѣ и заберала гѣмна. На березѣ одной рѣки стола
хатчина, въ которѣй сидѣвъ рыбаръ зъ женою и зъ грома дѣточками.

Подѣ вечеръ прибѣвала вода сила. Али рыбаръ, що вже не одиѣ
великѣ водѣ видавъ и перебѣвъ шастливѡ, поскладовѣвавѣ дѣточки
260 и самъ лѣгъ мирненько спати. Не спавѣ може якъ годникѣ, ажъ оучѣвъ,
що го жѣнае прямо збѣдила и, ломлячи рѣки, сказала: Пропалисмо!
Всей часѣ вода, хатчинѣ нашѣ підмивши, повесе, а насѣ въ пѣй, а крига
ю розибѣе и насѣ затопитѣ. Схопивѣ сѧ рыбаръ (31) зъ постели, а гла-
нѣвше, шо бѣла, закликавъ: Господи Боже милосердный, помилѣй насѣ!

265 Хижа стола оу водѣ мовѣ середѣ моря и зъ пѣкѣда и вѣакъ
не надѣвати сѧ бѣло помочи.

Не могла хатчина довше видержати ваги води и нагонѣвъ криги;
а надармо кликали, ниhto ихъ нивачѣвъ, бо вѣтеръ дѣже гѣдѣвъ, води
шѣмѣли и звони во всѣхъ сторонѣ сѧ розлагали.

270 Отець побѣдѣвъ дѣти и внавѣ поклономѣ зъ женою передѣ обра-
зомѣ свѣтимѣ, молячи Бога о милосердѣе и помѣчь. Лежали ще спеча-
леніи передѣ образомѣ и молили сѧ зъ покорюю и зъ надѣвѣвъ до Бога,
ажѣ бачѣ, цѣла хатина напрасно задрожала, стѣла випала, а вода, шо
сѧ до хати вгнала, принесла доситѣ великій човенѣ зъ собою виломомѣ

275 до хати. Рыбаръ ностерѣгѣ човенѣ и радостнѡ кликѣвъ на жѣнкѣ
и дѣти: Боржѣ, боржѣ! Богъ свѣтый приспѣвъ къ намѣ зъ помочию!
Двигѣ дѣти (32) и женѣ до човна, сѣвъ самъ оу човенѣ, пмиѣ крѣпко
за весло и простѡ перебравѣ сѧ тамтѣда, де многѡ люда на березѣ
стало та на ихѣ хатѣ и на нихѣ пливѣщихѣ смотрѣло. Всѣ сѧ глѣтно
280 горѣли до нихѣ и питали, вѣдки и якимъ свѣтомъ роздобѣли човна,
що шастливо прибили до берега и затопи вѣйшли. Рыбаръ имѣ все роз-
повѣвъ. Одни сѧ чѣдовали, а дрѣги радостно дѣти плачѣщи голѣбили
и огрѣвали.

Али Рыбаръ принѣвъ колѣна, заплакавъ зъ подѣки, двигѣ очи до
285 неба и моливѣ сѧ такъ: Тобѣ, отче небесный, который все премѣдре

и милостиве ведешь, тобѣ дакъю за помѣчь, щось менѣ подавь, и дакъ-
вати бѣдѣ, докъ ми житѣ стане.

Вѣрте ми, дѣти, нѣтъ на земли нѣ бѣди анѣ недолѣ, зъ которойбы
насъ всесила и всемилостива рѣка Господа Бога не двигла. Чѣйте свѣ-
290 таго Пророка Еремію, который такъ говоритъ:

Благословенъ тотъ мѣжь, шо сѣ на Бога надѣ.

* * *

(33) Дѣбре такъ, хорѣше такъ робишь! похваливъ дѣховникъ Олѣкса,
который зъ своимѣ дѣточками камѣнь на нивѣ зберавъ и въ млакѣ ме-
тавъ, а зъ млаки мокрѣ и гнобѣтъ землю на нивѣ возивъ; такимъ свѣ-
295 томъ вчипишь твое поле жирнимъ, а мокрѣвивъ виссѣши и на нѣй добрѣ
сѣножать маги бѣдѣшь. Най тѣ Богъ благословитъ и дасть щастливѣ
робѣтъ!

Хорѣше и приатне склонивъ-сѣ селанинъ дѣховникови, поцолс-
вавъ го въ рѣкъ и дѣточки такожь и оповѣдавъ такъ: Вже отъ кількохъ
300 дѣтъ оуважавемъ, шо моѣй нивѣ нестав; али не мавъ-емъ колѣ до той
тажкой взати сѣ работи; али теперъ, колѣ менѣ Господь Богъ мило-
сердный давъ сѣ помочи на моихъ дѣточкахъ дождѣи, вдалѣни-сѣ про-
чистити мое поле. Теперъ тѣ тѣю робѣтъ на двѣ недѣли бѣрше зробивъ
и загадавъ емъ момѣ сѣсѣдѣ прислѣтъ оучинити. Сѣсѣда мой добрый
305 самъ хотѣвъ-сѣ до той работи забрати, али стѣнсла мѣ на перенѣ
тажка егѣ недѣга, зъ которой вже теперъ подѣжсе. Ожежъ бачите,
честный Отче, онъ о тѣмъ не знае, а тѣ радѣюсѣ дѣже, шо тихонькѣ
емѣ тее зробити вдалѣни-сѣ; онъ самъ не вдавѣби той работи сего рѣкъ
сконьчѣти, а сѣвба вже тѣй, тѣй.

310 (34) Икъ то вы кажете, чоловіче добрый? запитавъ-сѣ отецъ дѣ-
ховный; вашъ сѣсѣда незнае, шо вы дѣла него робите? Незнае, анѣ
слова о тѣмъ нечѣвъ — отвѣчавъ селанинъ. То може вамъ потомъ не-
заплатитъ такъ, якъ заробилисте? рѣкъ священникъ. Заплатити! зачѣ-
довавъ сѣ Олѣкса. А хтожи за такѣ прислѣтъ бравъ заплатѣ? Сѣсѣда
315 такъ саме дѣла мене такожи бѣвѣ оучинивъ, колибъ тѣ недѣговавъ. Вже
дѣла мене досыть потѣхи и заплати бѣде, коли оувидитъ свое поле чѣсте
и врадѣ-сѣ. Тѣтъ вадѣнѣли радѣстю очи дѣховного отца, взавъ го
обома священными рѣками за гѣловѣ, стѣсь, поцолсвавъ и поблагосло-
вивъ. „Най тѣ Господь Богъ свѣтый благословитъ за твою добротѣ
320 и за твою милостѣ! най ти Богъ дасть дожити-сѣ потѣхи на твоихъ дѣ-
точкахъ и на всѣхъ твоихъ наѣреняхъ. Отецъ въ небесахъ всемилос-
тивный, который милѣе побожнихъ и своимъ ближнимъ помогающихъ, най
ти многими и веселыми лѣгѣми заплатитъ за тѣю прислѣтъ, щось твоимѣ
сѣсѣдѣ вчипивъ.

325 Бачи, якъ то милѡ и любѡ, коли братѡ мирнѡ въ собою сидѣть. — **Ψ**.

Що хочешь, аби тобѣ дрѣгги чинили, чини ти имъ такожь.

Маѣ. 3, 16.

* * *

(35) Чѣжесторонный Пань, ѣдѣчи селомъ, оувидѣвъ сивенького старца, 330 що грѣшеъ садивъ. „Икий тотъ старый нерозѣмный, озвавъ-сѣ тотъ Пань, дѣмаѣ, що ще молодой и хотѣвъ бы ще въ той щепы пожитковати“.

Гѡ товарищѣ такожь старого гѣлили. Пань, пристѣпивши до старца, запитавъ: „Мяѡгѡ тобѣ лѣтъ?“ Осѣмдесятъ мнѣло, ѡтповѣвъ старый 335 Господарь; али, слава Бѡгѣ, щемъ здоровъ, якъ той, що тридцать маѣ“.

Икже довѡ ты ще жити гадаѣшь? запитавъ-сѣ чѣжесторонный навъ, що ище въ такихъ лѣтахъ молодѣ щепы садить, котори такъ пѣднѡ пожитокъ дають. На що собѣ такой трѣдъ задаѣшь, который 340 тобѣ иѣлкого госнѣ не принесе? Паѣе! рѣкъ старецъ, ѣ радъ, що менѣ Господь Богъ позволяѣтъ ще ти молодники садити, и недбаю, чи въ нихъ овочи кѣшати бѣдѣ. И дѣмаю, що сѣ належить такъ чинити, якъ наши отцѣ чинили. Онѣ садили дерева, въ которихъ овочами мы сѣ радѣемъ. Коли мы трѣдами нашихъ отцѣвъ госнѣемъ-сѣ, чомѣжбы нашими дѣтемъ 345 и послѣдникамъ въ нашихъ трѣдовъ непожиткѣвати? Менѣ сѣ видить: що отецъ не пожие, то-сѣ сынови лишить. —

Тѣтъ вибѣгло правнѣчатко старогѡ изъ хати; а чѣжій Пань, що сѣ оурадѣваѣтъ бесѣдою и наѣкою старца, давъ дитинѣ подарокъ. Хтожьбы теперь скававъ, повѣвъ старецъ, (36) що ѣ на дарнѡ трѣдивъ- 350 сѣ, коли тотъ молодникъ, который теперь насадивъ-емъ, заразъ первого дня овочи менѣ привѣсъ? Добре то кажѣтъ: хто добре чинить, заразъ заплаѣтъ приѣмаѣ отъ Бога. А хто о тѣмъ знаѣ, що тра дѡбре чинити, а не чинитъ, той грѣхъ маѣ. — **Иков. 4. 6.**

* * *

Ишовъ дорогою хрѣстанинъ и мовивъ молитвы, бо вже вечерѣло 355 и сонце за горѡю хорошѡ западало. Чѣе, ажъ тѣтъ тарахкотить щось за нимъ, оглядѣвъ сѣ и взрѣвъ молодца, що копѣ гнавъ на все силы. Дорога бѣдѣ дѣже не глѣдка, а камѣнь на каменѣ лежавъ; поглѣдивъ бѣднѣ хѣдѡбѣ, що ажъ текло въ ней. Погадавъ собѣ: сей парѣбчакъ Бѡга сѣ небитъ, що такъ бѣднѣ лошаѣ потюмивъ. „Чи бѣдѣ ѣ ще нынѣ 360 въ сѣсѣмъ сѣлѣ?“ запитавъ-сѣ ѣдѣщий, мнѣючи хрѣстанина. Бѣдѣшь, отповѣвъ идѣщий, коли гнати такъ не бѣдѣшь. Семѣ покрѣстило сѣ въ головѣ, забѣрмотѣвъ парѡбокъ и затѣвъ копѣ.

На за(в)трѣю ишовъ тотъ самый хрѣстанинъ тою самою дорогою, при-

дибавъ тогò паробка ледви не на тымъ самымъ мѣстцѣ, де го вчера
365 стрѣтивъ стоащого; бо мѠ сѧ колесо ровстало тымъ, що дѣже гнавь
по камѣню.

Добре вы казали, що не доѣдѠ до села, коли такъ гвѧти бѣдѠ,
и васъ вѣтра не повинавъ, а за мовимъ дѣриымъ ровсмомъ и не зорѣ-
дѣвавъ-емъ и намера-емъ сѧ безъ ночь и жѣрѣ сѧ не малѡ, якъ бы
370 доволочи-сѧ домѣвъ. — Али добросердвий (37) Господарь, который
вмѣвъ сокирою, порадивъ мѠ, побѣгъ до своей хѧти, що недалѣчко подѣ-
гайомъ стоала, привѣсь добре кóлесо, заложивъ на вѣсь и велѣвъ мѠ
ѣхати, кѣда егѡ шлѧ бѣлѧ, самъ взѧвъ колесо и, закимъ тамтóй вернѣвъ,
наладивъ хорошѡ. — Паматайте, дѣточки, абысте старшихъ завѣда
375 слѣхали, коли они васъ насчають або перестерѣгають або що закавѣ-
ють, а рѣчѣ вамъ, що сѧ того николи не покаѣте; а коли сѧ лѣчитъ
комѠ въ дорóзѣ якъе несчастѣе, не покидайте го, не мпайте и не смѣйте
сѧ въ чѣжой жѣрбы, бо то грѣхъ неспасѣнный; лише помагайте въ не-
долѣ и пѣдводѣть нещастного, и миловати васъ за тее бѣде Гóсподь
380 и благословити. Исѣсъ Христось такожь, коли ще по свѣтѣ ходивъ,
спѣлѧвъ и здоровлѧвъ хорых и помагавъ въ пѣждѠ запавшихъ рѧдою
и пѧскою.

* * *

МаломѠ Никóлѣ злипѣла птичка, въ которій онъ собѣ дѣже любо-
вавъ. Видѣвъ ю малый ще лѣтащѣ, али щожъ мѠ по тымъ, коли вже
385 гóдѣ ею бѣлò имѣги. Не мило хлопцеви тее булò и ставъ нарѣкати,
чомѠ Сотворитель не давъ людемъ крылѣ, коли далеку мевьшии птички,
що ани рóзѣмѠ не мають, ани говорѣги не вмѣють, такъ шпарку лѣтають
и въ мѣстѣ на мѣстце перѧють.

Того самого днѧ читавъ онъ въ одной книжцѣ, што олѣнь живѣ
390 по кѣлка-сотѣ лѣтъ. Задѣжавъ сѧ надъ тымъ и ставъ мóвити: „Олѣнь
безѣмный, не дѣлающий нѣчого, лишѣ по лѣсахъ вгѧпѧючи, пасе-сѧ
и такъ довгѡ жпе, а чоловѣкъ, що такъ мнѡгѡ сѧ трѣдитъ, що тылько
жѣрбы на головѣ мас, лише, якъ отъ старыхъ людей чѣвъ-емъ, най-
больше сѣмдесѧтъ, (38) а рѣдкѡ дѣже восѣмдесѧтъ лѣтъ проживѧе. Не
395 по правдѣ и дѣже непоправдѣ. —

Небавкомъ лѣчило-сѧ, що хлопецъ займивъ товаръ оу поле попѧсти.
Икъсь въ полуднѧ насѣнѣла чóрна хмѧра, дóжчь гѣстѣй шайнѣвъ изъ
градожь, постѣденѣло, а хлопецъ перемоклый и перемерзлый верѧвъ
домѣвъ, а загрѣвши-сѧ въ хѧтѣ, такъ ставъ гѣлѣп: Колиб ѧ бѣвъ стар-
400 шимъ надъ погодою, мѧбъ рóзрадивъ, щобъ вдень сонце грѣло, а въ ночь
дожчь ишовъ, щобъ нѣколи зимѣ и стѣдени не бѣлò, щобъ грóли не
били и градъ шкоды неробивѣ. —

Отець, который все тее дóбре чѣвъ, ставъ до хлопца такъ гово-

рѣти: Менѣ сѧ видѣть, що тобѣ вже третій разъ пришло до головы
405 нарѣкати на розпорѣжѣнне природы. Стережи-сѧ, мій миленькій, щобъ
тобѣ такожъ такъ не придало сѧ, якъ одному мѣдрователю подь дѣбомъ.

Щожъ такого, Татѣ, емѣ сѧ придало? запитавъ Микѡла.

Отець. — Одинъ мѣжикъ, оувидѣвши тиквѣ, ростѣщѣ на землѣ,
а бѣла неї заразъ вилокѡго и розложѣстого дѣба, на которимъ дрібно
410 жѡлѣдъ висѣла, такъ ставъ гѣлити Творца: Колибъ Творецъ бѣвъ
пришовъ до менѣ по радѣ, то я сесе не такъ бѣвѡмъ розрадивъ. Не
хорѡше, щобъ на такимъ дѣбѣ лишъ малѣнька росла жѡлѣдъ, лѣше бѣ-
лобъ, щобъ тѣи великіи и хорѡшіи тиквы на дѣбахъ ростѣи, а жѡлѣдъ
межъ травѡю. Скажи ми правдѣ, Микѡльцю, не дѡбре сей казавъ?

415 Мейѣ сѧ такожъ такъ видѣть, отвѣчавъ хлопецъ.

А отецъ такъ дальше гѡворивъ: Небѡвкомъ сонъ головѣ мѣ скло-
(39) пивъ, бо то сѧ дѣлѡ въ жаркѣе полѣдне, а сей мѣдровникъ, сп-
дѣчи въ тѣни дѣба, задрѣмавъ. Щойно заснѣвъ, повинѣвъ вѣтеръ, при-
стигла жѡлѣдъ поспалася въ дѣба, а одна въ нихъ прѡвѡ впала мѣ на
420 носъ и вдарила такъ сильнѡ, що сплѣчій прокинѣвъ сѧ и, похитавши
головою, сказавъ: Боль тотъ мине, али я теперъ дѡбре вижѣ, якъ дѣже
я бѣвъ безѣментъ, хотѣчи, щобъ тикви росли на дѣбахъ.

Ой, Татѣ! колибъ тиква бѣла впала на него, бѣлабъ го забѣла, зго-
лосивъ хлопецъ.

425 Отець. — Оже бѡчишь, тамъ собѣ дѡбре, щобъ и ти такъ коли
сѧ не застидавъ, якъ сей, хотѣчи пережѣвати ладъ, який премѣдрый
Господь Богъ, сотворитель всего свѣта, оучививъ въ природѣ. А скѡрѡ
тобѣ прийдѣ колѣи на гадкѣ, задѣчѡгѡ чѡловѣкъ не має крылѣ и довгѡ
не живѣ, або колѣи бѣра, слѡта и стѣдѣнѣ скъчить сѧ тобѣ, якже ти
430 тогда собѣ подѣмаешъ?

Подѣмаю собѣ, отповѣвъ хлопецъ, що Богъ лѣше оумѣе розпо-
рѣжати всѣи своими рѣчами, пѣжъ мы люде.

А передъ всѣма такіи молодіи люде, якъ ты, скинѣ, додавъ отецъ.

Бѣвъ князь одинъ въ дорѡвѣ. Велика повинъ въ хмарѣ оударѣла
435 и спинала его. Видѣвъ онъ многѡ нещѡстѣ, що огорнѣло не малѡ лю-
дѣй, забравши имъ всѣ ихъ добытки и имѣнѣ. — Найбѡльше прилагла
мѣ до сѣрдца недола одной родинѣ, котѡра тѣй, тѣй западала въ поги-
бель. — Захотѣло егѡ сердце добре вирвати ихъ нещѡстныхъ изъ за-
топа, надѣючися при тимъ добрымъ дѣлѣ на добротѣ и помѡчь Господа
440 Бога. — Обѣцавъ одному мѣльнику двѣстѣ червонихъ, колибъ сѧ
пѣстивъ и винѣтъ изъ воды загигающихъ.

(40) Недовѣрѣвавъ мельникъ своимъ силамъ, алѣ князь наперавъ
на него и додававъ ще сто червонцѣвъ, кобъ лишъ оуволивъ егѡ волю.

Вѣргъ сѧ ѡгважный мельникъ смѣлѡ межъ барави́стѣ вонѣ, мо-
445 ливъ сѧ и винѣсь всѣхъ на сѣхо и сказавъ: Бѡгъ вѣчна честь и слава,
всѣте тепѣрь безпечнѣи.

Кнѧзь не тѧливъ сѧ зѣ радости, пристѣпивъ до мельника и ска-
завъ: вольнѣи, вольнѣи! тихъ трѣста червонцѣвъ, хотѣи то ще не годѣ за
твой трѣдѣи.

450 Мельникъ не хотѣвъ тихъ грѡшѣи прѣймити. Милостивый Пѧне!
овзавъ-сѧ, звольте, ѧ вамъ маю щось казати.

Мовь, мовь, добрый чоловѣче! може то тобѣ ще за мѧлѡ?

За дѣже лихогѡ Вы менѣ, Пѧнѣ, масте, гадаючи такъ о менѣ. Иѣ вже
и такъ дѣже счастливый оу Бѡга, коли менѣ позволивъ тихъ людей
455 ѡтѣ смерти свободити. Сердце мое менѣ голоснѡ кѧже, ѧкбы оно сѧ
радѣвало, колибъ ѧ въ такиѣхъ нещастю бѣвъ и ѧкась добра дѣша
найшлаб-сѧ, щобъ мене зѣ загибели вирвала. Иѣ дѣже тимъ радѣюсь,
щѡ менѣ такѣе дѣло вдало-сѧ. Али ѧ васъ ще маю о однѣхъ просити
лѧскѣхъ.

460 Кажѣи, кажѣи, ѧ всею тобѣ зѣ сердца радѣ оучинити, сли въ моихъ
силахъ бѣдѣ, ѡгповѣвъ кнѧзь. Ой чомѣжбы вы немогли, добрый Пѧне!
ѡтвѣчавъ мельникъ. Можете и дѣже можете! Хотѣи ѧ самъ хѣдобный,
однакожь менѣ сѧ видѣть, щѡ ти ще бѣдѣишии. Мѣле вамъ сѧ проте
дѣе, дѧйте ти грѡшѣи, щѡсте менѣ давѣли, тимъ нещастнымъ, имъ вода
465 всею забрала и затопѣла; дайте имъ, дайте, а онѣи бѣдѣти за васъ Бѡга
просити.

Кнѧзь ажъ сплакавъ, видачи дѡбре сердце тогѡ чоловѣка, (41)
щѡ, самъ бѣднѣи, не йно щѡ ихъ двигъ зѣ затопы, али ще и заробокъ
свѣи имъ передаѣ. Пѣстивъ сѧ за егѡ волею и роздѣливъ тихъ трѣста
470 червонцѣвъ межъ тѣсю родѣнѣхъ. Обернѣвъ сѧ потѡмъ кнѧзь до добро-
сердного Мельника и сказавъ: Иѣкже ѧ теперѣ тобѣ нагорожѣ за твоѣ
добротѣхъ?

Бѡгъ менѣ вже нагородивъ, бо менѣ допомѣгъ, щѡ мое дѣло вдало-сѧ.
„Милостію най одинъ дрѣгогѡхъ слѧжитѣ“.

475 Любѣиъ одинъ дрѣгогѡ не словѧми лишѣ и ѧзникомъ, али и въ дѣлѣи
и по правдѣ. ѧ. Ѣван. 3. 18.

Розболѣвъ сѧ одного разѣ великѣи богачъ дѣже. Скликавъ знахо-
ровѣи и лѣкарѣвъ и дѣливъ-сѧ зѣ нѣми своимъ великимъ, незчисленнымъ
имѣньномъ, колибъ го лишѣ до здоровѧ назадъ привелѣи; закликавъ и дѣ-
480 ховника и обѣцавъ оубогимъ и бѣднѣимъ бездолнымъ многѡ гроша, щобъ
сѧ за него до Бѡга молили, бо знавъ дѡбре, щѡ перше лѣкавѡ и не по
приказѣ Божимъ живѣи, а однакожь тѣе всею не помогло, кѡнче мѣ бѣло
вмерѧти, сконавъ, али дѣже тѧжкѡ.

Видите, дѣти, якъ то ѡтъ смерти ани сѧ ѡтплакати, ани сѧ ѡткѧ-
 485 пити; памѧтайте протѧ, абыстѧ завѧда такъ жили, якъ Богъ прика-
 завъ, якъ васъ оучитель въ оучилѣ начавъ, якъ вамъ дѧховникъ
 въ цѣрквѣ свѧтѣй проповѣдаѧ. Любѣтъ отця и матѣрь, честѣтъ и лю-
 бѣтъ оучителя и дѧховника и старшихъ, не зачинаѣте воротъ передъ
 490 оубогими, не жалѣйте кѧснѧ хлѣба голодномъ, переночѣйте подорожного,
 того, що въ дороги зблѣднѣтъ, направте на дѡбрѧ пѣтъ, одвѣдѣйте хорыхъ
 и болѣющихъ, ратѣйте сѧ въ робѡтахъ и помагайте собѣ въ бѣдѣ (41^{1/2})
 и помагайте собѣ и въ нѣждѣ, не чинѣтъ нѣкомъ кривди, не спасаите
 дрѣгомъ сѣножатей и збѣжа, не вганѣйте-сѧ въ чѧжѧ межѣ, жийте
 въ згодѣ, не клеветѣ, не божѣтъ-сѧ, не бігнѣйте сѧ, не правдайте сѧ,
 495 не глѣтъ дрѣгихъ и не сѣдѣтъ, щобъ васъ и Богъ не сѣдивъ. Бо, якою
 мѣрою намѣрите, тою самою и Богъ вамъ ѡзмѣритъ, повѣдають свѧтѣи
 книги. Оучащѣйте до цѣркви свѧтой и молѣтъ сѧ, встаючи и лагаючи,
 молѣтъ сѧ при каждой робѡтѣ и забавѣ, бо такимъ свѣтомъ Богъ васъ
 любити бѣдѣ и незабѣдѣ на васъ чи то въ щастю, чи внадолѣ. Вчѣтъ
 500 сѧ прилѣгливо и негайнѣйте часѧ на пѣствованю, бо день не стоить,
 точитъ сѧ година за годиниовъ, часѧ за часомъ, рікъ за рокомъ и не-
 вертають наворотомъ такъ, якъ воды въ рѣкахъ спливають и не вер-
 тають; а не огланете сѧ, коли старость приспѣе и смерть въ ногахъ
 стане. Що маѣте нынѣ зробити, не ѡтсвѣайте на познѣйший часъ, не
 505 ѡткладѣйте добрыхъ дѣлъ на дрѣгий день, бо хто знѧвъ, чие за́втра. —

(42)

2. Б а с н и.

С о б а к а и к о г ѣ т ь.

Соба́ка и когѣтъ вандрѣвали разо́мъ. Ніч ихъ запала, когѣтъ
 обравъ собѣ сѣдало на дѣревѣ, а соба́ка положила сѧ вѣдсплѣ. Кѡло
 півночи ста́въ когѣтъ пѣти. Лісѣ го зачѣвши, прибѣгъ, ста́въ го хвалѣти
 и проси́въ, щобъ злѣзъ въ дѣрева и побратав-сѧ въ нимъ. Поговори́
 5 пѣрше въ воротарѣмъ, ѡтповѣвъ пѣвень, щобъ одчинивъ, а тогдѧ на злѣзъ
 до тебе. Ско́во лісѣ пристѣпѣвъ до дѣсплѧ, соба́ка скѡчила, а попавши
 го в своѣ зѣбы, роздѣрла.

Хтѡ на дрѣгихъ силцѣ наставляѣ, частѡ самъ в нимъ конѣць своѣй
 находитъ. —

Л и с ь и в о в к ѣ.

10 Лісѣ внавъ въ вовківню и кричавъ помочи. Вѡвкѣ, почѣвши, прибѣгъ
 посмотрѣти, що такѡе? Ахъ, побратиме, поможи ми, бо загибати менѣ.
 Ахъ, бѣдна сѣрота! пожалѣсвавъ вѡвкѣ; а́ли скажижъ менѣ, як-сѧ тѣс

стало? чи давнѡ вже, якъ тамъ гибѣешь? тобѣ має бѣгти тамъ дѣже холодно? тра бѣлѡ стерегчи-са. — Потомъ-са бѣдешъ випитсвавъ 15 и смѣлѡв-са, а перше поможи ми відси.

Коли видишь нещастногѡ, не питай-са, якъ давнѡ, якимъ свѣтомъ и черезъ когѡ попавса въ недолѡ, лишъ помагай що скорше.

(43) Богатый скѣпѣць.

Йхъ, нещастье! жальксвавъ-са передъ сѣсѣдою одинъ скѣпѣй богачъ, сей нѡчи злодѣи подкопались до коморы, вѣспали скрыню и за 20 брали менѣ гроши. Дамъ тобѣ радс, ѡтповѣвъ сѣсѣда. Назбирай си камѣна, зачини до скрыни и дѣмай, що то гроши твои.

Хтѡ имѣюмъ и грѣшны аны для себе аны для дрѣгихъ негоспо-вѣтый, негоденъ ихъ мати.

Сонце и землѡ.

Жальковѡла-са землѡ передъ сонцемъ на облаки: Щожь въ тогѡ, 25 що розганѣшь вѣраки нѡчи и выбѣгѡ ходишь, коли та за про хмѡры видѣти тѣжкѡ, котѡри теплѡ твогѡ до мене не допскають и ще до тогѡ не разъ грѡмами мене разать. Сѡнце промѡвило: Не нарѣкай, сестрѡ землѡ, то твой дѣти, ты ихъ сама родишь.

Такъ люди частѡ самѣ виновати свои жѣрби и свѡгѡ смѣткс.

В о л ы.

30 Початокъ лихѡгѡ бѣвавъ милый и солѡдкѣй, али конецъ тѣжкѣй и горкѣй.

Нехтѣли волы въ веснѣ в ярмѣ ходѣти, в осенѣ нехтѣли снопы до стодоли зтыгѣти. И щожь въ тогѡ випало? Господаръ въ зимѣ, не маючи чѣмъ жити, порѣзавъ волы и поѣвъ.

(44) Пѡнъ и Собѡка егѡ.

35 Пѣсь цѣлѣсѣ(в)ькс нѡчь брѣхавъ и недавъ злодѣамъ пристѣпити; алы пѡнъ, недѡбрый ранѡ за теѡ, що мѡ въ нѡчи спѣти не дававъ, дѡбре го ѡбѣвъ. На дрѣгѡ нѡчь спавъ пѣсь тѣхѡ, спавъ и пѡнъ, алы ранѡ не мавъ до чогѡ вѣгѣти, бо злодѣи всѡ забрали.

Не любили-са на тѣхъ, що насъ перестерѣгають, они намъ добра 40 хотѣть.

Пчолѡ и гѡрлицѡ.

Пчолѡ, хотѣчи водѣ набрати, щобъ до сѣлиа занеслѡ, сѡпала сѡ потѡкъ. Видѡчи гѡрлицѡ, на дѣревѣ сидѡща, що пчолѡ загнѡе, верглѡ листѡчокъ сѡ водѣ и тѣмъ спѡсобомъ вѣратсвала небѡгѣ. Небѡв-

комъ надойшовъ стрѣлецъ въ ррчвищевъ, а зглднвшн гóрлицю, мѣривъ
45 до вѣн, хотѣчи застрѣлити. Варѣла се пчолѣ, летѣтъ бóраѡ, впалѣ
стрѣлцѣви на лицѣ и вкссѣла; тѣмъ свѣтомъ стрѣлецъ звиххвѣвъ ррчвищю
и незабѣвъ гóрлицѣ.

Такъ и люди най собѣ помагають въ недолѣ взаимне.

Вовкъ въ овечій кожѣ.

Вовкъ, парадѣвши на себѣ кожѣ овечѣ, всѣхвѣвъ сѣ межи стѣто
50 и поѣдѣвъ тѣгнѣта. Їли овчѣръ позвѣвъ го, поймѣвъ, забѣвъ и повѣ-
сивъ на дѣревѣ въ овечюю кожю, щобѣмъ бѣсѣвъ дрѣгимъ на пересторóгѣ.
Ссѣдн, видѣчи тѣс, дивсѣвали-сѣ семѣ дѣлѣс и питѣли-сѣ овчѣрѣ, нащѣ
онъ такъ свой вѣцѣ вѣшавъ? Ї вѣчѣръ ѡтповѣвъ: Глѣньте по дóбре;
бѣчите, хотъ то овечѣ кожѣ, ѣли внѣй ходѣло вóвчѣе тѣлѡ.

55 Не сѣдѣтъ людѣй въ вѣрха и по ѣхъ словѣтъ, но по ихъ дѣлѣхъ.

С л и в к а.

Найшлѣ дитѣна всадѣ слѣвкс, вкссѣла, а за дѣлѣ тóгѡ, щѡ дѣже
солóдка бѣлѣ, во смакомъ цѣлѣс аѣла. Тѣтѣ! сказѣла дитѣна, колѣ
вѣрхъ такѣй дóбрый, то середина мѣе бѣгнѣ ще солóдка? — Посмотрѣ,
ѡтповѣвъ отѣцъ и розтóвкъ кѣткѣс. Дитѣна лишъ до гѣбнѣ вѣлѣ, вѣ-
60 плювалѣ, а, скрѣвѣвшнсь, сказѣла: ѣкъ жемѣлѣ обманѣвъ; то такъе горькѣе.

Не въ однóгѡ то на языкѣ мѣдѣ, а въ сѣрдци вѣдѣ.

Жѣворонокъ и егѡ дѣти.

На полѣ въ шенѣци, щѡ вжѣ пристигѣла, вѣвѣвъ жѣворонокѣ
дѣти. Еднóгѡ разѣ сказѣли дѣти до мѣтери, щѡ ѣмъ жѣрѣ привѣсла:
„Мы чѣли, ѣкъ господѣръ ссѣдѡв просѣвъ, щобѣ мѣ прѣйшлѣ шенѣцю
65 вѣжати; трѣба намъ вѣтѣпати-сѣ, щобѣ не внасти въ ѣхъ рѣки. Не жѣ-
рѣмъ-сѣ, сказѣла мѣти, ще немѣ лиха. На дрѣгий дѣль господѣръ такѡжѣ
просѣвъ ссѣдѣ и приѣтелѣвъ, щобѣ мѣ зробѣли тѣю оѣслѣгѣс. Розпо-
вѣли тѣе дѣти мѣтери, а мѣти знóва ихъ тѣшила, щѡ ще немѣ нѣжди
вѣтѣкати. Їли на трѣтѣй дѣнь господѣръ (46) сказѣвъ до сѣйна, щѡ прѣй-
70 дѣтъ зѣвтра жѣти шенѣцю. Ажѣ тепѣрь намъ дѣмѣти, щобѣ спасти-сѣ.

Не жѣлѣйте самѣ рѣкъ и доглѣдѣйте рóбóти, колѣ хочете, щобѣ
сѣ зробѣла.

Дѣбѣ и тростинѣ.

Дѣбѣ и тростинѣ сварѣлись межи собю за силѣ своѣ. Щѡ ты,
тѣлѣнне стѣблѣ, гѣлѣвъ дѣбѣ трост(и)нѣ, рѣвнаѣшь-сѣ во мною, лишъ вѣте-
75 рецѣ повнѣе, тѣ-сѣ холияѣешь на тѣю и сѣю стóронѣс, дивнѣ-сѣ на мѣне,
ѣкъ крѣнкѡ и твѣрдѡ стоѣ. — Най но бѣрѣлѣ настѣне, а обѣчимъ, ѡт-

повѣла трость и заовклѣ. Не довѣжѣ ждали, вдаривъ вихорь, а гордый дѣбъ въ корѣнѣшъ сѣ вивернѣвъ и лѣтъ во стыдомъ такъ довѣгий на землѣ.

80 Не бѣдѣте гордѣн, бѣтнѣи и впрѣмѣн, лишъ корѣтъ-сѣ, а встонтѣ сѣ завѣсѣгда.

Пробѣвъ силы не сѣпати пѣсколѣ.

Вѣжъ и ѣжъ.

Зимѣ, колѣ дѣже стѣднѣвъ переймѣла, просѣвъ-сѣ ѣжъ сѣ въжѣ, щобѣ го до норѣ своѣй вѣсѣвъ. Не перѣчивъ вѣжъ, а ѣжъ, вѣснѣвъ-
85 шѣсѣ, розложѣвъ-сѣ по своѣй воли такъ, що вѣжѣви нестѣло мѣстѣсѣ. Просѣвъ вѣжъ ѣжѣ въ своѣй хѣтъ, щобѣ-сѣ посѣнѣвъ, бѣ го дѣже колѣ. А ѣжъ на тѣсѣ: „комѣ тѣтъ лѣхъ, нѣи сѣ смотрѣтъ ѣншой норѣ, менѣ тѣтъ дѣже дѣбре.

(47) Невлѣка длѣ добродѣцѣвъ бѣт дѣже гѣдка; стерѣжѣтъ-сѣ
90 сѣ, дѣтѣ.

Ворѣна въ пѣвлѣнѣмъ пѣкрѣ.

Ворѣна, навѣбравѣши пѣрѣ, що пѣвичѣ поронѣли, пристрѣила-сѣ въ нѣгѣ, а влѣвши мѣжи пѣви, дѣже-сѣ гордѣла чѣжѣю красѣю. Ѣли пѣви, постерѣвши ѣманѣтъ, верглѣ-сѣ на вѣдѣ и стѣли виснѣкѣвати своѣ пѣрѣ, а въ нѣмъ висѣпали и питомѣнѣе ворѣннѣе. Ворѣна потѣмъ на
95 стѣдѣ и на гѣнѣбѣсѣ, а дрѣсѣмъ пѣтѣцѣмъ на смѣхѣ гѣла лѣвѣата.

Не величѣйте-сѣ и не гордѣтъ-сѣ чѣжѣю заслѣгою и не присѣ-
жѣйте собѣ чѣжѣн хѣвалѣ, бѣ чи пѣрѣше, чи познѣвшѣе постерѣжѣтъ-сѣ
людѣи на тѣмъ, а стѣлатѣ сѣ имѣте.

З чѣжѣгѣ конѣ и сѣредѣ дорѣги злѣзѣи.

Двѣс голѣбѣтъ.

100 Вѣвелѣ голѣбка двѣс голѣбѣтъ. Колѣ вѣжѣ подростѣлѣ, нѣтѣло сѣ
однѣ матѣри, такѣ сѣ лѣтѣти навѣило, присмѣтрѣвало-сѣ, такъ мѣти лѣ-
таѣ, и самѣ частѣ гѣсѣтѣ вѣлѣтѣвало знѣитѣ собѣ чѣмъ пожѣвѣтѣсѣ.
Такѣмъ дѣломъ навѣило сѣ дѣбре и шпѣркѣ лѣтѣти. Дрѣге голѣбѣтко
лишъ завѣсѣгда в (г)пѣвѣдѣ сѣдѣю, дрѣгѣло и жѣло, аж мѣти жир принѣсѣ.
105 Не рѣзѣ мѣти напомиѣла, щоб сѣ вѣило лѣтѣти, що она небѣдѣ го до
смертѣи живѣи и, хто знѣе, що вѣпаде. Алѣ на дѣрмо, лѣнѣвѣ голѣбѣтко
не слѣхѣло. В тѣмъ надлѣтѣвъ ѣстрѣбѣ. Мѣти и скѣре голѣбѣтко втѣклѣ,
а ѣстрѣбѣ вѣвъ (48) на гѣвѣдѣ и вѣвъ тѣсѣ, що лѣтѣти не вѣло, хѣгѣ
тепѣрѣ дѣже сѣ кѣлло, що сѣ не вѣило.

110 Кто сѣ въ мѣлодѣ вѣчѣти лѣнѣсѣ,

Не рѣзѣ тотъ плѣче и горѣкѣ бѣдѣсѣ.

Двѣ воробѣи.

В горячій дѣнь летѣи двѣ воробѣи. Схотѣло имъ сѣ дже пѣти, а небѣло нѣ потока нѣ ставѣ. На щастье свое варѣли они збанокъ в водою; али, шо шыа оу збанка вѣзкѣ и довга бѣла, годѣ имъ бѣло ко-
 115 рѣткими зѣдбамы водѣ досагнѣти. Трѣлици-сѣ многѣ, щобѣ сѣднѣ розбѣти ѣбо вѣверѣти, али на дѣрмѣ. Розсѣрднѣлась одна и полетѣла. Но дрѣга стѣла промышлати и порѣдѣла собѣ. Не далѣкѣ сѣднѣ ле-
 жѣли камѣнцѣ; носѣла воробѣна по ѣдномъ и мѣтѣла в сѣднѣ такѣ довыгѣ, ажѣ водѣ-сѣ поднесѣла и она до воли напѣла-сѣ.
 120 Не скѣчай собѣ, хотѣй-бы имѣи трѣды бѣли, а веѣкѣ дѣло, шо замѣрѣишь, довершѣишь. — Начатокѣ завѣсѣда горкѣи, по за тѣе конѣцѣ солодкѣи.

Кривѣи и слѣпѣи.

Кривѣи и слѣпѣи прѣишли разомѣ надѣ глѣбѣкѣ рѣкѣ. Хрѣмѣи бо лѣсѣ брѣсти, щобѣ не вѣавѣ, а слѣпѣи бо лѣсѣ, щобѣ де на глѣбѣвѣ
 125 не зайшовѣ. Знѣашѣ ты шо, сказавѣ хрѣмѣи до слѣпого; возѣи менѣ на плѣчи; мой ѣчи бѣдѣтѣ тебѣ вѣсти, а твой нѣги бѣдѣтѣ мѣвѣ вѣсти.
 (49) Пристѣавѣ слѣпѣи на тѣе и ѣбѣ щастлѣвѣ чѣрезѣ водѣ перебрѣли.

Чоловѣкѣ безѣ чоловѣка никѣли-сѣ не ѣбѣде; а колѣи ѣдинѣ дрѣгомѣ помагѣти бѣдѣтѣ, весь свѣтъ вѣ гараздѣ бѣде.

Перепѣлка вѣ сѣти.

Попала-сѣ перепѣлка вѣ сѣтъ и стѣла плакѣти, лебѣдѣти и про-
 сѣи сѣ оу чоловѣка, щобѣ ю незабѣваѣтъ, щобѣ ю пѣстѣвѣ на свободѣ.
 130 Вѣе ю хотѣвѣ пѣтичѣкѣ пѣстѣти, колѣи она вѣ подѣкѣ ѣбѣцѣлась при-
 клѣкѣти емѣ до сѣти мѣвѣжѣи дрѣгимѣ перепѣлокѣ. Ажѣ тепѣрь негѣд-
 нась, щобѣимъ тѣ пѣстѣвѣ, клѣкѣвѣ пѣтичѣкѣ. Тепѣрь тобѣ конѣе вѣе-
 135 рѣти, боь хотѣла твой сѣстрицѣ ѣманѣти и зрадитѣ.

Бѣдѣ честнѣи и вѣ недѣлѣ, а тогда тѣ пожалѣютѣ и бѣрше ти помѣгѣтъ. Во хто нещѣастѣомъ дрѣгимѣ собѣ помѣгѣи хѣче, не годѣнѣ мѣ-
 лѣсердѣ нѣ людѣскогѣ нѣ Бѣжѣгѣ.

Пѣсѣ зѣ масѣмѣ.

Сѣбака оухопѣвѣ бѣвѣ кѣсѣнѣ масѣ и вѣтѣкавѣ зѣимѣ. Припѣло
 140 емѣ чѣрезѣ водѣ брѣсти; оу водѣ оувѣдѣвѣ дрѣгомѣ пѣса, такожѣ кѣсѣнѣ
 масѣ пѣсѣчѣгѣ (а то бѣла егѣ тѣнѣ оу водѣ). Захѣтѣло мѣ сѣ и тамѣтогѣ
 кѣсѣнѣ, кѣнѣвѣсѣ за тамѣимѣ, ѣ и своѣ вѣпѣстѣвѣ оу глѣбѣвѣи и дрѣгомѣ
 не лѣчивѣ.

Захлѣанный завѣсѣгда двѣичѣи тратѣти.

(50)

Воро́на и ракъ.

- 145 Имѣла воро́на ра́ка край рѣ́ки и несла го на лѣси дла своихъ воропа́ть. Жсрив-са ракъ, бо видѣвъ своѣ́ смерть. Коли ракъ оуви́дѣвъ, що надъ водѣ́ надлетѣ́и, озвавъ са: Ей, вороно, нене, та́ка ты кра́сна коли́сь бѣла́, кобъ то тобѣ́-са́ молоді́и лѣта́ вера́шли. Ва!! ка́же воро́на, роадо́ймивши пісок, а ракъ плюси́въ ѣ́ водѣ́ и спасъ са́ сме́рти.
- 150 Роа́змъ не пѣсты́й вѣвене́сь за́вѣсгда́ зъ неща́ста́.

Ди́кій и сѣ́ль(ь)скі́й чоловѣ́къ.

- Сѣ́льскі́й чоловѣ́къ ма́въ познае́мность́ зъ ди́кимъ и прыва́въ го въ гості́нѣ. Пришо́въ го́сть, прывита́въ-са хорошо́ и сѣ́въ за сто́ломъ. А же стѣ́дено́ бѣло́, селя́нинъ рѣ́ки приложи́въ ид ротѣ́ и хсха́въ въ нихъ. Ди́кій извѣ́дсе-са: про що́ то́то ро́бишь? — бо ми зимно́, та паро́у
- 155 роагрѣ́ваю. По то́мъ прыве́сли по́ливкѣ́ дже́ гора́чѣ. Селя́нинъ заче́р-ни́въ ло́жкой и зно́ва про́дсва́въ; а ди́кій о́цѣтъ звѣ́дсе-са: на́що то́го ро́бишь? — бо гора́ча по́ливка, та протѣ́жжю́, ѡтповѣ́въ селя́нинъ. То́гда ди́кій ка́же: коли́ зтво́го́ рота́ и тепло́ и стѣ́дено́ иде́, не хочѣ́ та́ твоѣ́ побраті́мство — бѣ́дъ здо́ровъ!
- 160 Сте́режи́са́ чоловѣ́ка́ дво́бро́таю́го́ и са́мъ не бѣ́дъ та́кимъ.

(51)

Щѣ́ска и кара́сь.

- Щѣ́ска до́гана́ла ка́раса́, шо́бы го́ поже́рла. Ка́ра́сь го́ страхѣ́ ши-бавъ-са́ то́ сюда́, то́ тѣ́да́, а на послѣ́дѣ́ виско́чивъ на рѣ́нѣ́. Щѣ́ска за́ нимъ на́гна́ла-са́, та и са́ма на рѣ́нѣ́ оста́ла. Ка́ра́сь, изды́хаю́чи, видѣ́въ, що́ и щѣ́ска за́гиба́ъ, ка́завъ: Ле́кше о́умираю́, бо ви́жѣ́ и то́го за́гиба́ти,
- 165 кото́рый при́чина́ е́ моѣ́ сме́рти.

Ле́въ и медвѣ́дь.

- Ле́въ и медвѣ́дь пі́шли на ло́влю и пі́ли се́риа́; о́д хотѣ́ли цѣ́лое́ ма́ти се́риа́. Сло́во по сло́вѣ́, сло́во по сло́вѣ́, аж на по́слѣдѣ́ та́къ са́ побі́ли, шо́ о́д безъ па́ри на зе́млю зве́рзли-са́. Лиси́ца іди́ча тѣ́да́, ви́дять, що́ вѣ́ одинъ не кві́тє́са́, по́гя́лѣ́ прибли́жилася́ и, за́хва-тивши се́риа́, побѣ́гла́ зъ нимъ. То́гда́ медвѣ́дь про́мови́въ: ви́дишь, ле́ве, мы́ трѣ́дили́са́, а лиси́ца са́ по́гя́лсе́.
- 170 И та́къ пра́вда пра́вдою́ оста́не: де́ два́ ва́дять-са́, тре́тій-са́ ра́дсе́.

Трѣ́барь.

- Трѣ́барь въ ча́сть во́ини трѣ́бивъ и, о́тъ неприя́теля́ имене́ый, та́къ
- 175 го́ мо́ливъ: Не́забыва́йте, до́бріи лю́де, та́ бо невинны́й, та́ пѣ́ одного́ на́ васъ не́забивъ и не ма́ю івѣ́чо́го́ при менѣ́, ли́шь се́сю трѣ́бѣ́. Цѣ́ло за́

тез заслуживъ есь смерть. Самъ бо не годенъ есь бѣгнѣмъ, а годенъ-есть дрѣгихъ на бѣгкѣ подбѣдѣти.

Хто дрѣгого на лихѣ дѣло нарѣтитъ, самъ такожь виновать.

(52)

Олень и быкъ.

180 Товстѣй быкъ и скороногѣй Олень паслиса разомъ оу лѣзѣ. Оленю! сказавъ вѣлъ, если насъ звѣрь нападе, не бѣдемъ оутѣкати, ѣли поборемъ сѣмъ зъ нимъ хоробрѣмъ. Бори-сѣмъ ты, ѡтповѣвъ Олень, на що менѣ брати-сѣмъ зъ сильнѣйшимъ, коли ѣмъ втечѣ перѣдъ нимъ могѣ.

Икъ нерозумѣмъ въ пригѣдѣ итѣ,

185

Коли сѣмъ можна бѣдѣмъ встерегчѣи.

Лѣсичка и гѣлѣбъ.

Голѣбка видѣла, що лѣсичка шо день переносѣла свои дѣти на инше мѣстце, и сказала до нѣи: Ты рѣбишь дѣже мѣдрѣмъ; ѣли хто навчѣвъ тебѣ такоѣ осторожности? Ты самѣ, ѡтповѣла лѣсичка, бо постерегла, що ты завсѣгда виводишь дѣти твои на одѣмъ мѣстци и шо
190 зъ нѣхъ вѣкѣли потѣхи не маешь, бо человекѣмъ ихъ тобѣ все забирѣе.

Зчѣжѣи бѣдѣи не тѣшмо-сѣмъ, лишь вчѣмъ сѣмъ рѣзѣма.

Баранъ и волъ.

Одѣнъ баранъ бѣвъ дѣже сильный и жадный збаранѣи емѣ не мѣгъ постѣати въ рогахъ. Збѣгѣвъ дѣже, верхѣдѣвъ надѣ всемъ и розчибавъ, на когѣ лишь нагодѣвъ. Кликивъ одногѣмъ разѣ на бѣгѣмъ: ходѣи,
195 побори-сѣмъ во мною. Не палѣксѣмъ бѣгѣи и станѣвъ знимъ до борѣтѣи. Вдарѣвъ одѣнъ на дрѣгого и баранъ (53) зъ розбитѣю головою оупавъ на землю. Мимѣдѣчи питали-сѣмъ, шо онъ тѣстѣмъ скервалѣнный лежитѣмъ? Жалисливѣмъ ѡтвѣчѣвъ баранъ: Вчѣсѣмъ самъ себѣ знѣти.

Оупремѣи не вѣрѣтѣ,

200

Дѣки не змѣрѣтѣ,

Що могѣтѣмъ бѣсти

Сильнѣйши люди.

Пѣшка и Соловѣи.

Рѣклѣ пѣшка дѣмъ соловѣю, шо тихѣмъ сидѣвъ:
Жаль сѣмъ, шо рѣдѣмъ щѣбѣчешъ! Сей ѣи ѡтповѣвъ:
205 „Лѣчше малѣмъ доброгѣмъ, пѣжѣмъ лихѣти многомъ.

Старѣи и молодѣи лѣсѣ.

Молодѣи лѣсѣ, которѣи ще стрѣльцѣмъ не знавъ,
Оутѣшивъ-сѣмъ, ѣкъ новѣмъ краснѣмъ шерсть дѣставъ.

А старый рѣкъ: безпѣчность тихъ лѣпотъ не любить,
Не тѣшь-са ними; се са красота насъ гсбитъ.

210

Не всё, що красне,
Гсть для насъ щастне.

Потокъ и рѣка.

Потокъ, въ громомъ шшмнѡ изъ горы текщій,
Слѣдса въ рѣкѣ, въ той часъ тихонкѡ идщой.

215

А якъ свѣгѣ згѣбли, верхъ воды недавъ,
То и въ того потока поточокъ лишь ставъ.
(54) А що гірше, що бѣгъ прѣдклилъ перше скокомъ,
Сплівшись въ рѣкою, не бѣвъ вже потокомъ.

Хто въ шшмомъ въ свѣгѣ самъ са величае,
Вже добръ славъ самъ си розганяе.

Щска и маленька рыбка.

220

Рыбка оу водѣ червака ловила,
Не могла зѣсти и дже-сь сердила.
Надбѣгла щска, червака ковкнсла,
А въ червомъ оудка причѣплена бѣла.
Взавъ рыбаръ щска на берегъ тагвсти,
Взала рыбка радсвати,
Взала подрсжкамъ казати:
„Часомъ то дѡбре и маленьковъ бсти!“

225

Дѣти и жабы.

230

Коло озера
Що день звѣчера
Хлѡнцѣ сюда, тѣла бѣгали
И на жабы васѣдали.

235

Лишь са котра въ воды показала,
Каменем заравъ въ лобъ дѣставала.
Однѡ въ нихъ надъ дрсти смѣла,
Такъ въ воды до нихъ повѣла:
Дѣти! дѣти, лишѣтъ тее битѣ,
Вамъ то грачкою, намъ йде о житѣ.

(55)

Лебедка и вороны.

240

Водѡю плѣла
Лебѣдка бѣла.
Надлетѣли чорні вороны,

Надлетѣли в сесѣ стороны.
 Бачте, лебѣдка бѣла якъ свѣжокъ!
 А мы такі гідкі,
 Черні и брідкі.

245

Стрімголовъ на берегъ вѣали,
 Въ зьобы болота набрѣли
 И стѣли въ горы мѣтати,
 Бѣла лебедка врати.

250

А лебедь з дѣрнѣх смѣавса,
 Ставъ бѣлѣйшій, лишь скѣнавса.
 Хоть лихі люде соромомъ метають,
 Добрі и честні на тее не дбають.

(56)

3. Коротѣйки и наѣки.

Не чини тогѣ дрѣгимъ, чогѣ не хочеш, щобъ тобѣ дрѣги чинили.
 Честн и любн твоихъ родичѣв, оучителѣв и всѣхъ, що тобѣ добре
 чинять, и слѣхай ихъ приказы.

Жий по правдѣ и любн твоихъ ближнѣхъ.

5 Ближннй твой єсть всакій человекъ.

Бѣдь милосердннй, помагай, чимъ можеш; що можеш, оудѣли
 бѣдномъ.

Добрѣ дѣлаемъ человекъ заребде себѣ на благословеніе Божее.

10 Коли тѣ хто вкрывдить, вибачай емъ и розплачѣй сѣ добрымъ
 за злое.

Бѣдь тихий и смиреннй.

Не мнѣговъ говори, а навикай бѣлше слѣхати.

Не все говори, що ти на оумъ прийдѣ, але за всѣда подѣмай,
 о чимъ говорити маєшъ.

15 (57) Коли старшии говорятъ, слѣхай и кмѣтѣй и не перебивай имъ
 бѣсѣди.

Нѣкѣли неправди не говори; бо кого ишѣтъ на неправдѣ, томъ вже,
 хотѣйби и божавса, не вѣратъ.

20 Не йно що лихо не робн, але и нѣчогѣ лихогѣ нѣкѣли на гадѣѣ
 не май; бо знати тобѣ, що Богъ всѣ ваши дѣла видить, всѣ ваши слова
 чѣе и всѣ ваши мысли знае и нѣщо передъ нимъ не затаить сѣ.

Не чини того на самогѣ, чокобысь сѣ передъ людьми стыдавъ
 чинити.

25 Вѣмъ людбомъ жити якъ братамъ, мирнѣ и соголоснѣ, а одинъ
 дрѣгомъ, килько можете, помагайте.

Прилѣгливостію и трѣдливостію всё трѣды перемагаєшь.

Що сего дня зробиши можешь, не откладай на завтра.

Хто дарѣе и лѣвѣе сѧ за молодых лѣтъ, на старость жебрачимъ хлѣбомъ жиє.

30 Не завидѣи нѣкомѣ добра, а щасливѣ будєшь; бо тихомирна дѣша твоѧ будє.

(58) Не будѣ впрѣмый и гордый, а люде тѧ любити будѣтъ.

Заходи собѣ з честними, добрыми и смными людьми, то тѧ всё любити и честити будѣтъ, бо сѧ отъ них всегѡ хорошегѡ и доброгѡ

35 навчишь.

Не гороѣжь сѧ над оубогими и хѣдбными, бо и ти твои братѧ.

Всѧкое дѣло въ Богом зачинай, коли хочєшь, щобы сѧ вдалѣ.

Не илай сѧ до нѣлагогѡ дѣлѣ вижшегѡ над сили твоѣ — лѣтше не зачинати, чогѡ видиш, що не вдасѣ, нѣжь, зачавши, лишити недо-
40 вершенно.

Мовчба найхорожша краса малих дѣтей.

Прилѣгливость, хитрость и трѣдливость въ добрѣ насѣ строатѣ славѣ; не лѣвѣймо сѧ до работѣ, а работа наша най будє щира и добра.

Робочій нѣколи не стыдавѣ перед людьми и нѣколи голодомъ не
45 млѣвъ.

Лѣвъ и гайнованье часѣ чинатѣ насѣ голодними и големи.

Вже тѣгда лихо тобѣ, коли до повинности твоєѣ наганати тѧ треба, мовѣ товаришѣ бичємъ (59) до работѣ.

Старѣй сѧ велкомѣ оуслѣжити, чим могѣ; хто оуслѣжный, той має
50 милость старшихъ и подрѣговѣ.

Хто має, самѣ на галѣбѣ зароблѣє.

Сли поблѣдишь и прогрѣшишь сѧ, призвай сѧ и покайсѧ, бо тымѣ зменшѣ вина твоѧ и вибачитѣ ти Богѣ и люди.

Краса без розсѣма є цвѣтокѣ въ болотѣ.

55 Не носи сѧ гордѡ, не вичивай сѧ, не гороѣксѧ, не гнѣвай сѧ, не клинѣ; лиш будѣ скромн(ѣ), тихій и смирный, а люди скажѣт, що маєшь розсѣмѣ.

Держи шѣрѣ в ѣжѣю и питю, а будєшь завєвѣгда весєль и здоровѣ.

Дочогѡ з маленька навчкнєшь, на старость без трѣда чинити
60 будєшь.

Чого в юность навчишь сѧ, на старость ѣкъ найдєшь.

Нѣлагогѡ трѣда въ работѣ, коли -въ охотѣ берєшь сѧ за дѣло.

(60) Коли сѧ придаєшь тобѣ, що дащо доброгѡ зробишь, не хвали сѧ самѣ и неждай хвалы, а тогда тѧ люди похвалатѣ.

65 Дѣти повинни всею рѣдичамѣ розказовати, що сѧ зними прилѣче;

а то задла тогѡ, щобъ сѧ оурадовали родичи, коли оувидѧть що до-
брогѡ, а перестерегли, коли що лихогѡ.

Веськѣ лихе дѣло не втаптѧ, лиш борше або позивѣше про-
авити сѧ.

70 Дѣти повинни всѧкимъ способомъ трѣдити сѧ, щобъ старшимъ
оугодили.

Тамте завѣгда, що сте на сей свѣтъ на тѣе поставленни, щобе-
сти завѣгда добре и по приказѣ божомъ жили.

Не сварисѧ зъ шкимъ и неворогѣмъ на нѣкого, хотѧйби тѧ и вкри-
75 вдивъ, а незабѣде тѧ Господь въ добротиѣ своѣй.

Люби и скотинѧ, що ти Господь давъ на оуслѣгѧ и помочъ.

Бѣгли кого небѣль ѡкорбишъ, звередишъ або спечалишъ, всей
часъ примирисѧ въ нимъ.

(61) Бѣгли ворогъ твой хоче сѧ зъ тобою привирити, вибачай мѧ и по-
80 цѣлѧй сѧ въ нимъ, бо въ книгахъ Свѧтихъ пише: Гнѣвъ вашъ най не-
трыває до запада сонѣца.

Никомѧ незавидѧй, але всѧкомѧ доброхочъ.

Радѣй сѧ зъ радѣющимъ сѧ, а плачъ зъ плачущимъ.

Бѣдъ послѣшнимъ Богови, Цареви, Родичамъ, оучителеви, дѧховни-
85 кови и всемъ старшимъ.

Не сердисѧ не вио на старшихъ, але и на рѣвнихъ тобѣ и на
менѣших от тебе.

Пишною и богатою одеждою не горди сѧ и не трать сѧ на дѧже
хороши свити, лишъ старой сѧ гарнѡ холити и чистѡ.

90 Зъ лихими неурставай, бо сам такимъ бѣдешъ; а знаешъ, такихъ
лѣдей и Богъ не любеть и люди не чистѧть.

Коли твой товаришъ въ бѣдѣ, не смѣйсѧ зъ него, но пожалѣй не-
счастливого и навчи сѧ зъ него, чого сѧ тобѣ стерегчи.

(62) Радѣй сѧ и маленькимъ, що тобѣ дають; бо, хто сѧ бѣльше напи-
95 рае, тѣкъ мѧ дають, частѡ и того не лѣчитъ.

Не хвалисѧ мѧдрый мѧдростию, сильный силою, богатый богат-
ствомъ, а красивый красотою, бо коли сѧ мѧдрый мѧдростию вичинати
стане, вже не мѧдрый; а сила знидѣе, богатство счезае и краса змар-
нѣе, а тогда станеш сѧ посмѣшкою.

100 Коли поможеш дрѣгомѧ, хотѧйби тѧ и не просивъ, то заробишъ
собѣ на милость бгѡ и сей такожъ поможе тобѣ въ вѣдѣ.

Твердо-серднось твоѧ длѧ дрѣгихъ родитъ твердо-серднось дрѣ-
гихъ длѧ тѣбе и загинешъ борзѡ.

Не признавай сѧ до такихъ дѣтей, що покидають дрѣгихъ своихъ
105 бѣдѣщихъ.

Нѣчо такъ негавьбыгъ и несоромитъ человекѧ, тѣкъ неподѧка.

Хотѣибы тобѣ дащо и найми(бз)дѣише бѣло, а ганьбѣ и шкодѣ тобѣ и дрѣгимъ припесло, минай тее в далека.

110 Коли прогрѣшишь, покайса и надѣлати са можешъ, що та Богъ спроститъ грѣха и гнѣвъ перемѣнитъ въ благословеніе.

Не вѣрѣ всакомѣ щастіѣ, що маучѣе, бо много-частѣ минае и жалѣ въ грѣдѣох лишае.

Стережи са пригоды, а незаплачешъ на лихѣ годінѣ.

Чилъ хто воуѣе, от того и гине.

115 Коли по правдѣ и по приказѣ божом жиешъ, недбай, що люди говоратъ.

О чимъ дрѣгого перестерѣгаешъ, и самъ са того хорони; бо ганьба дрѣгого вчити, а самоу на онакъ дѣлати.

120 Щось родичамъ винишь, держи крѣпко в сердцѣ и показѣи в дѣлѣ; передъ всѣма не причинай имъ нѣ жѣрбы, нѣ смѣтѣс, нѣ печали, бо они и такъ вже тобою са жѣратъ, щобъ тобѣ гараздъ на свѣтѣ бѣло. (64) Що ти Богъ давъ, приймай в покорюѣ; естли миле, весели са, величай датела и даксѣи емѣ; сли не миле, не нарѣкай, не роспѣкай са, надѣй са и моли са, а зменшѣе лихо и мине.

125 Колись вчимъ провинивъ и прогрѣшивъ, бѣдѣ собѣ самъ сѣдаремъ по правдѣ, а сли приїде кара, бѣдѣ терпеливъ в покорѣ.

Колись въ гараздѣ, ждай смѣтѣс, колись въ печали и жѣрбѣ, надѣй са на радость.

Чого не знаешъ, не стыдайса зчити; не смѣти, а хотѣти са насчитити честнѣ есть; не вмѣти а нехотѣти са навчитити то ганьбѣ.

130 Слѣи хто въ тихойка гаморитъ въ дрѣгимъ, ненаслѣхѣи, бо, хто не добре маѣ сѣмльнѣе, за всѣгда дѣмаз, що о нимъ бесѣда.

Вчи са прилѣгливѣ, бо, чого са навчишь, тое ти нѣ злодѣи не вкраде, нѣ огонь не спалит, нѣ вода незабере.

135 Повѣдають люди: хтоса на окропѣ спаривъ, тотъ на зимѣ водѣ дѣе. Проте, закивъ що робити мешъ, роздѣмай перше добре, (65) щобъ анѣ ты анѣ хто не шкодовавъ.

Коли частѣ станешъ кѣловати, чого ти не треба, то небавкомъ имешъ продавати тее, що ти дѣже потрѣбне.

140 Лаазарь Мѣшкаторовѣчъ такъ до своихъ мовлавъ дѣтей: Коли не можешъ такъ, якъ хочешъ, бѣти хорошиѣ, богатый и мѣдрый, добрый за всѣгда бѣти можешъ.

Богъ давъ, Богъ взавъ; не нарѣкай проте, коли нѣкс шкодѣ маешъ.

Без мѣски нема нашки, мовивъ оденъ человекъ, дрѣги(и) додавъ: а без нашки нема гаразда.

145 Бѣда неходитъ по лѣсах, лише по людяхъ — бѣдѣте проте за всѣгда готови.

Хороше дѣло почати добре есть, але тее дѣло звершити ще лѣише.

Одинъ человекъ всего знати и вѣсти неможе, однакже много
знати и вѣсти може, коли схоже.

150 Одно мисль, дръге говори, а трете роби.

Нероби такъ, якъ то кажеть: Одновъ рсковъ дае, а обѣа бере;
але, шо даешъ, давай изъ сердца.

155 Ик Богъ годить, то и вогонь горить, а як Богъ негодить, то
и вогонь негорить, молвать люди; проте зъ Богомъ всякое дѣло за-
чинай.

И сонце через болото переходить, а однакъ сѧ не вьзрае. Такъ
и ты, хотѧй межъ лихн приидемъ люди, небсдьмо однакъ лихнми.

Икий помагайбигъ, такій бо дайздоровъ. Всякомс про те
человѣкс дайте честь, комс честь, а славс, комс слава сѧ належе.

160 Ик посѣвешъ, так и зберешъ, якъ сы постелишъ, такъ сѧ и ви-
спишъ.

Хто високо лѣтае, низкѡ сѣдае, т. е. хто дръгими гордить, и нимъ
колись погордять, и хто много замѣрае, частѡ нѣчого нечинеть.

Стережѣтсѧ, щобъ и вамъ сѧ такъ непридало.

165 Легко камѣчъ въ дснай метнсти, але чи го добсдешъ.

Легко дръгого до бѣды привести, але не такъ легко зъ бѣди го
вивести.

Малѡ ѣсти и малѡ говорити (67) нѣкомс невадить.

(изъ Оми зъ Кемпсѣ).

170 Не велика то слава, шо ю отъ людей масмъ, бо за славою свѣто-
тоѣ ходитъ за всегда жрѣба.

Хто за славою истинною и вѣчною розпадае сѧ, той на свѣтовс
недбае.

Слава доброгѡ человекѧ есть свѣдительство доброгѡ сѧмльнѧ.

175 Май добре и чисте сѧмльнѣ, а за всегда веселнй бсдешъ.

Нечисте сердце всякъ часъ непокоитсѧ и зжухае сѧ.

Мирненькѡ спочивати бсдешъ, коли сердце твое пелае тѧ.

Невесилсѧ, лишъ при добрымъ дѣлѣ.

Человѣкъ видитъ ино лице человекѣ, а Богъ и сердце.

180 Цѣла падѣѧ твоѧ най бсде въ Бозѣ.

Богъ най бсде твой страхъ и твоѧ милость.

Бо свѣти минстсѧ и людей нестане, а Богъ безъ конца живѣ бсде.

(68) 4. Повѣсти изъ Свѣтыхъ книгъ.

Вы дѣти! ради бысте знати, ѡтколь теѣ все сѧ вѣло, шо видите,
ѡтколь небо зо сонцемъ, мѣсѧцемъ и звѣздами, ѡтколь землѧ, шо насъ
живитъ, з лѣсами и водами и ѡтколь ми люди на земли. Таж знаете,

що самѡ изъ себе нѣщо не зроби́тсѧ. Тѡе намъ Свѣтѣи кни́ги такъ повѣ-
 5 дають: ЗразѢ не бѣло ничого, лише тма непрогорима, лишъ мраки и без-
 дни, самъ ино Господь Богъ бѣвъ, бо Господь Богъ николи ни наставъ
 и николи не мине сѧ, Господь Богъ безначалный и безконечный, словомъ,
 вѣчный. Тотъ Господь Богъ схотѣвъ, щобъ сѧ все ѡ такъ стало, якъ теперъ
 видимо, и стало сѧ. Богъ не спотреблявъ до ѡсновань сѣта ани ор-
 10 да, ани начина, ани нѣчо ѡ, а чо го бѣ зроби́ти, лишъ сотвори́въ т(е)бѣ, ска-
 завъ: „най бѣде“, и бѣло. —

Богъ створи́въ небо и землю абѡ, инакше рѣкши, мѣр абѡ свѣт
 сей изъ нѣчо ѡ однимъ словомъ. Земля въ начаткѣ бѣла невидима и не-
 престроена. — Въ шѣсть день (69) Господь Богъ все ѡ вчинивъ. —
 15 Въ первый день створи́въ свѣтло — въ второй небо абѡ ѡблогъ —
 въ третий стдѣливъ водѣ изъ землѣ, навѣвъ все рости(ни), дерева, биллини,
 цвѣти и иншѣ — въ четвертый сонце, мѣсяць и звѣзди — въ пятый
 риби въ водахъ и птахи на воздѣхахъ. — А въ шестый все, що же на
 земли, и на послѣдокъ створи́въ Богъ чоловѣка, Адама и женѣ его
 20 Евѣ на подобѣ свою. По семъ все ѡмъ въ семый день припочивъ Господь
 ст дѣлъ своихъ и не створи́въ бѣльше нѣчо ѡ

Али не дѣшайте собѣ, дѣточки, що Господь Богъ дѣл то ѡ припо-
 чивавъ, щоби мавъ стомити сѧ и знемогчи. О, нѣтъ! Богъ всемогщый
 и всеилный, нѣколи сѧ не стомитъ; ѡнъ лише захотѣвъ: „най бѣде“,
 25 и бѣло. — Али въ писемѣ свѣтѣмъ за дѣл то ѡ каже сѧ, що Господь
 Богъ припочивавъ, аби вамъ примѣръ дати, якъ и ми дѣлати маемъ; щобъ
 и ми шѣсть день роботѡв сѧ займали и трѣдили, а семый день припо-
 чивали и день сей жили на хвалѣ Божѣ, на молитвахъ и на читаню
 книжокъ.

* * *

30 Адамъ и Ева бѣли першихъ двоѡ людей, що ихъ Богъ створи́въ.
 Господь Богъ ихъ дѣже любивъ, бо добрѣ бѣли, и ѡсадивъ ихъ въ Раю.
 Той Рай (70) бѣвъ то дѣже великий и хорошый сад, де всего достат-
 комъ бѣло; до то ѡ то Раю Господь Богъ ихъ навѣвъ и такъ до нихъ
 сказавъ: От ѡ бачите, якъ тѣ добре и милѡ жити, масте все ѡ достат-
 35 комъ, тѣмъ вамъ нѣ голодѣ доимати не бѣде, нѣ сонце до жарѣвати,
 вѣ стѣбни до кѣчати; тѣмъ въ гараздѣ и безъ жѣрби жити бѣдете и а
 васъ нѣколи не перестанѣ любити, коли вы мене любити бѣдете и той
 приказъ, що вамъ скажѣ, не забѣдете. От ѡ бачите, середъ Раю стоять де-
 рево въ хорошихъ овощахъ. Зо все ѡхъ деревъ въ цѣлимъ Раю можете
 40 овощи їсти, лишъ въ того едно ѡ не їжте, бо заразъ помрете, а ѡны
 обѣтцали и мали въ щирѣ(й) волѣ держати сѧ то ѡ приказѣ. — Али
 одно ѡ разѣ шли оны поминѡ то ѡ дерева и чѣли голосъ въ не ѡ.
 Бѣвъ то всѣхъ, що лестнѡ до нихъ говори́въ такъ: „Милѣи люде! чомѣ

вы тихъ хорошихъ яблокъ не рвете, оны такъ солодкѣ^а. А Адамъ въ-
 45 жеви ѡтповѣвъ: „Бо намъ Господь Богъ намъ невелѣвъ; сказавъ: скор-
 рѡ скъшаете тихъ яблокъ, въ сей часъ помрете“. О, нетакѡ, промовишь
 до нихъ всѣхъ, въ зависти не велѣвъ вамъ въ того дерева рвати, щобисте
 не бѣли такъ сильнѣ и такъ мудрѣ, акъ ѡнъ самъ, и щобисте не вмѣли
 добре вѣдѣ лихого различити, скъшайте, а ѡбачите!

50 А Ева собѣ подсмала: Може сей всѣхъ (а то бѣвъ лихвй дѣхъ)
 и правдѣ каже, сатисла по яблоко, ѣла сама и дала чоловѣкови своему
 Адамови. —

(71) Али заравъ ѣлъ какисъ лѣкъ и стыдѣ ѡгорнѣвъ и стали-сѣ
 по за дерева ховати, дѣлаючи, що ѣлъ Богъ не найде, а ино вѣтрець
 55 лисѣтьомъ замеленотѣвъ, вжахали-сѣ и почѣвали, що Богъ всегда есть
 и що ихъ лихе дѣло видѣвъ. А Богъ закликавъ на Адама: Адаме,
 Адаме, де ти? И тѣтъ, Господе! ѡтповѣвъ Адамъ, и чѣю твоѣй голосѣ,
 али боюсѣ, бом согрѣшивъ передѣ Тобоею. Всѣхъ живий мою жѣкисъ
 и мене звѣвъ, прости намъ, Господи, прости грѣха. —

60 А Богъ имъ такъ присдѣвъ: За дѣла тогѡ, шо-сте мого приказѣ
 не слѣхали, сѣтѣнѣтъ въ Раю, тажкѡ бѣдете на хлѣбѣ робити, а землѣ
 ваша не жирна бѣдетъ, а дѣти вашѣ жѣрби вамъ не малѡ причинять;
 а такъ, а тамъ набѣдѣвавши-сѣ, настраждѣвши и нагорювавши сѣ не
 малѡ, помрете. —

65 Але Богъ милосердный нащивъ ихъ однакожѣ, акъ мають жини
 и вѣлъ жарѣ сонца и лютѡй стѣдени хоронити-сѣ, и обѣдавъ, шо имъ
 прише на землю чоловѣка, который ихъ вѣлъ той ищли грѣховѡй
 ослободит. —

Такъ то, хто неслѣхавъ Бога и нестережесѣ грѣха, неразѣ сѣ каз,
 70 але не вчасѣ. Коли хочете добримы бѣти, минайте приискѣ до грѣха
 и минайте въ далека такихъ, шо васѣ до лихихъ дѣлъ надѣлаютъ. —
 А коли вамъ коли яка недобра гадка прилине до голови, на(72)га-
 дѣйте собѣ заравъ, шо то недобре, того Богъ невелитъ. Памѣтайте, шо
 Богъ всегда ѣ, всѣ нашѣ дѣла видѣтъ и всѣ нашѣ гадки знае.

75 Въ тѣй горкѣй недолѣ давъ имъ Богъ дѣти; оденъ свѣтъ звавъ сѣ
 Каинъ, а дрѣгий Авель. Каинъ старшй бѣвъ, лѣкавий, твердого сердца,
 а зависливый. Авель молодшй бѣвъ, милый, приемный и добрый. Тѣи
 дѣти Адамъ все нащавъ, какъ жини мають, щобѣ Бога негѣвити, и роз-
 повѣдавъ имъ о Раю и о мнѣслѣмъ гаравдѣ. Икъ пѣдросли, заставлавъ
 80 ихъ бѣтець до работи. Каинъ помагавъ бѣтеци въ полю, а Авель го-
 нивъ вѣвцѣ на пашѣ. —

Адамъ навикъ бѣвъ, коли жинва наставали абѡ, коли агнатка сѣ
 поплодили, приносили дащѡ Богови въ подѣцѣ за теѣ, шо мѣ давъ того

дочкати-са. Вабиравъ що найхороші снопи и **и**гнатка, зложивъ кѣлька
85 каменѣвъ на **к**спс, роздѣвавъ огонь и вкладавъ тѣ снопи и тѣ **и**гнатка
на огонь и такимъ свѣтомъ чинивъ Адамъ приноси Богови.

Коли хлопцѣ поподрастали, хотѣли такожъ такъ, **я**къ видѣли Тата,
робити. Каинъ чинивъ приноси безъ побожности, безъ доброго и щирого
сердца, лишъ для тогѡ, що видѣвъ тата, такъ роблящого. А Авель
90 чинивъ приноси зъ побожнимъ, щиримъ и подачнимъ сердцемъ. Богъ
любовавъ собѣ в припосахъ Авелевихъ, а неприймавъ Каиновихъ, али
не за для (73) тогѡ, колибъ Господь **о**тъ людей чогѡ трѣбсвавъ, али
за для тогѡ, що видѣвъ доброе сердце одногѡ, а лѣскавое дрѣгогѡ.
Тее прогнѣвило Каина на брата, тотъ недбавъ на тее, що го Богъ не-
95 любивъ, али то го въ серединѣ нѣдило, що Авла любивъ; вороговавъ
на него за тее люта и ждавъ погожогѡ часѣ вчинити братови **я**кѣ
злюбѣ. Богъ перестерѣгавъ его, али лихий Каин недбавъ на тее. Одногѡ
разѣ викликавъ Авла на поле и вергъ **с**а на невинного. Просив-**с**а
въ него Авель, али Каинъ твердосердий вмертвивъ го великою галѣ-
100 зею, що въ дерева **о**тѣмхнѣвъ. Зробивши тее нечестиве дѣло, невертавъ
домѣвъ, лишъ **о**утѣкавъ на лѣси и горы и тамъ проживавъ зъ лихимъ
сѣмѣньомъ, жививъ **с**а корѣньцями и водив-**с**а зо звѣрами.

Родичи, довгѡ сивѣвъ ждаючи дома, пѣстились на послѣд глѣдѣти
за ними. **О**, **я**кже они лѣже жѣрили-**с**а и плакали, придибавши **о**уби-
105 того доброго Авла, и прокливали злобного и ненависливого Каина. —

Видите, дѣти, **я**къ то добре въ маленька привикати до работи и до
побожности. Стѣпайте за добрымъ примѣромъ родичѣвъ и старшихъ
и слѣшайте ихъ доброй наѣски, коли хочете, щобъ васъ Богъ благосло-
вивъ. Не завидѣйте нѣкомѣ добра, бо на зависливого немилость Бо-
110 жа **а** паде. —

(74) Коли люди розродили-**с**а и широка по земли розселили-**с**а,
ставали-**с**а лѣже лихими. Вороговавъ одинъ на дрѣгого, видиравъ одинъ
дрѣгомѣ илѣнье и добитки; лѣскаество, злодѣйство, ненависть и завидѣ-
ванье засѣли межѣ ними. Люди цѣлѡ на Бога и на егѡ прикази забѣли
115 и не жили такъ, **я**къ люде, али такъ, **я**къ звѣрь. И **я**кже дѣмасте, дѣти,
чи мѣгъ Богъ милovati ихъ за такое житье!? Видит-**с**а, що належаლობ-
са ихъ заравъ **с**карати и погѣбити. Однакожъ Богъ милосердный не-
вчинивъ такъ. Бѣвъ ще одинъ добрый чоловѣкъ, звав-**с**а Ной. Томѣ
Ноеви велѣвъ Богъ ити до тихъ лихихъ людѣй, перестерѣгати ихъ и на-
120 водити до пока~~н~~а и до милости Бога. Али поповавѣ люди невертали
до Бога, лиш сѣмали-**с**а зъ доброго Ноего, коли имъ заповѣдавъ гнѣвъ
божий, не дале~~к~~ карѣ.

Стѡ и двадцать лѣтъ давъ Богъ людѣмъ часѣ до пока~~н~~а и по-

прави, а коли весь на дармъ бшло, велѣвъ Богъ Ноеви вбдovati ве-
 125 ликій корабель, що сѧ в письмѣ свѧтѣмъ ковчегомъ зове. До того ко-
 раблѧ велѣвъ Богъ Ноеви взѧти всѧкой звѣрина по парѣ и на довгій
 часть набрати поживи, самомъ вѣйти въ него и зачинити сѧ зъ жѣнкою
 и зъ дѣтми. Тогда спсствивъ Богъ великсю тсчс черезъ сорокъ день
 и сорокъ ночей. Весь стало потопати, люди втѣкали на дерева, на
 130 хати, (75) на горы, али на дармъ; вжше надъ горы ставли води.
 Каали сѧ тогда, али вже не въ часъ, затопа авѣ одной живою дшми
 нелишила.

Коли вже зливи перестали и води стали меншѣти, корабель Ноевий
 ѡсѣвъ на горѣ, що-сѧ Арарат звала. Ще довгъ ждавъ Ной, закимъ
 135 воды цѣлкомъ висхли. А коли свилѣвъ, що дерева стали-сѧ розвивати
 и трава пѣдникати, випсствивъ звѣринс и самъ вийшовъ з кораблѧ
 зъ женою и зъ дѣтми, впавъ на землю поклономъ и даковавъ зо сле-
 зами Бога, що го стерѣгъ передъ загибелію. Виставивъ престолъ и за-
 жѣгъ приноси Богови. Богъ полюбовавъ собѣ въ его подачниъ сердцю,
 140 давъ мѣ видѣти дсгс на небесахъ и такъ промовивъ до него: „Вѣд те-
 перъ вже небсдс людій потопою карати“.

Кара Божа хотѣй не заравъ настае, али николи не минае. —

Богъ побожнихъ и любѧщихъ Его не лишае, али стереже въ не-
 долѣ. —

145 Милсѣте Бога, держѣтъ Его приказы и даксѣте щиримъ сердцемъ,
 коли васъ зъ нещастѧ виведе. —

(76) Авраамъ бсвъ чоловѣкъ дсже богомольний, миловавъ Бога
 и боавсѧ Его. Тотъ Авраамъ мавъ сына именовъ Ісаакъ. Одногъ часъ
 моливъ сѧ Авраамъ вечеромъ и вчсвъ голосъ, що его по имени кли-
 150 кавъ: Аврааме, Аврааме! Навикъ бсвъ вже сей чоловѣкъ до того го-
 лоса, бо Богъ частъ з нимъ бесѣдсвавъ, и сказавъ зъ покорю: „Осьде
 я, Господи“; а голосъ дальше такъ мовивъ: „Возьми твоего милого сына
 Ісаака, иди зъ нимъ на горс и дай мнѣ его приносомъ“. Бшло то дсже
 тажкъ и горкъ ѡтцеви, али свѧтій мсж миловавъ Господа Бога бѣльше,
 155 якъ дѣти свои и якъ самъ себе, и послсхавъ, що мс-Господь велѣвъ.

На застра раненькъ вставъ, парсбавъ дровъ, звѧзавъ въ вѧзанкс
 и велѣвъ двомъ слсгамъ и сынови своемъ зъ собою ити. Прибсли до
 горы. Авраамъ велѣвъ своимъ синову взѧти дрова и нести на горс, а слс-
 гамъ велѣвъ остати-сѧ въ провалѣ. Идсчи горѣ, запитавъ Ісаакъ ѡтца:
 160 „Маемъ дерево и огонь, а деж скотина на приносъ Богови? Тими сло-
 вами якби пѣж ѡтцеви въ сердца вгнавъ. Однакожъ милость Божа
 додала мѣ сили. О приносъ Богъ-самъ сѧ постарѧе, сказавъ ѡтець,
 и шли дальше. Коли вийшли на горс, зложили камѣнь на кспс и поло-

- жили на пѣмъ дерево. Авраамъ сказавъ сынови: Господь Богъ хоче,
 165 (77) щобъ ти бѣвъ емъ приносомъ. Добрий Исаакъ, не нарѣкаючи цѣлѣ,
 давъ сѣ пѣдъ волю Господа Бога и шѣца своего. Авраамъ добсѣвъ ножа
 и вже мавъ сына заколоти, ажъ сѣсѣвъ голосъ Ангела: „Сгій, Аврааме,
 не забивай сына. Господь Богъ хотѣвъ сѣ лишь довѣдати, чи го бѣльше
 любивъ, якъ сына своего“. Врадсѣвъ сѣ Авраамъ дже и хотѣвъ Богъ
 170 нишій дати приносъ, али немавъ; ажъ тѣ зашелепотѣло щось въ кор-
 чохъ. Сѣглядсѣвъ-сѣ Авраамъ и свѣдѣвъ козла, которого и заколовъ на
 приносъ Богови. Самъ изъ сыномъ молив сѣ и даковавъ Богови за его
 доброу. Богъ шѣбѣдавъ добромъ и щиромъ Авраамъ, що наслѣдниковъ
 его бѣде такъ звѣздъ на небѣ и що знихъ више спаситель свѣта.
 175 Видите тѣ, дѣти, якъ то добрый и богобойный чоловікъ нѣколи
 воли и велѣномъ Божиимъ непротивит-сѣ и зъ охотою всею готовий для
 милости Божой перетерпѣти.

Коли васъ коли печаль, жсрѣа и смѣтокъ огорне, не нарѣкайте
 и не розискайте-сѣ лиш здайте сѣ на волю Божу, а лекше вамъ тогли
 180 бѣде, смѣтокъ вашъ шѣберне сѣ въ радость.

В молитвѣ що день мовите: Най бѣде вола твоа, якъ на небесѣхъ,
 и на земли. Ти слова держѣтъ крѣпкѣ въ сердци и жийте посла нихъ.

- Побожный и честный Яковъ мавъ дванадцать сынѣвъ. Мавъ великі
 стада овецъ и доробив-сѣ вели(78)кого масткѣ. Два наймолодші сыны
 185 бѣли дже добрі дѣти и шѣтець ихъ дже любивъ; али старші бѣли не-
 добрі и немалѣ старомъ Сѣгцеви жсрѣби причинили. Вороговали они на
 Іуцифа доброго за те, що его Тато за его добрый норевъ и мирнешке
 сердце бѣльше любивъ, якъ тамтихъ. Іуковъ справивъ добромъ Іуци-
 фови хорошъ свѣтѣ, а те, его лскавихъ братьей ше гірше розлютило
 190 и они змовили-сѣ збѣсти-сѣ невинного брата своего. Одной весни велѣвъ
 шѣтець сынамъ своимъ займити стада и гнати далеку въ край на добрѣ
 травѣ; а Іуцифа лишивъ дома. А коли дже довгѣ невертали-сѣ, пры-
 кликавъ старий шѣтець Іуцифа до себе и сказавъ: Довгѣ твои брата
 бавлат-сѣ, незнати, що сѣ тамъ дѣе. Иди къ нимъ и звѣдай-сѣ. Моло-
 195 дець сѣлсхавъ и избравъ-сѣ въ дорогѣ до нихъ. Що ивъ брата взрѣли
 его идущого, прайшла имъ лиха гадка на оумъ погсбити его. Взали го,
 звязали и вергли до пещери. Перше стагасли зъ него хорошъ свѣтѣ,
 зисрѣли въ керви агнати забитого и мовили межю собою: Нѣкъ сѣ
 шѣтець запитае за него, скажемъ, що го звѣръ въ лѣсѣ роздеръ, а тѣю
 200 свѣтѣ зъ корчохъ нашлисью. Такъ немилосердиѣ брата межю собою
 говорили, ажъ тѣ надѣхали кснѣцѣ зъ далекихъ сторонѣ. И промовивъ
 одень зъ братьей, именемъ Юда, до-дрѣгихъ: Може не стантѣа смерть
 Іуцифа, шѣ лсчше продаймо го снѣкъ кснѣцѣмъ. Бо то ще тогда людми

торговали, якъ товаромъ. Подобала-са таа рада (79) веѣмъ, бо видѣли
 205 дла себе двойчатий гosenъ, и брата са аѣсти и грошѣ мати; и про-
 дали бѣдного Іуcифа за тpицaть срѣбнaкѣвъ. Дарю и просив-са
 Іуcифъ, плакавъ и лебедѣвъ, не помоглw емs того, мсѣвъ на чs-
 жинs итi. —

Брата, верисвши домѣвъ, розказали всеw старомs отцеви такъ,
 210 якъ са при нехоромѣмъ дѣлѣ змовили бsли. Запавъ Отець въ великs
 печаль и жалобs, однакожъ потѣшивъ-са тимъ: Такъ Богъ хотѣвъ, пай
 са дѣе вола его. —

Кsницѣ завезли нещастного молодца въ далекий край, що са Бги-
 петъ зове, и продали го Истифарови, старшомs при вийкс силоного ко-
 215 рола тамочного. Тамъ са емs въ разs пѣчогw вело, бо бsвъ добрый.
 Али лихѣ люде намовляли го тамw до нечистого дѣла; добрый Іуcифъ,
 нехотачи своего Пана и Госпола Бога прогнѣвати, стѣкавъ, они го имли
 за свитs и хтѣли придержати; онъ лишивъ свитs, а самъ однакъ стѣкъ.
 Розлютила ихъ постоланность Іуcифова и наговорили передъ Паномъ,
 220 шо вѣнъ такs нечестъ sчинити хотѣвъ. Оувѣривъ Панъ и невиноватого
 Іуcифа вергъ въ вазницю. — Но добрый и в вазници добрый. Хва-
 ливъ Бога, насчѣвъ дрsгихъ, оновѣдавъ дрsгимъ житѣе свое, выкладавъ
 сны и вказсвавъ-са завѣда розсменямъ. Полюбили го все и горисли са
 до него акъ до вѣшна. Виложивъ такожъ двоимъ слsгамъ королѣв-
 225 скимъ, шо въ нимъ в темници бsли, сны ихъ и вгадавъ одномs смерть,
 а дрsгомs ласкс королѣвскs.

Въ два роки снивъ са Королеви дивний сонъ. Велѣвъ (80) Ко-
 роль прыйти своимъ ворожбитамъ, щобъ мs сонъ его вложили, али тiи
 невадали. Догадавъ са слsга королѣвскій, которомs Іуcифъ въ вазницѣ
 230 вивороживъ житѣе, и росповѣвъ тее Королеви. Король велѣвъ Іуcифа
 приставити и такъ мs ставъ сонъ повѣдати: Сен noci снитъ ми са, шо
 стою надъ Нѣлемъ (такъ зовет-са велика рѣка, шо въ тамтихъ крадхъ
 плине), ажъ ввжs: вийшли сѣмъ товстихъ и бѣйшихъ коровъ з рѣки, а за
 ними сѣмъ хsдихъ сѣхоробрнихъ, шо тамтихъ першихъ поѣли и ще непо-
 235 тсчпѣли. Проклисв емъ са, дсмавъ-ем над тимъ, али негдавъ-емъ вга-
 дати, шо то значить. Засисвъ-емъ знова и снитъ ми са дрsгимъ ова-
 домъ: Видѣвъ емъ, шо на одимъ стеблѣ виресли сѣмъ повнихъ важнихъ
 колосѣвъ, а при тихъ виресли знова на одимъ стеблѣ сѣмъ порожнихъ,
 шо ихъ сонце ажѣгло. Тее марне аѣло тамте повне колосе и таке марне
 240 бsло. —

А Іуcиф такъ сонъ викладавъ: Сѣмъ товстихъ коровъ и сѣмъ
 повнихъ колосѣвъ значит сѣмъ добрихъ лѣтъ въ цѣлѣмъ краю, а сѣмъ
 хsдихъ коровъ и сѣмъ порожнихъ колосѣвъ значит сѣмъ тажкихъ лѣтъ
 и голодъ великий. —

245 Подобавъ сѧ королеви змий Іусифъ, неказавъ мѧ вертати-сѧ до вѣзницѣ, али придержавъ го при собѣ в дворѣ и здавъ на него трѣ-
лити-сѧ и через сѣмъ лѣтъ добрыхъ забезпечати-сѧ на сѣмъ лѣтний
бѣдѣшій голод. —

Король, видѧчи его прилѣгливость и статус (81) вѣрѣ до себе, по-
250 любивъ го дѣже, надавъ мѧ великѣ славѣ и честь и вчинивъ го першим
по собѣ Болромъ.

Минѣли лѣта добрѣ и настали голодні. И въ тихъ сторонахъ, де
его ѡтець и брата жили, наставъ такожь великій голодъ. Одногѡ разѣ,
коли вже имъ нестало чимъ жити, скликавъ старый Іиковъ своихъ си-
255 нѣвъ, давъ имъ грошѣ и велѣвъ ѣхати до Єгипта (за) збіжюмъ. Пѣстили-сѧ
въ дорогѣ и приспѣли на мѣстце. Справлено ихъ до Іусифа. Пришли,
низкѡ-сѧ поклонили и просили о збіжѣ. Не спознали ѡни брата своего,
бо вже двадцать лѣтъ минѣло, ажъ го продали бѣли кѣнцѣмъ. Али
Іусифъ заразъ братей своихъ спознавъ, недавши-сѧ имъ спознати, и такъ
260 до нихъ мовивъ: Вы не за збіжюмъ, ви за иншимъ дѣломъ сюда приї-
шли. А ѡни ѡтповѣли: Вѣрѣ намъ, пане, не маемъ мы нѣякой лихої
гадки, али мы и старенькій ѡтець нашъ голодомъ времо, проте миле сѧ
ти дѣемъ, милостивий Пана! поможи намъ и дай намъ помѣчь. Мисьмо
брата, дѣти одного ѡнца, насъ бѣлѡ дванадцять, одинъ лишивъ-сѧ
265 дома; а одинъ вже неже. Они дѣмали, що Іусифъ вже неже.

Оставивъ Іусифъ одного при собѣ, а тамтиъ велѣвъ ѣхати домѣвъ,
давшѣ имъ збіжѣ, и привести наймолодшого брата. Мігѣи сѧ бѣвъ надъ
ними помстити и росплатити-сѧ имъ за кривдѣ свою перѣшню, али не-
вчинивъ того. — Брата, верзѣвши до домѣвъ, (82) оповѣли татови всегѡ,
270 якъ сѧ стало. Зажѣривъ-сѧ старецъ дѣже и заплакавъ: Одногѡ ми вже
звѣри зѣли, а дрѣгомѣ до чѣжини вти и тамъ загубати. Однакожь Богъ
добрый, най сѧ дѣе вола его.

А коли вже знова неставалѡ чимъ жити и жива невели-сѧ, давъ
старый ѡтець сынамъ знова грошѣй и (сказавъ): возмѣт малого любезного
275 Бенѣмина (такъ звавъ-сѧ мѣзнокъ, которого Іиковъ дѣже любивъ), а идѣтъ
тамтѣда, де тамтой губѣе, що го придержавъ твердосердний Пана.

Пришовши брата до Єгипта, ставили-сѧ передъ Іусифа и гово-
рили: Вчинилисьмо твою волю: привелисьмо брата нашего наймолод-
шого. Приносимъ ѡт Тата нашего поклонъ, который тѧ просить, що-
280 бись мѧ нѣчогѡ лихогѡ невчинивъ. Такъ мовивъ ѡтець до нас, якъ насъ
виправлавъ: Одногѡ звѣри зѣли, а колибъ и той, що го теперъ берешъ,
загубъ, мій сивий волосъ зъ печали внавъ би підъ могилѣ. Такъ Тато
нашъ казавъ, а про те безъ него бисьмо сѧ невернѣли домівъ, не-
могли бисьмо сѧ дивити на смерть нашего нещастного ѡнца. —

285 Тѣтъ слезы покотились Іусифови по лицѣ и промовивъ до нихъ:

И Іосифъ, братъ вашъ. Висте зде во мною дѣмали, али Богъ добре зробивъ. И вамъ вибачаю, най и Богъ вамъ простить грѣха. Потѣмъ пішовъ Іосифъ до Корола и просивъ, щобъ позволивъ Отцеві его зъ сынами до краю прійти. Король позволивъ и давъ имъ хороше
290 и жирне землю. —

Выдите, дѣти, якъ то Богъ и недолю в добре године оберсти може. Лихе дѣло нѣколи не втаит-ся. — Не наставайте на нѣкого и не-завидуйте нѣкому ихъ щастя або, коли ихъ другѣ любятъ бѣльше, якъ васъ, лиш заробѣтъ собѣ на ихъ милость добрыми дѣлами. —

395 Кто в Богомъ, Богъ зъ нимъ, хто на него ся надѣе, не мене го потѣха. Слѣхайте родичѣвъ, вѣтѣя прилѣгливо, набивайте мѣдрости и молѣть-ся Богу, а нѣколи гибѣти небудете. — Вибачайте, коли васъ хто вкривдитъ такъ, якъ Іосифъ своимъ братамъ вибачивъ, а Богъ вамъ такожь вибачати буде, а люде васъ славити будуть, щосьте добро-
300 серднѣ и великодѣшиѣ. —

Випала війна межъ Израельтанами (такъ звали ся жиди, коли ще свою землю и свои королѣ мали) и Филистинцями. Вороги Израельтаниѣвъ мали межъ собою дѣже великого и крепкого чоловіка, который щодень передъ таборъ виходивъ и доносилъ голосомъ на Израельтаниѣвъ кликавъ: Вы зъ нами бороти ся хочете? най оденъ зъ меже васъ вистѣпнѣть, хто вѣдвасъ має, и най ся во мною змѣрить! Коли мене по-
305 ходить, то мы ся піддамо, а коли я его подѣжаю, то вамъ горе буде! Довго такъ робивъ, а вихто немавъ сердца вистѣпнѣти протѣ велетови. Сасль, Король Израелскій, обѣдавъ томъ, (84) хто его поборе, великс
310 нагородъ и дочкѣ свою за него видати. А всѣ ся боали.

Али бѣвъ межи ними одинъ хлопецъ, Давидъ мѣ на имѣ бѣло. Тотъ пристѣпивъ до Корола и сказавъ: И зъ симъ велетомъ бороти ся будѣ. Всѣ мѣ теє розговорѣвали, бо бѣвъ молодець ще безилный, али вѣи на тоє такъ сказавъ: Не разъ менѣ Богъ допомѣгъ вовка, медведѣ
315 або лѣва, шо на мои вѣвцѣ нападали, змѣрвити, то и теперъ минѣ допоможе того бѣтного покорыти, шо имене правого Бога не знає и неславить. — Коли молодецѣви вже розрадити его намѣрениѣ немогли, хѣли го пристроити въ крицю и дати мѣ мечъ, якъ лицареві шлосѣ, али вѣнѣ сего неприямавъ, ино свою паличкѣ до рѣкѣ взявъ, підоймивъ
320 два рѣнцѣ зъ потока и взявъ свою процѣ и шовъ сѣпротѣвъ бѣтномъ, врагомъ велитѣ.

Голѣе (такъ звавъ ся сей велитѣ), зглянѣвши молодца, ставъ его гѣлити, рѣгати-ся емѣ и ганѣбити, али Давидъ, добѣвши камѣнцѣ и по-
325 ложивши на процѣ, шпѣрнувъ мѣ просто въ лице такъ, шо приголомше-ний и запосоченій оупавъ на землю. Шпаркѣ прискочивъ Давидъ, до-бѣвъ цитоменного мѣча Голѣевого и вѣавъ мѣ головѣ. Видѣвше теє

неприятель, ставъ на глѣзѣ оуіѣкати, лишивши цѣлий (85) свѣй таборъ Израилѣанамъ въ полонѣ. — Славнѣ верясли Израилѣане домѣвъ и величали Давидовѣ ѡтѣваѣ, хоробрость и надѣю в Бозѣ, а Богъ го поста-
330 вивъ потомѣ Королемъ надѣ Израильомъ.

Богъ двигнѣти насъ вмѣе до слави, хотѣлибисмо якъ тайно жили и нѣхто о насъ не знавъ, кобисмо лиш добрыми, роушними и хитрыми бшли и на его помѣчь сѣ надѣали. Надѣа на Бога причинѣе намъ сила и відваги въ нашихъ намѣренѣохъ, а бста не разъ стыдомъ огорие
335 того, хто ю въ грѣдохъ носить. —

Свѣтій Пророкъ Елисей ишовъ разъ колѣ мѣстечка, ксда мѣ до-
рога бшла. Скорѣ хлопцѣ, що, з мѣста выйшовши, грали собѣ, зглѣсли
лишого старца, сѣла сѣ зъ него смѣли, стали го глѣти и прозвища
мѣ давати. Дѣючки, дѣючки! мовивъ свѣтій мѣжъ до нихъ, не грѣшѣтъ,
340 бде Господь Богъ карати; али дѣти того неслѣхали.

Ледва що Свѣтій Пророкъ видийшовъ ѡт нихъ, з недалекого лѣса
вийшли два медведѣ и роздерли сорокъ и двоѣ безбожнихъ дѣтей. —

Гидкѣ то дѣже, коли дѣти зъ старыхъ сѣ смѣють и ихъ гсдѣть.
Стережѣмъ-сѣ того, бо то грѣхъ неспасенний, и сами теперъ видѣлисте,
345 якъ Богъ такѣ дѣти караѣ. (86) Памятайте, що старѣ люде бшли тимъ,
чимъ ви теперъ, и що ви бдете тимъ, чимъ оны сѣтъ. —

Въ однімъ мѣстѣ, а то вже дѣже давнѣ, живѣ Товѣа, мѣжъ дѣже
побожный. Прославляѣвъ оувъ Бога правого и едного, а такихъ тогда
дѣже малѣ бшло людей, бо клѣалъсь ледви не всѣ чужимъ, неправимъ
350 Богомъ, которыхъ собѣ витѣсовали зъ каменѣ и зъ дерева або вили-
вали зъ велѣза и золота. Тотъ мѣжъ доробивъ сѣ бшвъ за помочию бо-
жою великого маеткѣ, али не замыкавъ го оу скрыѣ, лиш помагавъ нимъ
бѣднимъ, дававъ дла оубогихъ обѣды и приодѣвавъ голихъ. Одного
разѣ позичивъ бшвъ одному оубоному жидови великѣ грошѣ, а коли ви-
355 дѣвъ, що ставъ нищѣти и оубожѣти и що смерть его недалекѣ, бо вже
дѣже постарѣвъ-сѣ и ѡгемивъ, прыкликавъ своего сына и виправлявъ
го до довжинка по довгѣ. При тѣмъ такъ го насчавъ: Вижѣ я, що вже
менѣ недовго на землі пробѣвати. Чести твою матеръ, помагай сбогимъ
и хсдобнимъ по силѣ твоей, бсдешъ мати многѣ, давай многѣ, бсдешъ
360 мати малѣ, давай менше. Стережи-сѣ передъ Богомъ лишого дѣла.
Въ кождимъ важнимъ намѣреню радѣ сѣ старшихъ и мсдрыхъ людей.
Моли сѣ частѣ, щоб ти Богъ допомагавъ добримъ завсѣда бсти. —

(87) Жсрились родичі, що сынъ ихъ немає товариша. Богъ имъ
давѣ гарного и добродшного молодца, що дороги добре бшвъ свѣдомый
365 и обѣцѣвалъ зъ сыномъ его ити и стеречи го отъ припадкѣ.

Въ дорозѣ прыйшли надѣ водѣ и молоде Товѣа хотѣвъ сѣ кс-
пати. Ледви встѣпивъ въ водѣ, скочила на него велика рыба, налакѣ-сѣ

дѣже и скрычавъ. А товариш его ска авъ: Небійсѧ, витѧги тѣю рыбѣ на берегъ, забий и выйми въ ней сердце, жовчъ и печѣнкѣ, тоє намъ
 370 сѧ вдасть. Молодой Товѧ вчинивъ такъ. Ишли дал(ь)ше. Прийшли до одного Израилѧн(ца), що Товѧи своѧкъ бѣвъ, тамъ го заравъ спознали. Али въ тѣмъ домѣ смѣтокъ бѣвъ великий, бо дочка господарѧ оумирала. Товарышъ велѣвъ молодомѣ Товѣви спалити на огни сердце и печѣнкѣ рыбѣ, помолили сѧ щире Богови и дали тее хорій дѣвицѣ, котора
 375 шѣ того подѣжала. Ожив-сѧ въ нею молодой Товѧ и пейшовъ дал(ь)ше въ свою пѣть, лиш виправивъ своего товариша по гроші до довжника, которій шѣ оддавъ въ подѧкою, благословѧчи го за его добротѣ и помѣчъ. Вернѣвши товарышъ Товѣвъ въ грѣшми, выбралисѧ наворотомъ оу свѣию въ женою и въ вѣномъ за нею и въ грѣшми, що на
 380 довѣ бѣли. —

Коли вже не далеку бѣли своей хати, избрав-сѧ Товѧ въ своєтъ товаришомъ на (88) перель Товарышъ навчивъ го по дорожѣ, Товѧю, щобы, прыстѣпивши до шѣдѧ, намастивъ жовчею въ рыбы очи его. Владѣсвав-сѧ шѣтець, дознавшисъ, що сыѣ вернѣв-сѧ ѣъ дороги щастливо,
 385 врадѣсвав-сѧ ще бѣше, коли за помочю жовчи рыбной прозрѣвъ своего сына и женѣ его и слѣги его и верхоблюди, що везли имѣнѣ сынове. Моливъ-сѧ Богови, даксвавъ за его добротѣ, благословивъ молодѧ, що сынови товаришовавъ, стерѣгъ и здорового домѣвъ привѣвъ, хотѣвъ шѣ заплатити, али молодой товаришъ нецрѣймавъ чѣгош и сказавъ:
 390 И Рафаилъ, ангель Господень. Веѣ сѧ полѧкли и поклюномъ на землю впали. Не страхайте сѧ, добрі люде, величайте Бога и славѣте чѣда его; щосьте видѣли, за тее, щосьте добрі, помогливи, нешкѧви, негѧйповливи и богобойни, сказавъ тее и зидѣвъ. — Они молили-сѧ довѣ и даковали обачномѣ промислѣ Божиѣ. —

395 Видите, дѣги, якъ то Богъ людей добрыхъ ангеламъ своими стереже шѣ влакого припадѣ, якъ то Богъ хорымъ и недѣлюющимъ помагѧ. Надѣйте сѧ на него, а незагибати вамъ. Даксѣйте Богови за все добре, що шѣ него маєте. — Вертайте, слѣте що въ кого вижичили, въ подѧкою.

400 Коли вже чотиритисѧчей лѣтъ минѣло шѣ сотворѣнѧ свѣта, настѣнавъ часъ, въ который мавъ прийти Исѣсъ Христосъ, першимъ роди-
 (89) намъ въ Раю шѣбѧний шѣ Бога, щобы ихъ спасъ грѣха и гнѣвъ Божий шѣ людей шѣвернѣвъ. Многѣ о Исѣсѣ пророки чрезъ довгий часъ проповѣдали и все сѧ такъ сталѣ, якъ они проповѣли. Наро-
 405 дывсѧ Исѣсъ въ Вѣлеемѣ, въ шѣлахъ, бо Пречиста Дѣва, его мати, тогда въ дорожѣ бѣла. При его рождествѣ показали-сѧ чѣда. Мати его бѣла дѣва чиста и звала сѧ Маріѧ, али шѣдѧ, человекѧ немавъ, бо бѣвъ сыломъ Божиѣ, лиш мавъ опѣкѣна, шѣжа доброго, що сѧ Исѣсѣ

зававъ. — Въ далекихъ краяхъ свидѣли мѣдриѣ и царѣ звѣздъ его
 410 и прѣйшли поклонъ емѣ ѡтдати. Росла дитина на потѣхъ Родичамъ и на
 славѣ Божѣ, вчила-сѣ хороше, прѣставала завѣда в людѣми мѣдрѣми,
 добрыми и розѣмными, бо рада бѣла завѣда щось доброго, хорошего
 и розѣмного видѣти, чѣсти и робити. Коли Исѣсъ мавъ лѣтъ дванадцѣтъ,
 пѣйшовъ въ родичами на велике свѣто до Юрсалима и тамъ зѣ книжн-
 415 ками и письменными людѣми много о Божихъ рѣчехъ говорывъ такъ, що
 всѣ сѣ его розѣмови и наѣцѣ дивовали.

Коли Исѣсъ вирѣсѣ и лѣтъ мавъ тритцѣтъ, избравъ собѣ дванад-
 цѣтъ товаришѣвъ мѣдрѣхъ и добросердѣныхъ, стѣми ходѣче, ставъ люди
 420 шчѣти, бо на тоѣ Господъ Богъ на землю го пославъ, аби ихъ до Господа
 на(90)вернѣвъ, бо бѣли дѣже лихѣ, забѣвали на прикази Божѣ и любо-
 вали собѣ въ лѣскавствѣ и нечѣститѣ. Ходивъ Исѣсъ ѡтѣ мѣста до мѣста,
 ѡтѣ села до села и напоминавъ грѣшнихъ до покаѣниѣ и до поправи.
 Его житѣ бѣло свѣте и повне всѣкой добротѣ. Зѣдѣлавъ и ѡздоровлавъ
 хорѣхъ, хромѣхъ чинивъ ходѣщими, слѣпихъ видѣщими, недѣсѣющихъ
 425 тажкѣ здоровѣми и дѣжими. Мертвѣхъ воскрешавъ, пѣвѣнимъ вертавъ бе-
 сѣлѣ, въ бѣсѣющихъ-сѣ виганавъ лихого дѣша; а все тѣе чѣломъ сѣ
 дѣло, бо лишѣ однимъ словомъ робивъ, зѣ чого видимо, що бѣвъ сы-
 номъ Божиимъ, а протѣ и самъ Богомъ, встѣпившимъ на землю спасти насѣ
 грѣха и вѣчной смерти. Проповѣдавъ бѣдѣше, перестерѣгавъ непослѣш-
 430 нихъ, благословивъ людѣй въ добрымъ постоѣннихъ и твердихъ въ вѣрѣ,
 а обманы и лихѣ норовѣ невѣрнихъ, гиднихъ и лѣскавихъ викрѣвавъ
 и въ нечѣсть вправлавъ. — Горѣли сѣ длѣ тогѣ добрѣ до него,
 а лихѣ ненавидѣли и наставали на его погибѣль. Зо всѣхъ сторонѣ
 и всѣкими способами забѣгали, щобъ го на обманѣ або на грѣсѣ ѣкимъ
 435 имѣли, а коли имъ негдавалѣ сѣ тѣе, стали го гѣлѣти и невинатого
 сѣдѣти. Въ конецъ имѣли Исѣса въ городѣ за мѣстомъ Юрсалимомъ,
 де, зѣвѣючи о недалекой годѣнѣ смерти своей, цѣлѣс нощъ сѣ моливъ,
 привѣли до старшого, що сѣ Пилатомъ зѣвавъ, и прохали на него, що гѣлѣт
 Бога, зѣвѣчи сѣ сыномъ Божиимъ. Пилатъ Исѣса велѣвъ прѣ(91)тьомъ
 440 сѣчи, привѣзавши го до стовпа камѣнового, и дѣмавъ, що жидѣ на тѣмъ
 пристаѣтъ. Али жидѣ кричали: не годѣ намъ на тѣмъ, возми розпѣи
 его; а Пилатъ видѣвъ сѣ присѣлѣваннымъ осѣдѣти Исѣса на смерть.
 Смерть на крѣстѣ бѣла тогда дѣже ганѣблѣва и такою смертѣю вмерѣ
 Исѣсъ Спаситель на горѣ Голгоѣѣ за наши грѣхи. Вже вмиравъ Исѣсъ,
 445 а ще неперестававъ и своихъ ворогѣвъ любити и молив-сѣ на крѣстѣ до
 Ѣтѣла небесного за нихъ, щобъ имъ той грѣхъ непамятавъ. —

Тѣло его мертве зѣлавъ зѣ крѣста Юсѣфъ зѣ Аримаѣеи и Никодимъ
 и похоронѣли въ гробѣ новѣмъ, де ще ниhto не лежавъ. — Ще за житѣ
 своего приповѣвъ Исѣсъ свою лютѣ и гирѣшю смерть, и що третого дѣла

450 воскреснетъ изъ мертвихъ. И такъ сѧ стало. Третього дня потрѣсла сѧ земля, солнце и мѣсяць померкли, камѣны на гробахъ порозпадало сѧ, и камѣнь на гробѣ Исусовѣмъ, и вставъ Исусъ изъ гроба вже немертвнй чоловѣкъ, али безмертвнй Богъ. Сорокъ день ще Исусъ пробѣсавъ въ Апостолами своими и нащачъ ихъ тихъ правдъ, которыхъ они по-
455 томъ мали людей нащачи. Выйшовъ потомъ въ Апостолами своими на горѣ, поблагословивъ ихъ и сказавъ до нихъ: Идѣте на весь свѣтъ и щачѣте народы и хрестѣте ихъ во Имя Отца и Сына и Святаго Духа. —

Послѣдсите, дѣти, за Исусомъ, вчѣте сѧ такъ, якъ Онъ, робѣте такъ оутѣхъ родичамъ (92) вашимъ, якъ Онъ, живѣте людемъ добре такъ, якъ Онъ, и молѣте-сѧ до Бога за ними, идѣте за его наскою, а щастливѣ бсдете на симъ свѣтѣ и на тамтѣмъ. —

Исусъ Христосъ повѣвъ разъ до своихъ слухателѣвъ такъ: Одинъ господарь вибиравъ-сѧ въ дорогѣ. Скликавъ своихъ оурадникѣвъ и слугъ
465 и, кождоу давши часть своего масткѣ, велѣвъ имъ, щобъ робили тими грѣшми и розмножили его имѣнье. Они, взѣвши гроші, розбѣгли сѧ и стали ними торгшвати. Верншши господарь въ дороги ѣ свѣйню, прикликавъ ихъ до себе и велѣвъ, щоби справѣ смѣ здали. Той, що лшчивъ тисѣча, принѣсъ дрѣгихъ тисѣча и врѣчивъ Панови, той, що лшчивъ пѣть сотъ,
470 принѣсъ дрѣгихъ пѣть сотъ и отдавъ Панови. Тими Господарь дже сѧ радшавъ, похваливъ ихъ, даровавъ имъ весь тотъ добитокъ и ще обѣцавъ, що за нихъ нѣколи незабде.

Али бсвъ ще одинъ неробѣтнй, петрѣдлиивй, недбаучий, живъ отъ, абы въ нинѣ до застра, перегайшавъ и переспавъ цѣлий часъ. Тотъ
475 гроші свои закопавъ и некоснѣвъ-сѧ ихъ, ажъ Господарь верншвъ. Павъ, довѣдавши-сѧ о тимъ, розгнѣвавъ-сѧ дже на него, поганьбивъ, назвавъ го лѣнивимъ и невѣрнимъ слугою, взявъ отъ него свои гроші, давъ тамтимъ прѣлѣгливимъ и запобѣгающимъ, а его велѣвъ заперти до вѣзницѣ на покаанѣ. —

480 (93) Такъ то, дѣточки, Богъ прѣлѣгливимъ и хороше сѧ оучащимъ допоможе сѧ много навчити, а дбаучимъ дае всегоу достаткомъ и добрѣ долю; али, хто лѣнь и сонливй, на того слѣскае ганьбѣ и лихѣ долю. —

Самаритане и жиди дже сѧ нелюбили, вороговали на себе люто, въ собою неѣдали, непивали и не прыставали и одни дрѣгихъ називали
485 невѣрними.

Одного разѣ ишовъ жидъ въ мѣста Юрсалима до мѣста Юрихонта и понавъ-сѧ межъ розбѣйники, которі, обдерши го и побивши дже, лишили на земли ледви живого. Тоюжъ самою дорогою ишовъ жидѣвскій дшховникъ, гланшвъ на нещастного, въ крови знрѣного, нестаншвъ
490 помогчи мѣ, али, миншвши го, ишовъ во свою пѣть. За нимъ надѣйшовъ збирникъ ошпольогичной секціи.

Левита або поточникъ дѣховниківъ жидівскихъ, али и тотъ сѧ надъ нимъ незмиловавъ и не давъ помочи. На послѣд ишовъ тою дорогою Самаранинъ. Той, хотѧй такъ нелюблений ѡтъ жидѣвъ, якъ есте на початкѣ читали, однакожъ добрый бѣвъ, оумилосердив-сѧ надъ жидомъ, 495 всѣвъ въ своего ослѧ, огланъсѧ го, а видѧчи, що ще живъ, ѡвинъсѧ его извини и, посадивши на свою скетинъ, завѣвъ до господи недалекой, передавъ го Господареви, заплативъ за лѣки и велѣвъ го доглядати и обѣцавъ-сѧ все мѣ заплатити, якъ вертати бѣде.

Дѣховникъ жидѣвскій и его помочникъ, хотѧй правовѣрнї бѣли, 500 однакожъ твердого сердца. (94) Самаранинъ доказавъ, що въ Бога истиннѡ вѣривъ и ближнихъ милъсавъ, бо томъ, который го за невѣрного мавъ, милосердье оучинивъ.

Недалекѡ одного мѣста срѣтило-сѧ въ Исусомъ десять недѣгсющихъ. Недѣга ихъ бѣла тѧжка, горка и заразлива, за дѧ того тимъ, 505 которї на ню западали, виходити бѣло конче въ мѣста, ити въ лѣси и вертепи и до нѣкого нѣ слова промовити не смѣли. Тїи то бѣднѧжки кликали за Исусомъ, щобъ ихъ нацѣливъ и миле здоравлие имъ вернѣсѧ. Змилъсавъ сѧ Исусъ надъ нещастными, вислѣхавъ ихъ мольбѣ и однимъ словомъ давъ имъ подѣжанье. Вчинивши тее, велѣвъ имъ ити до 510 мѣста и вказати-сѧ дѣховнимъ, щобъ ихъ видѣли и зволили имъ знова въ мѣстѣ жити и въ людьми приставати. На дорозѣ всѣ почѣли въ собѣ, що здоровѣ, али ино одинъ вернѣсѧ назадъ, бѣгъ за Исусомъ, добродѣтельомъ своимъ, щобъ емъ за такъ великое добродѣйство подѧксавъ. И якже дѣмасте, дѣти, хто въ нихъ лѣше зробивъ, чи той, що сѧ вернѣсѧ подѧксвати Исусови за его милость, чи тїи, що на подѧксъ за- 515 бѣли; и якби вы на ихъ мѣстци зробили?

„О мыби такъ зробили, якъ той одинъ, бо коли дѧксемъ родичамъ и дрѣгимъ людемъ за хлѣбъ, одежъ и за инші добра, якъ же би за миле здоравлие неподѧксвати томъ, чтобы го намъ вернѣсѧ!

520 (95) Добре масте, дѣти, подѧка за одно добро приноситъ ще бильше добра. —

Одинъ Господаръ мавъ два сыни дома. Молодшомъ вже сѧ скѣчилѡ бѣло пидъ надзоромъ ѡтца проживати. Пришло мѣ одного часѣ на гадкѣ пѣстити сѧ въ свѣтѣ гладѣти лѣшшой долѣ. Бажавъ проте 525 ѡтъ ѡтца, щобъ мѣ его часть, що по смерти ѡтцевой на него спадати мала, теперъ мѣ видавъ. Добрый ѡтець зволивъ волю недоброго сына. Сынокъ, взявши гроші, на ослѣпъ бѣгъ въ чѣжинъ, тамъ гѣлавъ, пивъ, ѣвъ, гайновавъ, гравъ и марнѣсавъ гроші. Не многѡ часѣ минѣло, ажъ всео, що мавъ, перетративъ, а здоравлие потравъ. Ще до того настали 530 въ тамтихъ сторонахъ дорогї часи. Немавъ бѣднѧка чого сѧ взѧти, не бѣло хлѣба, не бѣло сѧ въ що огорнѣти, нѣжда докѣчала тай чести не-

бѣло, безъ которой нѣхто го въ дѣмъ приймити не хотѣвъ. — Такъ то
 бѣвае такимъ, що такъ, якъ сей, жиють. — Щобъ голодомъ незагибіти,
 наймивса оу одного Господара за свинара. Однакожь и тамъ такъ мало
 535 мавъ бѣги, що мѣсѣвъ въ свиньми, которыхъ пасъ, живити-са. Ажь те-
 перь шпаматавъ-са, що зчинивъ, ставъ са каати и самъ на себе на-
 рѣкати: Ой! на беззвнний, що на зчинивъ! Бѣцамъ покинувъ, гроші са
 минсли, здоравле и честь потиравъ-емъ, щожь менѣ теперъ дѣлати?
 Придетъ са голодомъ загибти. Вернѣ на са, вернѣ домѣвъ, чай мене
 540 утець прийме. Правда, про(96)винивъ-емъ дѣже; негоденъ-емъ, щобъ
 мене за сына приймивъ; но радъ бѣдѣ, коли мене за наймита прийме,
 бо въ мого Бѣца наймитъ лѣьше має, якъ на нещастный тѣлъ на да-
 лекій чѣжинѣ. Такъ собѣ подѣмавши, пѣстив-са въ дорожѣ, а прийшовше
 домѣвъ, внавъ на землю передъ шцемъ и такъ ставъ просити: Бѣче
 545 мій добрый! Прогнѣвав-емъ та и дѣже прогнѣвавъ, заробив-емъ на твою
 немилость, каю са того дѣже, негоденъ-емъ бѣл'ше твоимъ сыномъ
 звати-са, али прости ми и прийми ма, щобъ на оу тебе за хлѣбъ и за
 водѣ слѣживъ. —

Бѣтцеви сердце милосердіемъ розтало, приймивъ го въ нова за
 550 сына, вибачивъ мѣ всею, обѣщавъ го знова любити якъ свою дитинѣ
 и перестерѣгавъ, щобъ са знова такъ незабѣвъ, якъ перше, и бѣвъ до-
 брый и послѣшнимъ сыномъ. — Въ знакъ, що мѣ вибачае, давъ мѣ пер-
 стень из перста своего и сапоги на ноги и радѣвавъ-са дѣже наворо-
 томъ сына своего, що, видѣлоса, бѣвъ пропавъ.

555 Такъ, дѣти, и ви чинѣте, коли вамъ са коли прыдасть прогнѣвати
 родичѣвъ вашихъ або зчитела (али того стережѣт-са якъ вогню), то
 покайте-са и майте щирѣ волю, нѣколи ихъ негнѣвити, а они вамъ ви-
 бачаѣтъ.

А коли согрѣшите и гнѣвъ Божий на себе стагнете, кайте-са,
 560 бийте-са въ грѣди и кажѣтъ такъ, якъ сей блѣдний сынъ: Господи
 Боже, не (97) годенъ на, щобишь мене милѣвавъ и щобишь менѣ грѣхи
 відпѣстивъ; однакожь надѣю-са того по добротѣ твоей, а нѣколи бѣльше
 грѣшити и тебе гнѣвати не бѣдѣ! — Коли такъ бѣдете-са каати и пе-
 рестанете грѣшити, то Богъ вамъ забѣде недобротѣ вашѣ и благословити
 565 васъ такъ, якъ перше, не перестане. —

(98) 5. Пѣсенъки и грачки дѣточіи.

Вжѣ сонце краснѣ
 Хвалáбо встало.
 Бачте! якъ пснѣ
 Свѣтомъ засало!

5 Нічні, сонливі
 Мраки розбило;
 Боже, ахъ, Боже,
 То твоє дѣло!

- Веселѡ, милѡ
 10 На свѣтъ гладѣи,
 Добро приспѣло;
 Радѣйте-сь, дѣти!
 Гоминѣ лѣсами,
 Пѣснѣ дѣбровами
- 15 Щастье рознѣсатѣ,
 Сильнѡ голоситѣ,
 Веселѡ, милѡ:
 „Боже, ахѣ, Боже,
 То твоє дѣло!“
-
- 20 Зелень розвила-сь
 Гетѣ царинами,
 Радость роспила-сь
 Всѣми свѣтами;
 Весна миленька,
- 25 Надѣла лѣто,
 Освѣтъ повненька,
 Бо въ стогѣхъ жито.
 Въ зимѣ веселѡ,
 Хоть всюда бѣлѡ.
- 30 Боже, ахѣ, Боже,
 То твоє дѣло!
-
- Дѣбровы, горы
 Зѣ половинами,
 Долины, зворы,
- 35 Рѣчки зѣ стрѣлами,
 Небо високѣ
 И звѣздѣ безѣ числа,
 Море глѣбокѣ,
 Чудивѣ всюда тмѣ,
- 40 Всеѡ такѣ пораднѡ,
 Всеѡда такѣ ладнѡ.
 Всеѡда щось живѣ,
 Робитѣ, дѣлає,
 Двигшиє, лѣтає,
- 45 Хѣдитѣ и плинѣ,
 Радѡ спѣває,
 Веселѡ, милѡ:

„Боже, ахѣ, Боже,
 То твоє дѣло!

-
- 50 А глѣвъ межѣ люди,
 Гараздѣ и пишнѡ,
 Всеѡда затишнѡ
 Й лиха небѣде;
 Докѣ дѣша вѣрна
- 55 Оу грѣдохѣ тлѣе,
 Година мирна
 Въ вѣкѣ не звидѣе.
 Бо Божа вола
 Всѣмѣ добра жає,
- 60 Всѣмѣ добра дола
 Най зацвиває.
 Се щастье зѣ неба
 До насѣ приспѣло.
 Боже, ой, Боже!
- 65 То твоє дѣло!
-
- (99) Миленьки дѣти,
 Де лишѣ станете,
 Бога славѣте!
 Що лишѣ глѣнете,
 70 Собѣ дѣмайте:
 „Боже, ой, Боже,
 То твоє дѣло!“
 И честь мѣ дайте
 Изѣ сердца милѡ.
- 2.
- 75 Оу насѣ оутѣхи,
 Оу малыѣ дѣтей,
 Играчки, смѣхи
 И много затѣй.
- Мы бродимѣ, ходимѣ
- 80 Гѣстенкиимѣ лѣсомѣ,
 Радѣ гѣскаємѣ
 Шовковимѣ лѣгомѣ.
 Кого не видко
 Въ гаю подѣ дѣбомѣ,

- 85 Тотъ бѣде швидкѣ
Сивымъ голѣбомъ.
Икъ добре въ поли,
Де птахъ шебече,
Летить по воли,
90 Кѣда лишь схоче.
Теперь зличй насъ,
Мнѣгѣ насъ бѣде?
Есть тѣ десать васъ,
Тож лѣсъ загѣде.
- 95 Поклемо малі,
Спѣваймо собѣ.
Икъ бѣдемъ старі,
Втихнемъ якъ нѣмі.
Ей, подивй сѣ,
100 Икъ моѣликъ спитъ.
Тихонькѣ сѣсъ сѣ,
Бо сѣъ полетить.
Онъ! другий, брате,
Товаришъ егѣ! —
105 Икъ сѣ ставъ рвати!
Цѣстй до него.
Гей, десь спѣвае
Красный соловѣй,
Генъ сѣ хитае
110 Галѣзка, гей, гей!
Тихенькожъ идѣмъ,
Щобъ сѣ не влакавъ,
А голось хвалѣмъ,
Щобъ ще шебетавъ.
- 115 Злетижъ по нижче,
Любезенькй мой,
Най чѣмъ блище
Голосочокъ твой.
Икый ты красный,
120 Мой паничкѣ.
Спѣвай ще, шастный,
Хоть годиночкѣ. —
- Кѣда оудав-сѣ?
Кѣда? десь пропавъ!
125 Може збоавсѣ,
Що и мѣ свиставъ?
Ахъ онде си сѣвъ,
Не хоче идъ намъ.
Ого! зновъ злетѣвъ,
130 Не гаразд мѣ тамъ.
* * *
(100) Красні цвѣточки
Тѣтка оу лѣзѣ,
Плетѣмъ вѣночки
На тымъ морѣзѣ.
135 Несѣмъ ихъ домѣвъ
Тай дамо сестрамъ,
А мати на стѣвъ
Дастъ свитаны намъ.
Нѣжъ сѣ розходѣмъ
140 Кождый во своѣ.
Завтра сѣ войдѣмъ,
Де тотѣ стрѣ.
Тай кажѣтъ Мамѣ,
Щобъ-сѣ небола,
145 Що підемъ самѣ
Завтра въ Кѣнала.

Ю. Е.

З.

- Дѣти! вже въ поли
Сонце нас пече;
Гей, блискѣ боли
150 Поточокъ течѣ.
Мы бавити-сѣ
Зновъ сюдѣ прійдемъ.
Гей, кѣпати-сѣ
Теперь всѣ пйдемъ.
155 Отъ магковъ травовъ
Берѣхокъ порѣсъ,
Горбкомъ над водовъ
Лѣсочокъ розвѣсъ.

Тамъ сѧ зболочемъ,
160 Плюскати сѧ хочемъ,
Икъ птахъ въ погодѣ.

А хто сѧ боить,
Най съ краю стае;
Хто сѧ не боить,
165 Най за мновъ идѣ!
Не бойтесь, идѣтъ,
Тѣтъ вода не рвѣ;
Данько, отъ, дивѣтъ,
Икъ мышка пливѣ.

170 По самі грѣды
Шійдѣ въ глѣбинѣ,
Теперь такъ бѣде?
Бачте! та порнѣ,
Добре то ити

175 Кѣспати-сѧ въ рѣкѣ;
Гай, бы спочѣти
Въ милѣмъ холодкѣ.

Дивѣтъ, якъ Матѣй
Горѣницѣ пливѣ,

180 А онде Андрѣй
На дошкѣ сѧ рве.
Та не звалѣ-сѧ
Зѣ конѧ твоєгѧ,
Цѣпкѧ держи-сѧ

185 Обѣрѣчь его.

И отъ крѣжками
Всѣ разомъ стоать,
Водѣ рѣками
Шѣмѣють, мѣтатъ.

190 Ой, якъ сѧ смѣють,
Що такъ въ пѣстотѣ
Водовъ мѣтають.
Оу очи собѣ.

Онде качокъ двѣ

195 Оу берега ждѣтъ,
При нихъ маленьки
Качата пливѣтъ.

Однѧ въ межи нихъ
Очима стриже,
200 Либонъ пливѣщихъ
Мѣшокъ онѧ ждѣ.

А на пѣсочкѣ,
Икъ вѣдѣ лежатъ
Въ краснимъ вѣпочкѣ
205 Въ крѣгѣ малыхъ агнатъ.
(101) Отъ! бачте дѣти,
Скотинѣ й птицѣ
Пѣсѣтъ, пѣсѣтъ
До сей водицѣ.

210 Годѣ кѣспати-сѧ,
Вжемъ бѣлыи, якъ снѣгъ,
Часъ одѣвати-сѧ,
Часъ вже на берѣгъ.
На тымъ мѣрѣѣ

215 Бѣдемъ лежати,
А по тѣмъ лѣѣ
Бѣдемъ бѣгати.

Ю. В.

4.

Марѣвенька мила
Цвѣточки садѣла,
220 Водовъ подливѣла,
Съ тихонька спѣвѣла:
Ростѣтъ ми, цвѣточки,
Райскіи дѣточки,
Ростѣтъ ми весною,
225 Розвиньтесь красою,
Лѣтомъ ми зацвѣйте,
Головкѣ пристрѣйте,
Менѣ молоденькѣй,
Стрѣйтисѣ раденькѣй.

5.

230 Не хочѣ богатства,
Ани грошей мѣти,
Нѣ паномъ болѣромъ,
Нѣ царемъ сѧ звати;
Лишь добрый най бѣдѣ

235 И Богъ миленькій,
Най люблать мѧ люди,
Тогда ѡ щастенькій.

6.

Отець сѧ одинъ

Оучителя питавъ:

240 Икимъ бы свѣтомъ
Сынокъ щастѧ навъ?

Сей мѧ отповѣвъ:

„Навчи Бога знати,
Навчи хороше

245 Читати, писати;

Въ мѣстѣ имѣнье

Дай мѧ розумъ ясный,

Тогда твой сынокъ

По вѣкъ бѣде щаствый“.

IV. ПИСАННЯ У ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ.

---

1. A wiesz ty?

(do Julii. ....)

Słuchaj i wierz szczerym słowom!

A wiesz Ty, Lubko, co mi Twe spojrzenie?
Rajski to krok o szczęścia rozświcie,
Przed którym pierzcha myśli zasępienie,
A cudnie rozkwita dotąd tęskne życie.

5 A wiesz Ty, Duszko, co mi Twe usteczka?
Co kropla rosy dla piersi spragnionych,
Co pszczołce słodkie uściski kwiateczka,
Słodycz to niebios dla Błogosławionych!

A wiesz Ty, Droga, co Twoje ściśnienie
10 W tęsknej, ponurej duszy mojej rodzi?
Jakieś nadziemskie błogie, szczęsne drzenie,
Gdy gorycz życia ręka lubej słodzi.

A wiesz, Julio, co Ty sercu memu?
W długich nocach co słońca spojrzenie,
15 Uśmiech nadziei długo ściganemu,
W srogich burzach słodkie odpocznienie.

---

2. Moje Niebo.

(Julii. ....)

Błogo temu, który umie,
Rozigrawszy bujne myśli,

- Wiatry ukraińskie gonić ;
 Kto pieśń ruską porozumie
 5 I potrafi taką pieśnią,
 Zakim mrozy piers mu ścieśnią,
 Zakim tucha go określi,
 Po pod niebiosą zadzwonić !
 Błogo temu, co usiędzie
- 10 W Ukraińca śmiałej duszy
 I jej dzwonki gdy poruszy,
 Cudne dumki wydobędzie,
 Dumki ruskie, podsłuchane
 U przyrody i śpiewane
- 15 Dla przyrody z pełnej duszy.
 Bo też dumka ruska niesie,
 Jak kozacki konik metki,
 Jak stepowy wicher letki,
 Gdy w głos świętny rozleje się,
- 20 Serce czule, myśl sokolą
 Po pod gwiazdy nad obłoki,
 Po nad wiecznych światów stoki,
 Kędy serca już nie bołą.
 Więc jeżeli pragniesz nieba,
- 25 Słuchaj! powiem, co potrzeba :
 Znajdziesz w dumki ruskiej pieniach.
 I kochankę miej w ramionach, —
 A zapomniesz o cierpieniach,
 O najkrwawszych w sercu szponach.
-

3. Goscinnosć w Serbiji, podług Niemieckiego.

Pleć piękna znachodzi się w Serbiji jeszcze w stanie jakowejś podległości ku swoim mężom; jestto więcej patriarchalny zwyczaj z przedwieku, jak tureckie niewolnictwo. Pan Otto Pirch pisze (w opisanu Serbji, tego pokojem Adrianopolskim przez Administracyę tu-
 5 recką uwolnionego i do radośnej niezawisłości posuniętego kraju, który teraz w księciu Miłoszu pana dziedzicznego pod wyższością Porty ma) o przyjęciu, które miał u pewnego zamożnego kupca w mieście Czaczak, co następuje:

Rodzina składała się z dwojga staruszków, ich syna i tegoż pię-
 10 knój, młodej żony. Też staranie o nas poruczono, które ona z naj-

większą uprzejmością uskuteczniała. Nic mię więcęj nie zdziwiło, jak kiedy, ocknąwszy się, obaczyłem tę krasną młodyczkę, która, złożywszy na piersi ręce na krzyż, u drzwi naszego stała pokoiku, czekając chwilę, w którejby swoją czynność rozpocząć mogła. Ciągłe nawet w nocy tak się ubierają, aby wszelką nieprzystojność usunąć, i w tym względzie panuje także między mężczyznami skromność, która do tych nie wielu pięknych praw tureckich należy i do Serbji przeniosła się. — Skorośmy wstali, zwinęła młoda niewiasta piękne nakrycia naszćj pościeli i złożyła je na stronie w pokoju. Podala nam potem wodę do umycia się, a najćj ramieniu wisiał ręcznik, złotem i rozno-barwnćm jedwabiem wyszywany (najmilsze zatrudnienie mieszczanek).

Po niej jakim czasie wejszła, niosąc piękny talerz z blachy lakierowanej, a na tym świeżą wodę do picia we wielkim kryształowym kubku, słodkie duszone owoce na kryształowych talerzach i Rakiją w małych szklaneczkach. To stanowiło niby wstęp do śniadania. Następnie przyniosła kawę i Czibuk (lulkę z tytoniem). Tym sposobem usługiwała nam ta młoda kobićtka i u stołu przy obiedzie, którego tćż jćj ojciec i brat byli uczestnikami. Gdy wieczorem do domu powrociliśmy, postawiła śród izby wielki metalłowy świecznik z ogromną świecą, podobną tym w naszych kościołach, a stanąwszy u drzwi, czekała, kiedyby świecę objasnić potrzeba była. Na zakończenie dnia przyniosła kąpiel na nogi, przyczem ustrojona była we wszystkie swoje piękne pierścienie i branzoletty. — Nawet u stołu książęcia usługiwała księżna i jćj córka księciu i jego synom i nie siadali razem u stołu, ponieważ podług staroserbskiego zwyczaju niewiasty nie objadują razem z mężczyznami. Jednakowoz po wielu serbskich domach ten zwyczaj zwołniał, a Serbowie, uwolnieni od dozorstwa tureckich urzędników i panów, witają u siebie zwyczaję i sposób życia u ciwilizowanych narodów Europy. I ta część Europy zyskuje się teraz dla oświaty.

4. **ИЗБСКА** i **Abecadło.**

Uwagi nad rozprawą O wprowadzeniu Abecadła polskiego do piśmiennictwa ruskiego, napisaną przez ks. J. Łozińskiego, umieszczoną w Rozmaitościach Lwowskich z roku 1834, Nro 29.

(3)

Що вѣк, инший свѣтъ.
Przysłowie ruskie.

Jest to głęboka prawda umca ruskiego, z doświadczenia pochwycona. Przed kilkadziesiąt laty nie przyszłoby było nikomu ze Sławian na myśl osnować prawdziwie narodową literaturę, przynajmniej byłoby to świętokradztwem, jak to i dzisiaj jeszcze niektórzy nazywają, —

5 a dzisiaj mamy zbiory pieśni, przysłowiów i powieści gminnych, opisy zwyczajów i obyczajów i t. p.; — zaczęto uważniej rozpatrywać się w narodzie, zaczęto porównywać narzecza Sławian, z przedwieku istniejące, wykazywać ich stosunki ku sobie tak co do wewnętrznego ich ducha, jak co do zewnętrznych ich znaków; zaczęto głębiej wpatry-
 10 wać się w język, podnosić go do piśmiennego i stąd wysnuwać uwagi. — To spowodowało także ks. Łozińskiego, dobrych chęci mę(4)ża, ogłosić swoje doradcze zdanie względem wprowadzenia ABCDła polskiego do piśmiennictwa ruskiego. Znalazła ta myśl swoich stronników; jednych, którzy się lękają kilkogodzinnego trudu, aby poznać abecadło-
 15 ruskie; drugich, którzy z innego, niżeli czysto literackiego wychodzą stanowiska. Niech mi wolno będzie w tym względzie kilka uwag, chociaż może mniej trafnych przytoczyć.

Szanowny ks. Łoziński powziął to przekonanie z kilku ksiąg ruskich, dru(5)kowanych czcionkami polskimi, „które zdają się do bardzo
 20 odległych należeć czasów“. Księgi te nie należą do odległej(6)szych czasów nad wiek 17 lub do początku wieku 18, czyli są z czasów gorliwszego usiłowania rozprzestrzenić unię na Rusi, pod rządem polskim zostającej; te zaś czasy nie są tak bardzo odległe; zresztą z niecierpliwością oczekujemy dokładniejszych powziąć wiadomości o tych zabytkach naszego języka. Powtóre zasada autor art. swoje zdanie na pieśniach
 25 ruskich, pr. W. z O. wydanych, i tych, co w Pielgrzymie Lwow. i Rozmaitościach Lw. polską pisownią umieszczane bywały. Lecz ileż tam stąd niedokładności, ileż wątpliwości, z których nieznaną języka ruskiego bardzo mylnie może powziąć zdanie o tymże języku!

30 (7) W dalszym ciągu rozprawy czytamy kirylicy uczyniony zarzut, że wcieleniu literatury sławiańskiej do ogólnej masy literatury europejskiej głównie na przeszkodzie staje.

Najsamprzód radbym wiedział, co nam pod wcieleniem literatury sławiańskiej do ogólnej masy literatury europejskiej rozumieć
 35 należy? Czy wprowadzenie obcych zwrotów i sposobów wyrażenia się do odrębnej Sławiańszczyzny; czyli też to, aby Europejczyk zachodni czytać mógł pisma sławiańskie. — Co do pierwszego: Literatura któregokolwiek narodu jest obrazem jego życia, jego sposobu myślenia, jego duszy; powinna się więc wykluczyć, wzrosnąć z narodu własnego
 40 i zakwitnąć na tejże samej niwie, żeby nie była podobna do owego ptaka rajskiego, o którym powiadają, że nie ma nóg, a zatem ciągle w powietrzu wisi. Literatura jest niezbędną potrze(8)wą całego narodu. Dążnością jej i głównym celem jest między wszystkimi, nawet pojedynczymi członkami całego narodu krzewić oświatę; jeżeli więc wpro-
 45 wadzać będziemy do literatury sławiańskiej obce zwroty i obcy spo-

sób wyrażania się (do czego aut. nro. 9 swojej rozprawy zdaje się zdążać), wtrą(9)cać będziemy w ciało, duszę mające, drugą obcą duszę, która nie przylgnie do narodu i tym sposobem stanie się literatura własnością jedynie kilku tak zwanych literatów europejskich, przez co ze swoim głównym pominięciem się celem. — Jeżeli zaś pod wcieleniem literatury sławiańskiej do ogólnej masy literatury europejskiej rozumie się to, aby Europejczyk zachodni czytać mógł na pierwsze spojrzenie pisma sławiańskie, radbym wiedział, którego narodu literatura z pomiędzy tylu europejskich stanowi literaturę europejską? gdyż ile naro(10)dów, tyle odrębnych literatur, tyle odrębnych pisowni, — a jeden i tenże sam znak abecadła łacińskiego u rozmaitych narodów zupełnie rozmaite a nawet przeciwne ma znaczenie. Cóż powiedzieć o kilku pisowniach u naszych braci zachodnich, które równie, jak wszystkie europejskie, między sobą się nie zgadzają? n. p.

60	Kyryli.	ж	с	ш	ц	ч
	Serb. łac.	x	s	sc	c	cs
	Kroat.	s	sz	ss, sh	cz	ch
	Pol.	ż	s	sz	c	cz
	Karniol.	sh	f	fh	z	zh
65	Czėsk.	ž	s	ff, š	c	č

pominąwszy resztę. —

Każdy więc naród pisma ruskie czytać będzie podług swej pisowni i tworzyć będzie ze słów ruskich dziwołagi niezrozumiałe, straszne dla ucha Sławianina, a stąd niebardzo korzystny wypadnie sąd o języku ruskim. Dajmy na to, gdybyśmy nareszcie chcieli przystąpić do tak zwanej *ogólnej masy literatury euro(11)pejskiej* za pośrednictwem abecadła łacińskiego, któregoż z europejskich języków albo przynajmniej ze sławiańskich narzeczy pisownię obierzemy dla naszych głosów? Weźmiemy polską (a tę już pożyczoną i przykrojoną znowu pożyczając i dla własnej potrzeby przykrawywać potrzeba), uczynimy naszą literaturę dla Polaków nieco przystępniejszą; lecz co powiedzą Czesi, co Sławianie na południu? jak będą czytać sz, cz, ż i t. d, którym te znaki zupełnie są obce? Przeciwnie zaś, użyjemy pisowni jednego narodu Sławian, mieszkającego na południu, powie Polak i Czech, że ogólność sławiańska nic na tem nie zyskała; Europejczyk zaś ze swojej strony w stosunku do siebie podobny uczyni nam zarzut.

Użyjemy zaś francuskiej lub włoskiej lub niemieckiej, którym równie (12) na pojedynczości znaków zbywa, staniemy się *dla jednego* z tych narodów czytelnymi, nie zaś dla Sławian, których częścią dosyć znaczną jesteśmy, przyłączymy się wprawdzie z naszą słowiesnością nieco do zachodu, lecz oddalimy się od Sławian, do których ciałem i duszą na-

leżymy, — a tak staniemy się i sobie i obcym niezrozumiałymi, sobie, t. j. Sławianom w ogólności, przez pisownię, a tamtym przez skład i ducha języka.

- 90 Nie wiemy zatem, którą udać się drogą. Trzeba więc, powiedziałby ktoś, osobną wydumać pisownię i ustanowić, aby wszyscy Sławianie, ba cała Europa teźże używała. Byłoby to wprawdzie bardzo korzystnem, lecz czy podobnem? Ileżto czasu i trudów potrzeba, aby zgodna była z duchem i swojstwami wszystkich sławiańskich narzeczy (nie mówię
- 95 europejskich języków), a tak cudzoziemiec i rodak równieby musiał mozolić się, aby spamiętał zwroty nowej pisowni, jak wbijać sobie w pamięć znaki ky(13)ryliki, która osobliwszą pojedynczością (i przyjemnością dla oka w zaokrąglonej, używanej przez Rosyan i Serbów) chlubi się, gdyż nie tylko na wszystkie pojedyncze brzmienia, lecz co
- 100 większa nawet na całe głoski, pojedynczych używa znaków. Lecz właśnie to ma być błędem kyryliki. Nie jest to błąd, przynajmniej nie jest niedostatek, który się Sławianom w łacińskim abecadle czu-
daje. Są to tytły dla skrócenia pisma i oszczędzenia papieru, któreto-
tytły, składające się z pojedynczych głosów, na pojedyncze tychże gło-
- 105 sów znaki w kyrylice używane, łatwo rozprzęgnać się dadzą. — Nakoniec wszystkie narody sławiańskie, używające pisma łacińskiego, jeszcze-
dotąd szukają znaków na niektóre głosy, które jedynie brzmia w ustach
Sławianina, które Sławianin tak mocno polubił, a o których Rzymianin
ani pomyślał, przynajmniej tak mało był uważnym, aby je z otacza-
- 110 jącey go przyrody był pochwycił, która to okoliczność w śledzącym Ko-
pitarze gorące wzbudziła życzenie, które w następnych słowach wylał:
(14) „Wenn uns der Himmel einen zweiten römischen Kyryll sendete,
der jenen ersten griechischen als denkender Römer nachahmend,
zu den untadelhaften 20 römischen Buchstaben uns neue den römi-
- 115 schen der Figur nach analoge Buchstaben erfände“... przez co samo
przyznał kyrylicy pierwszeństwo. — Posłuchajmy, co Szaffarik, ten głę-
boki badacz Sławiańszczyzny, w tym względzie powiada: „Ist es einem
wärmeren Slavisten gestattet, fromme Wünsche unmassgeblich auszu-
sprächen, so gestehe ich, dass nach meiner innigen Überzeugung das
- 120 kyryllische Alphabet sich mehr zu einer Pasigraphie der Slaven eigne,
als das lateinische, und dass demnach jenem in dieser Hinsicht der
Vorzug gebühre“. — A niżej w nocie: „Es ist sonderbar, dass während
Grottesend das kyryllische Alphabet zur Bezeichnung der (15) mannig-
faltigen Laute in den orientalischen Sprachen vorschlägt und Klaproth
- 125 in seiner Asia polyglotta zu diesem Zwecke das ж, ш und ч wirklich
aufnimmt, einige slav. Philologen für die slav. Laute ж, ш und ч noch-
immer Zeichen suchen“. Dziwno także i to, że jeszcze znajdują się,

którzy kurylicy pierwszeństwo nad łacińskimi literami zaprzeczają, kiedy wiekopomnej pamięci J. Dobrowski w swoim najwyborniejszym dziele „Institutiones linguae Slavicae dialecti veteris“, potem Metelko, Dainko i Berlicz w gramatykach południowo-słowiańskich narzeczy **ж, ш, ѡ, ѡ, ѡ** miasto rozmaitej i niestajej składaniny łacińskich liter dla wyrażenia tych głosów używają. — Silnie do rozumu i serca przemawia Jg. Ac. Berlicz: Und wozu sollte endlich dieses Alphabet führen? Wir werden dadurch das allgemeine (lateinische) Alpha(16)bet durch Einflickung fremdartiger Figuren verunstalten und dennoch kein National-Alphabet gewinnen. Wie lange werden wir uns doch eigensinnig unser Eigenthum selbst vorenthalten? — Haben wir nicht ein eigenes (cyrillisches) Alphabet?.. Kann mit diesem Alphabet (ausser Lateinern und Griechen) in Europa nur eine Schreibart, welcher immer noch so gut ausgebildeten Sprache sie gehören mag, einen Vergleich aushalten?.. Führen nicht beinahe alle im siebenzehnten Jahrhunderte mit lateinischen Lettern zu Rom, Ankona u. s. w. gedruckten illyrischen Bücher eine Entschuldigung in der Vorrede, dass sie nur darum mit lateinischen Buchstaben gedruckt sind, weil keine cyrillischen Typen vorhanden waren? (also nicht aus Neuerungssucht, sondern aus wahrer Noth)“ i t. d. — Przytoczone tu zdania tem są ważniejsze, że są przekonaniem mężów ze szczepów słowiańskich, używających powszechnie w swoich książkach nie kuryliki, lecz abecadła łacińskiego, że są głosem poświęconych, najgorliwszych, najzasłużeńszych kapłanów w wielkiej świątyni — w Słowiańszczyźnie.

(17) Następnie utrzymuje autor artykułu, że język ruski nie był dotąd literackim. — Trudnoby się nam i w tym względzie zgodzić; bo porównawszy: **СЛОВО (18) О ПЛѢКСѢ ИГОРЕВѢ. НЕСТОРА АКТОНИСЬ, ПРАВДА РУСКАЯ, СТАТІСТЬ ЛІТОВСКОЙ, ВЪПРОШЕНІЕ КЮРИКОВО** i inne dzieła z przedwieku, nakoniec dyplomata książąt i metropolitów ruskich aż do końca 16go wieku, porównawszy, mówię, te starożytności pamiątki z językiem cerkiewnosłowiańskim i gminnym ruskim, skłania się język w pomienionych zabytkach swoim duchem i składnią w jednych zupełnie, w drugich więcej do ostatniego, jak go w powieściach i przysłowiach gminnych mamy, niżeli do pierwszego, na greczyznę nakreścanego. — 17 i 18 wiek, z którego bardzo dużo pism, osobliwie kronik mamy, był czasem zepsucia języka ruskiego pod wpływem zepsutej polszczyzny.

(19) Co się tyczy niedostatku gramatyki, czyż koniecznie ona pierwiastkiem piśmiennictwa być musi? Powinna ona być nie zakonodawczynią języka, lecz jego najwierniejszym obrazem; nie z gramatyki przeto uczyć się języka swego, lecz podług języka i jego literatury

wykazać należy wszystkie własności i rodzaje zmian jego i prawa, 170 podług których w miarę okoliczności, na niego wpływających, w swoim naginaniu działał i działa. Takiej gramatyki oczekujemy z niecierpliwością.

(20) W dalszym ciągu swej rozprawy porównywa autor azbukę z abecadłem, starając się wykazać niedogodność kyryliki.

175 Co do 1. Buki (Ѣ), Wiedzi (Ѧ), Dobro (Д) i t. d. są tylko tych znaków zmysłowe nazwy, zaczynające się od brzmienia, oznaczonego tymże znakiem, mające w języku pełne znaczenie i zawierające w sobie pewną myśl czyli na(21)ukę moralną podług postrzeżenia p. Tredjakowskiego, które sposobem orientalnym wprowadzone, wcale atoli nie 180 przeszkadzają używaniu krótszych nazw, jak to już Rosyanie i Serbowie chlubnie w swojej zaokrąglonej uczynili kyrylicy.

Co do 2go. Jest to ważne pytanie, czyli te teraz jednakowo brzmiące głoski przez głęboko myślącego Kyrylla dla jednakowo brzmiących głosów wydumane zostały; pytanie dotąd niezupełnie rozwiązane.

185 Badanie o tem znajduje się prócz innych w dziele mozoł(22)nem Szaffarika: Serbische Lesekörner.

Do 3go i 4. (и) i (ѣ) są zupełnie różniące się, (и) jest samogłoska, (ѣ) zaś spółgłoska, jak to sam autor uważa), zupełnie jednoznaczna z łac. (j), co właśnie słytnaja (ъ) oznacza i stanowi różnicę między

190 niemi, równie jak (i) i (j), które (23) ostatnie jest tylko przeciągnięciem pierwszego ku dołowi i już różnica. — (и) i (ѣ) na początku, potem (ѣ, ѣ, ѣ) są to zgłoski, z dwóch pojedynczych głosów złożone, t. j. ze zlewającego się (i) czyli spółgłosznego (j), co, jak wyżej okaza-

195 tem na te głosy rozprzegnać i pojedynczymi w kyrylicy używanymi pisać znakami. A zaś gdzie (ѣ, ѣ, ѣ) w drugim przychodzą znaczeniu, to jest: zmiękczając poprzedzającą spółgłoskę, na tę potrzebę mamy (ѣ) przyboczne albo pajerczek (') nadwierzchnie. — I właśnie przez to usunie się (24) trudność w oznaczeniu głoski (jo), w naszym je-

200 zyku bardzo często słyszanej. Co się zaś tyczy (и), ma ta głoska w ustach Rusina zupełnie właściwy głos, trzymający środek między ostrem (i) a głuchem polskim (y), rosyjskiem (и) brzmiącym, jak głęboko tłumione (i) polskie, zbliżające się do (ü) niemieckiego. A gdziekolwiek tylko Rusin nagodzi w książkach na ten znak, wymawia go tym głosem,

205 gdziekolwiek zaś przyjdzie mu pomieniony głos pismem wyrazić, pisał i pisze zawsze (и), jak to ze starych przekonujemy się rękopismów i ksiąg. — (i) zawždy było samogłoską, gdzie zaś zlewało się z następującą samogłoską, natrafiamy go zawsze w połączeniu z oną (ѣ, ѣ, ѣ, ѣ). Przytoczone przez autora przykłady prócz błędnego ѣ.ѣ.ѣ

210 słowa obce. — (ε) na początku i po samogłoskach w znaczeniu (je) dopiero późniejszymi czasy przez nieuwagę i szybkość przepisywaczywó równe, jak (ιο) z (ιοϛ) powstało; S. Kyrill bowiem równie, jak (25) w (ια, α, ιο), połączył i z „ε“ znak „i“ i pisał „ιε“.

Do 5. (ϛ) i (κ). — Każda współgłoska jest albo twardą albo
215 miękką; gdzie więc jeden z tych znaków położony, drugi miejsca nie ma, a gdzie jednego nie masz, tam drugi stać powinien; jeden więc z tych znaków bez nadwężenia dokładności opuszczonym być może i opuszczanym bywał, t. j. (ϛ). Gdzie bowiem współgłoska we środku twardo brzmi, nie kładziono (ϛ), a gdzie miętko, kładziono (κ) albo wy-
220 rażne albo w połączeniu z następującą samogłoską (α, κ, ιο); toż samo i na końcu słowa zach(26)wać można. — Zdarzające się zaś w starych księgach we środku słowa (ϛ) i (κ) po współgłoskach miękkiejących były półgłoskami. —

Do 6. „g“ ruski język nigdy nie znał krom w cudzoziemskich
225 słowach, na co miał, jak to w starych księgach (27) widzimy, albo „kr“ albo pojedyncze „r“ (gamma). — Jędza, dżub, dżura, dzwon oczywiście nie są ruskie, a używanie tychże w okolicy, Polsce bliższej, nie stanowi je powszechnemi, lecz tylko daje wnosić na stopień zepsucia języka ruskiego w tejsze okolicy. Częściej używany głos, oznaczony
230 w polskim przez złożone „dż“. (28) Słychać go bowiem nietylko w całym Haliczu, lecz i na Wołyniu i Ukrainie obok (ж), wydżu i wyżu); lecz „dż“ jest niestosownem do wyrażenia tego głosu, są to bowiem dwa znaki, mające już swoje odrębne znaczenia. Jednoplemiennicy nasi Serbowie mają na ten głos znak, długim używaniem ustalony, a ten
235 jest И i raczej więc pojedynczy niewątpliwy ten, jak dwuznaczny tamten.

Do 7. Bóh, kón, rów, méd czytać będzie Polak **БСГ, КСН, РСК, МНД**, (29) a nikt nie powie, że to jest po rusku. — Etymologia jest tylko przedmiotem niewielu filologów; a dla ich widoków narzucać
240 milionom narodu trudności zdaje się być niesłusznem; dla pobratymców zaś słowniczek etymologiczny albo dzieło o źródłosłowiach bardzo zaspakające uczyni przysługi. Zresztą pewną jest rzeczą, że ta zmiana w jednej okolicy więcej, w drugiej zaś mniej panuje i że rozumiejący (КІНЬ, КОНА), zrozumie także i (КОНЬ) bez wszelkiej trudności.

245 Jeżeli niedokładność kuryliki, pod l. 8 zarzucona, przez uwagi do l. 3 i 4 nie jest oddalona, to w tej mierze powiedzieć mogę, że i abecadło polskie ku temu nie jest sposobniejsze — n. p.:

(30)	F I.	F II.
hołub	Czerwonec	Rinec
— a	— ia (a)	— ia

albo w rzeczownikach nijakiego rodzaju:

F. I.

Derewo

— a

F. II.

kaminie szczie

— ia (a) — ia (a)

255 W istocie zaś jest to tylko jedna forma, gdyż równie, jak (ГОЛЪ), ma i червонецъ i рѣкнецъ, równie, jak (ДЕРЕВО), ma каминье i шцье w drugim spadku (a), w 3 (s) i t. d., a formy podług języka, nie podług pisania stanowić się powinny, ostatnie bowiem służy pierwszemu, nie zaś przeciwnie. — Toż samo i o formach czasowania.

260 Ku zakończeniu tych uwag kładę słowa pewnego nie z płytką myślącego Polaka: „Czyż podobna, aby ABECADŁO polskie dostatecznie było do wyrażenia wszystkich ruskich głosów, kiedy nie jest doskonałym do oddania wszystkich polskich?“

265 (Obacz także: Odpowiedź na zdanie o zaprowadzeniu abecadła polskiego do piśmiennictwa ruskiego, napisaną przez X. Józefa Lewickiego, w Przemyśle 1834 r.)

5. Nauka na niedzielę VI po Zejściu S. Ducha.

Еще ли вы мыслите о какал въ сердцахъ своихъ?
Мао. Гл. 9. ст. 4.

Dla czego w sercach waszych przewrotnie myślicie?

Temi słowami zapytał Zbaw. sw. niegodziwych Faryzeuszów, którzy wszędzie i wszelkiemi sposobami usiłując uszczuplic Ch(rystu)sa sławę i przychilność narodu do niego, wykładali cuda jego i dzieła miłosierdzia, nie jakoby takowe przez władzę Bożą, ale przez moc zlego 5 Ducha wykonywał, i nazywali świadectwo, które sam o sobie dawał, ohydne błuźnierstwem. Niepotrzebuję ja wam, Bracia Chrzescianie, wskazywać przyczynę takowego niegodziwego postępowania tych przewrotnych ludzi z Ch(rystu)s(em) Panem, sami ją już odkryliście w ich 10 chciwości majątku, sławy, wyzszosci, a złąd w ich obludzie, zbytkach, rozpucie, wszeteczności, a co najsmutniejsza znaleźliście ją w ich prawdziwie zepsutych, zlosliwych i niepoprawnych sercach. — Ch(rystu)s bowiem wniósł prawdziwe i najczystsze światło niebios między ciemności tego swiata; przy tém swietle dała się jasno widzieć pobożność 15 i świętaszkowanie, szczera miłość braterska i udawanie, otwartość sere niezepsutych i obluda, łagodna pokora i słupowafa wyniosłość, okazała się, mowię, w tém swietle w całej swojej wielkosc zlosliwość sere i przewrotność dusz Faryzeuszów, a to było powodem, (16) iż upadała ich powaga u ludu i ze źródła złote i srebrne, do ich skrzyń spływające,

20 zaczęły wysychać. I dla tego to Ch(rystu)s i wiara jego, to światło nie-
 bios stanęło im solą w oku, że tak rzekę. Aby mu więc drogę zastąpić
 i miłość, którą miał u ludu wydrzeć, wzięli się do podstępów, oszczer-
 stwa i posądzeń, nazwali go potajnym grzesznikiem, bluźniercą, nar-
 25zędziem złego ducha, zwodzicielem i buntownikiem ludu, i dotąd nie-
 usnęli, aż go umęczyli. Zazdrość, oszczerstwo i posądzenie ukrzyżowały
 Zbawiciela naszego, zazdrość, oszczerstwo i posądzenie krzyżują i po
 dziś dzień nie jednego z naszych braci; są to niecnoty, które pomimo
 tak silnie przemawiającej Ewangelii S., pomimo tak częstego i gorli-
 30wego nauczania kapłanów Bożych tak mocno zagnieździły się w ser-
 cach ludzkich, iż codziennie postrzegamy, że się nie zmiejszają, ale
 rozszerzają i bujności nabierają. Zastanowmy się dzisiaj nad ohydno-
 ścią grzechów zazdrości, oszczerstwa i posądzenia, do czego nam po-
 wód podają słowa dzisiejszej Ewangelii. —

Najgłówniejszą zasadą wiary, podanej nam przez mistrza naszego
 35 (Iezu)sa Ch(rystu)sa jest miłość Boga i miłość bliźniego. Jeżeli się zaś
 zastanowiemy nad zazdrośnemi oszczercami i potwarcami, jeżeli zmie-
 rzemy i zważymy ich czynności i słowa, jeżeli zaglądnjemy w tajniki
 nieczystego ich serca, postrzeżemy z boleścią, że w ich duszy ni śladu
 miłości Boga i bliźniego nie masz. Albowiem jeżeli masz przyjaciela,
 40 którego poważasz i kochasz, a tenże znowu kogoś innego usiłuje, a ty
 temu (2a) innemu wyrządzisz krzywdę i uczynisz boleść, czyż z tego się
 przyjaciel twój przekona, że go kochasz? Otóż patrzcie, Bóg, jak księgi
 świadczą i jak własne codzienne uczy nas doświadczenie, jest nam
 wszystkim ojcem, zarówno nas kochającym, jeżeli więc dziecięciu jego
 45 kochanemu, który jest twoim bliźnim, uczynisz złość i zakrwawisz serce
 jego, czyż będziesz mógł powiedzieć: ja kocham Boga? Które więc
 serce wyrzekło się miłości bliźniego, miłości brata, pytam, czyż ma ono
 jeszcze miłość Boga? Zastanowmy się nadtem w szczególności co do
 zazdrośnych, a osobliwie oszczerców i posądźających.

50 Gdybym posiadał umiejętność postawienia wam przed oczy
 wszystkie schadzki i towarzystwa próżniaków miejskich, osobliwie
 w godzinach popołudniowych przy zielonych stolikach, przedewszystkim
 tak zwane koła piękności, siedzących około stołów, uginających się pod
 szklankami i filiżankami herbaty i kawy, gdybym, mówię, miał tę zdol-
 55 ność w jednym zarysie uczynić dokładny obraz tego pół-snu i pół-ży-
 cia, jestem pewny, że każdy, w którym cnota nie wygasła zupełnie
 i nie zostawiła tylko zimnego zgliszcza, odwróciłby na widok tego
 obrazu ze wstrętem swe oczy i zduszą zbolalą i zmierzoną uciekałby
 od niego. Albowiem nic nie znajdziesz na bliźnim cnotliwego, nic szla-
 60 chetnego, nic uszanowania zasługującego, uczciwego, wspaniałego,

chwały i czci godnego, wzniosłego, (26) skromnego, słowem nieznajdziesz człowieka, wedle Boga żyjącego, któryby od tych potworów, postać ludzką noszących, nie był spotwarzony, zhańbiony, nie na nim nie znajdziesz, (coby przez nich nie było) przeistoczone, wykrzywione, wy-

65 śmiane, wyszydzone i w plugawstwo zamienione. Ujrzysz tam zdeptaną sławę bliźniego, zbestwione dobre imie, cześć pohańbieniem ukamienowaną, obrudzoną cnotę, skalaną czystość i niewinność — i pytam was, Br(acia) Ch(rześcia)nie, czyliż jest u nich miłość Boga i bliźniego? —

Idącemu drogą prawą, drogą przykazań Bożych przypisują pod-

70 stęp i intrygę — czyniącemu modły przypisują obłudę i świętaszkowanie — broniącemu sławę bliźniego tajne, haniebne i niegodziwe z nim związki, — podającemu jałmużnę próżność, chęć sławy — skromnemu podle czołganie się — grzecznemu i uprzejmemu podchlebstwo — zapobiegliwemu i oszczędnemu łakomość, skąpstwo i nienasytność — milczącemu głupotę — wesołemu trzpiotowstwo — pełni-

75 cemu obowiązki chciwość honorów i dostojęństw. — Kupca, chociażby najrzetelniejszego, nazwą oszustem i zdiércą — sprawiedliwego sędziego nazwą okrutnym i tyranem — gorliwego kapłana fanatykiem — bladego i szczupłego z natury lub z pracy nazwą rozwiązłym, rozpust-

80 nym i wszetecznikiem — a zdrowego i czérstwego pasibrzuchem i opilcą — i pytam sie was, Br(acia) Ch(rześcia)nie: czyli mieszka u takich miłość Boga i bliźniego? —

(3a) Zajrójcie w inną stronę obrazu, a postrzeżecie inny rodzaj jadowitych robaczek, wierzących i psujących sławę bliźniego. Oto znalazł

85 się, który prawdziwą zasługę umiał ocenić, przymioty i zalety odkryć, dobre i nieskazitelne serce poznać, s(z)lachtetność umysłu na jaw wynieść, bogobojne i prawe uczynki rozeznąć i przynależną oddać pochwałę, a mając takie przekonanie o bliźnim, dał o nim głośne świadectwo, ale czyż sądzicie, że obok niego siedzący poważny oszczerca i potwarca

90 umilkł? O nie! umiał on jedną wyrazistą miną lub znaczenia pełném milczeniem, albo nakoniec jedném słówkiem: to prawda, ale —, albo: któżby był pomyślał? — albo: może być, — jak dla kogo proszę i ty-

95 siącznemi innémi podobnémi wyrazami powątpiewania powzięte dobre zdanie o cnotliwym i zasłużone uszanowanie podkopać, obalić i zniwe-

100 czyć i pytam się was, Br(acia) Ch(rześcia)nie, czyliż ma ón miłość Boga i bliźniego? — I niemasz kąta ziemi, niemasz czasu, wieku, płci i stanu, gdzieby ta nieprawość w sercach ludzi, jak na bujnej i dobrej ziemi, nie wkorzeniła się i nierozrastała się. Znajdziesz ją w naszym miescie równie, jak za stoma i tysiącami mil, znajdziesz ją dzisiaj równie, jak

drzącój staruszki, jak z ust (36) krasnej dziewicy, w których, gdy milczy, zdaje się sama niewinność przemieszkiwać — znajdziesz ją w lichéj chatce, a tém więcej w wystawnych pałacach, znajdziesz ją u uczonego i u prostaczka, pod siermięgą i pod jedwabiem i t. p. i pytam się, czyliż jest na świecie miłość Boga i bliźniego? — a odpowiecie: nie masz! —

Lecz jakże często zdarza się usłyszeć pytanie: „cóż złego bratu memu uczynilem? wszak ja go nieoszukałem, nie zawiodłem, nie wydarłem mu majątku i życia, a jeżeli co o nim powiedziałem, powiedziałem prawdę, powiedziałem, co świat cały powtarza, a powiedziałem dla jego poprawy“. — Ale pytam się, czyż wydrżec komuś sławę mniej jest, jak wydrżec komuś suknie, srebro, złoto, majątek, a nawet i życie? Czyż niesłyszałeś nigdy słów S. Ap. Pawła: Wolalbym umrzeć, niż żeby mi sława miała być odjęta, a ileż to nieszczęśliwych utraciło przez zabójczy język oszczercy sposób do życia, ileżto złośliwy jad oszczerstwa zrodził trawiącą zgryzotę w sercach ojców i matek, która ich życie podcięła, ileżto więc dziątek osierociało, zostało bez kawałka chleba, bez wychowania, bez nauki religii i obyczajów! tych łyż, rozpacz, grzechi i potępienie zgartuje oszczerca na głowę swoją; czyliż nie wydarłeś mu wszystkiego? — a potem, czyż dla tego, że świat cały grzeszy, twoja wina, twój grzech przestaje być winą i grzechem? a chceszli twego bliźniego poprawić (4a) i na drogę dobrą naprowadzić, to wedle słów pisma S. między czterma oczyma odkryj mu łagodnie błędy jego i naucz go, a jeżeli to nie pomoże, wezwij do pomocy trzeciego, a jeśli i wtedy usiłowania twoje będą bezskuteczne, powiedz Cerkwi świętej, ale nie światu — a dopiero wtedy pokażesz, że kochasz Boga i dziecię jego, które jest twoim bliźnim. —

A jeżeli zechcemy sledzić przyczyny, która ten grzech, ohydny rodzi, znajdziemy ją łatwo w zaniedbaném lub źle skierowaném wychowaniu dzieci, w wyrzeczeniu się Boga, w zapomnieniu przykazań jego, w leniństwie do modlitwy, do odwiedzania świątyń Pańskich i do uczęszczania na nauki cerkiewne, w niesmaku do rozmów o enocie i bogobojności, a nakoniec w próżniactwie, albowiem próżnowanie jest wszystkiego złego początkiem, a zatem i oszczerstwa, próżniacy bowiem muszą czas zabijać oszczerstwém, aby ich samych czas nudami niezabili. —

Widzieliście więc, Br(acia) Ch(rześciana), ohydność oszczerstwa, źródła jego i skutki, przekonaliscie się, że oszczerca nie miłuje Boga i bliźniego, a niemiłujący Boga i bliźniego czyż może sobie podchlebiać, że go Bóg miłować będzie i że go umiesci między wybranymi w niebiosach? Starajciez się (46) więc wszelkiemi siłami uchilić się od grzechu z miłości

ku Bogu, a osobliwie od grzéchu oszczérstwa, czytajcie pobożne i moralne książki, zajmujcie się pracą, uczęszczajcie do Cerkwi Bożej na nabożenstwo, na nauki i na nieszpory, a nakoniec módlcie się, abyscie nie wpadli w pokuszenie. — Amen. —

Markian Szaszkiewicz.

Lw. 27-o Lipca 1837.

Mowione w Cerkwi Metropolit. g. e. Lwowskiej.

6. Проповѣдь Евангелская на Успеніе Пѣтыя Бгдѣцы.

И сестра ей бѣ нарицаема Марія, яже и сѣдши при ногѣхъ Исусовыхъ, слышаше слово Бгво. Лск. ѿ. 38.

U niej zaś była siostra imieniem Maria, która, usiadłszy u nóg Jezusa, słuchała nauki Jego. —

Cérkiew Boża na uroczystość dzisiejszą czyta nam Ewanielę S., którą JEJ Ewanielista S. Łukasz zostawił, a w której następujące bardzo ważne dla nas zdarzenie jest zapisane: Oto Nauczyciel swiata Ch. 5 P., chodząc z miejsca na miejsce, od miasta do miasta, od wsi do wsi, nauczał ludy. Zdarzyło się więc, iż wszedł do pewnego miasteczka, w którym niewiasta imieniem Martha zaprosiła Go do domu swojego, do którego Ch. P. wstąpił. Niewiasta wielce tém uradowana, iż może oglądać w domu swoim tak dostojnego, tak wysokiego gościa, z wielką pilnością i starannością krzątała i ubiegała się, aby Ch(rystus)a P(an)a godnie przyjąć mogła. Miała zaś Martha siostrę u siebie Maryę, która słuchała słów Ch(rystus)owych, siadłszy u nóg JEgo, co było oznaką najgłębszej pokory, najwyższego uszanowania i największej uwagi. Widząc to siostra Jej Martha, a pragnąc jak najspieszniej i jak najlepiej 15 ugościć Ch(rystus)a P(an)a, rzecze do Niego: Panie! niedbaszli, iż siostra moja samą mię zostawiła (16) i niepomaga mi usługiwać Tobie? rzeknij jéj, aby mi pomogła. Na co jej Ch. P. odpowiedział w te słowa: Martho, Martho, troszczysz się i frasujesz o wiele, a jedno jest tylko na potrzebie. Marya najlepszą częśćkę obrała, która od niej wziętą nie- 20 będzie. Rozumiał tu Ch. P. przez najlepszą częśćkę zbawienie wieczne, szczęście prawdziwe; i dla tego mile widząc, pochwalił Maryę, że usiadłszy u nóg Jego, pragnęła słuchać słów nauki Jego jako najlepszy i niezawodny środek do uzyskania tej najlepszej częśćki, t. j. zbawienia wiecznego. A że i naszym przeznaczeniem jest szczęśliwość wieczna, 25 że Ch. P. zstąpił na ziemię, aby zbawienie i dla nas uczynił dostępném, do czego jako środek przy zasługach, za nas położonych, zostawił nam swoją naukę, więc pozwolicie, Bracia Ch(rześc)ianie, iż zastanowiemy

się dzisiaj nad obowiązkiem słuchania słowa Bożego i zastosowania podług niego życia naszego.

30 Приснодѣвственная, пренепорочная дѣво, шть неже родила съ радость вселеннѣи и воасиди солнце правды, еже преблаженное оуспение мѣръ христїанскїи днесь правднѣеть, оумоли ми оу Божественнаго (2а) Сына Твоего помощь, во еже проповѣдати ми съ оуспѣхомъ слово Бгѣво вѣрнымъ на земли. Молимъ Тя и величамъ, преблагословенная

35 Дѣво, поющи: Въ молитвахъ несыпающею Бдѣи — и пр. Кондак. Глас ѣ.

W dawne wieki młody wędrowiec opuszcza dom Ojca i puszcza się w drogę szukać sobie szczęścia. Dobry Ojciec błogosławi go i daje mu wrękę światło, mówiąc: Synu, idąc za tém światłem, nie zbłądzisz, a osiągniesz celu i będziesz szczęśliw, a to szczęście będzie bardziej twoje, jak moje. Ale syn nieposłuszny ujrzał w burzliwych ciemnościach nocy błędne mamiące roznobarwne swiatełka, które oczy jego zmamiły i serce pociągnęły; odrzuca więc pochodnię, podaną od ojca, puszcza się za swiatełkami; ale zablądził w puszczy i zaginął na bezdrożach. O nieroztropne dziecko! zawoła każdy z was, Ch(rześcia)nie.

40 Tym ojcem dobrym jest Bóg na niebiesiech, synem wędrownym my ludzie na ziemi, a celem naszej wędrowki tutejszej szczęśliwość nasza za grobem, a światłem, nam podaném, wiara święta. Albowiem Bóg Najdobrotliwszy, mając w Wszechmocnej swej ręce szczęśliwość, zapragnął udarować nią inne istoty, stworzył więc ludzi czyli, abym się

45 słowami przypowieści wyraził, wysłał nas na wędrowkę przez świat, przeznaczając nam zbawienie czyli tę szczęśliwość wieczną; a dając nam wolną wolę, przeznaczyl ją jako nagrodę (26) trudów pielgrzymki. Ależ często zdarza się słyszeć utyskujących i głośno narzekających na te trudy, jakoby były niepodobne do przetrwania i przezwyciężenia.

50 Nieobaczni! Niewidzą, że Ojciec na niebiesiech już pierwszych ludzi nieposłusznych nie odrzucił, ale dawał im naukę życia i wlał w serca ich nadzieję odkupienia od winy grzechowej; następnie ich nogom prostował drogę przez Patryarchów, przez mędrców w starym zakonie i przez proroków, których chciał mieć przewodnikami narodów do siebie, a nakoniec pozwolił synowi swojemu, li tylko z miłości ku dzieciom swym na ziemi, przyjąć winę świata na siebie i cierpieniami najrozliczniejszemi, rozlewem swój własnej krwi i najboleńszą śmiercią uczynić za dosyć sprawiedliwosci Boskiej za przewinienia nasze. —

60 Aby zaś ta zasługa, położona za winy nasze, nie była nadaremna, zostawił nam Ch. P. naukę swoją, wytknął nam, że tak rzekę, bity gościec do nieba, podał nam, jak ów ojciec w przypowieści, jasne światło w rękę, mówiąc: Synu, idąc za tem światłem, niezbłądzisz, a osiągniesz celu i będziesz szczęśliw, a to szczęście będzie bardziej

65

twoje, jak moje. I jakże, Ch(rześcia)nie, czyli przy tak szczęśliwych okolicznościach trudy do osiągnięcia zbawienia jeszcze są nieprzewyciężone? Zostawił, mowie, Bóg Syn, Zbawiciel świata, naukę swoją jako przewodniczkę, która nas jak dziecko za rękę prowadzi do mieszkania błogo(3a)sławionych; zostawił nam, powtarzam, wiarę i naukę, która, jak Izraelitów na puszczy słup ognisty w dzień, a obłok jasny w nocy, do 75 ziemi obiecanej prowadzi, — i ona nas wiedzie tam, dokąd serce nasze pragnie, a gdzie Bóg z roskoszami świętych oczekuje swych ulubionych. Ch(rystu)sa wiara i nauka jest wszystkim dla wszystkich. Nie masz położenia dla ludzi, w którymby się jak najskuteczniej zastosować nie dała. Wstąp do chatki nędzarza, a gdybyś miał serce kamienne, a oczy z kruszcu, lzy z nich pocieką. Płowemi, wyschłemi oczyma 80 wygląda niedostatek z każdego kąta, usiadł głód na jego stok, nędza zdarła mu jego szaty, ledwie znajdziesz garść startej słomy na poscieli i twardy kamień pod głowę, ale on ma wiarę w Boga i naukę Ch(rystu)sa w duszy i zapytaj go o jego stanie, a odpowie na podziwienie twoje: 85 Jestem szczęśliw, Bóg zemną. Pójdź do stroskanego i upadającego pod nawałem utrapień i goryczy, kto go pociesza i pokrzepia? Chs, który powiada, że bez wiedzy Boga i włos z głowy naszej nie spadnie. Kto na łożu bolesci i śmierci zostającemu niesie ulgę i pociechę? wiara i kapłan nauki Ch(rystu)sowej, która przez usta S. Ap. Pawła 90 powiada: (2. Kor. c. I. v. 3—4) Błogosławiony Bóg, Ojciec miłosierdzia, a Bóg wszelkiej pociechy, który nas cieszy we wszelkim utrapieniu naszym: abyśmy mogli i sami cieszyć te, którzy są we wszelkim ucisku.

(36) Kto podaje bogaczowi sposób położenia zasług przed Bogiem i kupienia sobie przez jałmużnę i pobożne użycie swych dóbr 95 zbawienie? Nauka Ch(rześ)ciana wedle słów Zbawiciela Pana w Ewangelii s. Math. (C. x v. 42) — Ktobykolwiek dał się napić jednemu z tych najmniejszych kubek zimnej wody, tylko w imie ucznia, za prawdę powiadam wam, niestraci zapłaty swojej. —

100 Kto zachęca sędziego być sprawiedliwym, kapłana być gorliwym, każdego człowieka rzetelnym, cnotliwym, urzędnika niez mordowanym w wypełnieniu obowiązków, obywatela wiernym Monarsze, Monarchę troskliwym o dobro poddanych, położywszy to wszystko jako niezbędny warunek szczęścia na ziemi i za ziemią? Chs P. w swojej nauce. —

105 Nauka Ch(rystu)sa jest to pocieszycielką, poradczynią, przewodniczką, podporą, zachęceniem, posiłkiem, słowem jest, że jeszcze raz powiem, wszystko dla wszystkich. I któż mi tu jeszcze zaprzeczy, że nauka wiary, nauka Ch(rystu)sa każdemu tak jest potrzebna, jak codzienny kawałek chleba? Kto mi zaprzeczy, że ona na tej ziemi tak jest korzystną, jak 110 nic więcej na świecie? że ona nakoniec wiedzie człowieka tam, gdzie

go oczekuje szczęście, którego ani oko nie widziało, ani ucho nie słyszało, ani serce człowiecze nie uczuło? A jeżeli ona dla nas tyle jest korzystną, tak niezbędnie potrzebną, któżby roztropny jeszcze się wahał co dzień, co godzina bardziej i bardziej z nią się obznajmiać? (4a) Któżby był tak nieczuły na swoje własne dobro, tak niedbały o swoje własne szczęście, iżby niespieszył słyszeć ją z ust kapłanów Bożych, którzy jako następcy Apostołów i uczniów Ch(rystu)sa w świętym swoim obowiązku przechowali ją czystą jak łzę aż do naszych czasów, — i przechowają wiecznie pod czuwającym okiem Boga Zbawiciela, 120 który rzekł: Będę z wami aż do skończenia świata? Zdałoby się, że niemasz takich. Jednakże smutne doświadczenie, są tacy i jest ich wielu. Miły Boże! Pozarastały ścieżki do Cérkwi. Niegdyś narody tysiącami zgromadzały się, niedbając na niewygody i trudy, zgromadzały się o kilka mil w okręgu dla słuchania słowa Bożego, 125 a dziś próżna świątynia, chociaż tylko kilkanaście do niej kroków; próżnym ławkom i ścianom ogłasza się słowo zbawienia; niemasz, toby z Maryą usiadłszy u nóg Ch(rystu)sa, z uwagą słuchał nauki jego! niedołężny rozum mędrkow i marne rokosze swiatowe są one błędne, mamiące swiatelka, które, zdaje się, że zniewalają odrzucić jasną pochodnię prawdziwej nauki Boskiej, aby ich tymci (4b) bezpieczniej na puszczy i bezdroża występków i zbrodni zawiodłszy, nieochybnie za- 130 biły wiecznym potępieniem. Ludzie są to jak dzieci nierozsądne, które odrzucają pokarm zdrowy, a spinają się za cukrem i wszelkimi słodyczami, które ich wnętrzności psują i zaszczepiają w nich zgubny zaród wczesnej śmierci. Nie do nich to mówił Ch. P. w dzisiejszej Ewangelii: Błogosławieni, którzy słuchają słowa Bożego i zachowują takowe. —

Wprawdzie myliłbym się, a to z krzywdą niektórych, gdybym wyłącznie chciał utrzymywać, że nikt wcale niebywa na naukach cer- 140 kiewnych. Bywają, chociaż liczba takowych jest bardzo szczupła. A ileżto i z tych niewielu idą z tém zamiarem, by się oświecić w wierze i dla serc swoich odnieść polepszenie? ilużto tylko przypadkową albo ze zwyczaju tylko udają się do domu Bożego, ilużto z ciekawości tylko, aby usłyszeć nauczyciela i wykrywać, a co gorsza, nawet złośli- 145 wie wyszukiwać błędy w układzie kazania i przekreślać naukę dla rozweselenia swego i zabawy niegodziwych swych towarzyszy. Lecz niechęć dalej o tem mówić, abym serca wasze, prawdziwie pobożni moi słuchacze, niezatrul smutkiem, wspominając o ślepotie tego świata, ale przyłączę jeszcze uwagę, że (5a) niedosyć jest słuchać słowa Bożego, 150 ale i żyć podług takowego należy.

Do czego nas zobowiązują słowa Zbawiciela w dzisiejszej Ewangelii: Błogosławieni, którzy słuchają słowa Bożego

i zachowują takowe. Albowiem równie, jak wedle pisma S. Wiara bez uczynków jest martwa, i słuchanie słowa Bożego bez zachowania onegoż jest bezkorzystne, jest jak słońce namalowane, które ani świeci ani grzeje, jest jak próżne naczynie, które omdlałemu i upadającemu pod ciężarem upału niedaje pokrzepienia. Bywają wprawdzie wielu na kazaniach, słuchają przestrogi i wzywań kapłana do szczęścia wiecznego, ale podwojnym krokiem spieszą za świecącym próchnym szczęściem światowym, ażeby się nie spóźnili, lękając się, iżby rozchwycone było i oni przymuszonymi się ujrzeli miasto tego nikczemnego próchna odnieść złote zbawienie. Tacy są podobni do owego nędzarza skąpego, który długo biedował, o chłodzie i głodzie włócił życie swoje, mając za towarzyszy nędzę i niedostatek, aż nakoniec wejrziała na niego Opatrzność i pozwoliła mu dla ulgi jego znaleźć skarb, kupę (56) złota. Ale tenże chodził codziennie do swego skarbu, przypatrywał mu się i cieszył się nim, lecz nie używał go jako środka do polepszenia losu swojego, nieużytkował nim, zatracił go sobie i nakoniec z głodu marnie zginął. I jakże sądzicie, niebyłże jego grzech nie do przebaczenia? i jakże sądzicie, niepopelniające również i tacy grzechu niedoprzebaczenia, którzy słuchając słowa Bożego w Cerkwi, za Cerkwią zapominają takowe, jak gdyby go nigdy nie słyszeli albo jak gdyby nie dla nich było mówione? Znowu te same myśli, znowu te same mowy, znowu te same uczynki po kazaniu, które były i przed kazaniem! — I mogąż tacy mieć nadzieje, że błogosławieństwo, obiecane od Ch(rystu)sa P(an)a słuchającym słowo Boże i zachowującym takowe, i na nich spłynie w obfitości? Kto zbawienia cenić nie umie, niegodzien jest takowego. Kto go szuka z zawiązanymi oczyma, nieznajdzie go, toby go rad osiągnąć, a środkami, podanymi w naukach cerkiewnych, gardzi, ten go nigdy nieosięgnie, a kto swoim szczęściem, swoim zbawieniem gardzi, sprzeciwia się woli Bożej, nie miluje swego największego dobroczyńcy i jest swoim własnym wrogiem. A takim jest (6a) każdy, który słowa Bożego nie słucha albo go niezachowuje. Dla tego was proszę, Bracia Ch(rześciana), błagam was ze łzami, nie bądźcie nieczułymi na własne wasze dobro, na własne wasze Zbawienie, nie bądźcie głuchymi na wołający głos opowiadaczów nauki świętej, nie bądźcie niewzruszonymi na wzywanie i naleganie S. Cerkwi Pańskiej. Otwórzcie serca wasze zbawiennym i słodkim naukom Zbawiciela świata, niezbaczając ani na krok z wskazanej wam drogi do nieba, życie wasze niech niebędzie inne jak wiara wasza, a wiara wasza niech niebędzie inna, jak ta, którą Bog przez Syna swojego J(ezusa) Ch(rystu)sa objawił i dotąd wszechmocną prawicą w czystości utrzymuje; a gdy tak żyć będziecie, zaręczam wam w imieniu ukrzyżowanego Zbawiciela świata, że na strasznym owym dniu sądu, na dniu owym zapłaty

195 wiecznej z niewysłowioną radością usłyszycie głos siedzącego na prawicy Boskiej, który w nieskończonej swej miłości (66) zawoła do was: Pójdźcie, błogosławieni Ojca mojego, odziedziczcie zgottowane wam królestwo od stworzenia świata — Amen.

Lw. 24-o Sierpnia 1837.

200 Mówione w s. Cerkwi s. Jura Męczennika 27-o Sierpnia 1837.

Markian Szaszkieicz.

7. Homilia na Woznesenie Gospodne.

БѢАНГЕЛІЕ ШТЪ СѢ. БѢАНГЕЛІЕ ЛУКІИ
ГЛА. КѢ ЗАЧ. РѢКІ, СТ. ЛѢ..... ІІС.

Wiadomo wam, pobożni Bracia Chrzescianie, z Ewangelii Świętej i z nauk Cerkiewnych, że Ch(rystus) Pan, wyręczając nas, umarł za nasze grzechy i nieprawości na krzyżu, że na trzecim dniu zmartwychwstał, że śmiercią zdeptał śmierć i zostającym w grobach darował żywot,
5 смертію смерть поправъ и сущимъ въ гробѣхъ животь даровалъ, jak nam pienia cerkiewne głoszą — t. j. przez swoją śmierć uczynił, że my, chociaż na tym świecie co do ciała umierać musiemy, co do duszy zaś, jeśli tylko podług jego woli i nauki żyć zechcemy, niepomrzemy, t. j. niebędziemy potępieni, zatraceni, ale
10 w niebie z błogosławionymi wiecznie weselić się będziemy; wiadomo wam także, Bogu mili bracia, że Chs Pan po zmartwychwstaniu swoim przebywał na tej ziemi jeszcze przez dni czterdzieści, przygotowując uczniów swoich do Apostolstwa — że zaraz po sławnych wystąpieniu z grobu ukazywał się, a to niespodzianie tym, którzy godni byli oglą-
15 dać tego zwycięzcę śmierci; i od podobnego zdarzenia zaczyna się część Ewangelii świętej, którą Cerkiew-Boża na dzień dzisiejszy do czytania i rozważania przeznaczyła. Pozwolicie K. S., a przejdziemy ją z uwagą i z pobożnym i pokornym sercem.

Oto posłuchajmy: Христось ста посредѣ ученикъ своихъ
20 и глагола имъ: миръ вамъ. Stał Chs pośród uczniów swoich i rzekł do nich: spokój wam, jak gdyby im chciał powiedzieć: nie bójcie się, nie lękajcie się, bądźcie spokojnymi w serdcach waszych. Albowiem nagle zjawienie się Ch(rystu)sa Pana przy zamkniętych drzwiach nieprzyjemne na nich uczyniło wrażenie i niepokojem ich
25 nabawiło, sądzili bowiem, że jakieś zjawisko nadzwyczajne, jakiś duch w pośrodku nich stał, aby ich trwożył, jak to z następujących zaraz słów wyczytujemy: Убоявшеся же и пристрашни бывше, мяху духъ видѣти; dla tego to Chs Pan przemówił do nich ustami łagodności i zaspokojenia: Миръ вамъ, spokój wam, i następnie
30 zaraz dodaje: Что смущени есте? и по что помышления входятъ въ сердца ваша? dla czego jesteście zatrużeni i dla czego

posądzenie do serc waszych wpuszczacie, t. j. dla czego mię niepo-
 znajecie; dla czego mi niedowierzacie, dla czego nie macie zaufania,
 sądząc, że nie ja, wasz nauczyciel, ale jakiś duch wam nieprzyjaźny
 35 zjawia się przed wami, aby was trwożył? O Bracia Ch(rześcia)nie! Nie je-
 den by może z nas zasłużył na podobny zarzut, że (16) niema zaufania
 w Bogu, że w potrzebie, w nieszczęściu, w dolegliwościach nie do
 modlitwy, nie do Boga, ale do sposobów zabobonnych udaje się, jak
 gdyby Bóg nie miał mocy, aby wam pomógł; jak gdyby nie miał tyle
 40 dobroci, aby ludziom, dzieciom swoim, za których dał się ukrzyżo-
 wać, — we wszelkich potrzebach ciała, które są przecież miejsze, jak
 potrzeby duszy, nie chciał pomóc. Ludzie! Kochajcie Boga i ufajcie
 mu jak najmocniej, bo to mi przyznacie, że kto mi nie ufa, ten mię
 pewnie i niekocha. — Widząc więc Ch. P., że uczniowie jego zostają
 45 w niepewności, ktoby to był, który im się pokazał, i że z powodu tej
 niepewności strach ujął ich za serca, dla lepszego ich przekonania, że
 to on sam, Jezus Chs, ich mistrz, który umarł na krzyżu, a teraz zmar-
 twychwstał, pokazał im ciało swoje i rany swoje, mówiąc: Видите
 руцѣ мои и нозѣ мои, ꙗко самъ азъ есмь; осяжите мя и ви-
 50 дѣти, ꙗко духъ плоти и кости не имать, ꙗкоже мене види-
 те ꙗ муща: и сіе рекъ, показа имъ руцѣ и нозѣ. — Oto patrz-
 cie, jak gdyby chciał powiedzieć: małoduszni, małowierni, oto patrzcie
 na ręce moje i na nogi moje i poznajcie, że to ja sam, ja zbawiciel
 swiata, wasz Nauczyciel, który rozpiąłem ręce moje i nogi moje na
 55 krzyżu i dałem je na przybicie gwoździami, poznajcie mię po tych ra-
 nach, z których krew ciekła dla zbawienia swiata — poznajcie mię, że
 nie duch jestem ani mara, albowiem mam ciało i kości, jak człowiek,
 a duch takowych nie ma.

Wyobrazić sobie łatwo możecie, słuchaczy moje, jak wielka ra-
 60 dość ogarnęła Apostołów Świętych, ujrzawszych Nauczyciela swego, tak
 dalece, że Ewangelista s. dodaje, jakoby z radości niepojmowali się
 i wierzyć nie chcieli, aby dla nich radość taka, wesele takie mogło
 być w udziale i znowu zaczęli powątpiewać, iżby to istotnie był Chs
 Pan i z tego powodu rzekł im Zbawiciel: Имате ли что съѣдно
 65 здѣ, czyli macie co do jedzenia? Они же даша ему рыбы пече-
 ны часть и отъ пчель сотъ и вземъ, предъ ними яде, a oni
 mu podali część ryby pieczonej i sytę miodową, a on przyjąwszy to,
 przed niemi pożył dla przekonania ich, że istotnie jest człowiekiem,
 mającém ciało, krew i kości, a nie duchem, nie zjawiskiem kłamliwym.
 70 Tak więc Chs Pan, przekonawszy Apostołów S., że to on sam
 jest, który na krzyżu zamęczon i który teraz wstał z martwych, prze-
 niknął razem mocą wszytkowiedzącą serca ich i myśli poznał, że

- im to zdawało się (2a) niepojętém, jak mógł Chs Pan, będąc Bogiem, oddać (się) na hańbę, męki i śmierć, i ta była przyczyna, iż do nich rzekł:
- 75 Сія суть словеса, яже глаголахъ къ вамъ, еще сый съ вами, якѡ подобаѣтъ скончати ся всѣмъ написаннымъ въ законѣ Моисеѡвѣ и пророцѣхъ и Псалмѣхъ ѡ мнѣ, тоć to jest, o czém do was mówiłem, będąc jeszcze z wami, t. j. jeszcze przed umęczeniem moim, że koniecznie się spełnić musi, co przepowiedziano
- 80 było przez Mojżesza, przez Prorokow i przez Psalmistę Świętego króla Dawida. — Zapewne wam wiadomo, słuchacze moi, że w starym zakonie prorocy ss., przygotowując lud Izraelski na przyjscie Messyasza, wszystko o nim przepowiedzieli, co się stać miało i co się w saméj rzeczy teraz spełniło. — I dla tego mówił Ch. P. dalej do Apostołów
- 85 SS., nie dziwujcie się, że, będąc Bogiem, przyszedłem na świat, że cierpiałem, umarłem i wstałem zmartwych, albowiem tak było przepowiedziano przez prorokow i tak się stać musiało, aby proroctwa się wszystkie spełniły, czyli słowami s. Ewanielii: Такѡ писано єсть и такѡ подобаше пострадати Христу и воскреснути отъ
- 90 мертвыхъ въ третій день i dodaje dalej: И проповѣдатися во имя єгѡ покаянїю и ѡтпущенїю грѣховъ въ всѣхъ языцѣхъ, наченше ѡтъ Іерусалима. Вы же єсте свидѣтели ємъ, t. j. i będzie w imieniu jego ogłaszana pokuta i odpuszczenie grzechów wszystkim narodom, zacząwszy od miasta Jerozolimy — a wy,
- 95 uczniowie moi! jesteście świadkami wszystkiego, co się stało — wy, uczniowie moi! jesteście świadkami mojego życia, wy byliście ciągle przy mnie i słuchaliście słów moich, nauk moich, wy widzieliście, jak się spełniały na mnie proroctwa jedno za drugim o moich cierpieniach, mojej śmierci i o moim zmartwychwstaniu i przez was ma się
- 100 spełnić proroctwo względem pokuty i nawrocenia wszystkich narodów do Boga, wy im wskazać macie drogę do nieba, oświecić ich rozum, polepszyć ich serca do pokuty za grzechi, przyprowadzić, złagodzić dzikich, lwa w baranka przeistoczyć, miłość powszechną zaszcześcić między ludźmi, hardych upokorzyć, podnieść pokornych, pocieszyć
- 105 stroskanych — a to wszystko w imieniu moim, albowiem byliście świadkami wszystkiego, co się stało, i dla tego na was ten wkładam obowiązek, a że jesteście ludźmi słabymi, a ciężar jest wielki, dla tego, mowi dalej Chs: авъ послю обѣтованїє Отца (4) моєгѡ на вы, вы же еидѣте въ градѣ Іерусалимстѣ, дондеже облечете-
- 110 ся силою свыше, poszłę wam obietnicę ojca mojego, a wy przebywajcie w miescie Jerozolimie, dopokąd nie będziecie przyodziani w siłę, która przyjdzie z wysokości — poszłę wam Ducha S., którego wam Ojciec obiecał przez usta moje, a który wam doda odwagi i siły nie

- lękać się przeciwności i śmiało stawać przeciw złości świata tego. —
- 115 O témto czasie ustanowił Chs P. kapłanów Bożych, którzy się zwali Apostołami i uczniami jego; a że nauka jego aż do skończenia świata trwać miała czysta i że ludzie ułomni i grzészni pomocy potrzebują i pośredników między sobą i Bogiem, więc następcami zostawili po sobie Apostołowie s. Biskupów i Kapłanów, czyli księży, którzy na
- 120 siebie obowiązek przyjmują zaprowadzenia Was do Boga, którzy od Boga Jezusa Ch(rystu)sa moc otrzymali odpuszczania grzechów prawdziwie pokutującym i którzy w czystości utrzymują naukę JEgo i wam takową w cérkwi ogłaszają i wykładają; szanujcie ich więc, kochajcie i słuchajcie, albowiem Chs wyraźnie powiedział do uczniów swoich:
- 125 Kto was miłuje, ten miłuje i mię i tego, który mię posłał, Ojca na niebiosach; jeżeli więc Boga miłować i czcić chcecie i także Jego miłości pragniecie, tedy i sług jego, któremi są księża, szanować, kochać i słuchać będziecie. — Dawszy Chs P. Apostołom swoim zlecenie, aby oczekiwali zesłania Ducha s. w Jerozolimie, a potem udali się w świat
- 130 dla opowiadania jego nauki i nawracania wszystkich narodów do Boga, wyprowadził ich, jak Ewanielia S. powiada, do Bythinii, krainy w ziemi Żydowskiej, i błogosławiąc, opuścił ich i wznosił się na niebiosa, a oni, pokłoniwszy się jemu, wrócili z radością do Jerozolimy. Mówi Ewangelista święty z radością, nie że ich opuścił, bo to było prawdziwym i wielkim dla nich smutkiem, ale że ich uczynił nauczycielami ludu i że im obiecał zesłać pocieszyciela i pomocnika Boga Ducha Świętego. I przebywali Apostołowie ciągle w Cerkwi Pańskiej, t. j. byli głosicielami wiary świętej, nawracali lud do Boga i nakładali do pokuty — i wielbili Boga. Podobnie i my, Bracia Ch(rześcianie),
- 140 powinniśmy wielbić Boga, być mu wdzięcznymi i miłować go nade wszystko, albowiem wielkie jest miłosierdzie jego nad nami, gdy nas niegodnych i grzechami zplugawionych nie odrzuca, ale z miłości ku nam umiéra, z miłości ku nam zostawia nam w nauce swojej świętej światło, za którym idąc, niezblądziemy, ale zajdziemy tam, dokąd serca nasze pragną, t. j. do nieba, do niego samego, do Boga i oglądać Go
- 145 będziemy w nieskończone wieki. Amen.

M. Szaszkiewicz.

8. Фрагменти.

Богови Bogy (sic) имя существительное собственное (eigener Nahme) падежа дателнаго составляет также Bogy — skąd nazwisko rzek Bug na rusi czerwonej i Bog czyli Boh na rusi wielkiej czyli czarnej? —

5 Bug wywodzą niektórzy od buku wielkiego, stojącego niegdys nad źródłem téjże rzeki (co i powieść ludu téjże wsi, w której swoje ma źródło, Werchobuża potwierdzać się zdaje, a co słyszałem osobiście w tejże wsi). Lecz dla czegoż niemówią powszechnie Buk, ale Bug? N. K i g są gardłowe, więc łatwo się przemieniać mogą. Zkądże
 10 w wywodzie etymologicznym pochodzących odtąd słow wzięło się **з ж**, wszak wiemy, że **g** do **ж** ma większe pokrewieństwo, niżeli **k. к** zaś do **cz ч** buk, buczek, buczyna etc. dla czego Werchobuże (wieś nad samém źródłem téj rzeki leżąca), a nie Wercho-bucze, — dla czego Bużek, wieś o dwie blisko mil od piérwszej leżąca na tejże rzece,
 15 a nie Buczek, dla czego Bużanie, narod dawny na brzegach téjrze(!) rzeki mieszkający, a nie Buczanie? — znakiem, że nie **k**, lecz **g** ma zakończyć nazwę téj rzeki. — Lecz dla czego pisze się przez **u**, a nie **o**, gdyby pochodziło od Bóg, więcby powinno się pisać przez **o**, więc tu jest **u** samogłoska ze słowa Buk — ale **o** i **u** są tylko samogłoski i przejs(c)ie
 20 jednego głosu do drugiego jest krótkie, zależy tylko na nieznaczném zwięzieniu lub rozszerzeniu kanału ust, do wydania tych głosów ułożonego, powtóre mogła ta rzeka nazwisko dostać w czasach, kiedy piśnownia niebyła ustalona albo kiedy wcale...

Znajduje się w Galicyi w Cyrkule Kołomyjskim góra nazwiskiem
 25 Черна-гора; góra tegoż samego nazwiska (černa-gora) znajduje się w Serbi(i) pod rządem tureckim, która Sławianom, około niéj mieszkającym, dała nazwisko černo-gorcy. Ciz Černo-gorcy używają dotychczas jakowejs niepodległości od Porty, której po Sławiańsku bronili tak, że Porta nie kusi się więcéj wydziierać im ich swobody. — (Mają własne
 30 narzeczce w mowie).

Jednakowość nazwisk Чернагора w Galicyi, tak często w Pieśniach gminnych ruskich wspominanéj, a černa-gora w Serbii dały mi pochop domyslać się, czyli černo-gorcy Serbsey nie wyszli z okolic Черногоры Halickiéj (Gallicyjskiéj), które wychodnie w 7-m wieku nadały góróm
 35 i okolicom, gdzie swe rozłożyli ogniska, idąc za uczuciem miłości ojczy- stych progów, które wspomnienie w ich piersi wzbudziło i które wspomnienie zatknęli na górach dla oswojenia się z czużynoj. Obaczmy, czyli wywód philologiczny nie wesprze nas w naszym zdaniu. Russini, szczepek Sławian, używają **o**, gdzie inni **ε** potrze-
 40 bują; ale pomimo tego zostało górze w Galicyi nazwisko Черногора, co zupełnie z Serbskim černa-gora zgodnie brzmi, zwłaszcza że черныи Sławiańskie Russin oddaje przez чорный, a przecież niespiewa чорногора, tylko черногора. Ta więc nieodmienność nazwisk pomimo

tak wielkiej odległości czasu i miejsca, jako też pomimo przejętego
 45 zwyczaju na Russi używania **o** w miasto **e** wyciska marzeniu mojemu
 cechę pewności i prawdy; zwłaszcza że Szafarzyk z Herodotem twierdzą,
 jakoby Sławianie okołodunajscy i południowo-zachodni od pół-
 nocnej strony Karpatów wyszli (Karpat, chrobot, chroba(c)ya, Kroat,
 Kroacya) Schafarik mówi: Die zwei grossen slavischen Reiche Gross-
 50 Croatien und Gross-Serbien wohnten vor dem VI Jarhunderte im
 Norden der Karpathen. — A na drugim miejscu str..... tak się wy-
 rza. Die südlich an der Donau wohnenden Völker al(s) Kroaten, Sla-
 vonier, Dalmatiner, Serben, Bosnier und Bulgaren sind die aus
 Gross-Kroatien und Gross-Serbien eingewanderten Slaven. — Pod
 55 Nazwą Kroatia wielka i Serbia-wielka rozumie on zawsze kraje
 właściwie Ruskie. Na trzecim miejscu na k... mówi znowu. „Die Kro-
 aten und Serben trennten sich zwar schon im 7. JahrHun. von den
 Slaven, die in Roth- und Klein-Russland zurückgeblieben sind und
 auf die erst später der Nahme Russe übergegangen ist (kiedy i skąd?),
 60 aber ungeachtet di(e)ser langen Trennung von bey nahe 1200 Jahren
 sind sie mit den Russen der Abstammung nach näher verwandt, weil
 sie beyde zu einer Ordnung gehören als die Lechen oder Pohlen, die
 ihrer Sprach(e) nach nich(t) dahin gehören können“. — Badajmy, czyli
 między językami nieznajdziemy śladu tej prawdy. We wszystkich księ-
 65 gach serbskich, tak najdawniejszych, jako i nowszych, czytamy **e**
 w miasto **ia**, a posłuchajmy Rusina Halicij, wyjąwszy część do Woły-
 nia należąca, mówiącego **je** albo **e** otwarte lub też mniej więcej ścię-
 śnione w miasto **ia**; co większa w Kołomyjskim **кряѣ**, gdzie jest **чер-**
нагора, mówią nawet razem ze Serbem **се** w miasto **ся** — n. p. Serb
 70 **мучет**, R. **мучѣт**, S. **пѣть**, R. **пѣть**, S. **месо**, R. **мѣсо**, S. **име**, R. **имѣ**
 i t. d., co nas przy naszym zdaniu utwierdza.

Lecz zostawiam to do późniejszych badań, jak będę więcej zna-
 jomy w kochanej świętej krainie łagodnych Sławian.

Pisałem w méj chorobie dnia 14-o Marca 833. we Lwowie.

Примітки Шашкевича.

Азбѣска і Аbecадло. Ст. 203, стр. 18 до „przekonanie“: „Mam u siebie (powiada autor tej rozprawy) kilka ksiązek ruskich treści nabożnej, których atoli początek i koniec jest wydarty; drukowane są czcionkami polskimi i zdają się do bardzo odległych należeć czasów. Czytając je, przekonałem się, że czcionki polskiego abecadła bardzo zdolne są do oddania każdego brzmienia ruskiego. Podobne przekonanie sprawiły we mnie pieśni ruskie, drukowane czcionkami polskimi, a umieszczane czasami w Rozm. Gazet. Lwow. i w Pielgrzymie Lwow. na r. 1822. P. Waclaw z Oleska wydrukował mnóstwo pieśni ruskich czcionkami polskimi w swoim dziele: Pieśni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego r. 1833“ — (Recenzję tegoż zbioru i radę, aby wprowadzić do piśmiennictwa ruskiego abecadło polskie, ob. Rozm. Lw. r. 1833 Nro 3) — a w rozprawie wstępnej tegoż dzieła (str. 49) wyraża się, że charaktery cyrylijskie „wcieleniu literatury sławiańskiej do ogólnej masy literatury europejskiej głównie na przeszkodzie stają“. Wkrótce znowu czytałem w dostrzegaczu Austriackim z dn. 8. Grudnia 1833 pod napisem „Literatura“ życzenie, aby dwie zapowiedziane gramatyki języka ruskiego wierność Waclawa z Oleska i w tym względzie gramatycznym za wzór sobie wzięły. Te uwagi przy zamiarze, ile możliwości mojej, przykładać się do wykształcenia języka ruskiego spowodowały mnie do badania i zastanowienia się nad tem, czyliby też istotnie było dobrze zaprowadzić abecadło polskie do tworzącego się piśmiennictwa ruskiego, a skutkiem tych badań było przekonanie, że charaktery polskie najzdolniejsze są do oddania każdego ruskiego brzmienia i że zatem w pisaniu używane być powinny.

- стр. 29 до „języku“: Podobna wada cięży i na dziele: Ruskoje wesile, opysanoje czerez J. Łozińskoho w Peremyszły 1835.
- стр. 42 до „wisi“: W. z O. w rozprawie wstępnej do pieśni gminnych str. V.

Ст. 204, стр. 47 до „zdążyć“: Nro. 9. „Na ostatku z przyięcia polskiego abecadła wypływają wielkie korzyści dla ruskiego języka.

Wszyscy Polacy, mieszkający z Rusinami, rozumieją, a nawet mówią dobrze po rusku, ale mało kto zechce uczyć się cyrylijskiego alfabetu, aby czytał dzieła ruskie. Do tego charakterystyki łacińskie powszechnie są po całym świecie, a zatem abecadło polskie posłużyłoby do upowszechnienia ruszczyzny między innymi sławiańskimi szczepami i ułatwiłoby naukę ruskiego języka między narodami obcych języków. Przez używanie cyryliki zamknęlibyśmy się jak egoiści żółwią skorupą przed obcymi narodami. Zresztą, w kształcie (charakterach) żyjących języków ożyłby i ukształciłby się najprędzej język ruski; w szkieletcie zaś martwego języka (w cyrylicy), jeżeli nie zaumrze, to przynajmniej nie tak łatwo i nie tak prędko wykształcić się zdoła. Jak bardzo wydawca dziełka „Ruskoje wesile“ usiłował się być bardziej zrozumiałym i przyjemnym dla Polaków, niżeli dla Rusinów, łatwo się każdy przekona, gdyż do słów ruskich (tak mniemanych) dodawszy tylko zakończenie polskie, zupełna i dosyć dobra okaże się polszczyzna.

- стр. 73 до „писовниѣ“: Mamy bowiem już sześć narzeczy sław. używających Abecadła łacińskiego, w swojej zaś pisowni znacznie różniących się: Kraińskie, Dalmatyńskie, Horwackie, Czeskie, Polskie i Łużyckie.
- Ст. 205, стр. 115 до „erfände“: Gramm. der slav. Sprache in Krain, Kärnthen und Steyermark. Str. XXI.
- стр. 117 до „powiada“: Geschichte der slav. Sprache und Literatur, str. 69.
- Ст. 206, стр. 134 до „Berlicz“: Gramm. der Illirischen Sprache, Ofen, 1833, str. X.
- стр. 153 до „literackim“: „Od chwili, w której w języku ruskim pisać zaczęto, aż do naszych czasów nie było prawie żadnej gramatyki dla tegoż języka. Wszyscy więc pisarze ruscy stosowali się w pismach swoich do prawideł starosławiańskiego języka (zwanego narzeczem cerkiewnem) jako do wykształconego najbardziej między innemi sławiańskimi narzeczami, a wpisaniu po największej części cyryliki używali. Przekonać się o tem można z wyciągów piśmiennych z rozmaitych czasów, umieszczonych w gramatyce ks. Lewickiego. Czytając te wyciągi, trudno powieścić, że to jest czysta ruszczyzna; raczej jest to mieszanka starosławiańszczyzny, polszczyzny i ruszczyzny i z tego względu można twierdzić, że język ruski, którym dzisiaj 8 albo więcej milionów ludzi mówi, nie miał żadnej właściwej literatury i dotychczas nie był piśmiennym językiem.
- стр. 155 до „Киряково“: Памятники Россійской Словѣсности XII. вѣка; изданнныя Каллаидовичемъ.
- стр. 165 до „граматыки“: Nowszymi czasy zjawily się gram. Pawłowskięo. J. Lewickiego, M. Łuczkağa (najlepsza), uwagi gramatyczne M. Maksymowicza w rozprawie do dzieła Пѣсни малороссійскїа. — Podług prywatnych doniesień pracują trzech mężów, znawców języka ruskiego, nad gramatykami tegoż języka. Oby ci mężowie niedługo naszą radość zwlekali. S. p. ks. Mogilnicki zostawił także ukończoną gramatykę języka ruskiego.

Wspaniałomyślny właściciel tejże włoży na nas dług najszczerzej wdzięczności co rychlejszem jej wydaniem.

- Ст. 207, стр. 175 до „со до 1“: „1. Litery są znakami brzmienia. Im krótsza ich nazwa, tem łatwiejsze jest do pojęcia brzmienie pojedyncze, które oznaczają. Z tego względu abecadło polskie przewyższa kyrylikę. Łatwo można poznać z nazw (be, de, wu) i t. d. brzmienie, które litery (b, d, w) oznaczają; ale nie tak łatwo można poznać prawdziwe brzmienie z nazw buki, dobro, wiedzy (б, д, в), bo u nich słycać więcej rozmaitych brzmień, a tak pewnie nie łatwo kto pojmie, które brzmienie ta nazwa oznacza.
- стр. 182 до „2го“: „2. Cyrylika ma wiele liter różnych co do kształtu, a jednakowych co do brzmienia, n. p. (s) i (з), (o) i (w), (or) i (s), (ia) i (a), co utrudza poznanie liter i rozmnaża je bez potrzeby. Entia sine necessitate non sunt multiplicanda. To nie ma miejsca w abecadle polskiem“. — (Stosunek kyryliki do abecadła polskiego jest jak obfitość do niedostatku).
- стр. 187 до „3го“: „3. Niektóre litery cyrylijskie mają dwojakie znaczenie, stąd pochodzi wiele nieładu w spadkowaniu i czasowaniu. Zresztą każde brzmienie powinno mieć swój właściwy znak, a to znajdujemy w abecadle polskiem. Do wyżej wspomnianych głosek należą: 1) **ε**, które czasem „e“ (гѣεε), czasem „je“ (ѣДѢНЪ, мо-ε) znaczy; 2) **и** które czasem „i“ (рѣи), czasem „ji“ (иМ, ѝ przy p. l. m.), czasem zaś „y“ (роки) znaczy; 3) **а**, które czasem „a“ (тА), czasem zaś „ja“ (мо-а) znaczy; 4) **ю**, które czasem „a“ (лю-дн), czasem zaś „ju“ (мо-ю) oznacza.
- стр. 187 до „4“: „4. Niektóre litery cyrylijskie są niestatecznej natury, oznaczając czasem samogłoskę, czasem zaś spółgłoskę, co pewnie nie jest zaletą azbuki. Tak n. p. „i“ znaczy czasem spółgłoskę „j“ (іама, ірѣсалимъ, іона), czasem zaś samogłoskę „i“ (у) (низкій, спасеніе). Podobnie (и) oznacza czasem samogłoskę „i“ (у), czasem zaś spółgłoskę „j“, n. p. (миакій), gdzie pierwsze (и) jest samogłoską, ostatnie (и) spółgłoską. Od tej wady wolne jest abecadło polskie.
- Ст. 208, стр. 214 до „до 5“: „5. Cyrylika ma dwojakie znamię, jedno miękkiej, a drugie twardej wymowy, co jest zupełnie niepotrzebnem i rozwlekłą czyni pisownię; gdy tymczasem abecadło polskie przyjąwszy, obejdziemy się o jednym znaku miękczącym. Na cóż nam pisać (гробъ, билъ, конъ), kiedy możemy króciej: (hrob, był, kón).
- стр. 224 до „до 6“: „6. Język ruski ma brzmienia, używane w języku polskim, a nieznanne w starosławiańszczyźnie; dlatego cyrylika nie ma nawet znaków, któremi by te brzmienia oznaczyć można. I tak niema cyrylika: 1) głoski „g“, a przecie Rusin mówi: grunt, gospodar, grys, gdyraty, nigdy i t. d.; 2) głoski początkowej „e“, n. p. gdybym wykrzyknik „ej“! chciał pisać przez „и“, musiałbym czytać „jej“! Zresztą przynajmniej dla słów obcych potrzebujemy „e“; 3) głosek „dz“ i „dź“, n. p. dżwón, jędza, dżub, dżura, gdyż w narzeczu cerkiewnem tylko „з“ używane było, n. p. (зкѡн, зрѣк); 4) głoski „dź“, n. p. (sidžu, wy-

dżu), ponieważ w narzeczu cerkiewnem mówiono: (сѣжѣѣ, вѣжѣѣ); 5) sylaby „jo“, mówiono bowiem i pisano w starsławianszczyźnie: (злѣдѣѣм, краѣѣм), co my (złodijom, krajom) mówimy. To dało powód ks. Lewickiemu do pisania (ѣ). — Prawda, że i polski język niektórych brzmień w używaniu nie ma, n. p. (дѣ, тѣ, рѣ) i t. d., ale trudnoż nam pisać (d', t', r'), kiedy znajdujemy w polskiem abecadle (ć, ń, ś) i t. d.? Za akcent, którego polski język nieoznacza, a bez którego dla niektórych słów obejść się nie możemy, może nam posłużyć horyzontalna linia (-), która nad samogłoską położona już w łacińskim języku miejsce tonu oznaczała. Możemy więc pisać: mūka (męka), mukā (mąka); plāczu (placze), plāczū (plące)“.

— стр. 237 до „до 7“: „7. Przyjmując alfabet cyrylijski potrzeba dla (ѣ) i (ѣ), które ściśnione jak „i“ (y) brzmią, nowych znaków; gdy tymczasem i w abecadle polskiem takie ściśnione „é“ i „ó“ się znachodzi, n. p. chléb. sér, wól, wór. Łatwo nam więc będzie pisać: méd (czyt. mid), pék (czyt. pik), nés (czyt. nis), bóh (czyt. bih), kón (czyt. kiń), rów (czyt. ryw) i t. d.“ I właśnie używanie tej kreski (') w tej potrzebie, zrodziło autorowi artykułu konieczność wprowadzenia linji(—) dla oznaczenia akcentu; i znów jednej zalety abecadła polskiego dla pism ruskich mniej.

— стр. 245 до „l. 8“: „8. Przyjąwszy abecadło polskie, zyska się na pojedynczości form, przy odmienianiu rzeczowników i czasowników. Dla rzeczowników męzkich są podług cyryliki dwie formy spadkowania, jedna dla kończących się na spółgłoskę twardą, druga zaś dla kończących się na spółgłoskę miękką; co li z używania glosek (ѣ) i (ѣ) pochodzi.

V. ЛИСТИ М. ШАШКЕВИЧА.

---

1. До Тадея Василевскоґо.

Jaśnie Wielmożny IMCIPan de Wasilewski, c. k. Radca Gubernialny najlaskawiej odebrać raczy we Lwowie.

Jaśnie wielmożny Panie,
najlaskawszy nasz dobrodzieju!

5 Radośna dla mnie jest wiadomość o znajdującym się w Dzikowie zbiorze, ochronionym po upadku Puław. Jestem z wdzięcznych najwdzięczniejszy, że Jaśnie WW. Pan raczyłeś obrać moją lichotę do tak ważnej przysługi, nie mogę jednak z powodu pogorszenia się mego
10 zdrowia od czasu tygodniowej niepogody zaraz udać się w tym wzglę-
dzie do Dzikowa; niezmierny ból głowy czuję i osłabienie mocne, tak dalece, że widzę się na teraz do wszelkiej pracy umysłowej niezdolnym; najdalej za dwa tygodni służyć będę osobiście Wmu Panu.

Zostaję z powinnym uszanowaniem i szczerą wdzięcznością Jaśnie
WWPan(a) Konsyliarza

15

posłusznym sługą
Maryan Szaszkiewicz.

Kn. 24-go Maja 1835.

---

2. До жінки.

W prezbyteryum w poniedziałek w wieczór po pacierzach po godzinie 10. 838.

Droga Lubeczko! Julunciu moja! —

5 Miałbym ci wiele powiedzieć, ale czy Ci to napisać potrafię, wąt-
5 pie, bo to są rzeczy właściwie drobnostki dla innych, które tylko

- w potoczystej, szczerej, otwartej, dobrodusznjej, wesołej pogadance rozłączonych od siebie małżonków obficie nasuwać się na myśl mogą. —
- Wielebys na mnie odmian postrzegła, gdybys mię w tém momencie, gdy to piszę, ujrzała. Wyobraź sobie twego męża teraz siedzącego przy
- 10 wielkim stole, nakrytym wielkiemi arkuszami grubego bibułowo wyglądającego papięru — siedzącego naprzeciw jednego kollegi, piszącego list do swojej żony, który niegdyś był nieprzyjacielem kobiet i stale żenić się zarzékał, — wyobraź sobie, mówię, męża twego, z opryszczonym nosem (ty się śmiejesz, myslisz, że od tabaki, o nie, ja jęj
- 15 teraz mało zażywam bo..... nie mogę), wyglądającego bez faworytów jak hołopupa, w staręj, wytartęj, zbrudzonej rewerendzie, we troje nad tém papięrem zwinionego, z brzuchem na plecach, zamiast pod piersiami i z talarem, a może tylko z póltalarem na wierzchu głowy, (nie mogę ci dokładnie tego opisać, bo nie mam do czego przymierzyć, to tylko wiem, że troszku większy, jak sorokowiec) — wyobraź
- 20 sobie, mówię, męża twego tak, a usta twoje śmiać się będą, ale dobre twe serce żalować go będzie; ale wiesz co, lepiej, nie łam sobie głowę, ale przyjedź i zobacz; a usmiejesz się, a ja się tobą serdecznie nacieszę. Ty sobie myslisz: zawždy mu figle w głowie! — ale gdybys mu
- 25 się tak z boku gdzie teraz przypatrzyła, zdziwilabyś się i powiedzialabyś, to nie marcyan, to nie mój mąż, to nie ten co był w Derewni, to nie ten, co to pisze, — zpowazniałem, ale lepiej powiedzięc stałem się ponurym, zawždy zamysłony, zawždy czemsiś zajęty, bardzo mało mówiący, zamiast podskakiwania zwolna chodzący, ciągle z brewiarzem
- 30 pod pachą, aż mu już boki powyjadał, mierzący codziennie sto i kilkanaście schodów zgóry i do góry — taki twój Marcyan teraz, ale zdaje się tylko we Lwowie w murach, które na mie zawždy jakiś wpływ nieprzyjemny wywierają. — i t. d. — i t. d. — i t. d. — i t. d. — i t. d. —
- 35 Od Niedzieli jestem sługą Ołtarza Bożego i chcę i pragnę być wiernym, gorliwym i czuwającém, jak owe dziewicy w Ewanieli Świętej, czuwające i oczekujące oblubieńca. Proszę cię, błagam cię, łącz rano i wieczor twoje pobożne i z pełnego serca twego wypływające Modlitwy z mojami gorącemi Modlitwami, by mię wiernego sługę swojego Bóg
- 40 wspierać raczył i aby podawszy Nam rękę swoją Wszechmogącą, zaprowadził nas do przybytku błogosławionych i umieścił nas u podnóżka Tronu Swojego nierozłączonych!

Julunciu, prosz Tata Dobrodzieja i Mamy Dobrodziejki, by Ci pozwolili w Sobotę przyjechać i pocieszyć stęsknionego męża twego.

- 45 Proś Mamę także odemnie i od Siebie, aby była łaskawa razem z Tobą przyjechać — bo w Niedzielę odbiorę ostatnie poświęcenie na Kapłana Bożego. — Całuję Cię, droga Julo, ty wiesz, jak serdecznie — Kochaj mnie, jak ja Ciebie kocham, a będę szczęśliwy i Ty będziesz szczęśliwa, bo ja tém samem, że cię kocham, jestem szczęśliwy. — Twój Marcyan.
- 50 Brata Dobr. i Bratowę i drugiego brata i małą Świsť ucałuj odemnie!

3. До брата Антона.

- Kochany Bracie Antoni! List twój odebrałem; lecz niewyczytałem z niego to, czego oczekiwałem. Stałość z uczuciem prawdziwym jest to, co zdoła człowieka, co stanowi męża. Pomnij przyrzeczenia, o którego świętosci twoje łzy świadczyły, pocieszyłeś nas i naszą strapioną
- 5 matkę; zapłakaliśmy wszyscy z radości — niedotrzymałeś i płaczemy ze smutku; o, gdybyś uczuł, jak srodze pała łzy matki niewdzięczne, lecz cokolwiek czucia posiadające serce! gdybyś, mówię, uczuł (a pewny tego poniekąd jestem), a odwróciłbyś twoje kroki niedoświadczone.
- 10 Posłuchaj głosu brata twojego, który jako starszy więcej poznał świat, ludzi i okoliczności, zna wielkość smutku i radości, zna ich prawdziwe źródło. Nie na tej drodze masz szukać prawdziwego szczęścia, za którym każdy zdaje się uganiać, które zależy na prawym ukształceniu Ducha i serca; przekonany jestem, że ważność tych słów i ta prawda nie jest ci niewiadoma, lecz niedosyć jest wiedzieć,
- 15 lecz należy uskutecznić; wiadoma Ci jest powiastka o zmarłym wężu i rolniku, który go ogrzał, lecz zato żądłem wynadgrodzonym został; czyż nieczułość twoją ktoby nazwał miejszą, owy trudy w czasie twego dzieciństwa i niedoleżności, owe bezsenne nocy, owa staranność w twoich potrzebach, — czyż nieżądataj twojej wdzięczności, czyż niebędziesz
- 20 musiał kiedyś za nie odpowiedzieć, a zapomnąć nato pewnie nie nazwiesz ukształceniem serca; jak może ten, co dla własnej matki nieczuły, być dla drugich czułym? pytam.

4. До Михайла Козловського I.

16. Октов./842. — Любезный Брате и мила сестричко!

- Ждаў-емь и ждаў-емь звѣстку від тебе, щобъ дочутись, як самасте и чи горovanje ваше однакою тисне васъ силою, — и стаў емь вже тужити, коли вже сонце закотилось, а від васъ нікого невидко
- 5 й невидко. Выбачь дитинячѣй говорливости моеї! бесѣда моя до тебе выдасть са тобѣ, як бесѣда парубоцька до дѣвчини милої, выдасть са легенька, мѣлка, вѣтрова; но не лай мене за ню, не давай доганы

щырому сердцю, которе ще не здеревнѣло, що знає в собѣ жита, що
 10 тьохкае тьохканьемъ невсыпущимъ до тыхъ, що го порозумѣли и не
 смѣялись, но холодочкомъ дунули на него — що на силу рвучись
 из грудей, блукалося сумными пущами сего свѣта и припадало до лю-
 дей? — до студенного камѣна, до твердой крыцѣ! — и знов блукалось
 и знов носилось на крылахъ журбы и туги, и як пчѣлка не в едно за-
 бринѣла оконце, не до одного приклонилось листочка, — но дармо
 15 вькуда мертве лице, стоуповати очи, камѣнне сердце, бующее водяными
 словами; — блукалось, мовлю, и носилось бѣдное мое сердце, аж спо-
 чило на твоимъ сердци припочинкомъ солодкимъ, аж выплакали очи тугу
 на твои груди, аж сплила са душа моя в душею твоею, як ся спли-
 ваютъ воды гнучкой Лимницѣ в водами Диѣстра великонного. — Не лай
 20 мене за тую мову! — скажешь: „не лаю!“ — таж и не смѣйс! — бо
 вѣрь менѣ, коли с тобою хоть на паперци говорю — тож менѣ лекше,
 али ты са не смѣешь — твое сердце добре, так ми повѣдає мое
 сердце. —

Повѣдаешь, же корецъ пшеницѣ хочешь ми прислати; я ино чвартку
 25 просиу-емъ для розплодку, набиу-емъ свеи 4. корцѣ. —

Буу-емъ у Львовѣ, буу-емъ и на горѣ — вуй збирау-са в недѣлѣ до
 васъ коло вѣтѣрка приѣхати; — казау-емъ, що ѣдете до Оглядова, на-
 рештѣ пригадали собѣ, же сукна Теклина готова, и стануло на тѣмъ,
 щобъ Теклюня приѣхала, примѣрила сукню, чи добра — тай в нею має
 30 и вуй приѣхати.

Мы також ѣдемъ до Деревнѣ вѣторок и може не вернемса аж
 в четверъ; тож мѣркуй, абысь так прислау, жеб коней дармо не трудити.

Не тужѣтъ там и не плаче,

В огни нещастя твердне крыця душъ тугихъ.

35 Посылаемъ рукавички — а жесьмо здома мало взяли маммоны,
 (бо бильше небуло), тож не купилисьмо черевичок, бо поправдѣ кажу, не
 стало; не гнѣвайтесь. Бувайте здоровѣ. Маркіян.

Wasylewski bierze się do wydawania pisma czasowego, podał
 o pozwolenie — i wzywa mnie za współpracownika artykułów ruskich,
 40 którym także w tym piśmie robi miejsce.

Adm dm Rndo Michaeli Kozłowski r. g. c. parochi Ucziszковиєnsi
 in Ucziszkow.

5. До Козловського II.

Рідні, любезенькі! Несе ся воздухами до вас, мої миленькі,
 шпарка Ластівка; ой, ластівка-ж то, ластівка! такої ще ніхто в роду не
 бачив, бо не то іно що гарно висліває та щебече та так мов примов-

ляє, а то ще і на зиму не ховає ся і все снуєт ся і все літає і все
 5 виспіває, що забудеш і біду і горе і смуток і журбу і адаєт ся тобі,
 що завсіда весна. От така то летит до вас ластівка! — При ластівці
 ступає вагою сановитий, сумний, казавбись, пристарий Могила і заглядає
 не так, як ластівка, весело в віконця, а ступає під землю в могили, ці-
 лує давний порох, обнимає кости, а нагорнувши там сили у свої груди,
 10 гуляє з вітрами по стєпах або з вороном попід небеса. — От так, брат-
 чичку! Потіш ся з ними, полюбуї ся, пожури ся і поплач, а небавком
 назад їх до нас пришли. Коли-сь може деякий знайшов жемчуг, що мать
 наша Русь розронила, заховай або до нас передай; всьо то разом нани-
 зане вчинит ся великим сяющим намистом для шиї пишної царці. Може
 15 з моїх нісенітниць знайшовесь дащо, пришли мені, щоб я передав Голо-
 вацкому, може єму ся дещо знадобит. — Ми от так якось жиемо тай
 наш маленький, видит ся, не слабший; раді бисмо, щоб і ви ніколи смутку
 не зазнали. Бувайте нам здорові та веселі! М. Ю. Шашкевич. — От,
 от, був бим забув. Основяненькових повістей другуу книжку потому
 20 пришлемо. Прехороша там Маруся, окаянный пняюга Ничипір і таки
 живісінкый на патреті Салдат; побачиш сам небавком, коли Ластівку
 і Могилу не довго у себе забавляти будеш, бо они чужі; вже з Осно-
 вяненьком довше будеш балакав. — Треба мені товїсінкого паперцю на
 лист до Устияновича, а не маю лиш такой, якого тобі дві болони на за-
 25 міну посилаю; уділи мені, будь ласкав, Маркіян. — От ще одно, мої
 любенькіі! Наш маленький захотів на святого Николая охрестити ся.
 Отжеж вже вам ся низенько кланяє і мовит, що коли ви єго ся відки-
 нете і ним ся цурати будете, він долі не мати ме. Отжеж і ми з ним
 разом дуже а дуже лебедимо: не відмагайтесь, будьте ласкаві і будьте
 30 через хрест святій рідними нашому синову вдруге.

6. До Козловського III.

Милый Брате Михаиле!

То сякъ, то такъ я ся догадуваў, чому-то не приѣхалисьте до насъ
 въ недѣлю або хочъ въ понедѣлокъ; колисьте може, най Богъ засту-
 пить, хори, тожъ дармо, — а коли, дай Боже! здорови, то намъ дуже
 5 жалко на Васъ, що відцуралисьте ся насъ тай нашего маленького бѣ-
 долашку, що наветь Русина не було, якійбы го до хресту святого по-
 тримаў. — Вже може вичитаў-сьє Могилові думи и Ластівчинїѣ пѣснїѣ,
 тожъ передай, бо вже тра відсылати до Л'вова, а натошѣсть на тобѣ
 Грыцька Основяненька Повѣсти. — Напиши менѣ, будь ласкавъ, як
 10 Тобѣ ся видять думи Могили и якъ до тебе промовляла Ластѣвка. —
 Колы вже може мои пѣсенїтницѣ позбираў-сьє, то передай до мене,

вже я тобѣ згадуваў, нащо вони менѣ потрібні. Г. Тышнякѣ, що васъ дуже бажаў видѣти на св. Николая, поклоняє ся до Васъ, а моя жѣнка добре сердита, однакѣ Васъ від серця цюлує.

15 Бувайте здорові та веселі. Маркіянѣ.

Четверток.

Всечестному Отцу, Священному Михаилу Козловекому любезненькому братови в Тѣшковѣ.

7. До тестя о. Крушинського.

Nowosiółki 26. Marca 1843.

Laskawy Tatu Dobrodzieju!

Antosia jest rekonwalescentką, przebyła szczęśliwie wszystkie dnie krytyczne, jednakże nim miną dni jednascie, nie opuści zupełnie łóżka, 5 a przed trzema niedzielami z izby wyjść nie będzie mogła, a przeto i do domu nie będzie mogła pojechać. Moja słabość przy niedobrym marcu nietylko że się nie zmiejsza, ale nawet czasami się powiększa, dla tego Szmid powiada, że dopóki ciepła nie będzie, nie uczuję polepszenia. — Pigułki na bolące zęby Iula posęła — Tato przy wszystkich wiadomościach przecie nam niedonosi, jak się chorzy w Derewni mają.

Względem tych 5. morgów pola dostałem z cyrkulu mandat, który do Tata posęlam. Ja myślę stanowczo się opierać téj zamianie prywatnej, zwłaszcza że chociaż narachowali 5 morgów pola więcej, to w łąkach 5 uczynili uszczerbek; że w tém cyrkularnym mandacie stoi 5. Joch an den Pfarrer übergebenen Grundes, to ja dla tego przyjął, że inwentarz parochialny leży w cyrkule, a ja nie mając podług czego odbierać, musiałem to wziąć, co mi upchnęli. I z chłopami także zrobiona podobna zamiana, dotąd niepotwierdzona jeszcze przez cykul.

20 W tém położeniu rzeczy, zdaje się, nie można nic innego zrobić, jak albo prosić o Vorschuss albo o dekret interimalny.

Pan Szmid kłania się Tatowi.

Nasza Siwa ciągnie wciąż ze swoimi złogami.

25 Posęlam postrach na naszego nieprzyjaciela; — tylko że dużo pisano, a nieprzepisano.

Krochmal Iula posęła. Całujemy ręce rodziców kochanych.

Marcyan.

Szmid dał słowo, że jeżeli na naszą wielkanoc będzie ciepło i pięknie, tedy pojedzie z nami jako nasz Doktor nadworny do Derewni.

VI. Рукописні відміни.

- Стор. 2, стр. 26—27 (Хмелницького обступленіє Львова) було зразу:
А у Львовѣ рано в звони зазвонили,
А високѣ брами на остѣж втворили.
- стр. 17. Зам. „Тодѣ“ первісно: Тоди.
- стр. 20 зам. „Уставляют сіа“ — первісно: „Шерегуют сіа“ зам.
„стеу“ — первісно: степі; так само стр. 25
- стр. 25—28 первісно було:
Гей, там болонь — по болони буйний вѣтер вѣе,
Не по одним козаченьку рідна нене мдлѣе.
Гей, там осѣв сивій туман, стрѣляють з ручницѣ,
Не по одним козаченьку рѣдають дѣвицѣ.
- Стор. 3, стр. 11. Зам. „одна“ зразу „перша“ й переч.
стр. 24 слѣду (каплѣ, краплѣ).
- В поезії „Вѣрна“ стр. 1 зам. „листом“ зразу: „дѣже“, так само стр. 2
зам. „серцѣм“ — „дѣже“.
- Стор. 4. В вірші „Сынъ любимому отцѣ“ стр. 1 зам. „Гадка моѣ“ пер-
вісно „Мысли мои“.
- стр. 6. Первісно: Вѣк тихонько, весело емѣ прожити.
- Стор. 5. „Слово до читателей руского языка“, стр. 7 в рукоп. „Сина
Русѣ“: Завѣсть... спинае.
- „Погоня“ в збірці „Синъ Русѣ“ названа „Дума“. Відміни такі:
стр. 3 Чи то люта.
„ 5 Гуляй! крикнувъ: вороненкѣ,
Стигай, стигай врага нечкѣ,
Вѣдѣємо дѣвчиновъку (в рук. дѣвчиновъки),
Мою рѣдну тай сестронъку.
„ 10 ...и п(р)омовить-

- стр. 14 Воденкою студеною.
- „ 17 Через доброви, багна, хуки,
Якъ попаде въ моѣ руки (рукоп. рукины),
Потанъцюю зъ Татариномъ,
Ненагрѣюсъ вражимъ синомъ,
Скоро (рук. скороу) блисну му шаблюю,
Розълѣ ся...
- „ 24 А зѣгнувши ся...
- „ 26 Шпарков (рук. Штаръков) летить вже стрѣлюю.
Горбокъ его не спинае,
Перекопи нѣ могила (рук. могула),
Вѣтромъ по нихъ улѣтае.
- „ 31 Куда гонишь, бѣснувати?
Свѣтъ навѣколо смеркомъ зъчорнѣвъ,
Въ лѣсѣ пугачъ сумно запѣвъ,
Нѣ тамъ луди (sic, людей) нѣ тамъ хати!
Тамъ блудъ свище, туманъ грае,
Въ дебри и лѣсѣ тя поведе.
- „ 38 Гомонить си: „врагъ не уйде“.
- „ 40 Послухати, где врагъ дуднить,
На коня ся вихопляе
И в пун' вѣтра свистомъ летить...
Щезъ — зникъ — стриловъ (въ) густѣ мрацѣ,
Дуденъ по нѣмъ замовчае,
Може где лѣгъ вже (в) байрацѣ (рук. баярацѣ)
Тай звѣръ его доѣдае.
Где пѣгънавѣсь ся, козаче?
Всюда тихо и туж(н)енъко,
Часомъ воронъ по закряче,
Кряче тамъ... тамъ.. такъ страш(н)енъко.
- „ 52 Чи то зѣрки (рук. зѣръкины) тамъ сияють.
- „ 54 Сверщятъ мечи и блискають.
- „ 55 Виджу, Татаръ (рук. Видзу Тарътаръ) утомивъся,
Къ земли сильно вѣдаренъ впавъ.
- „ 58 Мечемъ главу дѣвѣ знявъ (разу: втявъ),
Въ скокъ кѣцувъся, якъ звѣръ люти,
Козакъ сильный (рук. сильныи) на ворога,
Грудъ розколовъ, давъ почувти,
Що вартъ сестра... і дорога.
Красну дѣву взявъ на руки (рук. рукины),
Трикротъ громомъ врага наклавъ,

- Допавъ коня, зновъ чрезъ лукъ
 Въ тузѣ сердця домѣвъ пѣгнавъ...
- По за тихий за Дзнай... стр. 5 зам. „дѣшѣ“ зразу „пѣсньѣ“
 і переч.
- 9 Мысбаченько крѣглоколий... стр. 10 зам. „тогда“ зразу
 „бѣдѣ“ й переч.
- Стор. 7, стр. 3 зам. „свѣта“ зразу „житя“ і переч.
- Стор. 8 (Голосъ Галичанъ). В строфі 2, стр. 6 побіч „Се люди“ в за-
 черкненю „Народъ то“, але відповідне дієслово не приложене до
 нового підмету.
- Стор. 9. В строфі 4, стр. 3 зам. „все“ — первісно: тѣ.
- Стор. 14 (Над Бугомъ) стр. 10 хилит (клонит).
 „ 12 стрѣлит (гонит).
 „ 25 і 26 зам. „Ой“ — первісно: Гей.
- Стор. 15. В поезіі „Безрідний“ стр. 17 зразу „знурила“, півнійше „у“
 переч. й написано „о“.
- Стор. 16, стр. 3 зам. „в пвѣтя“ — первісно „в квітка“ й переч.
 стр. 4 перечер. „гаями“.
- „ 9—10 первісно й перечеркнено:
 Бувало! веспою що року приходитъ
 Изъ окомъ веселимъ, як око святого.
 Потім „веселимъ“ перечерк. й поправлено на „ясенькимъ“.
- „ 12 зам. „Що року“ було первісно й перечер. „До села“.
- „ 14 переч. Старцѣ.
- „ 15 зам. „Як батька в дороги“ було зразу й переч. „Як ми-
 лого батька“. На боці є також перечеркнені слова: „всѣ
 его виглядали“.
- „ 19 зразу „То й“, потім „й“ переч.
- „ 22 зам. „холодочком“ було зразу й переч. „холодненько“.
 Первісно було й переч. „здасться, що вѣтеръ в під могилъ
 повѣє“ зглядно „зпід могилів (ы) вѣє“.
- „ 26 зам. „відгадає“ переч. первісне „добре знає“.
- „ 27 зразу було й переч. „Як ся з миленькими голублять дѣв-
 чата“.
- „ 28 первісно: То и спалѣнѣют, спустят...
- „ 34 зразу: Бо и спѣваў пѣсяѣ, якихъ..
- Стор. 17, стр. 37 зразу: незвѣстѣѣ.
- стр. 38 первісно: Вѣсть таѣ кождоу душу звеселила. Зразу:
 в сердецьку.
- „ 39 зам. „И“ переч. „Всѣ“. На боці стоить переч. „навстрѣч
 иде молодь“.

- стр. 42 „щастю“ поправлено на „милих“ і поправку переч.
 „ 43 переч. „Чож“.
 „ 45 вразу: Чогож то сумен.
 „ 46 вразу: несесл.
 „ 47 зам. „бо“ вразу „И“.
 „ 53 вразу: кудры клонит сви.
 „ 54 зам. „журитсѧ, сумує“ вразу було: тяженько вздыхає.
 „ 56 вразу: чи нещастя чує? Межи „лихо“ та „вѣщує“ переч.
 „вѣн“.
 „ 64 вразу: пчілки.
 „ 67 на боці переч. „згомонѣли“.
 „ 71 На „та бескидским“ поправлено первісне „піднебеснимъ“,
 яке одначе не є перечеркнене.

Стор. 18, стр. 79 По „давнихъ“ переч. „щастя“, а „минушой“ поправ-
 лено на „минулой“ і поправку перечеркнено.

стр. 81 первісно зачато „За думкою пѣ“ і переч.

- „ 82 вразу: Тай наконецъ зглухли. В поправці первісно „зглу-
 х(л)и“, а потім поправлено у на о.

Дальше йдуть два рядки — перечеркнені:

Струны завульки замовкли, виѣмѣли,

З пѣвцемъ зажурились, тужили тяженько.

Над усіма трьома строфами „пѣсенька“ перечеркнена мабуть рукою
 Як. Головацького.

Стор. 20. Думка — стр. 9 в рукоп.: дорожецько.

Стор. 21. Плач Ярославни — стр. 1 по „голос“ — „ранком“ переч.,
 незнаемую (незнаную); стр. 4 городских (замковых), жалѣбно (жа-
 лѣстно); стр. 5 зам. „вѣтрило“ — первісно „вітрец“, Чому (про-
 що); стр. 6 вои (вѣйско); стр. 7 лелѣючи (похитуючи, приплаваючи
 з лехка); стр. 8 по травѣ (по вѣлю); стр. 11 човвы (носады);
 стр. 15 сонце (сопенько).

Стор. 22 (Дѣвчина и рыба — в першій редакції) стр. 9 вразу було: Из,
 потім „и“ переч.

стр. 10 будало (tölpelhaft).

Стор. 26. Германі в Бенеш, стр. 5 воѣвный (борѣнный).

- „ 30, стр. 73 зам. „ко досвѣту“ — первісно: під заранє.
 „ 31 „ 91 зам. „лютитись круто“ — первісно: смпати крутость.
 „ 32 „ 120 в бік (боком).
 „ 34 „ 204 зам. „за ночей“ — первісно: по ночи.
 „ 36 „ 46 злютиў (розівлиў) ся.
 „ 37 „ 76 щит на щит (вложивши).
 „ 91 зам. „з чола“ — первісно: „з переду“, потім перечерк.

- Стор. 38, стр. 115 ціла первісно: вйди в вежи на ранное благо.
 „ 41 „ 22 Взвеиѣу гоміт труб и котлів (Зазвонили (згомотѣли) трубы й котли).
 „ 42 „ 28 и нанесли ѣдла з дика (з дичини ѣдла носили).
 „ „ 60 Доўго за спіл ся водили (доўго ся волосували).
 „ 47 „ 89 зам. „роаносит сѧ“ — первісно: ровнесло сѧ.
 „ 48 „ 155 зам „мѣтко“ — первісно: швидко.
 „ 53. Кйтиця в рукописи о. Щасного Растваецького: Къетиця.
 стр. 1 Вѣтерець вѣе — Вѣе вѣтречик
 3 лѣсов княжецкихъ 3ъ княжовських
 „ 2 Иде... ку потоку.
 Стор. 54, стр. 3 Черпле (Nabiera) водицю в кованѣ вѣдра.
 Набрала (Набират) воду (п) в коване ведро.
 стр. 4 Водюю (По водѣ) къ дѣвѣ кйтиця илие (иливе, плине).
 „ 5 Кйтиця вов(н)а (пахнюща кита) з вѣолків а рожѣ — Кйтиця пахнюща з фиалок а рожѣ.
 „ 6 Яла ся дѣва кйтицю ловить (п) (киту ловити).
 „ 7 впала, ах! впала въ студену (холодну) воду; пала, ой! вп(а)ла.
 „ 8 къетицьо; Кобих...
 „ 9 хто тебе в сиру землю насадив; Хто тя...
 „ 11 Кобыхъ... кйтицьо.
 „ 12 Хто тебе личкомъ; Хто...
 „ 13 томѣбих... вглицю.
 „ 15 хто ты студенноў...
 „ 16 томѣбим.

З Короледвѣрской рукописы.

Я г о д ы.

(дослѣбный перевѣд).

Йдѣ мой мѣла на ягоды	Ожидай мя, мила, в тѣни,
В зелѣну дубрѣву,	В зеленых корчиках;
Задрасвѣла остроў тѣрнеў .	Скѣчу я на одній носѣ
Влѣнѣку вѣжку.	По коника мого,
5 Не мѣже мой мылѣнька	15 Мого бѣленького.
На вѣжевку ступити.	Коничок ся на долиивѣ
Ах, ты тѣрне, острый тѣрне,	В густій травѣ пасѣ,
Прощѣсь бѣль здѣлало?	Моя мыла в холодочцѣ
Про те будеш, острый тѣрне,	Милого ожидае.
10 З бѣру вѣметено.	

- 20 Стала мила в дубровонцѣ
З тыха нарѣкати:
„Ах, що скаже моя мати?
Я нещасна роба!“
- Всѣ ми говорила мати:
25 Стережися хлопцѣв!
Про щобы ся их стерегчи,
Коли они добри люды.
- И приѣхав на конику,
Яко снѣжок бѣлим,
30 Скочив с коня, ввязав на сук
З серебряну узду.
- Объяв дѣвчѣ, тисне к серцю
И цѣловав в уста;
И забула красна дѣва
35 В нозѣ бѣл(ь)нѣй терп.
- Миловали мы ся,
Голубляли мыся,
Соненько на западѣ:
„Поѣдь, мѣлкий, борзо до дом,
40 Соненько нам зайде!“
- Скочив живо на коника,
Яко снѣжок бѣлого,
І взяв мылецьку на руки
І поѣхав до дом с нею. —
- стр. 13—14 на боці по чеськи:
iáz dobiehu na palúček
po koníček bílý.
- „ 16 на долині (palúce в переводѣ нѣмецкѣм auf der Wiese).
„ 18 в холодоцѣ (pochládeče).
„ 21 нарѣкати (žalovati).
„ 23 роба (роба нѣмецкѣй толковател наименовав Digne).
„ 24 зам. „Всѣ ми говорила“ зразу „Всѣгда ми казала“ й переч.
„ 25 хлопцѣв (хлопцѣв, хлопців).
„ 29 в рукоп. снѣжо.
„ 30 ввязав на сук (vítězch na suk).
„ 32 зам. „серцю“ первісно „серцу“ й переч.
„ 36—40 поруч і чеськѣй текст:
„Laskachom sie, milovachom,
Slunce na záchodíe.
„Poied', milý, ruče domów,
Slunéčko nám zaide!“
- „ 44 первісно: І завѣз до дом; с нею (otiedech s níú domów).
- Стор. 55, стр. 9 зам. „та“ зразу „тст“ і пер. ...хоцѣваў по горах.
- стр. 10 в люті.
- „ 16 первісно: тяжким молотом.
„ 17 зам. „сушно“ зразу „мѣтно“ ...жалостиві.
„ 18 зам. „випер“ первісно „вигнаў“, потім „гнаў“ переч. й
надписано „пер“.
- Стор. 56, стр. 23 Спра земля пѣ кровь кипячую (И земля пѣ кров ки-
пѣаю).
- стр. 24 И жял(ь) пав кождѣй дѣвѣ на серце (був дѣвам на серцю);
в кождѣй дѣвѣ (бсло переч.) жалосливе...

- стр. 25 Пійшов ладѣн(ь) в студеную землю. В „ладѣн“ з пер-
вісного „е“ зроблено „а“. Що до „студеную“ аразу було
„студеною“, потім з „о“ зроблено „у“.
- „ 26 росте дубец...
- „ 27 Розкладує сіа в суки шире й...
- „ 28 Приходить олень а...
- „ 29 Скаче скорими (бистрими) ногами в гору (к горѣ).
- „ 30 к листю спинає тяглуу шию (Шне к листю тяглуу шею).
- „ 31 Злѣтают ся глоти бистрих круговцѣв.
- „ 32 Зо всього лѣса сюда („тѣт“ переч.) на тѣнный дуб (З до-
кола лѣса на дуб цей).
- „ 33 Покракуют всѣ на дубѣ (кріачут всѣ на дубѣ).
- „ 34 Пав (згиб) ладѣн (з „е“ зроблено „а“) вѣд лихого (лука-
вого) ворога.
- „ 35 По ладѣневи плачут всѣ дѣвицѣ (Плачут по ладѣни всѣ
дѣвицѣ).

Стор. 57. Зазуля — стр. 1 В ширим полѣ дубец стоѣт.

- стр. 4 завеѣда яро.
- „ 5 в полѣ.
- „ 6 яро було.
- „ 7 стигло.

Сирота в рук. о. Щасного Раствавелького: Лишена. Покъенена
(из ческой королюдвирской рукописи).

- стр. 1 О̄й, л̄ѣ | с̄й, л̄ѣ | с̄й, в̄ы л̄ѣс̄и тем̄н̄ьн̄ьк̄и (в̄ы т̄маві л̄ѣс̄и);
Ах, в̄ы л̄ѣс̄и, т̄маві л̄ѣс̄и.
- „ 2 Л̄ѣс̄и мил̄ет̄я̄н̄ьст̄ѣ.
- „ 3 Т̄я ч̄о̄му в̄ы с̄я все зел̄ен̄ѣте
- „ 4 Як̄ в̄ь зим̄ѣ, так̄ в̄ь л̄ѣт̄ѣ (Як̄ зим̄о̄у, так̄ л̄ѣт̄ом).
- „ 5 О̄й, рада бы я, радаб̄ь не..., Рада бым̄...
- „ 6 сер̄цьом̄ь.
- ̄-̄ | -̄-̄ | -̄ | -̄-̄ | -̄-̄ | -̄-̄ |
  ̄ ̄ | -̄-̄-̄ | -̄-̄
-̄-̄ | -̄-̄ | -̄ | -̄-̄-̄ | -̄-̄-̄ |
  ̄ ̄ | -̄-̄-̄ | -̄-̄
- „ 7 И (о̄й) скаж̄ѣт̄ь мӣн̄ѣ, скаж̄ѣт̄ь, доб̄р̄ѣ...; люди.
- „ 8 Х̄тоб̄ь.
- „ 9 Де бат̄енько м̄ій, м̄ій бат̄енько мил̄ый; бат̄ько, бат̄ько...
- „ 10 Погреблен (закопан) в̄ь могил̄ѣ.

стр. 11 Де мати моя, моя мати добра?
 Зѣльомъ (травою) порастае.
 Нѣ брата минѣ, нѣ минѣ сестрицѣ,
 Молодця (юношу) ми взяли.

Жяворонок — стр. 2 8 паньским.

стр. 4 жялостива.

Стор. 58, стр. 7 ми відвели.

стр. 8 на камѣнный.

Стор. 62, стр. 1 зам. „стала“ зразу „взялася“ і переч.

стр. 2 зам. „в“ надписано „у“.

„ 6 зам. „лютости“ первісно „недолѣ“.

„ 9 первісно: „Що то всѣм“, потім „то“ переч.

„ 13 зразу „Рідный він батько“, потім „він“ переч.

„ 14 зам. „небес“ зразу „часів“ і переч. Зам. „не раз“ первісно „гналась“ і переч.

„ 15 зразу „С тучами, з громом“ і переч. Зам. „пересувалась“ зразу „переганялась“ і переч.

„ 16 первісно „Що то дитинку“, потім „то“ переч.

„ 17 зам. „сердит ся нѣбы“ зразу „посварит часом“.

„ 19 зразу: Чи скварне (переч.) лѣто страшным громом бѣ?

По стр. 24 перечеркнені такі чотири стрічки:

Заснуў, казаўбысь, муж вѣков в могилу (могилѣ)

Й мысль его в дуба прибравши ся силу,

Витаяя кровю все ся напуває,

Держит вѣнец слави, що неувядає.

стр. 28 зразу „Сонный там“, потім „там“ переч.

„ 30 зразу „из“, потім „и“ переч.

„ 32 выхорь (пустынный)... лѣсами (хашами).

Стор. 63. По стр. 35 зразу: Мѣстце потому могили й дуб давный.

стр. 46 зам. „Аж“ зразу „Ой“... дѣе (щож там боўваѣе (маячѣе).

„ 48 зам. „Орлика“ зразу „Милои“.

„ 54 зам. „из сону“ зразу „що сну“.

„ 63 зам. „сплили“ зразу „стались, збулись“.

„ 70 зам. „бренькаў“ зразу „рушиў“ й переч, потім „звенькаў“.

„ 71 зразу „едни(м)“ і переч. Зам. „збуде“ первісно „збуўся“ і переч.

72 зам. „Смѣшком“ зразу „Жартом“ і переч.

По стр. 74 перечеркнений рядок: Рѣк; и як медвѣдъ д нему підхопўся.

Стор. 64, стр. 79 новую (не обдаруєшь за стару новою).

стр. 81 зразу: Не лють ся, не гнѣвай без...

- стр. 84 зам. „бачь“ зразу „От“ і переч.
 „ 90 зразу „утихає“ і переч.
 „ 93 зразу: мирнѣйшим (мирненьким).
 „ 94 зразу: мрукнуў.
 „ 98 зам. „перейду“ зразу „обѣйду“ і переч.
 „ 101 зам. „Пнѣ“ зразу „Що“ й переч.
 „ 103 зам. „Нынѣ“ первісно „На раз“ і переч.
 „ 104 зам. „покрай“ зразу „серед“ і переч.
 „ 105 зам. „зависливе“ зразу „підсунувшись“ і переч.
 „ 106 зразу: Уваў ми костур, підсунувшись...
 „ 110 первісно: погодитись.
 „ 111 зразу: до гласа.
 „ 112 зразу: „хоть“ і переч.
 „ 113 „сыну“ поправлено на „любят“ і поправку переч.
 „ 114 зразу: „и мои пѣсенки“ і переч.
- Стор. 69, стр. 15—16 зам. „Бог хотѣў“ до кінця зразу „той, що ти даў свѣт глянути, естъ Бог“ і переч.
- стр. 17 В рук. „поставилась на любви и яко Бескид“ переч.
 „ 20 зам. „пгнѣ“ зразу „темнотѣ“ й переч. Зразу „тихомирія“, потім „і“ переч.
- Стор. 70, стр. 26 В рук. „не несонна“. Одно „не“ лишило ся з первісної лекції „не спаніє“, потім переч. тільки „спаніє“.
- стр. 29 зразу „сердце и милость“, потім переч. „и милость“, а написано „тай и вѣра рска“.
- „ 33 зам. „гадиною“ зразу „веретѣльницею“ і переч.
 „ 34 зразу „твоя“, потім „я“ переч.
 „ 41 зам. „Бог с тобою“ первісно „и хто протѣв тебе“ й переч.
 „ 51 з покорою (смирно).
 „ 52 дателя (дача).
 „ 55 кара (казнь).
- Стор. 76, стр. 8 витязьї (лицарі).
 „ 83 „ 15 В рукописи: дѣте.
 „ 84 „ 84 В рук.: мѣстце.
 „ 86 „ 56 зам. „даў“ первісно „буў“ і переч.
 „ 87 „ 3 На маргінесі: uzywaiesz.
 „ 4 зам. „тебе“ в рукоп. „себе“.
 „ 88 „ 33 зам. „наше“ в рукоп. „наши“.
 „ 34 По „любилы“ перечеркнені дальше такі слова: такто и в нынѣшнѣм Г҃ѣ. Марія, сѣвши при ногах Ісѣових, слухала его науки, а тим способом указала, же Бога милув.

- Стор. 89 стр. 29 зам. „слушаў“ зразу „зважаў“, потім переч.
- „ 90 „ 67 в рукоп. „дорого“.
- „ „ 5 зам. „сонци“ в рукоп. „сонце“.
- „ 92 „ 54 зам. „братей“ в рукоп. „братей“.
- „ 93 „ 1 ученный (вченый).
- „ „ 2 Піемонту (побожной горі).
- „ „ 3 писменницу (грамматику).
- „ „ 9 мѣстѣ (городѣ).
- „ „ 24 Мню (видит ми ся).
- „ „ 25 всеобщій (najpowszechniejszy).
- „ 94 „ 1 зараза (помѳр).
- „ „ 2 смущеніе (замѣшавіе).
- „ „ 17 вѣчными (zaciętemi).
- „ „ 20 яв (став, взяв).
- „ „ 24 зам. „переможеся“, як справлено на горі, первісно „устане“.
- „ „ 31 нещасного (на ношох).
- „ „ 34 повелѣв (роказав).
- „ „ 38 одданіем (посвященіем).
- „ 95 „ 56 свойством (przymiotem), соблюденіе (starania).
- „ „ 2 стѳп (Schuh).
- „ „ 5 вельми (дуже).
- „ 96 В заголовку в рукописи „Xristi“.
- „ „ 7 слѣжба (О высота слѣжбы!).
- „ „ 14 через тебе (тобою).
- „ „ 16 благодать (gratia) тобою (через тебе).
- „ „ 17 посередник (ходатай).
- „ „ 18 **с** примирили (reconcilientur). На маргінесі: вихованок adoptandi.
- „ „ 27 врачъ (лѣкаръ).
- „ „ 28 лѣки (fomenta).
- „ „ 29 Пап (Господни).
- Стор. 97 „ 44 свѣга (міра).
- „ „ 52 божества (винесенный на степень Божества).
- „ „ 54 памятаў-есь (тямѣ-есь).
- „ „ 61 сѳдостоиў (зволиў).
- „ „ 62 при (solio).
- „ „ 64 марний (лихий). Зам. „слѣпый“ в рукоп. „слѣтый“.
- „ „ 68—69 сѳмовати? (confusus et conturbatus).
- „ „ 72—73 обычаи (порови).
- „ 98 „ 76 (хотѣў) бажаў.

Стор. 98, стр. 77 грѣдиги (томитисл). (На маргінесі: подивѣтъ но савы в воду на свою вроду. Прик. народ.).

- „ 83 зам. „Сын“ в рукоп. „Сын“.
- „ 93 вихованихъ (вихоханихъ).
- „ 94 страхъ (боязни Божой).
- „ 100 виросте (germinans germinabit).
- „ 104 стереже (fovet).
- „ 99 „ 119 покора (смирениѣ) и говѣнья (побожность).
- „ 120 потребно (вѣждно).
- „ 11 повинна (годна).
- „ 100 „ 17 крѣпко (цупко).
- „ 32 знамена (начерки, характери).
- „ 50—51 чужевѣрец (язычник).
- „ 101 „ 62 в рукоп. „знату“.
- „ 71 в рукоп. „Богову“.
- „ 89 благодати (gratia).
- „ 102 „ 103 дае (ролит).
- „ 119 в рукоп. „розумѣте“.
- „ 103 „ 132 в рукоп. „блидять“.
- В заголовку: О погордѣню свѣтом (гордѣти свѣтом).
- „ 161 мірскихъ (свѣтовыхъ).
- „ 163 в рукоп. „обертате“.
- „ 105 „ 228 в рукоп. „корорый“.
- „ 231 язычники (погане).
- „ 106 „ 244 конец (замѣр).
- „ 249 в рукоп. „нашем“.
- „ 257 в рукоп. „личшеб“.
- „ 108 „ 21 обрученна (зарученна)... Іосифови (з Іосифомъ).
- „ 22 вѣйшли (нѣмъ ся сходили).
- „ 23 сразу „ославити“, потім „о“ переч. і на горі дописано „не“; неславити (обличити).
- „ 29 в животѣ (черевѣ).
- „ 32 первенка (первенца).
- „ 34 зам. „тогда“ первісно: се.
- „ 38 народити (где Хрісту родитисл).
- „ 41 верховодник (вождь).
- „ 46 на востокахъ (у себе)... верхъ (мѣстця).
- „ 48 в свѣтличку (в хижину)... и (виць) павши.
- „ 49 принесли (піднесли).
- „ 50 ливанъ (кадило).
- „ 51 стороны (домашнѣ).

- Стор. 109, стр. 59 околишняхъ (округах).
- ” 61 великій (многій).
- ” 62 дѣтей (за дѣтьми своими).
- ” 75 вельблюдового (верхоблюдового).
- ” 76 бедрѣв (стегнів); зам. „а ѣдѣ“ вразу: ѣдложь... лѣ-
совый (дивий).
- ” 80 сказаѹ вамъ (вказаѹ вамъ).
- ” 88 вичиститѣ (вимете).
- ” 110 91 креститисѧ (менѣ від тебе креститисѧ).
- ” 92 нынѣ (теперь).
- ” 93 дозволиѹ му (допустиѹ му).
- ” 96 в рукоп. зам. „сын“ е „сым“.
- ” 104 хоронити тя (стерегчи тя).
- ” 105 твоєю (ногу твою).
- ” 106 твоего (не пробуй, недоходи).
- ” 107 славу ихъ (красоту, силу).
- ” 117 тѣни (темнотѣ).
- ” 118 проповѣдати (научати).
- ” 124 вкорабли (в суднѣ).
- ” 125 прохождуваѹ (перехождуваѹ).
- ” 126 на соньмах ихъ (на соборахъ).
- ” 128 звѣстка (звѣсток, чутка).
- ” 128 — 129 зам. „розличнии“ — первісно: розмаитими.
- ” 111 130 підводиѹ ихъ (лѣчиѹ ихъ).
- ” 135 смирніи (тихомирніи).
- ” 136 зам. першого „бо“ в рукоп. „по“.
- ” 140 зам. „всѣ зліи слова“ вразу: все злоє.
- ” 143 збуяє (несолоною вчинитсѧ)... осолит (направит).
- ” 149 ломити (вивертати, розмѣтати).
- ” 150 зам. „не мене ся“ в рукоп.: не мени ся.
- ” 151—152 „един“ — моя поправка; в рукоп.: едну из...
- ” 153 и (других) научить.
- ” 154 правды (справедливости).
- ” 163 скоро (хутко).
- ” 165 будешь (и в вязницю небуѹ-сь всажен).
- ” 112 2 через него (нимъ).
- ” 4 не огорнула (не обняла).
- ” 7 прійшоѹ (буѹ).
- ” 9 зам. „а свѣт его“ в рукоп.: а свѣт его.
- ” 10 даѹ (силу).
- ” 14 ва ним (о нимъ).

- Стор. 112, стр. 15 прийдет (по менѣ идущій).
- ” 17 Над „правда“ на горі: закон.
- ” 113 ” 35 в рук.: не невѣдаѹ (о нѣм); зам. „крестяще“ зразу: крестити.
- ” 46 перебули (переднували).
- ” 58 в рукоп.: Израельтянинъ.
- ” 63 вамъ (поправдѣ, поправдѣ).
- ” 64 зразу: ангели божіи.
- ” 114 ” 70 стаговъ (судин).
- ” 71 в рукоп. займающимъ.
- ” 72 мѣрѣ (вѣдрѣ).
- ” 89 первісно: а в трех днѣх.
- ” 93 зам. „яки“ зразу: котори.
- ” 103 зам. „утробы“ зразу: живіть.
- ” 115 ” 117 свѣт (мірѣ).
- ” 124 свѣтло (и не приходитъ до свѣтла).
- ” 125 его (да необличатсѣ, поганьблятсѣ)... творит (по правдѣ чинит).
- ” 116 ” 154 зам. „живности“ первісно: стравы.
- ” 155 в рукоп. „у мени“.
- ” 155—156 в Самарянинами (не касаются Самарянинів).
- ” 161 в рукоп.: и и добыток (скот).
- ” 165 зам. „и сюда“ зразу: щобы сюда.
- ” 117 ” 190 зам. „споловѣли“ зразу: спалинѣли.
- ” 191 зам. „в жѣнцемъ“ первісно: в жнущимъ.
- ” 197 зам. „бесѣды“ зразу: слова, слов.
- ” 201 зразу: отчинѣ.
- ” 211 надходиѹ (підходиѹ).
- ” 213 жигачка (горячка).
- ” 215 его (и вся сѣймя его).
- ” 219 зам. „пятеро“ первісно: пять; болѣющих (недужных).
- ” 118 ” 237 Іса (гонили Іса).
- ” 239 зам. „сѣкали“ зразу: наставляли.
- ” 245 зам. „будит“ первісно: воскрешае.
- ” 249 слова (мое слово).
- ” 250—251 въ животь (до житя).
- ” 254 зам. „власть“ первісно: волють... чоловічим (сынъ чоловічий).
- ” 263 свѣтло (свѣчка).
- ” 119 ” 285 ѣсти (щоб их погодувати); зам. „маѹ“ зразу: хтѣѹ.
- ” 291 хвалу (Богу).

- Стор. 119, стр. 292 зам. „скоро“ зразу: коли.
 „ 294 вагнуло (не потиралось).
 „ 299 було (коли вечерѣло)... корабель (зайдак).
 „ 304 небійтесѧ (не лякайте сѧ).
 „ 120 „ 317 зам. „назначйѹ“ зразу: вазначйѹ.
 „ 329 зам. „же“ первісно: що.
 „ 337 муркотѣт (не гаморте).
 „ 345 зам. „йме“ зразу: буде.
 „ 349 в рукоп.: и и крови.
 „ 121 „ 360 гнѣвить (блзнить).
 „ 361 бесѣды (слова).
 „ 362 жия (животѣ)... звасѣ (меж вами).
 „ 363 передасть (зрадит).
 „ 366 зам. „більше“ первісно: дальше.
 „ 385 в рукоп.: мовило; добрый (благій).
 „ 387 вступиѹ (війшоѹ).
 „ 122 „ 392 нема (нѣтъ).
 „ 394 зам. „загубити“ зразу: забити.
 „ 398 зам. „сердите ся“ первісно: гнѣваєтесѧ.
 „ 401 явно (без страха). На верху: смѣло.
 „ 402 порозумѣли (познали).
 „ 123 „ 433 чинить (творить).
 „ 441 в рукоп.: мовило.
 „ 443 коло слів „не потакуючи нмѣ“ є звїздка, але при-
 мітки нема.
 „ 447 зразу: по серединѣ.
 „ 124 „ 496 зам. „хути“ хотїв ужити Шашкевич иншого слова.
 „ 497 вправдѣ (правдою).
 „ 498 мовить (сам во свого мовить).
 „ 125 „ 538 хоронить (держить).
 „ 543 зам. „о которимѣ“ зразу: и вы о нѣмѣ.
 „ 548 змовили (зложили).
 „ 126 „ 560 „но“ зам. перечеркненого „а“.
 „ 574 зам. „вѣчинця“ зразу: вѣчарнѣ.
 „ 575 дверник (воротарѣ).
 „ 576 виводить (виганяє)... вижене (випустить).
 „ 577 ними (веде их).
 „ 127 „ 591 зам. „тїп“ первісно: тих.
 „ 596 зам. „многїи“ зразу: дакотрїи.
 „ 598 поновленье (церкви).
 „ 605 в рукоп.: з рики.

- Стор. 127, стр. 610 за хулу (за нечесть Божую).
- „ 614 зам. „а которого“ первісно: що го.
- „ 621 зам. „все“ вразу: вся.
- „ 128 „ 649 вразу „хочбы“, потім „бы“ переч.
- „ 129 „ 671 первісно: в звязаними украйками.
- „ 676 зам. „бо“ вразу „що“ й переч.
- „ 678 мѣсто (мѣстце)... лѣта (року).
- „ 680 зам. „щоб“ первісно „если“ й переч.
- „ 681 пророкуваў (просторѣкаў).
- „ 682 люди (нарид).
- „ 686 зам. „в тих сторон“ вразу „в нихъ“ і переч.
- „ 693 служила (услужовала).
- „ 693—694 зам. „за стіль“ вразу „до стола“ й переч.
- „ 696 хижа (хатина, свѣтлиця).
- „ 130 „ 715 пожитку (трудів наших).
- „ 742 повѣсти (нашому слухови).
- „ 743 зам. „ще“ вразу „знова“.
- „ 745 ихъ (уздоровлю ихъ).
- „ 131 „ 758 научиў (як ми рѣк).
- „ 762 видаў (продаў).
- „ 764 рызы (свити, одежу).
- „ 765—766 вразу „утирати“, потім „у“ переч. й надпи-
сано „о“.
- „ 768 зам. „теперь“ вразу „того“ й переч.
- „ 772 первісно „потребую“, потім „ю“ переч. і поправ.
на „в“.
- „ 775 Павомъ (господомъ).
- „ 780 зам. „благословенністе“ вразу „щасливісте“, потім
надписано „благословенні“.
- „ 132 „ 813 приготоовити (пропрятати).
- „ 820 мною (тільки часу я звами).
- „ 133 „ 832 первісно „знаєте“, потім „е“ переч. й попр. на „я“,
а „в“ полишено.
- „ 845 пригадае (приведе на тямку).
- „ 850 зам. „доўго“ вразу: много.
- „ 851 зам. „к менѣ“ первісно: в менѣ.
- „ 854 садівником (садовымъ).
- „ 855 прут (галузуку).
- „ 855—856 отеребитъ (очиститъ).
- „ 856 в рукои. „дала“, але в огляду на підмет „прут“
я поправив на „дав“.

- Стор. 133, стр. 859 галузя (гиля).
- ” 860 плодів (овощѣв); зам. „плодів“ зразу „плід“ і переч.
- ” 134 ” 867 в рукоп. первісно „як я в милости отца пробуваю“, потім перечер. „в милости“ і „пробуваю“ та надписано „прикази“; зам. „держай“ зразу „держу“, „у“ переч. й надписано „ау“.
- ” 871 даў (положиў).
- ” 873 его (господарь его).
- ” 878 видите (знайте).
- ” 885 зам. „теперь“ зразу „нынѣ“.
- ” 893 спотикали (да не соблазнитесѧ).
- ” 895 первісно: вчиниў.
- ” 135 ” 907 повѣсть (звѣститѣ).
- ” 909 маленько (часу).
- ” 929 зам. „вѣрилисте“ первісно „вѣрили менѣ“, потім „менѣ“ перечер. й надписано „сте“.
- ” 931 явне мовишь (не обинуяся).
- ” 934 зам. „щобысте сѧ розійшли“ зразу „же розійдетесѧ“.
- ” 935 (оставите) покинете, пізнійше надписано в першім разі „или“, в другім „чули“.
- ” 936 мирѣ (спокій).
- ” 937 зразу „в свѣтѣ“, потім „в“ поправл. на „на“.
- ” 136 ” 944 зам. „у тебе самого“ зразу „у себе самого“.
- ” 945 перед людьми (людемъ).
- ” 956 погибельства (погибели).
- ” 959—960 неприязны (вражды).
- ” 962 первісно „посвящаю (отдаю)“, потім над „посвящаю“ написано „свящу“.
- ” 963 в правдѣ (на правду).
- ” 967 досконалии (довершенні).
- ” 972 можлива й лекція „послаў“.
- ” 976 город (сад); зам. „знаў“ зразу „видѣў“ й переч.
- ” 978 спиру (роту).
- ” 137 ” 985 зам. „повѣў“ первісно „повѣдає“, потім „дає“ переч. й надписано „ў“.
- ” 986 незагубиў-смѣ (нестратиў-смѣ).
- ” 989 спира (рота).
- ” 993 (нарід (люди)... другій (ще одинь)).
- ” 1003 зам. „повѣў“ зразу „мовиў“.

- Стор. 137, стр. 1012 до слова „преторъ“ на маргінесі така замітка „претор: судное мѣстце, столиця судная“.
- „ 1013 в рукоп. „приносити“.
- „ 1016 Іюдеѣ (жидове).
- „ 138 „ 1024 зам. „звідти“ первісно „з того свѣта“.
- „ 1030 паску (великдень).
- „ 1034 баграву (черлену).
- „ 1036 в рукоп.: щобысть.
- „ 1054—1055 розпяти (роспінати).
- „ 139 „ 1064 воини (жолитѣры).
- „ 1065 з них (воинѣв).
- „ 1066 з горы (зверха).
- „ 1067 жеребій (на щастье).
- „ 1069 на щастя (жеребій).
- „ 1073—1074 первісно: же все доконалося, що було написано.
- „ 1074 закликаў (мовў).
- „ 1078 зачато писати „зісталися“, потім „зі“ переч. й написано „осталися“.
- „ 1078 в рукоп.: тѣла в суботи, бо тои суботи, бо буў великдень тои суботи.
- „ 1079 первісно: перебили стегна (голѣни).
- „ 1084 знає (вѣсть).
- „ 1092 рызы (платя).
- „ 1100 до гробу (на гріб).
- „ 140 „ 1101 борше (перше).
- „ 1102 свити (рызы).
- „ 1105 иншимъ (ѣдним).
- „ 1112 за себе (назад); в рукоп. „знало“.
- „ 1118 в рукоп. „идо“.
- „ 1133 в серединѣ (в дому).
- „ 141 „ 1147 в рукоп.: вайдакъ (корабль).
- „ 1153 нагый (голыи).
- „ 1155 вѣдаў (може, ледве).
- „ 1172 поясаў-сь („ся“ переч.) (перѣзуваў-сь).
- „ 143 „ 44 змалыло (зменчыло).
- „ 144 „ 76 по слові „значка“ було речення, яке перечеркнено: Коби тогдашними часами, коли Кирило становивъ письмо Славльанам посла Греческого, в сих сторонах Славльанщины, де бѣкви видѣмаў, находивъсь голос сей, буўби йомѣ и значок даў.

Стор. 144, стр.	78	що о нім (о котрім).
" 145 "	96	Письменицѣ (Грамматика).
" "	97	лицем (образом).
" "	101	кра(с)но (погоже).
" 146 "	2	(з гори) сидѣвших (що сидѣли).
" 148 "	12	(з гори) Продовжка (Fortsetzung).
" 150 "	11	(з гори) Продовжка (Fortsetzung).
" 151 "	6	госновитого (корыстного).
" "	7	въ оучилѣ (въ школѣ).
" "	15	хати (хижи).
" "	16	„селѣ абѡ вѣсь“, потім два останні слова перечеркнені, можливо, що цензором; так само: хати або хижи.
" "	19	в селѣ (въ мѣстѣ).
" "	23	гѡродѣ (мѣстѣ).
" "	25	Дѡхѡвник (свѡщенникѣ).
" "	26	щобѣ ѡмѣ Богѣ (въ ѡмѣ гадкаѣ и) въ ѡмѣ намѣреняѣхъ. Слова в скобках перечеркнені, можливо цензором.
" "	29	жити, (щобы не бѣдѡвали). Слова в скобках перечеркнені.
" "	30	звѣн (звон).
" "	34	перв. „ѡтѣ Мѡми“, потім „ѡтѣ“ переч. ѡ надписано „абѡ“, може цензором.
" "	38	перв. „горбки“, потім „к“ переч., може цензором.
" 152 "	39	краѣ (и).
" "	40	знова (ѡпадомѣ); останне слово переч.
" "	43	гѡродѡвъ (мѣстѣ); останне слово переч.
" "	44—45	царство (цѣсарство).
" "	48	Володѣмерскѣ (абѡ Галицѣа и Лодомирѣа).
" "	49	сидѣтъ (столличитѣ).
" "	53	вразу: горбками.
" 153 "	73	кмѣтѡвавѣ (ѡуважѣвъ).
" "	80	острѡвы (вѣрховинѣ, кѣпини землѣ).
" "	81	острѡваѣхъ (вѣрховинаѣхъ).
" "	82	хатѣ (хижи).
" "	102	мѣцѣ (покладки).
" "	105	ѡбжѣгѣ (ѡпалюѣ).
" "	106	Мнѡѡѡостровѣ (Полунесѣа).
" "	112	востоцѣ (восходѣ).
" 154 "	120	селѣ (мѣста)... правѡ (простѡ).
" "	122	селѣ (мѣста)... востока (всхода).

- Стор. 154, стр. 123 Тѣмѣ (памѣтае)... тогидь (торѣкъ, такъ рѣкъ,
тамтогѣ рѣкъ).
- ” 124 вѣла (зелѣ).
- ” 125 ѡтповѣли (ѡтвѣчали).
- ” 152 слѣчае сѣ (придае-сѣ).
- ” 155 ” 155 хитрый (цѣкавый).
- ” 189 галкъ (банькъ, кълю).
- ” 192 на повѣтрѣ (на воздѣсѣ).
- ” 156 ” 196 мѣдрый (оумный).
- ” 211 хитрость (цѣкавость).
- ” 213 шкѣры (кожи).
- ” 217 пишѣтъ (малюють).
- ” 157 ” 1 до оучѣла (до школы).
- ” 4 кмѣтѣвавѣ (оуважавѣ).
- ” 7 прошѣвавѣ (прошавѣ) сѣ.
- ” 39 правюю (простою).
- ” 158 ” 68 змѣтѣвавѣ (спихавѣ).
- ” 75 извина (рана) ѡгрѣлась (гноѣлась).
- ” 80 вергли сѣ (кисли сѣ).
- ” 159 ” 90 отвѣщавѣ (отповѣвъ).
- ” 160 ” 138 онадомѣ (наворотомѣ).
- ” 142 в рукоп.: нетребнѣшѣ.
- ” 143 в рукоп.: потребнѣ.
- ” 158 менѣ (Исѣсови).
- ” 161 ” 168 в рукоп.: зчидили.
- ” 181 в рукоп.: идичи.
- ” 162 ” 216 в рукоп.: одвертавѣ сѣ.
- ” 221 вѣ бесѣдѣ (вѣ розговорѣ).
- ” 234 в рукоп.: недижаютѣ.
- ” 236 в рукоп.: хлѣвъ.
- ” 163 ” 248 в рукоп.: отзѣви.
- ” 263 в рукоп.: затопутѣ.
- ” 271 в рукоп.: святомѣ.
- ” 278 весло (кѣрмѣ).
- ” 164 ” 292 дѣховникѣ (свѣщенникѣ).
- ” 295 мокрѣвинѣ (мочари).
- ” 165 ” 349 сказавѣ (повѣвъ).
- ” 358 в рукоп.: вѣ що; стр. 359 бѣдо.
- ” 166 ” 383 зливѣла (оутѣкла).
- ” 387 в рукоп.: рѣзомѣ.
- ” 167 ” 408 тикѣ (арбѣзѣ).

- Стор. 169, стр. 490 пѣть (дорогѣ).
 когѣть (пѣвень).
 „ 171 „ 1 когѣть (пѣвень).
 „ 172 „ 167 в рукоп.: скори; стр. 111 плачи; стр. 113 свои.
 „ 173 „ 123 Кривий (храмъй).
 „ 144 в рукоп.: захлонный.
 „ 174 „ 153 ид ротѣ (ид ѣстамъ).
 „ 175 „ 181 в рукоп. зам. „если“ — „ятли“.
 „ 203 к соловѣю.
 „ 204 Жаль... відповѣу.
 „ 176 „ 208 зам. „не“ в рукоп.: н.
 „ між 219 і 220 в рукоп.: маленька.
 „ 221 й дже ся.
 „ 225—227 Рыбкась врадѣвала,
 Так дрѣгим сказала:
 Добре то часом и маленьковъ бѣти!
 „ 233 доставала; стр. 234 дрѣгі.
 „ 177 „ 242 Бачте, кракнѣла одна до дрѣжок; Бачте..
 „ 247 метати.
 „ 8 в Пашкевичевім бруліоні мабуть було: благосло-
 веніє (так само стор. 180, стр. 110).
 „ 24 соголосоу (в згодѣ).
 „ 178 „ 42 хитрость (цѣкавость).
 „ 58 ѣжѣню (ѣ(д)лѣ).
 „ 60 бѣдеш (имешь).
 „ 61 в юность (въ молодѣ).
 „ 179 „ 76 скотинѣ (товаринѣ).
 „ 77 спечалишъ (засмѣтишъ).
 „ 180 „ 121 сли миле.
 „ 122 датела (дача); дателя и дякѣй, сли..
 „ 123 злекшѣе..
 „ 125 кара (казнь); терпеливимъ..
 „ 128 невмѣти... навчити.
 „ 129 є честно.
 „ 132 в рукоп.: Ври са.
 „ 181 „ 170 від..
 „ 172 розпада-сь, на..
 „ 174 чоловіка є свѣдоцтво..
 „ 176 Не чисте сѣмлѣне завсѣгда..

- Стор. 181, стр. 178 добрым.
- ” 179 Чоловѣк видит ино лице чоловѣче, а бог сердце
чоловѣче.
- ” 182 ” 4 в рукоп.: навѣдають.
- ” ” 5 Зразѣ (значаткѣ).
- ” ” 9 в Пашкевичевім бруліоні мабуť було: основаньѣ.
- ” ” 14 вчинивѣ (сотворивѣ).
- ” ” 15 свѣтло (свѣт).. ѡб(о)логѣ (твердинѣ).
- ” 183 ” 63 нагорювавши-сѣ (нагивѣвши (?)).
- ” 184 ” 83—84 сѣ поплодили (пекотили).
- ” ” 87 зразу „попѣдростали“, потім „ѣ“ переч. і надпис. „о“.
- ” 185 ” 138 престолѣ (олтарь).
- ” ” 153 приносомѣ (въ приносѣ).
- ” 189 ” 318 мѡсѣ (пристойтѣ).
- ” 190 ” 332 хитрыми (цѣкавыми).
- ” 191 ” 379 оу свійню (своѣси).
- ” 193 ” 483 жиди (Израильтѣне).
- ” 194 ” 496 мѣвини (рани).
- ” 195 ” 553 перста (пальца)... сапоги (чоботи).
- ” 197 ” 149 боли (хвалабо).
- ” 198 ” 159 зболочемѣ (роздѣгнемѣ).
- ” ” 214 мѣрзѣвѣ (мѣравѣ).
- ” ” 230 богацтва; стр. 231 гроши.
- ” 199 ” 236 любят; стр. 238 Вчителя.
- ” 202 ” 18 nakrycia (koldry).
- ” ” 33 branzoletty (Armbinder).

VII. Відміни перших видань.

Стор. 3. Перший раз надрукована „Туга“ в „Вѣстнику Народного Дома“ за 1905 р. ч. 5, стор. 73—74 етимологічною правописю з такими відмінами: стр. 3 буйненское; стр. 7 рясны слезы; стр. 8 темны; стр. 9 темныи; стр. 13 гилье; стр. 14 къ листьямъ; стр. 15 слетѣлась; стр. 17 Ни ты мыслями смыслити, ни думкой сдумати; стр. 18 Ни... сглянути, лишь сгадкой сгадати; стр. 24 Дрѣбну мраку тай...; стр. 26 студень; стр. 29 Счастье... дола.

Стор. 3. Також „Вѣрна“ надрукована в згаданім річнику „Вѣстника“ ч. 4, стор. 56 з ось якими відмінами: стр. 2 сердць; стр. 3 тужить нѣчку, тужить другу; стр. 4 вже три; стр. 5 пращала; стр. 6 цѣловала, слезми; стр. 7 своевати; стр. 8 Я до твоєї соколонькомъ; стр. 11 зазвонивъ стопнями; стр. 15 всыпана; стр. 18 чорны.

Поправнійше надрукував вдруге сей вірш Созанський в замітці „Недруковані вірші Маркіяна Шашкевича“ (Записки Н. Т. ім. Ш., т. LXV, Misc., стор. 17) з такими відмінами: стр. 2 серцем; стр. 6 проводжала; стр. 8 Я до твоєї соколеньком.

Стор. 4. Сынъ любимому отцу — в цитованім річнику „Вѣстника“ ч. 4, стор. 55—56 заходять такі відміни: стр. 2 Сводится... слѣтае; стр. 4 сивый голубонько; стр. 7 здоровью; стр. 8 счастья; стр. 10 твого... сгѣрчити; стр. 11 жалемъ; стр. 12 несчастень... закервити; стр. 14 Жалемъ; стр. 15 слезами... сливаю.

Стор. 5, стр. 20 в „Рус. Диѣстр.“ друкарська похибка: Як паду; так само стр. 60 кунуѣ-ся; стр. 71 михенькимъ.

Стор. 6. По за тихий за Дѣнай — вперше видав др. В. Коцовський: (Зоря, письмо літературно-наукове для рускихъ родинъ, 1886, стор. 399) Рукописні матеріялы для галицко-рускои літературы. I. Недрукованый стишокъ М. Шашкевича — з такою відміною: стр. 5 дѣна.

До * * * — перший раз в „Вѣнку“, ч. I, стор. 80 в такихи відмінах: стр. 1 піднебесну двигги в самѣм собѣ; стр. 9 хто влѣе, хто вдасть?! стр. 13 в грудех.

Стор. 7. Болеслав Кривоустий під Галичом 1139 — „Зоря Галицка“, 1849, стор. 44 в отсими відмінах: стр. 3 Не темнѣйтесь; стр. 5 Гей хто; стр. 8 як „Пѣснь веселу Гура-га“, так і дальші оклики повторені; стр. 10 постѣй; стр. 12 бѣй; стр. 13 Одь; стр. 15 Отъ... аж до Зоря; стр. 18 сокѣль; стр. 19 Кеевского; стр. 22 крѣпки; стр. 31 осьма; стр. 34 павъ; стр. 35 самовитый; стр. 37 Радѣсть, радѣсть, Галичаны!

Вдруге видав М. Тершаковець в статі „Причинки до житєписи Маркіяна Шашкевича та дещо із його письменської спадщини“ (Записки Н. Т. ім. Ш., т. LVIII, стор. 14—15) в такихи відмінах: стр. 5 підбїгайте; стр. 13 аж до морье; стр. 30 розырваў-сь.

Стор. 10, стр. 60 в „Рус. Днѣстр.“ похибка: По за Вому.

Стор. 11. В „Веснівці“ в „Рус. Днѣстр.“ друкарські похибки: стр. 6 домо; стр. 16 Горная; стр. 24 Жало.

В „Туві за милюю“ стр. 22 Заряму.

Стор. 12. В „Сумраці вечірнім“ стр. 2 до окала, а в стр. 5 справляю лекцію „тяжка“ на „тяжко“, бо инакше було би: мов тяжка могла.

Стор. 12. Лиха доля. Відміни в „Вѣнку“, ч. I, стор. 101—103 такі: стр. 1 Ох! ты доле, лиха доле; стр. 12 Ты певно не знаешь! стр. 18 звѣздонька не скаже; стр. 20 Милый свѣт; стр. 21 Тобѣ хіба тѣлько смутку; стр. 25 на сѣм свѣтѣ; стр. 31 в темных лѣсѣв; стр. 36 Радѣсть; стр. 37 Вчора; стр. 45

И над гробом твоим мраки

Ще мон повѣснут!

Стор. 13. Думка. В „Вѣнку“, ч. I, стор. 98 такі відміни: стр. 3 хлопець; стр. 15 и сѣйшов ся; стр. 6 С тьмавою; стр. 10 Чог? ты; стр. 11 Що ми житє згѣрчиваешь; стр. 17 Най радости мому сердцю.

Стор. 14. Над Бугомъ — в „Вечерниця-х, литератцк-ім письм-і для забавы и науки“ за 1862 р. стор. 153—154 є такі відміни: стр. 8 Одь; стр. 16 слезоньки; стр. 20 побачу; стр. 25 Гей; стр. 26 Гей.

[Безвідний] — має в „Вѣнку“, ч. I, стор. 78—79 заголовок „Нещасный“ і такі відміни: стр. 3 тепленьке; стр. 7 кирпичка; стр. 11 вражѣй; стр. 13 ани супокою; стр. 17 здорověе; стр. 26 ни смерти.

Стор. 15. Опыхане, Пане? — перший раз надрукував Богдан Дідицький в збірці „Зоря Галицкая jako альбумъ на годъ 1860“ стор. 493 в статі „Вспоминка о Маркіянѣ Шашкевичу“ в такихи відмінах: загол. „Опыхане — Пане?“ (Сказка); стр. 1 битомъ; стр. 2 Подъ;

стр. 13 засунуль; стр. 17 спарилъ.. надулся; стр. 18 минулся; стр. 19 подвела; стр. 20 ни каша, ни пшеона, ни проса.

Стор. 16. [Бандурист] — має в „Вѣнику“, ч. I, стор. 73—77 такі відміни: стр. 3 в цвѣтьє; стр. 6 в рѣчцѣ; стр. 9 мовь голубь; стр. 27 из миленьким; стр. 34 Пѣсни ж' бо то, пѣсни! мы таких не вмѣем'!... стр. 36 пѣсни; стр. 37 Пѣсни... невѣстни; стр. 44 Вѣдай; стр. 45 пѣвецъ; стр. 47 сердце; стр. 48 нещастье; стр. 57 сердце; стр. 73 закипѣли; стр. 74 Отця — словутицѣ — бо о ним думає; стр. 78 гомонили; стр. 79 давных, минувшой долѣ;

стр. 81 С думкою пѣвця розплыли съ' по полѣ,

А на конецъ зглухли — со всѣм заиѣмѣли!...

Стор. 22. „Пуста дѣвчина“ має в „Рус. Днѣстр.“ стор. 104—105 ось які відміни: стр. 9 Молоком-бим; стр. 13 Шоўком-бим ся. В стр. 7 друкарська похибка, зам. „я“ — „а“.

Стор. 23. „Дѣвчина лице мнуча“. В „Рус. Днѣстр.“ стор. 105—106 такі відміни: стр. 5 Пішла-би; стр. 12 Пішла-би.

„Знатель“ стор. 106 має такі відміни: стр. 1 Милена; стр. 6 дѣвчата.

„Ангелчині ворота“ стор. 106 мають такі відміни; стр. 1 сокіл; стр. 6 затикала.

Стор. 25. „Короледвірську рукопись в перекладі Маркіяна Шашкевича (Текст з поясненнями і замітками автора)“ надрукував в LXVIII т. „Записок Н. Т. ім. Ш.“ М. Тершаковецъ з такими відмінами:

Стор. 26,	стр. 4	бідні.
27	„ 42	Кругостно.
	„ 44	роззлюбленых.
30	„ 43	пѣснь.
	„ 50	тв.
31	„ 80	и браў ся.
33	„ 164	и занесла.
34	„ 202	пропущена зівсѣм.
37	„ 78	засаженых.
39	„ 145	будушу.
44	„ 122	роспре.
46	„ 63	поставили.
47	„ 91	много.
48	„ 150	шеншѣли.
	„ 163	Ровярив.
49	„ 203	схвативъ.

- Стор. 50, стр. 223 своїм.
 51 „ 253 и радованье.
 „ 254 дожджеві.
 „ 276 Кубляевича.
 52 „ 2 жялѣсненцько.

Стор. 53. Китиця надрукована в „Рус. Диѣстр.“ стор. 109 з такими відмінами:

Стор. 54, стр. 7 впала в...; стр. 8 Кобих; стр. 11 Кобих; стр. 12 хто... (друк. пох. мяченьким); стр. 13 тому-бих... еглицю; стр. 14 Кобих... (друк. пох. кравна); стр. 15 студенноў.

Стор. 55. Олѣнь — „Рус. Диѣстр.“ стор. 110—111. Відміни: стр. 9 Ой, тут молодец хоцуваў по горах! стр. 10 в люті; стр. 16 тяжким молотом; стр. 17 мутно лѣси жалостиві.

Стор. 56, стр. 24 В кождій дѣвѣ жялосливе; стр. 25 холодній; стр. 26 росте; стр. 32 за всього лѣса тут на тѣинній дуб.

Стор. 57. Зауля — „Рус. Диѣстр.“ стор. 112. Відміни: стр. 1 В ширим полѣ дубец стоїт; стр. 4 всѣгда яро; стр. 5 в полѣ; стр. 6 слиб яро всѣгда було? стр. 7 стигло; стр. 8 лѣто всѣгда; стр. 9 (друк. пох. мерг); стр. 10 осѣнь всѣгда; стр. 12 сама всѣгда.

Сирота з загол. „Лишена“ в „Рус. Диѣстр.“ стор. 111 має такі відміни: стр. 1 т'маві лѣси; стр. 4 рівні; стр. 5 Рада-бим; стр. 6 сердцьом; стр. 8 хтоб; стр. 9 батько, батько.

Стор. 61. Частина поеми Сев. Гоциньского була вперше опублікована в „Основи“ за 1870 р. ч. 27, стор. 105—106, фейлетон, з такими відмінами:

Польська приписка в змодернізованій правописи.

- Стор. 62, стр. 1 Коли то стала и якъ се — незнати —
 „ 2 густому.
 „ 4 гѣлье вкругъ обологоў.
 „ 5 Гѣлье.
 „ 6 и лютости зуба.
 „ 7 Велетень — высшій золотоп бапѣ.
 „ 8 Лавры святой, кїевськой.
 „ 9 водить.
 „ 10 Старець, у хмарахъ... бродить.
 „ 11 славнѣй пушѣ.
 „ 14 Та небесъ лютость.
 „ 15 наче пѣсня неньки,
 Що дитинятко хоче вколисати,
 То посварить мѣвь, то знову пѣсеньки
 Гомонить съ-тиха.

- Стор. 62, стр. 19 жарке.
 „ 20 Чи сумна остьъ азъ мракъ бурю свисне.
 „ 22 всѣгди.
 „ 23 Вѣчно-зеленый, наче вѣпецъ славы
 Витязя мужа, шо...
 „ 25 Й мысль.
 „ 26 Й кровью.
 „ 27 Знову й зродився у дубовѣй сплѣ.
 „ 29 Лѣжникомъ... мурѣгъ...
 „ 30 Стрѣль-изъ галузья, пень, порохня бѣла.
 „ 32 шо по-лѣсу гонить.
 „ 33 звонить.
 „ 34 мѣсце... давній.
 Стор. 63 „ 35 Казавъ бы, брате, шо се витязъ.
 „ 36 Що о нѣмъ дума Украины голосить.
 „ 38 Явомъ явився, не видавый доси,
 Така краса въ нѣмъ и величь и сила.
 „ 40 козацькой.
 „ 41 въ сѣй.
 „ 42 глянь у обличье, вдришь, якъ розбѣсилась.
 „ 46 Що-жь тамъ боввавѣе?
 „ 47 Замѣсть.
 „ 48 Орлики.
 „ 49 Кличе на него; а свѣтло, шо бухло —
 „ 51 закракало въ уха.
 „ 52 силкуе.
 „ 53 желѣзнѣмъ герцюе...
 „ 54 Зжахся и во сну на силу зѣрвався.
 „ 55 то бачить? хто се...
 „ 56 край него дѣдъ сидѣвъ.
 „ 57 голубъ, похилый, тихенькій.
 „ 58 Де очи були, дивиться.
 „ 59 Одну ось.
 „ 61 Й по струнахъ.
 „ 63 Лѣта и вчинки, шо збулись не нынѣ.
 „ 64 немилі сї.
 „ 65 адъ.
 „ 66 хто ты? яке тобѣ...
 „ 67 Зъ насмѣхомъ... ѡдповѣвъ.
 „ 68 Мабуть обличье.

- Стор. 63, стр. 69 Та взявъ Богъ очи, гараздъ, — що не бачу!
И анову бренькавъ, не рѣкши.
- ” 71 Неначе й сего, що сказавъ ось, буде.
- ” 72 Збудешъ, бо й я слѣвъ не трачу!
Хоть Богъ привѣвъ ось, но й чортъ не добуде!
Дѣду! мовъ, хто ты?
- Стор. 64 ” 75 И закъль.
- ” 76 до него вхопився.
- ” 77 Слѣпецъ.
- ” 78 урвешъ.
- ” 79 Й не обдаруєшь за стару новою.
- ” 80 слѣпецъ.
- ” 81 Не сердься, брате; безъ гомону й гуку.
- ” 83 Якъ.
- ” 84 Я не такій то — и въ бандурку...
- ” 86 Лихо не старецъ! грѣмаю, пытаю.
” 87 не ѡдповѣдає.
Сидить якъ камѣнь, въ мѣся не рухнувся!
Подумавъ козакъ и нишкомъ всмѣхнувся,
Бо вже въ нѣмъ лютость и гнѣвъ притихає.
— Чомъ, коли темный, самъ по-свѣту ходишь?
Чомъ проводиря съ собою не водишь?
Уже спокѡйнымъ голосомъ спытався.
„Ба!“ дѣдъ пѡдъ носомъ моркнувъ й засмѣявся.
- ” 97 чи въ ночи, чи въ днину,
въ нимъ перейду я всю Русь-Украину.
- ” 99 ѡдъ.
- ” 100 рукою пѡзнаю.
- ” 101 Пень... памятаю.
- ” 102 И пѡдъ ногою кождый горбъ пѡзнаю.
- ” 103 ѡдбившись ѡдъ мои.
- ” 104 Я на-край лѣса заснувъ собѣ въ тѣни.
- ” 105 Й якесь... завистливе.
- ” 106 пѡдсунувшись.
- ” 107 Нѣ-що й казати, кованый бувъ, — стане.
- ” 108 сердешный пане,
Чи вже минула злѡсть? грѣхъ було злитись —
Я заспѣваю ось, щобъ подружитись,
Тѡлько пѡдъ голосъ пѣсеньки нахилю
Мою бандурку... Хоть де межи люде
Я нѣ повернусь, всюди, брате, всюди
Мѡй старый голосъ и думки всѣмъ милѣ?

Вдруге надрукував сей переклад М. Тершаковець в „Причинках“ (Записки т. LVIII, стор. 23—28) з такими відмінами:

Стор. 61, стр. 3 jakieś; стр. 6 nuż... najczęściej.

Стор. 62, стр. 1 najczęściej kończyło się; стр. 4 stronę, części; стр. 5 myśli, а межи „przyznaje“ і „za śmiałej“ випущене „że“.

Стор. 62, стр. 17 Сердит ся, посварит часом и...

„ 32 выхорь (пустинный).

„ 34 мѣсто.

Стор. 63 „ 48 Милои голос.

„ 63 Лѣта и дѣла що стались.

„ 70 бренькаў (звенькаў).

Стор. 64 „ 81 Не лютъ ся не гнѣвай без...

„ 87 (цѣлий рядок пропущений).

„ 90 гнѣв притихае.

„ 93 Уже мирнѣйшим.

„ 94 мрукнуў.

„ 106 Узяў ми костур підсунувшись (підкравши ся).

„ 110 погодитись.

„ 111 д гласа.

Стор. 69. Псалмы Русланові — „Вѣнок“, ч. I, стор. 60—63. Відміни такі: стр. 1 велике; стр. 3—4 безконечну Его; стр. 5 перед вѣками; стр. 6 суть... вси, положѣнь; стр. 8 возми; стр. 10 пѣрьем; стр. 12 дым и заворот; стр. 15 а ты в пѣтьму; стр. 17 Смуток; стр. 19 ниним; стр. 20 в буриѣй пѣгьмѣ; стр. 21 не втекла.

Стор. 70, стр. 23 щастье; стр. 24 алидиѣ; стр. 26 горюванье; стр. 27 возьмешь; стр. 28 возьмешь... руське; стр. 29 руська; стр. 31—32 сусѣде; стр. 32 отець; стр. 35 ляхѣй... Але; стр. 36 жури съ, не влавай ся в розпуку... звелѣв ничому; стр. 37 тьмы; стр. 38 з котрого долони; стр. 40 безконець; стр. 41 вѣков.

Стор. 70. Олена — „Рус. Диѣстр.“ стор. 89—100. Друкарські похибки й відміни: стр. 1 бабто загудѣў; стр. 4 сваненьки; стр. 5 притѣчка; стр. 33 потаньцювати; стр. 38 Багъ; стр. 79 відвачи; стр. 104 страхай-са; стр. 112 попиваючих; стр. 116 вточи; стр. 120 тобою; стр. 130 абши; стр. 133 свѣлицѣ; стр. 152—153 силѣний; стр. 155 як як справишь; стр. 156 потаньцюем; стр. 211 вуса мого; стр. 212 Хлотцѣ.

Стор. 77. Передсліве — „Рус. Диѣстр.“ стор. III—VI. Стр. 3 стденній; стр. 16 видачатти; стр. 26 тебе; стр. 28 Каукови.

Стор. 78. Старина — „Рус. Диѣстр.“ стор. 115—116. Стр. 11 акое.

Стор. 79. Руское весіле — „Рус. Диѣстр.“ стор. 130—133. Стр. 1 всехвьяльна; стр. 3 Путрудаў-ся; стр. 7 ветрѣчаем; стр. 15 папѣвъ;

стр. 22 слока; стр. 24 аще; стр. 30 придаржуваў; стр. 37 травопиць з помеж тая многа языків; стр. 48 Сусимами.

Стор. 80. Проповідь на Богоявлення — „И. Онишкевича Руска Библиотека, Томъ III-ий“ (Львів, 1884), стор. 363—366. Відміни: стр. 41 позвильвъ; стр. 43 межи „бсло“ а „або на слѣжбѣ“ випущено; або на всеночним або на стренни; стр. 53 нашой; стр. 56 здорovie; стр. 65 страждавъ; стр. 77 всякое; стр. 80 своего.

Стор. 82. „Руска Библиотека“, т. III, стор. 373—376. Стр. 5 на небесы; стр. 16 больше (два рази); стр. 31 Гль Ісх... на смерть; стр. 36—38 зам. „церковь святая [обходитъ] память“ — має бути: церковь святая до вчера голосила, смертію смерть попра и сущим во гробѣх живот дарова. Нынѣ празднує церковь святая память (непідчеркнені слова пропущені); стр. 40 святѣй; стр. 44 не була радостію; стр. 70 есть; стр. 77 небесного, до радощѣв не...; стр. 79 идѣтъ слѣдъ; стр. 84 кождѣмъ (два рази).

Стор. 85. Проповідь в день Онуфрія — „Зоря, письмо літературно-наукове для рускихъ родинъ“, 1886, стор. 415. Відміни: стр. 19 иступиў; стр. 26 пропущено „смерлящими“, а дальше „и лежаў в гною“; стр. 30 жалувау; стр. 56 недаубы буу; стр. 64 и як.. шезиуть; стр. 66 подумаем; стр. 73 сего свѣта; стр. 74 умилосердится; стр. 80—81 здорові, щастливі.

Стор. 87. Проповідь на Різдво Богородиці — „Руска Библиотека“, т. III, стор. 369—370. Стр. 1 и милости; ст. 29 пропущено: абысмо приказы Божии вypoўняли, абысмо Бога над все, а ближнього, як; стр. 34 всей; стр. 48 надгороду.

Стор. 88. Проповідь на праздник — „Руска Библиотека“, ч. III, стор. 371—373. Стр. 16 своимъ; стр. 35 питіе... але; стр. 36 покаянiе... милосердныи; стр. 37 постановленіе; стр. 39 питіемъ; стр. 41 камѣнъ; стр. 52 позавтра; стр. 55 Щожъ; стр. 65 сягне.

Стор. 90. Блажени милосердіи — „Руска Библиотека“, т. III, стор. 366—369. Стр. 11 тамтѣмъ; стр. 14—15 помилованы; стр. 21 тѣмъ; стр. 22 насѣли; стр. 29 египецкѣмъ; стр. 34 пропущ. „тя“; стр. 45 подає ся... такое; стр. 46 самы; стр. 54 братій; стр. 63 пропущ. „сам“; стр. 70 якъ е повѣсмо; стр. 72 котрою.

Стор. 93. „Любителі славянщины“ мають у „Причинках“ (стор. 18—19) М. Тершаківця такі відміни: стр. 1 Аптеидій; стр. 5 да; стр. 8 оферидером; стр. 10 Саваїдін; стр. 16 Аридрух; стр. 20 славеньского; стр. 28 славоньским; стр. 29 пропущ. „Sklav“.

Стор. 94. „Помста и великодушіе“ надруковане в „Причинках“

М. Тершаківця (стор. 20—21) з такими відмінами: стр. 7 одного; стр. 9 своєї; стр. 21 иншого; стр. 60 людсколюбивом.

Стор. 107. З евангелія св. Матея — „Руска Библ.“, т. III, стор. 65—71. Стр. 5 Сальмона; Сальмонъ же; стр. 5 Аса. Аса; стр. 10 Манасю; Манасія-жь; стр. 11 Амона; Амонъ; стр. 18 званый Христомъ; стр. 28 і 69 реченое; стр. 30 Емануилъ; стр. 39 отповѣли; стр. 43 мовитъ; стр. 68 галелейскій; стр. 75 самъ Иванъ; стр. 78 видѣвши; стр. 83 Авраамовы; стр. 85 вмечено; стр. 89 Галилея; стр. 96 умилувавъ; стр. 97 скушений; стр. 109 бо писано; стр. 112 і 126 Галилею; стр. 116 Галилея; стр. 117 Огтоля; стр. 119 галилейское; стр. 120 званого; стр. 122 ѳтти; стр. 123 Заведеіового и Іоана; стр. 124 Заведеіомъ; стр. 131 Галилея... городѳвъ, изъ; стр. 133 ученики... Блаженій (останне і 139); стр. 134 Блаженіи, 135 (два рази), 136, 137 (два рази), 138; стр. 137 помиловавї; стр. 138 выгнавї; стр. 139 царство; стр. 143 чимъ ся; стр. 155 фарисейвъ; стр. 165 вийдешъ ѳттамъ; стр. 167 пожадавъ; стр. 170 щобъ мало бути все... мечено; стр. 171 ѳдѣвъ; стр. 173 и пекло.

Стор. 112 Евангеліе св. Івана — „Руск. Библ.“, т. III, стор. 71—112. Стр. 1 а слово було... а Богъ; стр. 4 въ темностї; стр. 5 посланный ѳтъ (останне і 14, 63); стр. 14 истины; стр. 15 о которѳмъ, 33, 54, 510; стр. 17 даная... истина; стр. 19 Іоанове; стр. 21 отправъ ся; стр. 22 отповѣвъ, 23, 56, 59, 60, 68; стр. 41 ученикѳвъ, 147, 287, 311, 357, 365, 630, 639, 696, 789, 912, 997, 1007, 1145, 1161; стр. 42 ученики, 67, 79, 86, 91, 127, 130, 147, 153, 184, 186, 292, 299, 307, 308, 359, 375, 520, 631, 636, 710, 788, 931, 976, 999, 1122, 1124, 1129, 1132, 1148; стр. 43 идущихъ; стр. 44 отповѣли, 87; стр. 47 Іоана, 131, 147, 261; стр. 49 Месію; стр. 52 Филипа (284, 717) ...Филипъ (53, 56, 59, 68, 286, 719 (два рази), 819); стр. 56 ему; стр. 58 Израильтянинъ; стр. 59 зѳтки, 108; стр. 75 ѳтки, 159, 403, 404, 405, 455 (два рази), 558, 559, 1043; стр. 83 сидящихъ; стр. 85 ѳтси, 684, 833; стр. 97 фарисейвъ, 427, 430, 534, 535, 570, 674, 747; стр. 103 утробу; стр. 105 роденое, 106; стр. 106 тѳломъ есть; стр. 107 але, 116, 118, 289, 315, 323, 362, 400, 403, 405, 452, 455, 471, 474, 502, 512, 545, 571, 582, 593, 635, 645, 654, 668, 682, 684, 699, 703, 747, 771, 888, 899, 905, 920, 926, 963, 1043, 1067; стр. 108 родеый; стр. 120 спасеный... суженый; стр. 121 осуженый; стр. 125 истину; стр. 126 учиненї; стр. 130 всаженыи... Іоановї; стр. 132 котрому; стр. 135 посланный; стр. 142 пославъ; стр. 146 фарисей; стр. 148 Галилею, 206; стр. 151 утомленый; стр. 182 бачте; стр. 183 ми оповѣвъ; стр. 190 спалинѳлы (споловѣлы); стр. 193 пропущ.: инші сѳ трудили; стр. 198 самы; стр. 200 зѳттамъ; стр. 201 Галилеѳ, 216, 423, 434,

435; стр. 202 Галилеяне; стр. 213 порозумѣвши; стр. 216 въ Юдеѣ; стр. 261 послали-сте; стр. 265 Иоановое; стр. 268 пропущ.: ни лица его невидѣлисте; стр. 280 галилею-тиберіядского; стр. 282 учениками, 308, 556, 685, 804, 865, 975, 977, 1139; стр. 291 ученикамъ, 293, 765, 1120, 1142, 1163; стр. 293 аберѣтъ; стр. 294 окрушивъ; стр. 309 ѡтъ, 727, 740, 818, 948, 959, 1011, 1073, 1154; стр. 322 тогда; стр. 339 учены; стр. 356 учаши; стр. 366 отступили.. дванадцать; стр. 372 Галилеи, 382; стр. 376 а дбае; стр. 387 жидове, 631, 1048, 1077; стр. 394 народъ; стр. 402 ему; стр. 404 учаши; стр. 411 фарисеѣ, 429, 438, 452, 535, 675, 689; стр. 413 пропущ.: а де я е, там вы прійти не можете; стр. 415 разсѣявъ.. Елиѡвъ; стр. 416 глядѣти; стр. 421 прославленный; стр. 430 обманеніи; стр. 441 а ты що думаешь? стр. 443 налягали; стр. 446 ѡтходили; стр. 449 ѡтновѣла; стр. 450 и бѡльше; стр. 452 Казали; стр. 469 И мовивъ; стр. 509 самъ ся ставлю; стр. 526 посланный; стр. 540 сей отвѣчавъ; стр. 549 въ божницѣ; стр. 556 ученикомъ, 1087; стр. 557 учѣники; стр. 565 мовивъ; ктожь; стр. 569 дакотры; стр. 588 наймитъ; стр. 592 отецъ, що; стр. 607 односно; стр. 619 де Иоанъ; стр. 620 многи; стр. 621 много; стр. 625 волосежь, 695; стр. 633 спѡкне ся... А кто; стр. 645 братъ мѡй; стр. 646 до неи; стр. 649 умеръ, жіе; стр. 661 миловавъ; а декотри; стр. 668 завсѣгды выслушаетъ; стр. 671 звязанный; стр. 688 стояши; стр. 705 на завтрѣшнѡмъ многи; стр. 707 благословенный; стр. 711 прославленный; стр. 716 Еливы; стр. 717 галилейской, 1144; стр. 725 де буду; стр. 733 пѡднесеный; стр. 736 пѡднесеному; стр. 744 закаменѣвъ сердца; стр. 748 вылучей; стр. 753 ѡткидае; стр. 774 задянувъ; стр. 777 повинны; стр. 790 що о нѡмъ бесѣда? стр. 793 сатанъ; стр. 796 мѣшочокъ; стр. 804 спѡзнають; стр. 821 Филипе; стр. 832 видѣти будете; стр. 833 оставляю; стр. 849 повѣдавъ-емъ; стр. 861 вымеченый; стр. 883 имени; стр. 891 дасьте о менѣ; стр. 904 осужденый; стр. 906 научить; стр. 916 а зновъ; стр. 922 возьме; стр. 951 и моя твоя; стр. 955 котрыхъ; стр. 962 на свѣтъ ...священей; стр. 971 заложений; стр. 972 пославъ; стр. 978 пропущ.: и фарисеѣвъ; стр. 993 ученикъ (два рази), 995, 1073, 1100, 1101, 1105, 1152, 1180, 1182; стр. 1006 звязаного; стр. 1011 самы; стр. 1013 выйшовъ; стр. 1016 Юди; стр. 1024 въ ѡгти; стр. 1035 царю; стр. 1047 даная; стр. 1050 почувши; стр. 1051 судовѡй; стр. 1058 зѡдгси и зѡдгси; стр. 1059 на крестъ; стр. 1066 ткакая; стр. 1070 Кленова; стр. 1071 ученика, 1072, 1098, 1176; стр. 1071 миловавъ; стр. 1082 воинѡвъ; стр. 1089 Иисусове (два рази), 1096, 1110; стр. 1090 Никодежь; стр. 1091 змѣшаной; стр. 1094 положений; стр. 1096 субѡтъ; стр. 1109 сѣдящихъ; стр. 1121 зачиненныхъ,

1133; стр. 1128 званій, 1144; стр. 1137 благословеній; стр. 1139 спи-
саній; стр. 1156 положену; стр. 1169 засумувавъ ся.

Стор. 148. Читанку видала в 1850 р. „Галицка руска Матица“
п. з. „Читанка для малыхъ дѣтей до школьного употребленія сочинена
Маркіяномъ Шашкевичемъ“ у Львові як ч. 7 своїхъ виданъ (мал. 8^о,
стор. 93+(3). Розклад матеріялу отсей: Глава первая. Короткое изобра-
женіе свѣта. Глава вторая. Повѣсти изъ святыхъ книгъ. Глава третья.
Повѣстки благоврانیи. Глава четвертая. Коротенькіи науки. Глава пя-
тая. Басни. Глава шестая. Пѣсни.

Відміни: стор. 148, стр. 3 зам. „Переглядь“ — „Оглавленіе чи-
танки“; стр. 4 §. 1. Наведенъ дѣтей до читанья; стр. 5 есть; стр. 8
познаємость; по стр. 9 и водахъ: §. 7. Продолженъ о тѣже самѣмъ;
стр. 10 §. 8. О мори и островахъ; стр. 11 §. 9. О корабляхъ и зем-
ляхъ заморскихъ, §. 10. О пяти частехъ землѣ; стр. 12 васат; стр. 13
роєѣ и дожчи; стр. 14 свѣгу, градѣ, §. 13. О сонцю, теплотѣ и сту-
дени; стр. 15 васат; стр. 16 §. 14. О мѣсяцю и звѣздахъ; стр. 17 §. 15.
О рѣчахъ до нашей выгоды; стр. 18 Молитва; стр. 19 Повѣстки бла-
говрانیи; стр. 22. 4. Лихій конецъ пустого Грния; стр. 23. 3. Сва-
вольный; стр. 24. 5. Съ огнемъ не играй; стр. 25. 6. Лживый Ивасъ;
стр. 26. 7. Не дразни псѣвъ, бо ты покусаятъ; стор. 149, стр. 1. 8. Кто
съ лихимъ пристае, самъ ся такой стае; стр. 2. 9. Ретельный сирота;
стр. 3. 10. Добротливый молодець; стр. 4. 11. Господарный чоловѣкъ;
стр. 5. 12. Добросердный коваль; стр. 6. 13. Щадный наймитъ; стр. 7.
14. Божая опѣка надъ побожными; стр. 8. 15. Пріятельскій Олекса;
стр. 9. 16. Робѣтныи старецъ; стр. 10. 17. Напрасный паробокъ; стр.
11. 18. Нерозумный Никола; стр. 12. 19. Милосердный князь и велико-
душный мелникъ; стр. 13. 20. Богачъ и смерть; стр. 15. 1. Песь п...;
стр. 22 овечей; стр. 24 Жайворонокъ; стр. 29 вороны; стр. 30 Кры-
вый п...; стр. 31 і 33 васант; стр. 34 сельскій чоловѣкъ; стр. 35 ка-
расъ; стр. 37 Трубачъ; стор. 150, стр. 1 васат; стр. 4 Потѣкъ...; стр. 5
васат; стр. 6 жабы; стр. 7 Лебедка бѣла; стр. 10. 1. О сотворенію...;
стр. 11. 2. О сотворенію всѣхъ рѣчей и чоловѣка; стр. 12. 3. О раю
и грѣѣ первородномъ; стр. 13. 4. О добрѣхъ Авли и братоубійцѣ Ка-
инѣ; стр. 14. 5. О потоѣ свѣта; стр. 15. 6. Жертва Авраамова; стр.
16. 7. О патриарху Яковѣ и его сынѣ Іосифѣ; стр. 17. 8. О Давидѣ
и Голиатѣ; стр. 18. 9. О пророку Елисеи; стр. 19. 10. О побожіемъ
Товіи; стр. 20. 11. О рождествѣ, житіи и смерти Господа нашего...;
стр. 21. 12. Прячта о талантахъ; стр. 23. 14. О десяти прокаженныхъ;
стр. 24. 15. О блудномъ сынѣ; стр. 26—31 Пѣсни.

Стор. 151, стр. 1 [Глава первая. Короткое изображеніе свѣта. §. 1.
Наведенъ дѣтей до читанья]. Научилисье ся, дѣтоньки... Божию...

Радовалися; стр. 2 радовався; стр. 3 возьмете; стр. 4 отецъ вамъ купи-
 вивъ новую книжочку; стр. 5 научитеся; стр. 6 хѣснвитого; стр. 7
 [§. 2. Що есть родина] въ училищѣ, а кто... Осталися; стр. 8 осталась;
 стр. 9 до которои; стр. 10 дому; стр. 11 Бачите; стр. 14 инакше; стр.
 15 [§. 3. Що есть село, мѣсто, край]; стр. 16 а если тѣхъ хаты або до-
 мы... каменный; стр. 17 камяницѣ ..камяницъ; стр. 19 село (чи...) ...ѣтъ;
 стр. 20 всѣ, що... Галичане, Львовяне, Перемышляне, Коломыйцѣ, За-
 лѣсяне, ѣтъ Галича, ѣтъ Львѣва, ѣтъ Перемышля ѣтъ Коломыи и За-
 лѣся, и много ивыль; стр. 23 [§. 4. О церквѣ] бѣльшѣмъ... церковь,
 святой дѣвъ; стр. 24 християне, шобы Богу; стр. 25 ѣддати, шобы...
 духовный; стр. 26 Бога за всѣхъ людей тай за се, шобы... ихъ гад-
 кахъ и въ ихъ намѣреніяхъ...; стр. 28 людѣй; стр. 29 Божѣмъ жити,
 шобы не бѣдовали... про то... свято; стр. 30 набоженство; стр. 31 Го-
 сподеви, же; стр. 32 того; стр. 33 ничого; стр. 34 можесьте... ѣтъ
 (і консеквентно самостійно та в зложенняхъ); стр. 36 [§. 5. Коротенька
 познамость землѣ] где; стр. 37 въ села, то взглянете... рѣвну площину;
 стр. 38 зеленѣи луки, нашѣи поля, высокѣи.. горбки, зобачите глубоки
 озера, густѣи дубровы; стр. 39 темнѣи лѣсы, широкѣи моря... суть (і кон-
 секвентно); стр. 40 люде... въ другѣи; стр. 41 або лучшѣи або гѣршѣи;
 стр. 42 гдѣсьте ся родили; стр. 43 городѣвъ; стр. 44 властїю, творять
 государство (або державу), котра зовесе або цѣсарство або королев-
 ство...; стр. 45 Кожда велика; стр. 46 въ которѣи; стр. 47 естѣ... Въ
 тѣй... королевство... Володомірске (або Галиція и Льодомерія); стр. 48
 королевствѣ; стр. 49 намъ владѣтель обытае въ Вѣднѣи и зовесе Францѣ
 Юсифѣ; стр. 50 [§. 6. О рѣкахъ и водахъ]; стр. 51 пѣдъ линою; стр.
 52 камѣняхъ; стр. 53 йде въ гѣрѣ .. горбками, межи; стр. 54 сѣножа-
 тами, по пѣдъ; стр. 56 въ море; стр. 57 бѣльшѣа; стр. 58 впаде въ мо-
 ре, ширѣе такъ, що тяжко берега; стр. 59 въ ѣтки въ нѣй; стр. 60
 тадже; стр. 61 Мусить ѣгкисъ; стр. 62 ще иншѣи волы; стр. 63 въ не-
 видиму ширину; стр. 64 зовесе устьѣ рѣки або гѣрло; стр. 65 [§. 7.
 Продовженье о тѣмже самѣмъ] въ ѣткижъ; стр. 66 тадже; стр. 67
 Андрусѣ, ѣвъ... на оболоню; стр. 68 Въ горахъ суть... печеры; стр. 70
 въ тѣи; стр. 72 въ долину; стр. 73 казалисьте... кмѣтовавъ; стр. 74
 тое... ти колачъ; стр. 75 [§. 8. О мори и островахъ] тое... великов; стр.
 76 ѣтповѣвъ... му вѣнця; стр. 78 люде; стр. 79 На широкѣихъ и необо-
 глянимыхъ; стр. 80 островы, насыпы, купины землѣ, котрѣи море; стр. 81
 деревья; стр. 82 села и мѣста; стр. 83 морска; стр. 85 до намащеня; стр.
 87 у насъ; стр. 88 зела росгуть... коралина; стр. 89 дорогѣи; стр.
 92 мамы; стр. 92 [§. 9. О корабляхъ и земляхъ заморскихъ] плавають...
 великѣи лодѣ (човна); стр. 93 нашѣ човенъ (лодью) не саде бѣльше
 якъ осьмеро; стр. 94 кораблехъ морскихъ станутъ; стр. 95 бережноп;

стр. 95 морску про тото... можна... богато; стр. 98 ѳткѳль; стр. 99 ѳт-
тамъ... имберъ; стр. 100 где... зовеса Америка; стр. 101 золото, срѳбро...
котрѳй... дѳвчата покладки; стр. 102 иишй; стр. 103 зѳ... подобй; стр.
104 чорй; стр. 105 опалая... Америку и Африку, четверга; стр. 106
Многоострѳвъ а... такъ для; стр. 108 на котрыхъ... чулисте... дере-
вья... люде; стр. 110 и въ їдй; стр. 111 [§. 10. О пяти частехъ зем-
лѳ]; стр. 113 сонця Америка, межи; стр. 114 Многоострѳвъ... сѳверѳ;
стр. 115 где; стр. 116 ихъ отецъ; стр. 118 воды (моря)... бѳльше; стр.
119 колибы кто ѳъ нашего; стр. 120 сторону просто; стр. 122 ѳтки;
стр. 123 [§. 11. О хмарахъ, росѳ и дожди] то одного часу; стр. 124
пооускали... зела... пѳвали... чому; стр. 125 допѳкало; стр. 126 ѳтки...
приходить; стр. 127 зъ хмары... ѳткѳль; стр. 128 Можесьте; стр. 129
воды и...; стр. 130 пѳводится къ горѳ пѳдъ; стр. 133 сѳйдутся въ
бѳлшй краплѳ, собираются, тяжѳють и коньче; стр. 134 краплѳ...
и звѳльиенька; стр. 135 падають; стр. 136 тоѳ, тобы зѳвали; стр. 137
малабы на чѳмъ ся... люде; стр. 140 прѳте Господу... встакчи; стр. 142
[§. 12. О инею, сѳлѳгу и градѳ]; стр. 144 пѳйбѳльшу; стр. 145 паро-
вало... тѳлько воды ѳы ся; стр. 146 оно выегупило сѳ берегѳвъ и весь
сѳвѳтъ и всѳ люде затѳпилобы; стр. 148 Если... иней (або шерень); стр.
149 спадаючй; стр. 150 бѳльше крапель сплывають въ одну и тогди
змер(а)ши; стр. 151 тоѳ; стр. 152 если дрѳбйшй краплѳ; стр. 154
[§. 13. О сонцю, теплотѳ и студени]; стр. 155 любѳпитный Павлушъ;
стр. 158 Отецъ... то для чоѳожъ; стр. 159 Павлушъ... сѳвѳтитъ, а въ но-
чи; стр. 160 Отецъ: Оджежъ... причину...; стр. 161 Але... въ зимѳ...
же ажъ; стр. 164 Отецъ... але; стр. 165 теплѳйше... холодйшйше; стр.
166 Павлушъ... вечеръ завѳгди холодйшйше; стр. 167 найлучше прѳ-
грѳваѳ, але; стр. 168 Отецъ; стр. 169 падаѳ, для того и бѳльше; стр.
170 и въ вечеръ... свои промени; стр. 171 лише; стр. 172 свою тра-
титъ... небесе; стр. 173 грѳѳе и для; стр. 174 въ осени же... ижше;
стр. 175 въ зимѳ вѳинижше... краѳмъ; стр. 176 и для того въ зимѳ
найстудѳнйшйше; стр. 177 иде... выжше ся пѳдносить; стр. 178 на насъ
стрѳлаяѳ, про тѳѳ и теплѳйше; стр. 179 найвыжше... и найдужше прѳпѳ-
каѳ; стр. 180 [§. 14. О мѳсяцю и звѳздахъ] обловѳ... иишй; стр. 181
але; стр. 182 сѳвѳгло спускаѳ и.; стр. 183 насъ, для; стр. 184 Где-
некотрй; стр. 185 но для; стр. 186 сосѳдйй; стр. 187 великй, но для;
стр. 188 такй... кто тысячй ...гѳрѳ; стр. 189 одну; стр. 190 годѳнь ѳы;
стр. 191 ѳо они якъ вжесьте... же... мыслею; стр. 192 на воздухѳ...
и наша; стр. 193 не зачиплевй до ничѳго; стр. 194 зхибнуть, ай...
другѳй дорогу не перейде; стр. 195 по своей стежцѳ... то Богъ; стр.
196 сотворивъ... великй, умный все тоѳ такъ зробивъ, розрядивъ; стр.
199 [§. 15. О рѳчахъ до вашей выѳоды] нашѳн; стр. 200 люде... имѳ

огнобнути; стр. 201 вѣчь; стр. 202 тов... воду и; стр. 203 человекъ самъ только землѣ справити; стр. 204 обжати? На тов; стр. 205 тов; стр. 206 що сидать.. одень; стр. 208 нашої.. и радости пиць; стр. 209 нашої присивують; стр. 211 ужь (розумъ) и дотепнѣсть, за котрыхъ помочію; стр. 212 просторонній.. вырабляють, шкѣры на ремень; стр. 213 сев... насъ въ зимѣ дѣтъ студени заставляло в дѣтъ спеки; стр. 214 Вырабляють такожъ люде хороші; стр. 215 нашої (два рази); стр. 216 хѣсну; вырабляють стяжки хороші и тонкі хустки; стр. 217 желѣзо, малюють ...шобысьмо; стр. 218 научили. Все то люде; стр. 220 любить и памъ добре желает... прото; стр. 224 такі великі и чудній... вчинивъ єи; стр. 226 Мы твою силу; стр. 227 зам. „за“ ошибочно „и“; стр. 228 здоровье; стр. 230 многі и щастливій..

Стор. 157, стр. 1 [Глава третья. Повѣстки благоправни. 1. Добрый Семко и лихій Данько] Оденъ.. до училища; стр. 2 и учѣтся прилѣжно, шобысьте; стр. 3 до училища; стр. 4 тихій, мирный и кмѣтовавъ; стр. 5 училище; стр. 6 тов; стр. 8 бачьте... выучився; стр. 9 въ училищѣ... а якъ... подаремъ; стр. 10 милѣсть; стр. 11 до училища; стр. 13 воласався; стр. 14 зъ другими ледачыми; стр. 15 крадежи; стр. 16 неприлѣжливого.. тов; стр. 18 [2. Нехарный хлопецъ] до училища; стр. 19 нерозчесаный.. тов; стр. 20 го передъ; стр. 21 дѣтъ бридкій... той... встыдавъ; стр. 22 и поляивъ.. му тов лѣнивство; стр. 23 пробачивъ; стр. 26 поцѣловавъ.. руки и тогда; стр. 27 училища.. а люде; стр. 28 любити, а вкто; стр. 30 [3. Свалонный Миханъ] училища; стр. 32 то отецъ.. мати; стр. 33 Научѣтся.. шобысьте; стр. 34 училища... и спокѣйно; стр. 35 метали.. грудками, камѣнцями; стр. 37 ѡжалувати здоровья; стр. 39 [4. Лихій конецъ пустого Гриня] училища; стр. 41 и зо платья, и шустъ.. роаглянувшись; стр. 42 плывати не умѣвъ, а колыбъ; стр. 43 переходили; стр. 44 сесе... не навчило; стр. 45 ледь... упавъ на ледъ; стр. 46 дѣвъ; стр. 48 мати... отецъ.. погодовати; стр. 49 дѣвъ за тов такъ дуже ихъ ...лихи; стр. 50 Таки; стр. 52 [5. Съ огнемъ не играй] игрался; стр. 53 упала; стр. 55 кѣньми; стр. 56 Лише отцеви и матери; стр. 58 А такъ.. несчастіи; стр. 59 где.. перевочовати; стр. 60 чого то; стр. 61 она самымъ и другимъ... тов; стр. 62 [6. Лживый Ивась]; стр. 64 тов... нкто; стр. 65 верещавъ.. якесь; стр. 66 ляхой; стр. 67 гдешо; стр. 68 спизавъ вину; стр. 69 сусѣдныхъ... нкто... не давъ; стр. 70 кааяся дѣвъ; стр. 72 кто; стр. 73 обмана; стр. 74 плачущого.. мати; стр. 75 ятралась, гноилась и набирала... а то такъ, що; стр. 77 обманливѣсть николи; стр. 78 [7. Не дразни пѣсѣвъ, бѣ ты покусають] всегда; стр. 79 жаловавъ дѣвъ тои; стр. 80 выпали разъ; стр. 82 Верещавъ... несчастникъ... а хотяй... повыбѣгали; стр. 84 якъ выбѣвъ сусѣдъ, чіи пси; стр. 85 ледво... То потѣмъ; стр. 86 зака-

зовавъ: Не дразни; стр. 88 [8. Кто съ лихимъ пристае, самъ ся такій стае] училища; стр. 89 лихн товаришй... наказовавъ; стр. 90 стеречи... ѳтвѣчавъ; стр. 91 товаришѳвъ... Лихн товариши; стр. 92 недобрн; стр. 93 такн недобрн и нещастливн... которн; стр. 94 невстыдають изробити; стр. 95 которн... тое; стр. 96 то Богъ; стр. 97 стане. А вѣ; стр. 98 кобы добрн... тобъ; стр. 99 направляли, сказавъ хлопецъ. Ту сусѣдъ... отнемъ; стр. 101 Въ вечеръ... яблокъ; стр. 102 радовавъ. Отецъ; стр. 103 повлежовавъ яблокъ... Положи, сыну, хороши; стр. 104 погнилыкъ... повдоровѣли и похорошѣли; стр. 106 бо мои хороши... зогннють; стр. 107 само; стр. 108 лихн... добрн навчатся; стр. 110 говорити, а тое все; стр. 111 слова взявъ до сердца; стр. 113 *стася, а кто со злыми товаришуе; стр. 116 [9. Ретельный сирота]; стр. 117 хлопецъ якійсь бѣдный... къ нему; стр. 118 грошей, ѳтвѣчавъ; стр. 120 червѳнца и... що певне; стр. 122 Ажъ; стр. 123 червѳнца; стр. 125 люде... обманчивн... лакоми; стр. 126 якъ тое; стр. 128 умеравъ; стр. 130 кто... умеръ; стр. 131 кто... гѳрко; стр. 133 выучити и якъ вырѳсь то; стр. 134 николи; стр. 135 [10. Добротливый молодець]; стр. 136 здвигтися... подужавши урадовавъся зъ доровьемъ (sic); стр. 137 Выйшовши... садъ, видѣло; стр. 138 наворотомъ на... уродивъ, розрадовало ся; стр. 139 дяковавъ, вознѣсь; стр. 141 милосердн... ѳтплатитися: але; стр. 142 сотворенью все; стр. 143 Зачувъ тое побожный; стр. 145 але; стр. 147 стертѳй... гѳрко плачуца; стр. 149 зжахнувся... ту престолъ; стр. 150 твоѳй... ту... Господеві; стр. 151 недолею, обдаривъ; стр. 152 къ хорымъ, годовавъ; стр. 154 помѳчь; стр. 156 потѳмъ; стр. 158 есь; стр. 159 [11. Господарный чоловѣкъ] одвоъмъ; стр. 160 сусѣднн... помѳчь; стр. 161 одвоъмъ; стр. 162 обыстѣе якогось богача. Вадрѣли его; стр. 163 и лаявъ, що шлеи... непѳбѳчеплявъ; стр. 164 Ей... ту надѣяти; стр. 165 одинъ пазъ мѣщачъ... ѳтвѣчавъ: Кто; стр. 166 ѳнъ; стр. 167 прнятно, хороше; стр. 168 Алежъ... зчудовали; стр. 170 иншои; стр. 171 надяковати; стр. 172 чоловѣку... неспѳдѣвали; стр. 174 Добрн... за все дбавъ... не марновавъ, и хотяй; стр. 175 перестерѣгавъ и картавъ; стр. 176 и нещастливымъ; стр. 179а ...съ нимъ; стр. 181 [12. Добросердный коваль] Богатый; стр. 184 до пѳвночи; стр. 185 для себе... але; стр. 186 давного доброго прнателя недавно; стр. 187 двоима; стр. 188 а ...пѳзннѣше; стр. 189 съ кѳнцемъ... тыждня; стр. 190 гдѣщо... але; стр. 191 бѳльше; стр. 192 оказати; стр. 193 вижу я хороше; стр. 194 еще бѳльше; стр. 195 нещастный не буде мѳкъ тобѣ... ѳтплатити; стр. 196 помочи. Я знаю що ѳнъ нещастный и колибъ; стр. 197 ѳнъ; стр. 200 пронятый... надгородити; стр. 201 зновъ; стр. 202 червѳнцѣвъ; стр. 203 лучшои; стр. 204 бѳльше желѣза и ремесло; стр. 205 старн... гдѣщо призберати; стр. 206 Але; стр. 207

але; стр. 208 сін; стр. 209 Послухайте мене... тому, для; стр. 211 по-
човати; стр. 213 помѡгъ; стр. 214 великодушїе; стр. 216 имѣвемъ;
стр. 217 милостивымъ на; стр. 220 [13. Щадный наймитъ] Вхавъ князь
по; стр. 222 звѣданыяхъ, що тоє... ѡнъ; стр. 223 невеличку... Чудовав-
ся тымъ князь; стр. 225 весело собѣ выспѣвовати; стр. 226 Але ...сло-
требляю; стр. 228 А то... где-жь; стр. 229 Орущїй наймитъ видячи,
що го князь не розумѣв, ставъ му оповѣдати; стр. 231 зъ иєи... сеи за-
ганки его; стр. 232 му ю вытолковавъ... мѡй; стр. 236 дѣтемъ, купу-
ючи... одѣжь... пниї потребиї; стр. 240 третїи; стр. 241 не хорошожь...
зарѡбникъ; стр. 242 и чи не красше еще; стр. 244 даривъ го... спосо-
бомъ допомѡгъ; стр. 245 проживъ. Богъ; стр. 246 котрїй; стр. 247 пѡд-
перають, а на старѡсть... въ святѡмъ бо; стр. 253 [14. Божая опѣка надъ
побожными] великїи; стр. 254 ледъ; стр. 255 въ берегѡвъ; стр. 258
Пѡдъ... сильно вода. Але; стр. 259 поукладовавъ; стр. 261 Прона-
лисью! стр. 262 понесе насъ съ нею; стр. 264 глянувши... Господи ми-
лосердный; стр. 267 выдержати воды, котра нагомила крыги; стр. 268
нечувъ; стр. 270 упавъ... образами святыхъ; стр. 271 милосердіє... Кля-
чѣли; стр. 272 образомъ божимъ; стр. 273 хата напрасно; стр. 274 до
хижи... выломѡтъ. Рыбаръ; стр. 276 Борше! борше! стр. 277 взявъ
дѣти; стр. 278 где; стр. 279 смотрѣли; стр. 280 ѡтки; стр. 281 уйшли...
все; стр. 282 радостно возкликали, дѣти; стр. 284 Але; стр. 285 пре-
мудро; стр. 286 дяковати; стр. 288 зъ которѡй (sic); стр. 289 рука
Божа двигнута ни могла... святого; стр. 292 [15. Прїятельскїй Олекса]
хорошо.. священникъ; стр. 293 млаки; стр. 295 учинишь.. жирнымъ,
мокровину; стр. 298 ѡклонився.. священникови, поцѣловавъ; стр. 299
уже; стр. 300 мѡей... але; стр. 301 але; стр. 302 дѡждати, удало; стр.
303 за двѣ; стр. 304 сусѣдови; стр. 305 тои... але; стр. 307 ѡнъ... ти-
хенько; стр. 308 тоє... ѡнъ самъ не выдолавъ бы туюже роботу; стр.
309 скѡнчити; стр. 313 заробилисьте... Заплатить! стр. 314 ктожь...
Сусѣдъ; стр. 317 урадуєся; ...отця; стр. 318 поцѣловавъ; стр. 321
и блага во вѣсѣхъ твоихъ нащѣренїяхъ. Отець всемилостивый въ небе-
сахъ; стр. 324 учинивъ; стр. 329 [16. Робѡтний старецъ] Чужосторон-
ный; стр. 330 грушу... ѡзвася, ѡнъ думавъ; стр. 331 тои; стр. 333 то-
варишѣ... а панъ; стр. 334 Осьмдесять... ѡтвѣчавъ; стр. 335 але; стр.
337 бажаєшь.. чужосторонный; стр. 338 що ще... молодїи; стр. 340
хѡсну; стр. 341 молоденькїи щепки; стр. 342 нашии; стр. 344 хоснуєм-
ся; стр. 345 наслѣдникамъ... трудѡвъ не пожитковати; стр. 348 урадо-
вавъ; стр. 349 Ктожь бы теперь, повѣвъ старецъ, сказавъ; стр. 350
тотъ молодой щепъ... посадивъ емъ; стр. 351 Кто; стр. 352 кто; стр.
354 [17. Напрасный паробокъ] селянинъ; стр. 355 хорошо за горою;
стр. 356 вздрѣвъ; стр. 358 Тогда погадавъ собѣ селянинъ; стр. 359

бѣднѣ конята; стр. 360 селянина; стр. 361 если такъ не мешь гнати; стр. 362 паробѣй; стр. 363 селянинъ; стр. 364 паробѣка... где; стр. 365 розсыпало; стр. 368 не взорудовавъ ѣмъ; стр. 369 черезъ нѣчь, и жу-рю ся; стр. 370 Але; стр. 371 умѣвъ... подѣ гаемъ; стр. 374 абы съте; стр. 376 покаете; стр. 378 чужок; стр. 379 а буде васъ за тое Господь благословити и мловати; стр. 381 исцѣлявъ и помагавъ въ нуждѣ за-падлымъ; стр. 383 [18. Нерозумный Никола] угѣкла... ѡнъ; стр. 384 ю Никола ще летящу, але... зъ того; стр. 385 Дуже немиле то було хлопцевѣ; стр. 386 менши; стр. 387 умѣють; стр. 389 ѡнъ въ однѣй; стр. 391 угаяющійся, насея и живе такъ долго; стр. 394 наибѣльше... вѣсѣмъдесятъ; стр. 395 и дуже не по правдѣ то ся дѣе; стр. 397 якъ ось... шайнувъ градомъ; стр. 400 я бы такъ; стр. 403 тое; стр. 404 придало ся парѣкати; стр. 405 пустяку малый, щобъ; стр. 406 такожъ не... подѣ; стр. 407 Никола; стр. 409 коло нев... которѣмъ; стр. 412 добре... такѣмъ великѣмъ и твердѣмъ; стр. 413 росли; стр. 416 зновъ далѣ ставъ оповѣдати... ему; стр. 416 нашъ мудрѣвникъ; стр. 418 по-вѣнувъ; стр. 419 пристиглі жолуди посыпали зѣ...; стр. 420 нѣсъ... спящій; стр. 421 скасавъ: Богъ бѣеть мене, але... уже добре виджу; стр. 423 булабъ и забила; стр. 425 коли ся такъ не завстыдавъ; стр. 428 для чого; стр. 429 студень; стр. 433 вѣма молодѣи... отецъ; стр. 434 [19. Милосердный князь и великодушный мельникъ] Велика улева; стр. 435 ѡнъ.. що затопило потопомъ не; стр. 436 Наибѣльше; стр. 437 однои; стр. 438 добре сердце... ихъ... изъ затопы; стр. 439 добрѣмъ... помѣчь; стр. 440 вслибъ ся; стр. 442 Недовѣрять... але; стр. 443 чер-вовыхъ... лише; стр. 444 Наконецъ вергся мельникъ... межъ все затопля-ющіи воды, спасъ и вынѣсь на сухо потопавшихъ и...; стр. 446 съте; стр. 448 червонцѣвъ, то; стр. 450 грошей пріймати; стр. 451 и звольте; стр. 452 человекѣ; стр. 455 ся они радовали; стр. 456 а якась; стр. 458 таке... Але я маю васъ ще о...; стр. 460 все ...учиню; стр. 463 Прочу васъ протое; стр. 464 съте; стр. 465 все; стр. 468 ино що двигъ... нещастныхъ, але; стр. 469 Поступивъ за... волею, роздѣливъ; стр. 470 меже; стр. 471 надгорулку; стр. 473 надгородивъ.. удалося; стр. 475 словами, лишь и въ дѣлѣ...; стр. 477 [20. Богачъ и смерть] Скликавъ лѣкарей и готовъ бувъ подѣлитися; стр. 478 своимъ нещи-сленнымъ имѣньемъ; стр. 479 здоровья призвели, закликавъ духовного, и обѣщавъ хорымъ, бѣднымъ, и; стр. 482 все; стр. 483 але; стр. 484 якъ ѡгъ; стр. 485 съте завсѣгда; стр. 486 училищѣ... духовный; стр. 488 учителя, духовного и старшину... ворѣтъ; стр. 490 ѡтвѣдуйте; стр. 491 въ бѣдѣ и нуждѣ, не...; стр. 494 въ згодѣ, не пр(и)сягайтеся, не гултѣ...; стр. 496 такую и Богъ; стр. 497 святой... вставаючи; стр. 498 кождѣй работѣ и погребѣ, бо; стр. 499 а не... васъ. Чи то въ не-

дѣли, чи въ будень учѣтся; стр. 501 годъ за годомъ и не возвращаются; стр. 503 старѣсть... въ очахъ стане. Що можете; стр. 504 пѣвѣйшій; стр. 505 кто.

Стор. 169, стр. 1 [Глава пятаа. Басни. Песнь...] Песнь и...; стр. 2 песнь положився въ дулавинѣ; стр. 3 Лисъ зачувши тое; стр. 5 когутъ, а тогда; стр. 6 дулавинѣ, песнь тельмомъ скочивъ; стр. 7 роздерь; стр. 8 Кто... сильця... Часто и самъ въ онѣи впадае; стр. 11 бо прійде загнбати...; стр. 12 пожаловавъ... але... тое; стр. 13 давно, якъ; стр. 14 Потѣмъ будешъ ся выпытовавъ; стр. 15 ѡтги вылѣзти; стр. 17 лишь скорше помогай; стр. 18 жалувався... сосѣдомъ; стр. 19 сеи... подкопался... вылупили; стр. 20 сосѣдъ: назбирай камѣня, зачини его въ; стр. 22 Кто пѣвѣемъ... хѣсновитый; стр. 24 Жалковалася; стр. 25 ты про; стр. 26 которѣи; стр. 27 мѣнѣ гровятъ; стр. 29 Такъ то... своей... смутку суть провиню; стр. 30 але; стр. 31 гѣркій; стр. 32 Не хотѣли... въ весны въ ярмѣ; стр. 34 воли и зпотребовавъ ихъ мясо; стр. 35 нѣчь; стр. 36 але... тое... недавъ; стр. 37 побивъ... нѣчь... але; стр. 38 рано не було до чого вставати, бо злодѣй закрався и все забравъ; стр. 39 Не лютюся на тыхъ, котрѣи.. добре желаютъ; стр. 41 хотѣвши; стр. 42 въ потѣкъ. Видячи тое; стр. 43 выратовала небогу пчолу; стр. 44 надѣйшошь... съ рушницевъ; стр. 45 се... злетѣла; стр. 46 рушницу звихнувъ стрѣлецъ; стр. 48 люде... въ недоли взаємне; між стр. 48 і 49 въ овечей; стр. 50 повывдавъ.. Але ѡвчарь... го и пѣймавъ; стр. 51 съ овечю; стр. 52 увидѣли тое, дивовалися... пытали ѡвчаря; стр. 53 ѡнъ... ѡвцѣ... ѡвчарь имъ; стр. 54 кожа... вовче; стр. 55 мовахъ; стр. 56 у саду... вкусила, а же дуже; стр. 60 обманувъ, то таке; між стр. 61 і 62 Жайворонокъ; стр. 62 поли въ пшеницѣ, котра... жайворонокъ; стр. 63 Одного; стр. 64 сусѣдѣвъ; стр. 65 вступатися... Не журѣтся; стр. 67 сусѣдѣвъ; стр. 68 тое; стр. 70 жати... спасетися, сказала птича мати; стр. 71 приложити рукъ; стр. 73 сварилися; стр. 74 хуливъ... вѣтрець; стр. 76 якъ я ...стою. — Мовчала на такій посѣпки тростина; а не довго ждала, вдаривъ вихоръ, тростина ажъ на землю клалася, а гордый дубъ немогши вытревати, съ...; стр. 78 со встыдомъ; стр. 80 думніи и упертіи... устоитеся; стр. 83 студень; стр. 84 до хаты своей... але ѣжъ вунувшиися; стр. 85 по своей... вузови; стр. 86 въ своей; стр. 87 тое... ту... иншои; стр. 89 добродѣятелѣвъ есть... бридка; стр. 90 ѣй; стр. 91 павы; стр. 92 ними, а... Але; стр. 93 высмыковати свое пѣрье; стр. 94 питоме воронье ...потѣмъ; стр. 95 встыдъ и ганьбу; стр. 97 пѣвѣйше; стр. 98 на тѣмъ люде, а вы; стр. 100 голубиця; стр. 101 научило; стр. 102 часто вылѣтовало; стр. 105 учило; стр. 106 кто... але; стр. 108 тое; стр. 109 же ся не учило давно лѣтати; стр. 110 Кто... учити; стр. 111 Не разъ

по то́шь... горко; між стр. 111 і 112 вороны; стр. 113 ставу; стр. 114 але; стр. 116 але... полетѣла не пивши; стр. 118 лежали... метала въ судну, доки ся вода не пѣднесла, а она тогди; стр. 120 всяке; стр. 121 замыслишь, совершишь... завсѣгда... тоє; між стр. 122 і 123 Хромый; стр. 123 Хромый... Хромый; стр. 124 где на глубину; стр. 127 тоє... щастливо .. перебрели; стр. 131 человекъ; стр. 132 обѣцала; стр. 135 обманути и зрадити; стр. 136 въ недоли; стр. 137 кто нещастьемъ... милосердія; стр. 139—150 vacant; між стр. 150 і 151 сельскій человекъ; стр. 151 Сельскій человекъ; стр. 152 гѣсть; стр. 153 до рта; стр. 154 робить; стр. 155 Потѣшь; стр. 156 лыжкой и знову... а дикій нащо тото робить знова звѣдуєся; стр. 158 Тогди; стр. 160 человекъ... а самъ; між стр. 160 і 161 карась; стр. 162 на рѣвь; стр. 164 загибав и; стр. 165 є моей; між стр. 166 і 167 медвѣдь (і стр. 170); стр. 167 Слово по словѣ, ажъ; стр. 168 илучи; стр. 169 одень; стр. 170 льве; стр. 171 погодує; стр. 172 огаганєся: Где; між стр. 173 і 174 Трубачъ; стр. 174 Трубачъ въ часѣ вѣины ...имлений; стр. 176 незабивъ, я не... при собѣ; стр. 177 те... на смерть; стр. 178 пѣдбудити; стр. 179 Кто... нарадивъ... завинивъ; стр. 180 на лузѣ; стр. 181 быкъ... будемо... але; стр. 183 боротися съ... коли втечи; стр. 185 всеречи; стр. 187 иншое... але кто; стр. 188 такон; стр. 191 учѣмся разуму; між стр. 191 і 192 вѣль; стр. 192 Бувъ одинъ баранъ... сильнй; стр. 193 ѣнь дуже, верховавъ; стр. 194 ѣнь разъ на... Ходи и; стр. 195 до борбы; стр. 196 другого, ажъ; стр. 197 Идущія дорогою пыталися, що ѣнь тутъ скровавлений; стр. 198 Жалосливо ѣтповѣвъ... Учєся; стр. 199 Упертый; стр. 203 Рекла плѣшка соловѣю; стр. 204 Жаль... ей; стр. 207 дѣставъ; стр. 208 Безпечнѣсть; стр. 209 тая; між стр. 211 і 212 Потѣкъ; стр. 212 Потѣкъ шумно съ громомъ; стр. 213 идущей; стр. 215 поточокъ ся ставъ; стр. 218 Кто; стр. 219 Той добру; стр. 220—227 vacant; між стр. 227 і 228 жабы; стр. 231 жабы; стр. 232 котра ся; стр. 233 Каменемъ она заразъ; стр. 234 другія; стр. 236 тоє; стр. 237 грашкою, намъ иде; між стр. 237 і 238 Лебедка ѣбла; стр. 241 сін; між стр. 241 і 242 Бачьте, кракнула одна изъ дружокъ; стр. 245 надъ берегъ; стр. 247 метати; стр. 249 смѣялась; стр. 250 Стала ще ѣблѣйша, лишь тѣлько скупалась; стр. 252 тоє.

Стор. 177, стр. 1 [Глава четвертая. Коротенькіи...]; стр. 2 родичей, учителей; стр. 5 твоѣй... человекъ; стр. 8 Добродѣтелю человекъ... благословенье; стр. 9 кто укривдитъ... розплачайся; стр. 12 бѣльше; стр. 13 все... завсѣгда; стр. 14 говоришь; стр. 15 а не; стр. 18 не будутъ вѣрити; стр. 19 ино ничъ лихого... лихого на гадцѣ; стр. 20 наши дѣла... наши; стр. 21 а всѣ наши гадки; стр. 22 ветыдавъ; стр. 24 людямъ; стр. 26 всѣ завады; стр. 28 Кто... старѣсть; стр. 30 щастливъ

стр. 32 упрямый; стр. 37 щобъ ся удало; стр. 38 вышого; стр. 39 не удасть ся... недовершено; стр. 41 vasat; стр. 42 Прилѣгливѣсть, цѣкавѣсть и трудливѣсть въ добру творять (sic) намъ; стр. 43 проте до; стр. 44 встыдався; стр. 46 часу приводятъ насъ до голоду и до бѣды; стр. 49 кто... тотъ; стр. 50 подругѣвъ; стр. 51 Кто; стр. 53 зменшитъ ся ...люде; стр. 56 люде; стр. 58 въ ѣдженю (ѣдѣ); стр. 59 въ маленьку ...старѣсть ...робити; стр. 61 въ юности научишя, на старѣсть якъ знайдешъ; стр. 63 придасться... гдещо; стр. 64 люде; стр. 65 повиний родичамъ все... прилучае; стр. 66 то для; стр. 68 Жадне лихе... утантса... пѣзвѣйше; стр. 70 повиний... старатися, щобъ старшимъ своимъ; стр. 72 сѣте... тое поставленїи, чтобы сѣте; стр. 73 божимъ; стр. 74 укривдивъ; стр. 76 Шануй и... котру ти... помѣчь; стр. 77—78 vasant; стр. 79 Если... твої; стр. 80 нехъ; стр. 81 сонця; стр. 82 добре желай; стр. 84—85 vasant; стр. 86 ани на меншихъ ѣтъ; стр. 88 одежою; стр. 89 хороші .. харно и чисто ходити; стр. 90 знай; стр. 91 любитъ... честятъ; стр. 92 твої; стр. 93 научися; стр. 94 Будь доволенъ и... кто бѣльше хоче, не разъ и меншого не годенъ; стр. 96 ни сильнѣй... ни богатѣй; стр. 97 ни краснѣй... величати; стр. 98 а сли сила... и краса змарнѣе, тогда; стр. 101 а сей; стр. 102 Твердосердїе твоє ко другимъ, робитъ твердосердными другихъ для тебе и пропадешъ...; стр. 104 подругѣвъ своихъ; стр. 106 Ничого... човѣка, якъ невдячнѣсть; стр. 107 гдещо; стр. 108 або другимъ... тое; стр. 109 покайся, а; стр. 110 спроститъ, а... благословенъе; стр. 111 бо оно часто; стр. 112 грудехъ; стр. 114 кто; стр. 115 Божиимъ ...люде; стр. 117 учити; стр. 121 Если; стр. 122 дателя и; стр. 123 но надѣйся... винесе; стр. 124 самъ въ чѣмъ... самъ собѣ судїю; стр. 127 радѣсть; стр. 128 встыдайся; стр. 129 неумѣти; стр. 130 кто въ тихенька собѣ говорить... не надслухуй, бо кто; стр. 132 Учися... бо що ся научишъ; стр. 134 люде, кто... той; стр. 135 робити хочешъ; стр. 136 щобъ ани тобѣ, ани кому нешкодило; стр. 138 тое; стр. 139 Мушкатеровичъ; стр. 140 хорошимъ, богатымъ и мудрымъ, то за тое добрымъ; стр. 143 а другїи; стр. 144 гаразду; стр. 145 людахъ; стр. 147 Добре есть, хороше... почати, але тое... совершити; стр. 148—149 vasant; стр. 150 третѣе; стр. 152 сердца; стр. 153 і 154 огонь; стр. 154 люде, прото; стр. 156 Сонце и; стр. 157 и мы, хотя помеже... перейдемъ люде, не будьмо лихими; стр. 158 прото човѣку; стр. 159 належитъ; стр. 162 Кто... той низко... кто; стр. 163 кто много замѣряе... не чинитъ; стр. 165 камень; стр. 166 въ бѣды выдобути; стр. 169 vasat; стр. 170 маешъ; стр. 172 Кто... на свѣтъ; стр. 174 човѣка... доброй совѣсти; стр. 175 а вѣгда; стр. 176 жахася; стр. 177 если... не чинитъ ти попрековъ; стр. 178 добромъ; стр. 179 човѣческов; стр. 181 твої; стр. 182 кѣнца.

Стор. 181, стр. 1 [Глава вторая. Повѣсти изъ святыхъ книгъ. 1. О сотворенію свѣта] радї бысьте... ѡткѡль; стр. 2 і 3 ѡткѡль; стр. 3 люде... Тожь; стр. 4 ѡтъ себе; стр. 5 Зъ начатку... тьма; стр. 6 не; стр. 8 щобы ся все; стр. 9 основанія; стр. 10 въ чого бы .. сказавши; стр. 12 [2. О сотворенію всѣхъ рѣчей и чоловѣка] рѣкши, свѣтъ; стр. 13 була темна и непристроена — Въ шѣсти дняхъ Богъ все сотворивъ; стр. 15 во второй... оболугу; стр. 16 ѡтъ землѣ... роствїя, дерева, цвѣты —; стр. 18 все звѣря, що; стр. 20 подобіе свое. — По симъ; стр. 21 несотворивъ; стр. 22 Але; стр. 24 всеилный.. втомить; ѡнъ; стр. 25 Але... святѡмъ для.. що Богъ; стр. 27 шѣсть будныхъ днїй... займали, а въ семьї день, въ недѣлю; стр. 28 на молитву и на читанье книжокъ уживали; стр. 30 [3. О раю и грѣсѣхъ первороднѡхъ] которыхъ; стр. 31 добриі; стр. 32 где всего; стр. 34 всего подостаткомъ; стр. 35 дожарувати; стр. 36 и я васъ любити не перестаду; стр. 40 овочи... зъ сего одного не їджьте, бо помрете; стр. 41 приобѣцали... Але; стр. 42 ишли.. вчули; стр. 43 Бувъ тамъ вузь.. говоривъ до нихъ; стр. 44 яблукъ.. солодкіи? А Ева вужеви ѡгповѣла; стр. 45 Господь, Отець нашъ не... и сказавъ; стр. 46 зъ овучу (sic) того дерева, то помрете; стр. 47 щобысьте; стр. 48 сильни, такъ мудриі якъ ѡнъ самъ и щобысьте; стр. 49 доброго ѡгъ... розпѡзнати; стр. 50 злий духъ; стр. 51 по овочъ, звѣла; стр. 52 Адамови їсти; стр. 53 Але скоро по звѣти, заразъ ихъ якїсь встыдъ и лякъ...; стр. 54 вѣтрець повѣнувъ и листьемъ; стр. 55 злякалися, бо; стр. 57 где ты? — Тутъ емъ Господи!... Адамъ, чую; стр. 58 але... жену; стр. 60 Же сьте; стр. 61 не хотѣли слухати, выжену васъ изъ раю, будете на хлѣбъ тяжко робити; стр. 62 неплодна буде, а дѣти вамъ не мало причинять журбы; а такъ набѣдувавшия не мало; стр. 66 ѡтъ... лютои... обѣцавъ имъ, що; стр. 67 землю Такого (избавителя), що ихъ ѡтъ тои.. грѣховои; стр. 69 кто; стр. 71 наводжують; стр. 72 вамъ яка; стр. 74 нашіи... нашіи; стр. 75 [4. О добрѡмъ Авли и братоубійцѣ Каинѣ] недоли.. одинъ; стр. 76 другїй молодшїй; стр. 77 и... Авель бувъ милый; стр. 78 все Адамъ; стр. 80 въ поли; стр. 81 ѡвцѣ; стр. 83 гдешо зъ того Богу въ подяку за то; стр. 84 дочекатися. Выберавъ що найлучшиі; стр. 85 складавъ сїи... и ягнятка; стр. 86 Господеви; стр. 87 поѡдростали... видѣли у отця; стр. 89 сердца; клавъ навѣтъ найхудшии снопы на оltарь, бо жаловавъ ѡнъ хорошихъ Господеви и робивъ лишь... ѡгця... робящего; стр. 91 Каиновыхъ, не яко бы Господь Богъ; стр. 92 желявъ, но же видѣвъ добре, щире и подачне; стр. 93 лукаве; стр. 94 Тое Каина прогнѣвило на своего... ѡнъ; стр. 95 але то въ его сердци пекло; стр. 96 тее и ждавъ того часу, учинити... якую; стр. 97 Богъ го... але... то; стр. 98 выкликавъ брата на... Авель просився въ него, але; стр. 99

умертвивъ го друкомъ. Зробивши таке нечестиве; стр. 101 ђнь домѡвъ... за лѣсы, за горы; стр. 102 сумлѣньемъ, живъ корѣнцями; стр. 103 ожидавши довго дѣтей; стр. 104 важурилися; стр. 105 Авеля, а... ненавистного; стр. 108 доброй; стр. 109 завистного немилѡсть; стр. 110 спаде; стр. 111 [5. О потопѣ свѣта] люде; стр. 112 сталися; стр. 113 завидованье; стр. 114 Люде; стр. 115 тѡлько гей звѣры; стр. 116 таке... щобъ належалося; стр. 118 учинивъ ...а звався ђнь Ное; стр. 119 людей; стр. 120 покаянiя... Але попсованiя люде; стр. 121 Ноя, коли ђнь; стр. 122 и недалеко предстоящу; стр. 123 людямъ... покаянiя и до; стр. 124 все; стр. 126 по парѣ всякого животного; стр. 127 набравши; стр. 128 великiй дожчь и великую повѣнь... днiй; стр. 129 Все... утѣкали; стр. 130 але... вышше надъ всѣ; стр. 131 але не вчасъ... одной; стр. 133 Якъ; стр. 134 Ное; стр. 136 выйшовъ съ женою; стр. 137 упавъ... дякувавъ со; стр. 139 зажегъ... Богу; стр. 140 а такъ .. ѐтъ; стр. 141 людей потопомъ; стр. 142 але; стр. 143 Богъ однакже... але... въ недоли; стр. 145 Любѣте; стр. 147 [6. Жертва Аврамова] любивъ; стр. 148 Исаака; стр. 153 менѣ; стр. 154 гѡрко... але; стр. 155 Господь Богъ; стр. 156 завтрю; стр. 157 пѡдъ гору; стр. 160 гдежъ... Богу; стр. 161 нѡжъ у сердце ѡтцви... любовь Бога; стр. 162 самъ Господь Богъ; стр. 163 ишли... Коли вже на гору выйшли; стр. 164 дрова; стр. 165 ему жертвою; стр. 166 злався... отця; стр. 168 бѡлше; стр. 169 Урадувався; стр. 170 але не мавъ. Въ тѡмъ... корчехъ; стр. 171 барана. Того заколовъ на жертву Богу, самъ же съ...; стр. 172 дякувавъ за; стр. 173 наслѣдникѡвъ; стр. 175 богомольный; стр. 176 повелѣнiямъ Божiимъ... все; стр. 177 Божои; стр. 178 Якъ... и журба; стр. 180 а смутокъ... радѡсть; стр. 181 Да будетъ.. небеси, такъ и; стр. 182 въ сердце... пѡдля; стр. 183 [7. О патрiарху Яковѣ и его сынѣ Иосифѣ] патрiархъ Яковъ... великiй; стр. 184 наймолодшiй; стр. 185 добрiй... але старшiй... недобрiй; стр. 186 ѡтцви; стр. 187 отецъ; стр. 189 хорошую... тое лукавыхъ... его ще; стр. 190 змовилися на... Одной... кававъ; стр. 194 що тамъ ся; стр. 195 ино... изъ далека взрѣли; стр. 196 Взяли и стягнули...; стр. 197 его хорошую свитку; стр. 198 крови забитого ягняте, а его самого вергли у печеру и мовили меже; стр. 199 о него, скажемо, же; стр. 200 свитку въ корчахъ знайшлисьмо. Такъ немилосердiи; стр. 202 одинъ изъ... втаится; стр. 203 сесимъ... (Бо тогди ще; стр. 204 мовъ товариною); стр. 205 двойчатный хосенъ; стр. 206 тридцять сребникѡвъ. Дармо просився; стр. 207 и плакавъ, и лебѣдѣвъ, мусѣвъ ђнь въ чужину; стр. 209 все... ѡтцви; стр. 210 великую; стр. 211 тѣшився тымъ: Богъ давъ, Богъ ваявъ, най; стр. 214 сильного; стр. 215 тамточного. Тамъ му ся; стр. 216 Але лиха жена намовляла го до нечестивого; стр. 217 она ишла го; стр. 218 хотѣла...

ѡнъ; стр. 219 его постояннѡсть Іосифа и наговорила; стр. 220 ѡнъ...
 невинного; стр. 221 вергъ у; стр. 222 свое и оказавая завсѣгда; стр.
 224 ѡнъ такожь нахлѣньемъ Божиимъ двоимъ; стр. 225 сны и; стр. 229
 Нагадавъ си.. вязници выворожовавъ житѣе и ласку и; стр. 231 свѡй
 оповѣдати.. снло; стр. 232 зове ся рѣка; стр. 233 виджу, вышло;
 стр. 234 сухореберныхъ тай тамтыхъ; стр. 235 тѡмъ, але не мѡгъ емъ;
 стр. 236 и заснувъ; стр. 237 выросло; стр. 238 при тѡмъ выросло
 знова сѣмъ; стр. 239 таки; стр. 241 А Іосифъ зачавъ до короля такъ
 правити.. тучныхъ; стр. 242 колосѡвъ значать сѣмъ урожайнымъ лѣтъ
 въ цѣлѡмъ; стр. 243 марныхъ колосѡвъ означаютъ; стр. 246 але при-
 державъ при; стр. 247 трудитися, черезъ сѣмъ добрыхъ лѣтъ забезпе-
 читися на семилѣтній; стр. 249 прилѣгливѡсть; стр. 250 великую сла-
 ву и вчинивъ першимъ по собѣ, бо го учинивъ своимъ намѣстникомъ;
 стр. 252 добрин, а.. голоднн.. где; стр. 254 неставало; стр. 255 ве-
 лѣвъ имъ... збѡжемъ; стр. 257 склонили и просили збѡжа. Не пѡзнали;
 стр. 258 двадцать... продали купцямъ... Але; стр. 259 спѡзнавъ... пѡ-
 знати; стр. 260 збѡжемъ; стр. 261 Вѣрте... жадной лихои; стр. 262
 але... прѡте, милостивый; стр. 263 намъ збѡжа; стр. 264 ѡтца; стр.
 266 Давъ имъ Іосифъ збѡжа (друк. пох. звѡжа), оставивъ одного... до-
 мѡвъ и привезти; стр. 267 бы теперъ Іосифъ бувъ на братьяхъ своихъ
 помститися и расплатити за; стр. 268 свою, але добросердннй не; стр.
 269 оповѣдали отцеви все; стр. 270 старецъ; стр. 274 грошей.. Возь-
 мѣтъ ги гроши и возьмѣтъ; стр. 275 Вениamina... зваяся наймолодшій..
 и идѣтъ; стр. 276 где... придержавъ жестокий; стр. 278 привелисьмо..
 нашего; стр. 279 Приносимо ѡтъ ѡтца; стр. 280 учинивъ; стр. 281 бе-
 рете; стр. 282 съ печалію навъ... отецъ намъ; стр. 283 невертали
 бысьмо; стр. 284 бысьмо... ѡтца; стр. 286 Любезній братья! ото я брать
 вашъ Іосифъ. Высьте... але; стр. 287 пробачаю, най и Богъ ваші про-
 стить грѣхи; стр. 288 зобы... ѡтцеви со сынами его прійти до краю;
 стр. 289 на тоє зѡволивъ и палавъ; стр. 290 жизнь; стр. 292 утаит-
 ся; стр. 293 его щастья або коли кого другіи люблятъ; стр. 295 Кто..
 кто; стр. 296 учѣтея прилѣжно; стр. 298 зкривдитъ... выбачавъ; стр.
 300 добросердннй и великодушннй; стр. 301 [8. О Давидѣ и Голиатѣ
 (Голиаѡф)] разъ вѡйна меже Израильтянами; стр. 302 Израильтянъ; стр.
 303 собою велита, дуже... крѣпкого; стр. 304 наметъ... голоснымъ..
 Израильтянъ; стр. 305 най же одинъ изъ васъ; стр. 306 кто ѡтвагу;
 стр. 308 никго... противъ велитови; стр. 309 Савлъ... израильскій... кто
 го... великую надгороду; стр. 310 выдати. Никто ся прецій не важивъ;
 стр. 311 Прійшовъ тогди въ наметъ молодець именовъ Давидъ, той
 вчувши поруганья велита, боротися съ нимъ пѡдоймивъ. А хотяй всѣ
 безильному молодеци розговорювали, ѡнъ повный надѣи въ Бога, же

му допоможе невѣрнаго Филистина уложити, выступивъ не якъ воинъ приставтъ узброившися мечемъ, прибавшися въ кричу, лише съ палицею и прочею насупротивъ думному и вражому...; стр. 322 Голіать (бо такъ...; стр. 323 хулити... але.. добывши камѣнця, а кинувши прочею му просто въ чело, такъ мѣдно велига вдаривъ, що упавшому приглушеному кровь головою садила. Шарко...; стр. 326 добивъ питоменного Голіатоваго меча и утавъ му голову. Такъ згнаувъ думный и небачный, а видѣвше...; стр. 327 перестрашенный ставъ утѣкати... налетъ Ираильтянамъ. Славно; стр. 328 Ираильтяне; стр. 329 хоробрѣсть; стр. 330 Израилемъ; стр. 331 умѣ.. бысьмо; стр. 332 никго... кобысьмо.. и дотепными (цѣкавыми); стр. 333 а на помѣчь его; стр. 334 ѳваги... намѣреняхъ, а гордѣсть; стр. 335 кто ю въ грудехъ; стр. 336 [9. О пророку Ёлисеи] ишовъ дорогою до мѣстечка, где го хлопцѣ бавящиися сваволне взглянули тай ся въ него, яко во старця, смѣяти, глумити стали и прозвища му давали; стр. 340 бо... буде. Але; стр. 341 Ѳгѣйшовъ ихъ не далеко ще святый пророкъ, якъ выбѣгли въ близкого лѣса два...; стр. 343 во старыхъ людей... и гидятъ. Стережѣтся; стр. 344 а саміи видѣлисьте; стр. 345 такіи... старіи; стр. 346 теперка.. колісь тымъ; стр. 347 [10. О побожѣмъ Товіи] мѣстечку Палестины и то; стр. 348 ѳвъ Бога одного, а маєте знати, що такихъ людей дуже мало тогди було, бо; стр. 349 всѣ божищамъ, въ камѣняхъ, або въ дерева вытесанымъ, або во желѣза або золота вылянымъ; стр. 351 доробився за помочею Божею; стр. 352 але... въ...; стр. 353 бѣднымъ, кормивъ голодныхъ, а проодѣвавъ нагихъ Позичивъ ѳвъ бѣдному; стр. 354 великин; стр. 355 що самъ ставъ черезъ тое убожѣти.. недалеко, прикликавъ своего сына, молодого Товію, выправлявъ го до довжника и такъ научавъ: Виджу, вже не довго менѣ на сей...; стр. 358 Чти.. матѣръ; стр. 359 твоѣй, машѣ много, то дай.. а...; стр. 360 мавъ... то дай менше, тѣлько со щирымъ сердцемъ. Стережися...; стр. 361 кожѣмъ намѣренію; стр. 362 допомѣгъ... завсѣгда; стр. 364 давъ добродушного; стр. 365 съ сыномъ ити и стерегчи; стр. 366 они надъ... молодой; стр. 367 ступивъ... до него великая... ѳвъ ся; стр. 368 Товаришъ сказавъ до него; стр. 369 въ немъ сердце, печѣнки и жовчь. Идучи далѣй вступили до Израильтянина; стр. 371 пѣзнали; стр. 372 Але... умерала; стр. 373 Товіи; стр. 374 рыбаю... они ся щире Господеви.. дѣвчинѣ, которая; стр. 375 Потому оженився... ишовъ далше; стр. 377 ѳгдавъ... благословячи за; стр. 378 Товіи, выбралися... домѣвъ съ женою, съ...; стр. 381 свои; стр. 382 товаришемъ... научивъ по...; стр. 383 ѳтця... Урадовався; стр. 385 урадувавъ ѳвъ ся ще бѣльше... жовчи прозрѣвъ; стр. 386 жену его и верхоблуды; стр. 387 Богу и... и...; стр. 388 товаришивъ... привѣвъ: „Я Рафаиль“; стр. 390 Господень, сказавъ това-

ришъ; а всё...; стр. 391 добріи... славьте; стр. 392 жесьте добріи, по-
 могливии. недугави и бегобойни; стр. 395 своими ангелами; стр. 397
 Богу; стр. 398 „Вертайте... въ подякою“ vacat; стр. 400 [11. О рож-
 дествѣ, житіи и смерти Господа нашего Исуса Христа] минало; стр.
 401 наставъ... першимъ вже; стр. 402 отъ... обѣщавый... отъ грѣха;
 стр. 404 все... проповѣдали; стр. 405 бо Исусова мати, Пречистая Дѣва
 тогда; стр. 407 але отця чоловіка; стр. 408 сынъ божій, на земли же
 мавъ доброго мужа за оцѣкува, що...; стр. 409 мудрець звѣзду его и...;
 стр. 410 детина; стр. 411 Божую, училася хорошо... завсѣгда съ людьми;
 стр. 412 добрыми, бо... завсѣгда щось доброго и мудрого; стр. 413 два-
 надцять лѣтъ; стр. 414 велике; стр. 415 рѣчахъ; стр. 416 его бесѣдѣ
 дивовали; стр. 417 тридцять; стр. 418 ученикъ... и съ... ходячи; стр.
 419 пославъ; стр. 420 лихи... Божіи; стр. 423 всякои... Ищѣявъ
 и удоровлявъ; стр. 424 видющими; стр. 426 бѣснующихъ выганявъ...
 тое; стр. 429 отъ грѣха и вѣчнои; стр. 430 добродѣль... въ вѣрѣ, а лу-
 кавыхъ; стр. 432 добріи; стр. 433 лихи го; стр. 434 грѣху; стр. 435
 невадалося тое... хулити и невинного; стр. 436 за мѣстомъ Іерусалимомъ
 въ городѣ, где знаючи о недалекѣи; стр. 437 своєю... нѣтъ; стр. 438
 просилъ... хулити; стр. 439 велѣлъ Исуса прутѣмъ сѣчи, привязавши
 до камѣнного стовпа; стр. 441 Але; стр. 442 примушованымъ осудивъ;
 стр. 443 тогда; стр. 444 нашии... умеравъ; стр. 445 крестѣ до отця;
 стр. 448 где ще вѣкто; стр. 449 проповѣвъ... гѣрку... третьего; стр.
 450 Третього дня потряслася; стр. 451 камѣнь ся... порозпадало, отсу-
 нувся и; стр. 452 восставъ; стр. 453 але Богъ безсмертный; стр. 455
 потѣмъ ...потому; стр. 456 Идѣвъ; стр. 457 крестѣвъ... святого; стр.
 459 учѣтъ ся... онъ; стр. 460 і 461 онъ; стр. 463 [12. Причта о та-
 лантахъ] оповѣвъ разъ слѣдующую повѣсть; стр. 464 выберався... своихъ
 слугъ; стр. 465 давъ.. мастку, одному давъ пять талантъ, другому
 три а третому одинъ талантъ, велѣвъ...; стр. 466 роздѣлилися и...; стр.
 467 торговати ...въ дороги до дому; стр. 468 що получивъ пять талан-
 тѣвъ; стр. 469 другихъ пять... що дѣставъ три таланты; стр. 470 дру-
 гихъ три и отдавъ своему; стр. 471 радовавъ.. дарувавъ... а еще; стр.
 472 що николи о нихъ; стр. 473 Але... неробѣтний, недбаючій слуга,
 сей перегайновавъ; стр. 474 Онъ; стр. 475 повернувъ; стр. 478 там-
 тому прилѣгливому и запобѣгающему; стр. 479 покаянiе; стр. 480 Богъ,
 дѣточки, прилѣжнымъ; стр. 481 много ся... дбающимъ... всего; стр. 482
 але кто лѣнливый ...и нужду лихую; стр. 483 [13. О милосердiи Св-
 маряннѣ] люто, не приставали со собою, не ѣдали и не пивали, а одинъ...;
 стр. 486 Жидовинъ... Іерусалима и...; стр. 487 котори; стр. 489 духов-
 ный... здураного; стр. 490 але... его... во; стр. 491 левить... духов-
 ныхъ... але; стр. 492 вплиувавъ; стр. 493 Жидѣвъ, однакожъ... Жидо-

виномъ; стр. 495 во... оглянувъ лежащего; стр. 496 раны и... завѣзъ го до... недалеко; стр. 498 доглядати, вѣзъ вертати..; стр. 499 Духовный ...помощникъ ..правовѣрній; стр. 501 вѣривъ и его любивъ; стр. 503 [14. О десяти прокаженныхъ] стрѣлило Иисуса десять; стр. 504 гѣрка и заразлива, ля..; стр. 505 що въ ню; стр. 506 никого приблизитися не; стр. 507 изцѣливъ и вернувъ имъ милосъ здоровье. Змиловався...; стр. 509 однимъ... подужаніе. Учинивши; стр. 510 указатися... позволили; стр. 511 жити. На...; стр. 512 суть здоровіи, але; стр. 513 добродѣтелемъ... велике добродѣтельство; стр. 514 кто; стр. 515 подяковати; стр. 517 тотъ; стр. 518 олежу, якже; стр. 519 здоровье не подяковати; стр. 520 одное добро ще больше приносить добра; стр. 522 [15. О блуднѣмъ сынѣ]; стр. 523 доворомъ... разу на...; стр. 524 лучшою... про тое; стр. 525 му его часть, котра; стр. 526 отецъ; стр. 527 грошій побѣгъ въ ..; стр. 528 игравъ; стр. 529 все... и здоровье потерявъ; стр. 530 дороги; стр. 532 которой никто; стр. 535 съ свиньми разомъ живитися; стр. 537 Охъ!... ѡтцямъ; стр. 538 здоровье... потерявъ емъ; стр. 539 загубати... чей; стр. 543 прійшовши; стр. 545 прогнѣвивъ емъ... прогнѣвивъ; стр. 546 немилѣсть; стр. 547 але що бытъ у тебе; стр. 550 и выбачивъ му все. Такъ и вы дѣти коли родичей, або учителя прогнѣвите, покайтеся; стр. 557 волю поправитися, а... выбачать; стр. 559 прогнѣшите; стр. 560 кажѣтъ: Господи; стр. 561 миловавъ; стр. 562 ѡпустивъ... а николи грѣшити и гнѣвати ты не буде; стр. 563—565 vacant.

Стор. 195, стр. 2 Хвалабогъ; стр. 4 засіяло; стр. 5 Ночві; стр. 9—12 vacant; стр. 22 Радѣсть; стр. 24 новенька; стр. 25—29 Жизнь веселенька; стр. 36—39 vacant; стр. 40 Все; стр. 41 Всюди; стр. 42—47 vacant; стр. 50—217 vacant; стр. 218 Дѣвчинонька; стр. 220 пѣдливала; стр. 221 Съ тихенька; стр. 225 Розвѣйте съ; стр. 230 богатства; стр. 231 гроши; стр. 238 оденъ; стр. 241 счастье; стр. 244 Навчи го; стр. 246 имѣнья.

Стор. 201 „Goscinnosc“ перший раз надрукував М Тершаковецъ у „Причинках“ (Зап. В. Т. ім. Ш. т. LVIII, стор. 17—18); стор. 202, стр. 19 пропуш. „nam“; стр. 31 przyniosła.

Стор. 202, стр. 33 zaś bym (поправка Шашкевича); стр. 146 Steuerungssucht (поправка Шашкевича); стр. 194 można (ji) (поправка Шашкевича).

Стор. 221 фрагменти видані перший раз тамже (стор. 29—31) з відміною в стр. 2 дателнага.

Стор. 225, стр. 20 (з гори) Luszczkie (поправка Шашкевича); стр. 8 (з долу) Колѣйдовичемъ; стор. 226, стр. 24 (з гори) на (та) (поправка Шашкевича); стр. 25 „ъ“, „8“ (поправка Шашкевича).

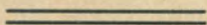
Стор. 228. Лист до жінки вперше надрукував М. Тершаковець там же (стор. 32—33) з такими відмінами: стр. 1 w poniedziałek wieczór; стр. 4 powiédzić; стр. 8 gducsy; стр. 9 męża siedzącego; стр. 25 sie tak; стр. 27 spowazniałem; стр. 36 dziewice; стр. 44 przyjechać i pieszyc.

Стор. 230. Лист I до Козловського вперше в „Рускій Библиотеці“ т. III (стор. 60—61) з такими відмінами: стр. 2 ѓтъ; стр. 3 горьованье; стр. 5 и не; стр. 6 парубоцка; стр. 8 которое; стр. 12 каменя; стр. 13 одно забрѣло ѓконце; стр. 15 сердце... водяными; стр. 19 глубокой Лѣмницѣ; стр. 20 тожь и; стр. 21 говорю; стр. 25 свои 4 корцы; стр. 35 жесмо; стр. 36 купилисмо.

Стор. 232. Лист III до Козловського там же (стор. 62—63); стр. 2 приѣхалисте; стр. 5 ѓгцуралисьте ся; стр. 8 ѓтсылати; стр. 12 они менѣ потребнѣ. Г. Тимякъ; стр. 14 ѓтъ сердца.

Вдруге видав сей лист М. Тершаковець в „Причинках“ (стор. 36).

Стор. 233. Лист до о. Крушинського там же (стор. 37—38); стр. 4 łózko; стр. 9 pojęła; стр. 10 przecie nie donosi; стр. 12 morgow стр. 17—18 dobiegać.

VIII. Походженне текстів видання.

Стор. 1. 1. Хмелницького обступленіє Львова — Рукопись Б. Н. Д. III2—1. Четвертка сірого паперу.

Стор. 2. 2. О Налевайку — Рук. Б. Н. Д. III2--2. Четвертка сірого паперу.

Стор. 3. 3. Туга. Рук. Б. Н. Д. XI5—4. Четвертка сірого паперу, зігнєва в двоє. На верху передньої сторони першої картки перечеркнений чотировірш „На зеленій полонині“ (пор. стор. 21). Тутже з боку: вдивується нещасний в надбю. На другій стороні під віршом рук. Я. Головацького: „Марк. Шашкев“. Третя сторівка чиста, а на четвертій в переверненій позиції чеська виписка: Hra na kralownu u Slovaku gest podobna srbske kralicy, a ceske kralie. Поч. Dvacet padesat.. gmenuje se kralowa.

4. Вѣрна — Рук. Б. Н. Д. XI5—19. Вісімка сірого бібуластого паперу. Під віршом на оборотній стороні рук. Я. Головацького: „Автографъ М. Шашкевича. Не было напечатано“.

Стор. 4. 5. Сынъ любимому отцу — Рук. Б. Н. Д. XI5—1. На одній стороні піваркуша сірого бібуластого паперу. Під віршом рук. Я. Головацького: М. Шашк. Автографъ М. Шашкевича. Стихъ зтой не былъ напечатанъ.

Стор. 5. 6. Слово до читателей руского языка — Рук. Б. Н. Д. „Синъ Русъ“, VIII. 2.

7. Погоня — Русалка Днѣстровая, стор. 65—68.

Стор. 6. 8. По за тихий за Днѣнай — Рук. Б. Н. Д. ч. 350. Вісімка сірого паперу. Під віршом рук. Я. Головацького: М. Шашкевичъ. Автографъ съ 1833. Ненапечатанъ. На другій стороні рук. М. Шашкевича: общого пародного воєни... и шестьдесятый и... (т)ва его Императорско-... Франца Перваго Кесаря ...(л)ба нашего милостивого. Слово к питомцем...

9. Мисьаченько крґглоколий — Рук. Б. Н. Д. XI5—18. Писано поздовж на одній стороні вісімки сірого паперу. Під віршом рук. Я. Головацького: М. Шашк.

10. До * * * — Рук. Б. Н. Д. XI5—2. На одній стороні вісімки білого бібуластого паперу. На верху рукою М. Шашкевича: Сонети. На долі рук. Я. Головацького: М. Шашкевича 1833. На відворотній стороні тож рукою: Автографъ М. Шашкевича, напеч. въ Вѣикѣ 1846. I. стор. 80. Горою рукою М. Шашкевича:

Шшѣте, шшѣте, осенные ѣтры,
Чѣда сгрюмаго позвида...

Стор. 7. 11. Болеслав Кривоустий від Галичом 1139 — Рук. Б. Н. Д. VIII, III. Віддергий кусник білого бібуластого паперу завбільшки малої вісімки. Видно в горі слова з одного рядка: лишилисмо, а з другого: x8 в своїм синові льґбимим теперѣшним цѣсарѣ Ф...

Стор. 8. 12. Голосъ Галичанъ — Знимка з автографу в брошурі дра Василя Щурата: Голосъ Галичан. Автограф першої друкованої поезії Маркіяна Шашкевича. Памятка з сотих роковин уродження поета. Львів, 1911. Автограф переходуєть ся в о. Юрія Кміта. Мимо листовної обіцянки до видання я його не одержав.

Стор. 9. Друга редакція — перводрук: Голосъ Галичавъ въ пре-свѣтлый прерѣтосный ѣз. день рожества ѢГѢ Императорскаго Величества ФРАНЦА I. Цѣсара Ѣвстрійского Короля иъ наймилостѣвшаго. Въ Лвигородѣ Тѣпомъ Інститута Старополѣянскаго. 1835. 8°, ст. (4).

13. Згадка — Рус. Дѣстр. стор. 61—64.

Стор. 10. 14. Рослука — Рус. Дѣстр. стр. 70—71.

Стор. 11. 15. Веснівка — Рус. Дѣстр. стор. 71—72.

16. Туга за милою — Рус. Дѣстр. стор. 76—78.

Стор. 12. 17. Сумрак вечерний — Рус. Дѣстр. стор. 78—79.

18. Лиха доля — Сучасний список Я. Головацького — Б. Н. Д. XI5—64. Під списком дата 1836, що, очевидно, походить, як і список від Головацького.

Стор. 13. 19. До милої — Вѣнок Русинам на обжинки уплѣв Иван Б. Ѣ. Головацкій. Часть первая. К пользѣ и вспоможенію галицких селян через поведень вторѣчю поѣдуналых. У Відни, 1846, стор. 104.

20. Думка — Сучасний список Я. Головацького — Б. Н. Д. XI5—69. На одній стороні чвертки сірого паперу. Під текстом пізнійшим письмом Я. Головацького: М. Шашк. По „сѣває“ стоїть: Finis. Дальші два рядки перечеркнені:

Журна гадка пз минуѣше,
Слеза пз туюю...

21. Підлисе — Вѣнок, ч. I, стор. 99—100.

Стор. 14. 22. Над Бугомъ — Зоря, письмо літературно-наукове для рускихъ родинъ. Рочникъ осьмый, 1887, стор. 383. Знижка з автографу.

23. [Безрідний] — Рук. Б. Н. Д. XI5—60. На одній стороні вісімки сірого паперу. На горі заголовок „Безрідний“, написаний рукою Я. Головацького.

Стор. 15. 24. Опахане, Паче? — Рук. о. Щасного Раствацького. На одній стороні вісімки зеленаво-сірого паперу. Почерк, як у „Безріднім“.

Стор. 16. 25. [Бандурист] — Рук. Б. Н. Д. ч. 350. Четвертка білого паперу, зігнена в двоє. Шашкевичів текст на трьох сторінках. На першій стороні в горі з лівого боку:

Тече вода з під города на долину лугомъ,
Нема мого миленького, пійшоу в поле з плугомъ.

Рукою Я. Головацького сучасним письмом на верху першої сторони: Бандурист. Уривок из Пѣснотвора „Перекинчик Бисурманскій“. Під текстом на третій стороні пізнішим письмом Я. Головацького: „Съ этого автографа напечатано въ Вѣнкѣ. Болѣе Шашкевичъ не написавъ. У него былъ только планъ написать поэму. ЯГ.“, а на четвертій стороні в горі: Автографъ М. Шашкевича съ 1840 или 1841 г. Напечатано въ Вѣякѣ 1846. I. 73.

Стор. 18. 26. Побратимови -- Вѣнок, ч. I, стор. 69—72.

Стор. 20. Ты конику, воронику — Рук. Б. Н. Д. XI5—3. Подовж на одній стороні вісімки сірого бібуластого паперу. Під текстом рукою Я. Головацького: М. Шашк. На відворотній стороні невизначено олівцем рук. М. Шашкевича:

Козачецько въ те не дбае,
Хотя лиха слога бѣе,
До миленькой прилѣтае,
До миленькой конем пре.

Вілкий той камень — Вѣстникъ для Русиновъ австрійской державы, 1858, ч. 38.

Вадовж, поперек зійди світом — Вѣнок, ч. I, стор. 57.

[Вірителеви] — Невідомі писаня Маркіяна Шашкевича. Написав Др. Ярослав Гордицький (ХІ. Звіт дирекції ц. к. гімназії з руским викладовим язиком в Коломиї за шкільний рік 1910/1911, Коломия, 1911), стор. 13.

Серед поля край могили — Рук. Б. Н. Д. XI5—12. Піваркуш сірого паперу, обрізаний з усіх боків і зложений у двоє. На першій стороні в горі рукою Я. Головацького: Ш. ХІ. Думка чи дума (Пійшла дѣвчина). На другій рукою Головацького: рясг — korzeń cybuli. (Ру-

са)лка Двѣстровая. I. Передослів'є к сей книжцѣ. А. Пѣснѣ народні рускі. Передговоръ к пѣсн. руск. I. 18 дум чи думок. II. 1 лелѣяльна пѣсн. III. 7 Колядок. IV. 3 Гафѣки. V. 21 Ладкань. Б. Складаня. 1. Два вѣночк. 2. Мадей. 3. Веснѣвка. 4. Згадка. (5). Роспука. На третій стороні рукою Шашкевича: Серед полѣ. Під текстом нерозбірне письмо олівцем, може продовження тексту. На четвертій стороні власноручний підпис: Шашкевич Маркіян.

На зеленій полонинѣ — пор. стор. 3.

Стор. 21. Плач Ярославни — рук. Б. Н. Д. XI5—52. Два піваркуші білого бібуластого паперу, з чого записано три перші сторони та четвертину четвертої. Зачинає „Плач Ярославни“, а дальше йде: Перевѣд Г. В. Ганки на чеській язык, Тогож перевѣд на нѣмец(к)ій язык, Перевѣд Г. Бьельовского на польскій язык (Стихами, Прозою). Що до великоруського перекладу, є відсилка: Перевѣд Г. Пожарского на Російскій язык зри на енчим листку.

Стор. 22. Переклади сербських пісень під 1 в першій редакції і під 7 надруковані з рукописи о. Щасного Растваецького. Се чвертка паперу, зігнена в двоє, записана на всіх чотирьох сторонах. Цілість первісно складала ся найменше з чотирьох карток. У середині двох карток недостає. На перехованих двох картках містять ся на першій стороні: Лишена, Покъенена, на другій: Къетиця, на третій кінець перекладу Оленя, а на четвертій: Олень и Вила. На третій стороні замітка М. Шашкевича: рокакуиѣ — лишеное т, у нас лишаеся (аразу лишаеся) во третім лицѣ единственнѣм т покракуѣ. На самім долі першої сторони: розкаль ся (відірв.) welykie b. — Друга редакція пісні під 1 і пісня під 2 у „Рус. Двѣстр.“ стор. 105 і 106. Переклади пісень під 3, 4, 5 і 6 надруковані з рукописи Б. Н. Д. XI5—57. Чвертка сивого бібуластого паперу. Рукою Я. Головацького: Напечатано въ Русалкѣ Двѣстровой 1837 г. Записка Шашкевича: Від милого Пана мила и рана.

Стор. 24. З Карпінського — „Зоря Галицка“, Львів, 1849, стор. 44, Всячина.

Стор. 25. Заголовок Короледвірської Рукописи написаний рукою Я. Головацького. Рукопись в архіві акад. І. І. Срезневского. Се зшиток крім титулової ще 24 записаних карток 8^о зеленою краскою, оправлений у мягонькі окладки, через що дві картки, прилежні до окладкинок, чисті. Кінцева частина, взята в гранчасті скобки на стор. 60—61, писана в 40 рр. рукою Я. Головацького.

Стор. 61. Рук. Б. Н. Д. XI5—51. Аркуш білого бібуластого паперу, зложений в двоє. Записані перші чотири сторінки, четверта в двох третіх, а чотири останні чисті.

Стор. 69. Псалми Русланові — Рук. В. Н. Д. Х15—5. На двох сторінках чвертки сірого бібуластого паперу. Рукою Я. Головацького зазначено: Автографъ 1830-хъ годовъ (Вѣнокъ, 1846, I, стор. 60).

Стор. 71. Олена — Рус. Двѣстр. стор. 89—100.

Стор. 76. О Запорожцѣхъ и їхъ Сьчѣ — Руска Библиотека, III, стор. 114—116 (перший раз: Зоря, 1882, стор. 153—154).

Рукопись мав Н. Вахнянин. Коцовський описав її ось як: усього три картки 4^о, письмо досить велике, папір перших двох карток синій, третьої жовтавий, боками понадриваний. Під текстом додано: „Посля Д. Б. Каменского Ист. М. Р. ст. 61. части второй глав(а) 25“; при кінці першої примітки додано: „Кляпроут“, а до слова „віровали“: прип. 99. Черкаси не (ні)ддані ни Туркам (ни Т)атарам... (Т. (тут наддерто) ужасніи розбійники, жили в горах. Текущими из сих горь рыками выпливали на човнах в море и грабили кунецкїи кораблі; віровали Христ. Греческуйу віру, употребляли в Службѣ божїи йазик славланский и о законѣ (правах) не дбали. — Карам. т. 7 ст. 233. послѣ Герберштайна“. При слові „свободѣ“ є звїздка, а на боці: Zimogowicz, Piasecki, Rudawski, Stebelski. При словах „за всѣх“ додано з боку: Müller — о малорос. нар. и о Запорож. При кінці третьої картки по польськи спис Дніпрових порогів після Коховского (Annales), Шимоновского (Mars sauromatski, Warsz. 1642) і Scherer-a (Annales de la petite Russe), далі з боку наддерта виписка з якоїсь грамоти дотично історії козаччини, а під тим слова: „Жулиць и Калина, Олена, о пьісньох, о Налевайку, Погоня, Згядка и“. Додатки на третій картці не писані в однім часі (Руска Библиотека, III, стор. XXX—XXXI).

Стор. 77. Передслівє — Рус. Двѣстр. стор. III—VI.

Стор. 78. Старина — Рус. Двѣстр. стор. 115—116.

Стор. 79. Рускоє весіле — Рус. Двѣстр. стор. 130—133.

Стор. 80. Проповідь на Богоявлення надрукована в рукописи о. Щасного Растваецького. Два піваркуші сірого бібуластого паперу, зложені в двоє. Остання сторона чиста. Низом частина останньої картки відтята.

Стор. 82. Проповіль на Вознесіннє — Рук. о. Щасного Растваецького. Аркуш синього бібуластого паперу, зложений в двоє, а потім іще раз в двоє. Останні дві чвертки не розяті. Записані чотири перші сторони й три четвертини пятої.

Стор. 85. Проповідь в день св. Онуфрія надрукована в рукописи гр. кат. капітули в Перемишлі. Чотири чвертки сірого бібуластого паперу, три записані цілком, а четвертої перша сторона до половини. Друга картка переддерта напів, а третя наддерта в горі з боку. На відворотній стороні четвертої картки находить ся замітка: Проповѣдь О. Маркіана

Шашкевича оригінальне письмо. Вас. Чернецькій парохъ въ Сѣльця белского.

Стор. 87. Проповідь на Різдо Богородиці — Рук. о. Щасного Раствацького. Піваркуш білого бібуластого паперу, зложеній у дві чвертки; записані три сторони й три чверти останньої.

Стор. 88. Проповідь на празник — Рук. о. Щасного Раствацького. З одного піваркуша сірого паперу, зігненого в дві чвертки, записані всі чотири сторони, з другого знову такогож піваркуша тільки півтретя сторони.

Стор. 90. Ся остання проповідь надрукована також з рукописи о. Щасного Раствацького. Се піваркуш білого бібуластого паперу, зігнений в двое. Письмо дуже рівне. Рукопись знищена товщю.

Стор. 93. Любителі славянщизни — рук. Б. Н. Д. XI5—53.

Стор. 94. Помста и великодушіе — рук. Б. Н. Д. XI5—53. Аркуш сірого бібуластого паперу. Остання чвертка відтата.

Стор. 95. О слоні — рук. Б. Н. Д. XI5—57. На одній сторінці вісімки сірого бібуластого паперу. На другій стороні: Jedyna —
Ach, jak tęskni za tobą moje serce, miła,
Jak wspomne, że lubilem i tyś mnie lubiła.

Стор. 96. Из книги: Memoriale vitae sacerdotalis — рук. о. Щасного Раствацького. Аркуш сірого паперу.

Стор. 99. Зеркало — рук. о. Щасного Раствацького. Два піваркуші сірого бібуластого паперу, зложені в двое і зшиті. На долі останньої сторінки „бачь П“, чого нема в о. Раствацького.

Стор. 104. О Раю — рук. о. Щасного Раствацького. Три піваркуші сірого бібуластого паперу, зігнені в двое і зшиті в рід зошити. Останні дві чвертки чисті.

Стор. 107. Переклад частини євангелія св. Матея — надрукований з рукописи бібліотеки тов. „Просвіта“ ві Львові. Аркуш зеленого паперу folio, записана перша половина й третина першої сторони другої половини.

Стор. 112. Переклад євангелія св. Івана — рукопись таже. Чотири аркуші білого паперу folio. До тих п'ятох аркушів додано з початку й на кінці по аркушеви тонкого білого паперу й так зшити в мягкі сині окладинки. На окладинці наліплена біла карточка з запискою Володимира Шашкевича: ч. 662. Святе письмо, перевідъ Маркіяна Шашкевича. На першій стороні початкового доданого аркуша записка рукою Володимира Шашкевича: Передаю отсю рукопись слав. Виділові товариства „Просвіта“ для одноразового, о скільки змога, найскоршого надруковання зъ сімъ застереженіємъ, щоби Виділь при коректі зволивъ увглянути мої уваги, а наколибъ до 1-го Січня 1872 друкъ

не мігъ розпочатися, зволивъ переписавши рукопись мнї її до сього часу звернути — на кожний злучай прошу о зворотъ рукописі. — Львівъ 23 л. Жовтня 1871. Володимиръ Шашкевичъ. Видно, пізніше таки дарував Володимир Шашкевич рукопись перекладу святого письма одному тоді народньому товариству.

Стор. 142. Фрагменти поміж паперами Як. Головацького в Б. Н. Д.

Стор. 148. — Рук. Б. Н. Д. 235. Зшиток сірого бібуластого паперу в мягких чорних окладках. На першій стороні першої картки заголовок, на двох дальших „Переглядъ“. Від третьої картки починаєть ся означенне сторін 1—101. Непаристе число виходить тому, бо на місці, де правильно повинно бути 42, є 41^{1/2}, зам. 43 є 42 і т. д. Рукопись переписувана кількома руками: до стор. 16 включно рукою М. Шашкевича, від стор. 17 до 32 незвісною рукою, від стор. 33—55 рукою Івана Вагилевича, від стор. 56 до 67 почерком, подібним до Шашкевичевого, а не його, від стор. 68 до 97 здаєть ся, рукою Юліяна Величковського, а від стор. 98—101 знов рукою Шашкевича. Видно, бажанне скорше предложити рукопись цензурі заставило Маркіяна скористати з помочи товаришів при переписуванню з бруліонів Шашкевича. На першій картці Шашкевичів титул „Читанка для дѣточокъ въ народныхъ училилахъ рѣскихъ“ поправлений на „Книжка до читанія для дѣтей въ народныхъ школахъ рѣскихъ“. Поправка, як і дальші в тексті, які при виданню лишаю без уваги, походить, здаєть ся, від цензора Венедикта Левицького. Вже 2 грудня 1836 р. одержав він рукопись „Читанки“, як свідчить замітка на першій стороні: „praes. 2 Xbris 1836 VL.“ А отсей текст, який тут подаю з рукописи Б. Н. Д., здаєть ся, се прошенне о апробату „Читанки“, звязане тісно з питанням її авторства: Der Verfasser dieses Werkchens bemü(c)hete sich, so viel es in seinen schwachen Kräften stand, wahre Religiosität u. eine drauf sich gründende Moralität in den zarten empfänglichen Herzen der Jugend der künftigen Staatsbürger fest zu pflanzen, wohl überzeugt, dass nur eine solche den Menschen zum wahren Menschen stempelt. Um aber dieses desto leichter und auf einem gewisseren Wege zu erreichen, kleidete d. V. die erhabenen Religions u. Sittenwahrheiten in leicht fassliche und den wissbegierigen Kinder-Sinn der ruthenischen Jugend anziehende äussere Formen. Und zwar stufenweise werden die Kinder bey der kleinen Hand geführt; von der Gegenwart zur Zukunft, von ihrer Hütte in die weitere Welt, von der Erde zum Himmel mit steter Hinweisung auf Gott, den Schöpfer alles dessen, was sie anstauen, was ihnen Freude u. Bequemlichkeit verschafft, mit steter Aufmunterung zur Ehrfurcht und Liebe gegen den Allgütigen u. Allmächtigen und gegen die Menschen als Mitgeschöpfe und Mitkinder des

nähmlichen Allweisen, Höchsten Wesens. — Erzählungen, dann Unterredungen mit Vater und Lehrer, gewürzt durch die süßen ruthenischen mit Muttermilch eingesogenen Wort u. Sprachformen schienen mich am sichersten zur Analisierung dieses Zweckes zu führen, wobey ich aber nicht vernachlässigte das für die östr. deut. Schulen vorgeschriebene Lesebuch und Biblisches Geschichtenbuch nebst andern Kinder-Büchern, so viel es thunlich war, zu benützen. — Habe ich meiner lieben ruthenischen Nation wenigstens einen Schein des Dienstes erwiesen und bin ich den Erwartungen und Wünschen unserer milden und Liebevollen Oesterreichischen Regierung, welcher das Wohl ihrer Halitscher Unterthanen so sehr am Herzen liegt, wenigstens in einer Annäherung nachgekommen, so habe ich im reichlichen Maasse über mir den Segen Gottes, dem sey Ehre und Lob v. Ewigkeit zu Ewigkeit (XI5—40).

Стор. 195. Деякі байки і вірші до „Читанки“ в рук. Б. Н. Д. XI5—38. Аркуш сірого бібуластого паперу. Відтята неціла чвертка. „Пісні“ в рук. Б. Н. Д. XI5—58. Аркуш сірого бібуластого паперу, зігнений у двоє.

Стор. 200. Обі польські поезійки — „Зоря Галицкая jako альбумъ на годъ 1860“, стор. 492—493.

Стор. 201. „Goscinnosc“ — рук. Б. Н. Д. XI5—33. Піваркуш сірого бібуластого паперу, зложений в дві чвертки, з чого записано неповні три сторони.

Стор. 202. На основі перводруку: *Azбѣка i Abecadlo(.) Uwagi nad rozprawą (:)* O wprowadzeniu Abecadła polskiego do piśmiennictwa ruskiego, napisaną przez ks. J. Łozińskiego, umieszczoną w *Rozmaitościach Lwowskich* z roku 1834, Nro. 29, w *Przemysłu* w Drukarni Biskupiej obr. gr. Cath. 1836. 16°, ст. 30. Уживаю примірника з поправками та власноручною присвятою Шашкевича: „Многочестномъ Ісурею Іосифъ Къльчидкомъ Маркіян Шашкевичъ хотяй незнакомець з лица“. Одержав я його від ред. Ярослава Весоловського.

Стор. 209. Ся проповідь надрукована на основі рукописи Б. Н. Д. XI5—20. Чотири чвертки сірого бібуластого паперу, разом зшиті. На восьмій стороні під текстом „*Nawrocki cum Szaszkiewicz*“. Надрукований текст Шашкевича без поправок чужою рукою, з яких лишив я одно місце, взяте в скобки, для ліпшого розуміння контексту.

Стор. 213. Проповідь на Успеннє Богородиці надрукована на основі рукописи пароха Михалевиц о. Антона Слонського. Шість чверток сірого бібуластого паперу, зшитих разом.

Стор. 218. Проповідь на Вознесіннє. Рук. пароха Воробіївки о. Дудика, яку дав проф. К. Студинському для використання і передачі

в „Національний Музей ім. гр. Андрея Шептицького“. Для видання одержав я сю рукопись і рукопись проповіді в день св. Онуфрія від проф. Студинського. Аркуш білавого бібуластого паперу.

Стор. 221. Фрагменти — рук. Б. Н. Д. XI5—34 (Вісімка сірого бібуластого паперу) і XI5—35 (Піваркуш сірого бібуластого паперу, зложений у двоє).

Стор. 228. Барвіньский Ол. Материяли до національно-політичного і культурного житя Русинів. Лист Маркіяна Шашкевича до Тадея Василевского (Руслац, 1906, ч. 2, стор. 3—4). Рук. в бібліотечі Оссолинських ч. 4364.

Лист до жінки — рук. Б. Н. Д. XI5—59. Вісімка тонкого паперу.

Стор. 230. Лист до брата Антона — „Зоря“, 1893, стор. 442.

Лист I до Козловського — рук. Б. Н. Д. XI5—46. Піваркуш зеленавого паперу, зложений так, що творив вразом і коверту. Записані дві перші сторони чвертки.

Стор. 231 — „Руска Библиотека“, т. III, стор. 61—62.

Стор. 232 — рук. Б. Н. Д. XI5—45. Пів аркуша білого паперу, зложеного вразом для коверти. Записана перша сторінка чвертки.

Стор. 233 — рук. Б. Н. Д. XI5—49. Чвертка сірого паперу, зігнена в двоє.

Стор. 238. Ягоды — рук. Б. Н. Д. XI5—8. Чвертка зеленаво-сірого бібуластого паперу. Рукую Я. Головацького зазначено: автографъ М. Шашкевича.

До кореспонденції М. Шашкевича.

Лист до матери.

До стор. 228. Між листами 1 і 2 має бути ще лист до матери, який надрукував уже Тершаковець у „Причинках“ (стор. 32). Тому, що на „Причинках“ не опер я ні одного тексту, тільки на автографах, уйшов сей лист моєї уваги, бо його автографу я ще не найшов. Ось він (після тексту в „Причинках“ Тершаківця):

Najukochańsza Mamo Dobrodziejko!

Upraszamy bardzo pięknie, aby Mama kochana była łaskawa przysłać co prędzej Zacharciowi bóty, bo bosy i już ze dwa tygodni do szkoły nie chodzi. Myslaliśmy, że Schwagier na konkurs przyjedzie, ale nie wiemy, dla czego nie przyjechał. — Ja może już tego roku zostanę księdzem, bo Jego Excellencya X. Metropolita chce mię tego roku w Grudniu bezżennego święcić. Oczekuję rady Koch. Mamy Dob. i X. Schwagra. — Zacharciowi bóty proszę niezapomnąć przysłać.

Całujemy ręce Koch. Mamy Dobr. — Siostrę i X. Schwagra uści-skamy. — Marcyan.

Leopol. Adm dm Rndo Dno Terentio Smitana fratri multum dilecto in Kniازه.

Може не від річи буде тут подати також ті листи до Маркіяна Шашкевича, які відомі.

Лист Т. Василевського.

(з автографу в Б. Н. Д.)

20 Paźdz. 1837.

Jak się masz? Co porabiasz? Kochany Marcyanie! Ja z końcem tego miesiąca lub w pierwszych dniach Listopada wyjeżdżam na mieszkanie do Juškowic. Żona za mną przyjedzie i zimę na wsi przepędzi.

Dawno pragnąłem Twego dłuższego towarzystwa, a nigdy mi się nie wiodło byż dłużej razem z Tobą na wsi. Teraz więc zapraszam Cię do Juśkowie. Znajdziesz dla siebie spokojny pokoik, książkę, papier i gospodarza, który Ci będzie rad całym sercem i będzie się starał uprzyjemnić Ci pobyt. Towarzystwo liczne nie sprawi Ci roztargnienia, jakiego nie lubisz, bo sami będziemy. Nie przeszkodzi Ci zaś bawienie w Juśkowicach ani odwiedzać Matkę, bo ja często do Kniaża jeździć będę i Ty ze mną, ani odwiedzać przyjaciół, krewnych lub miejsca ciekawsze, bo ja będę często musiał odjeżdżać do Lwowa, a Ty wtedy pojedziesz ze mną albo w swoją stronę albo zostaniesz na miejscu, jak się Tobie podoba. W zabawach, zatrudnieniu, bawieniu na miejscu lub odjechaniu, zostaniu w swoim pokoju lub przyjeździe do nas zupełną wolność mieć będziesz, tylko Ci, ile razy zechcesz, koni dostarczę.

Spodziewam się, że mojego, ze szczerego przywiązania do Ciebie, z upodobania w Twoim obcowaniu i z chęci sprawienia nam obu równej przyjemności pochodzącego zaproszenia nie odrzucisz. O dniu zaś mego przyjazdu najpierw do Kniaża, a potem z tamąd do Juśkowie później Cię uwiadomię. Radbym, żebyśmy się już w Kniażu zjechali.

Twoy przyjaciel Tadeusz.

Лист М. Устіяновича.

(в автографу в Б. Н. Д. XI5 - 42)

Kochany moj Bracie Marcianie!

Zaledwie co teraz przez wydarzoną okazyję mogę do Ciebie pisać o moim pobyciu i o moim powodzeniu się. Możeś słyszał, że teraz zostaję w Mizuniu Cyrkułu Stryiskiego, dekanatu Dolinskiego. Jestem do tych czas zdrow, moja zona toz samo, powodzi mi się tak, jak kazdemu administratorowi w górach, gdzie tylko owies i kartofla rodzi się. Przypomniałem sobie, iż nieraz, będąc na studiach, wybieraes się na zętycę, co ci i doktorowie, tak mi się zdaje, radzili; byłaby teraz najlepsza pora i sposobność, byś mógł użyć tej kuracyi. Mizuń to miejsce, gdzie ja zostaję, bywa co roku od kilkanaście osob chorych odwiedzany, ludzie, ktorzy całi swoj majątek w oweach i bydle rogatym pokładają, dostarczają pod dostatkiem zętycy dla słabych. Byłoby to niezłe, byś tego ieszcze miesiąca zaraz po odebraniu tego listu jak najprędzej starał się wyjechać do mnie; nie czekając na pozwolenie konsystorskie, tym bardziej, iż zętyca Majowa (u nas teraz Maj) jest najskuteczniejsza. Expensa niebędą duże; podruz tylko najwięcej ci

będzie kosztować, zętyca bardzo mało. Proszę Ciebie, niezaniedbuj tej sposobności, ponieważ na drógij rok może niebędę w Mizuniu, tym bardziej, że już paroch proponowany, ale dla roznych przyczyn nieinstaluję (!) się i może resignować będzie.

Was to gdzieś mocno zastanawia, iż od tego czasu, jak ożeniłem się, o mnie nic niesłychać, mowilem naszej Mamie, będąc u Ferwalterow podczas praktykę, że niebędę mógł być w tamtych stronach, jak niezostanę w Hrehorowie administratorem, i niestety dotrzymać muszę z przyczyn, które ci powiem, jak domnie przyjedziesz na zętycę. Mamy naszą przepros odemnie, niech Mami się niezdaje(!), że ja dlatego, iż mam swoje otrzymanie, już zapomniałem o moich Rodzicach.

Droga ze Lwowa do Mizunia wypada przez Mikołajow, Stryj, Bolechow, Hoszow, za Hoszowem zjżdza się z cesarskiego goścince na prawo, ójrzysz na słupie do Kniażołuki, Nowośielicy, a z Nowośielicy do Mizunia; razem 15 mil.

Droga z Hoszowa przez Kniażołukę, Nowośielicę do Mizunia prywatna, lecz rznięta i drzewami obsadzona; bądź pewny, iż najbezpieczniej jechać mozesz.

Przyzdzaj jak najprędzej, unas między gurami spokoj święty, niema tych intryg, iak u waszych stronach; przyjemne położenie wsi między gurami, óstawiczny ruch fabryk(i) zelaza, szum rzeki swicy, z gory spadającej, sprawia wesołos(ć), przytym i spokojność umysłu. T(w)ojej Mamie ręki całuję, ciebie i twoją Julię toz samo i oczekuję Ci jeszcze przed 15-m t. m. Mikołaj.

Dnia 10-o Maja 1839.

Mizuń.

An Herrn Herrn Markian Szaszkievicz, administrator u. theueren Bruder in Niestanice (sehr dringend).

На верхній стороні адресової сторони дописка:

Kochany bracie Jusefie!

Bądź tak dobry, oddaj ten list jak najprędzej P. Kruszynskiemu i proś go odemnie, by odesłał do Niestanice. Mikołaj. Mizuń dnia 10-o Maja 1839.

Лист Дмитра Лучаковського.

(„Причинки“ Тершаківця, 35)

Wielmożny Księżę Sąsiedzie Dobrodzieju!

Na dniu 20. t. m. iest u nas Praznik, chciej tedy, luby Sąsiedzie, z godną Zonką do nas na Obiadek przyjechać, a wielką przyjemność nam WW. Państwo Dobr. zrobicie.

Oczekujemy łaskawego przybycia, szczerze Was kochający Sąsiedzie Łuczakowscy, dnia 18-o Sbris 842.

Admdm Rdo Dno Dno M. Szaszkieicz Curatori Animar. in Nowosiulki.

Відповідь М. Козловського на лист II (ст. 231—2).

(з автографу в В. Н. Д. XI5—49)

Милій Маркіане!

Могилу в Ластівкою твоїй Степан вручив минї в Церк(в)ї Сторонибаській. Могила до сердца моего весело не говорит, — а Ластівка щось сумного с' собою приносить; протє несподїваюся, аби тая весело щебетала, а тамта радість возвїщала. — Ластівка полетїла до Красного¹⁾ — Могила осталася на полях Утїшкївських. — Наш дядько Захарїй Аудиковскїй в нова небеспечно недужнїй — переказовавъ, аби смо приїхали до Лвова — взаўтра до свїта вїдїждаемо шляком битим — в поворотї до васъ вступимо, если дорога буде лучша, як нинї. Для тебе, брате, ще пїчого не зробивїм, бо часу небуло — якосто оно буде, але треба зачекати.

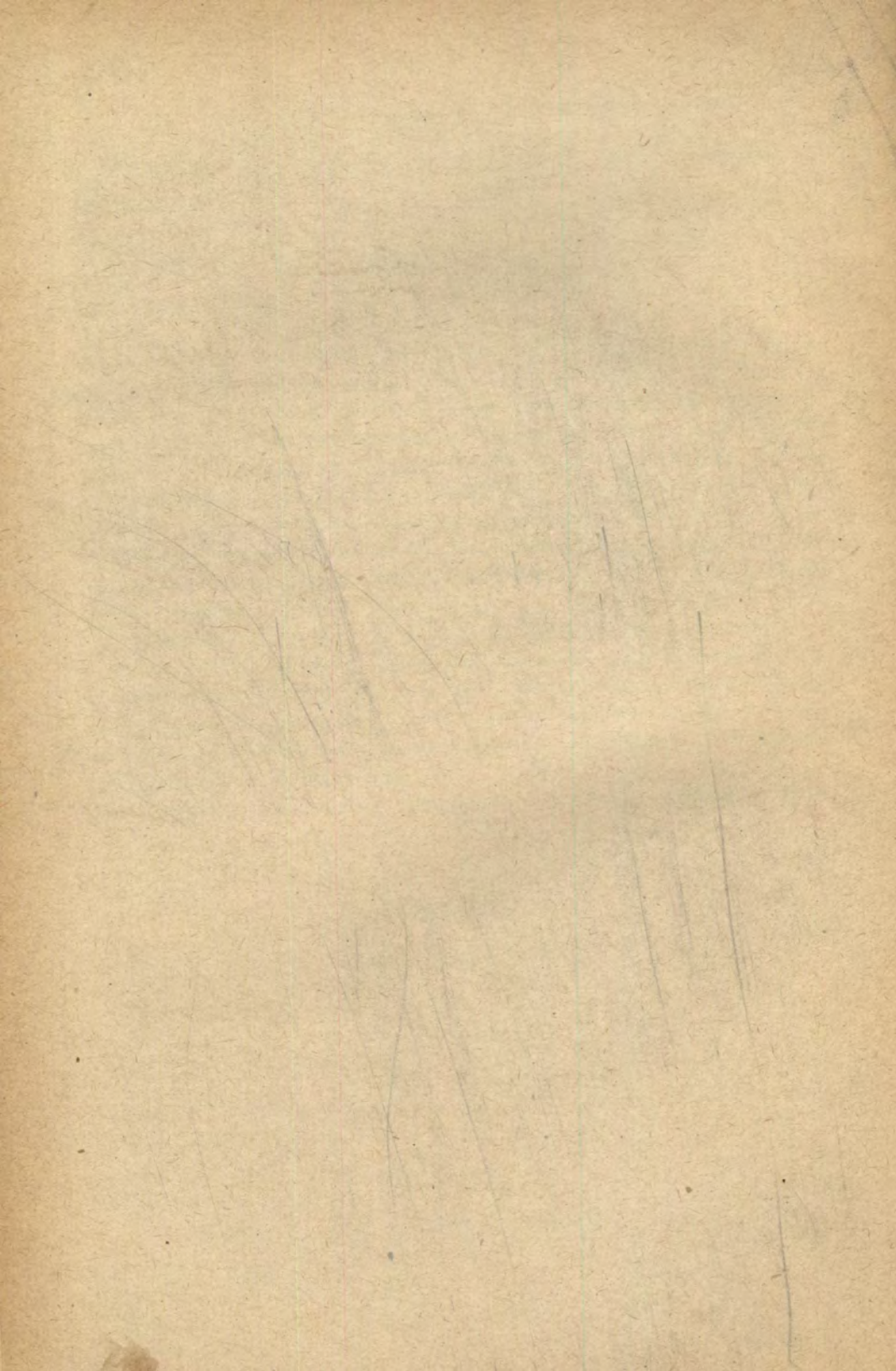
Паперцю бїлен'кого посилаю Тобї четири болонь — пиши краснен'ко, тилко, аби що не перекрутив, памятай. — На празник й Христини придемо — если, сохрани, Бже, яка пилвїйшая дорога невипади — бо щось ми дуже кучно, довїдаушиє о слабости нашего Добродїя и бат'ка. — Цюлую²⁾ васъ, родино, цїлим сердцемь Михаил Козловски(й). Утїшкїв дня 5. Декемвр. 842.

Всечествїйшому Отцу Маркіану, Священнику Рускому в Нових Селцах'.

¹⁾ В рук. Красного.

²⁾ В рукоп. Сюлюю.

PUBLIKATIONEN

der Sevcenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg

Supińskijs-Gasse, 17

(in ukrainischer Sprache).

Mitteilungen der Sevcenko-Gesellschaft der Wissenschaften, redigirt von Prof. Michael Hrusévskyj, bis jetzt erschienen Bde I—XCVI (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Literaturgeschichte, besonders der Ukraine). Preis: Bde I—XX kosten 48 Kronen, jeder weitere Bd. (auch separat käuflich) 3 Kr., Bd. XXIII—XXIV (Doppelband) 5 Kr., Bd. XXXI—II u. XXXV—VI (Doppelbände) à 6 Kr.

Publikationen der Sektionen und Kommissionen der Sevcenko-Gesellschaft der Wissenschaften:

A. Die historisch-philosophische Sektion publizierte bis jetzt:

1. 13 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istorično-filosofičnoj sekcii).
Bd. I: M. Hrusévskyj, Geschichte der Ukraine. T. I. (bis Anfang des XI Jahrh.) . . . . . 7 50 Kr.
Bd. II: M. Hrusévskyj, Geschichte der Ukraine. T. II. (bis Mitte des XIII Jahrh.) . . . . . 7 50 Kr.
Bd. III—IV: M. Hrusévskyj, Geschichte der Ukraine. T. III (bis zum J. 1340) . . . . . 7 50 Kr.
Bd. V: Materialien zur Kulturgeschichte Galiziens im XVIII—XIX Jahrh. 4 Kr.
Bd. VI—VII: M. Hrusévskyj, Geschichte der Ukraine. T. IV (bis zum J. 1569) . . . . . 7 50 Kr.
Bd. VIII—XI: M. Hrusévskyj, Geschichte der Ukraine. T. V (Verfassung und soziale Verhältnisse in XIV—XVII Jahrh.) . . . . . 7 50 Kr.
Bd. X—XI: M. Hrusévskyj, Geschichte der Ukraine. T. VI (Oekonomische, kulturelle und nationale Verhältnisse in XIV—XVII Jahrh.) 7 50 Kr.
Bd. XII—XIII: M. Hrusévskyj, Geschichte der Ukraine. T. VII (Ukrainische Kosaken bis zum J. 1625) . . . . . 8 Kr.
2. Ukrainisch-ruthenisches Archiv:
Bd. I: H. Svjencickij, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dom in Lemberg . . . . . 3 Kr.
Bd. II: Iv. Franko, Materialien zur Geschichte des Bauerntums und der Oekonomie Galiziens im XVIII—XIX Jahrh. . . . . 4 Kr.
Bd. III: M. Tersakoveč, Materialien zur Geschichte der nation. Wiedergeburt der Ruthenen im Galizien 1830—1840 . . . . . 5 Kr.
Bd. IV: Materialien zur Geschichte des ruthenischen Schulwesens in Galizien im XVIII—XIX Jahrh. . . . . 3 Kr.
Bd. V: M. Voznjak, Philologische Schriften des Iv. Mohylnyckij . . . . . 5 Kr.

B. Die philologische Sektion publizierte bis jetzt 12 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoj sekcii).
Ukrainische Bibliothek. Bd. I—VII.

C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medizinische Sektion publizierte bis jetzt 13 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk).

D. Die Archaeographische Kommission publizierte bis jetzt folgende Werke:

1. Quellen zur Geschichte der Ukraine.
Bd. I: M. Hrusévskyj, Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken von Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66 . . . . . 4 Kr.
Bd. II: M. Hrusévskyj, Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565 . . . . . 4 Kr.

- Ad. III: M. Hruševskýj, Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Belz und Lemberg im J. 1564-5 . . . . . 5 Kr.
- Bd. IV-V: St. Tomášivskýj, Galizische Akten aus den J. 1648-1649 . . . . . 3 Kr.
- Bd. VII: M. Hruševskýj, Lustrationen vom J. 1570 . . . . . 4 Kr.
- Bd. VIII: Iv. Krypjačevyč, Akten zur Geschichte der ukr. Kosaken 1543-1630 . . . . . 4 Kr.
2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Literatur. Bd. I-VI.
3. Kotljarevskýj, Die travestierte Aeneis, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798.
4. Akten-Sammlung zur Geschichte der sozial-politischen und ökonomischen Verhältnisse der West-Ukraine, ... 3 Kr.
- E. Statistische Kommission publiziert:
1. Studien aus dem Gebiete der Sozialwissenschaften und der Statistik, bis jetzt 2 Bde à . . . . . 3 Kr.
- F. Juridische Kommission publiziert bis jetzt:
1. Juridische Zeitschrift, bis jetzt 10 Bde à . . . . . 2 Kr.
2. Juridische und ökonomische Zeitschrift, bis jetzt 9 Bde à . . . . . 3 Kr.
3. Juridische Bibliothek, bis jetzt 4 Bde à . . . . . 2 u. 3 Kr.
- G. Die Ethnographische Kommission publiziert:
1. Ethnographische Sammlungen (Etnografičnyj Zbirnyk; bis jetzt erschienen 28 Bände.
2. Materialien zur ukrainischen Ethnologie; bis jetzt erschienen 13 Bände.
- H. Bibliographische Kommission publiziert:
- Beiträge zur ukrainischen Bibliographie, bis jetzt 1 Bd. . . . . 6 Kr.
- Chronik der Gesellschaft, enthält Berichte über die Tätigkeit der Gesellschaft, Sektionen und Kommissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschienen N. 1-40 ukrainisch und deutsch.
- Diese und andere Publikationen der Gesellschaft sind in der Buchhandlung der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg, Ringplatz, Nr. 10 vorrätig.

310505

В 3.666/14

М. Возняк
ПИСАЧНЯ
М.
Шашкевича